RESÛLULLAH'IN BİR GÜNÜ

Abdulvahab Süleymanoğlu

RESÛLULLAH'IN BİR GÜNÜ

Abdulvahab Süleymanoğlu

İkinci Baskıya Önsöz

Âlemlerin Rabbi Yüce Allah'a nihayetsiz hamd ü senâlar olsun. Onun sevgili Peygamberi Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.v.), âline ve ashâbına salât u selâm olsun.

Hayırlı işleri kolaylaştıran ve tamama erdiren Yüce Allah'a tekrar hamd ederim ki, elinizdeki bu eser yirmi yıldan fazla bir süre önce basılmıştı. Ancak bu süre zarfında kitabı inceleyen değerli âlimler tarafından birtakım öneriler, değerlendirmeler ve tavsiyeler aldım. Yine bu uzun sürede Resûlullah'ın (s.a.v.) günlük hayattaki çeşitli faaliyetlerinin anlatıldığı iki ciltlik bir eser vücuda meydana getirmeye muvaffak oldum. Onun her durumdaki güzel ahlâkını ele alan ***el-Hayatü'n-Nebevî*** isimli ansiklopedi hazırlamak nasip oldu. Dolayısıyla söz konusu ansiklopedinin hazırlanması esnasındaki ilmî müktesebattan elinizdeki eserin ilgili konularına ilave etme imkânım olmuş oldu.

Peygamberimiz'in Bir Günü adıyla neşre hazırladığım bu eser Resûlullah'ın (s.a.v.) günlük hayatına ilişkin derinlikli kesitler ve pasajlar sunuyor. Elinizdeki kitap Peygamberimiz'in (s.a.v.) hayatını bağlamında incelerken; ***el-Hayatü'n-Nebevî*** adlı çalışmamız kapsamı hasebiyle Peygamberimiz'in (s.a.v.) bütün hayatına geniş bir bakış açısı sunuyor. İşte bu baskıda bu noktaya dikkat ederek bu iki eser arasında ortak bir bağ oluşturmaya çalışmış bulunmaktayım.

Elinizdeki kitapta, Peygamberimiz'in (s.a.v.) hususî hatıralarının olduğu ve ona özgü durumların bulunduğu cuma günü, bayram günü, Ramazan ayı, Peygamberimiz'in (s.a.v.) en zor geçirdiği gün ve Resûlullah'ın (s.a.v.) en mutlu olduğu gün gibi özel

anlara ilişkin bir takım tasvirler de ekledim. Aynı şekilde Resûlullah’ın (s.a.v.) yaşadığı ortamın daha net bir şekilde okuyucunun gözünde canlanması amacıyla onun yaşadığı yere, yemek yediği tabaklara ilişkin görseller ekledim. Okuyucunun zihninde bir karmaşıklık olmasın düşüncesiyle birtakım hadis kaynaklarını sildim. Bu baskıda sevgili dostum ve kardeşim eş-Şeyh Abdullah b. Mâni‘ er-Rûkî’nin ***Fikhu Ameli’l-Yevm ve’l-Leyle*** isimli çalışmasından yararlandım.

Bu eserde derlediğim bilgilerin insanlara faydalı olmasını ve kalıcı ilimlerden olmasınıYüce Allah’tan niyaz ediyorum. Bu gayretimin Cenâb-ı Hak katında en güzel şekilde makbul olmasını niyaz ediyorum. Her şeyin başında ve sonunda, zahirinde ve batınında olan Allah’a sonsuz hamd ü senâlar olsun. Allah’ın rahmeti, bereketi ve esenliği Efendimiz’e (s.a.v.), onun âline ve ashâbına olsun. Âmin.

ABDULVAHAB SÜLEYMANOĞLU
İstanbul
21/Muharrem/1444

İthaf ve Teşekkür

Hayatı hayatımla kesişen o kişiye. Bir râyiha yahut parlak bir kıvılcım gibi. Dünyadan göç edip kalbimin derinliklerinde ve gözümün ufuklarında yer edinen kişiye. Bana ilham verip işe koyulmama vesile olana. Kardeşim **Abdülaziz bin Muhammed Mâcid**'e, Allah ona rahmet etsin.

Oğlu Üsâme'ye ve diğer evlatlarına. Evlatlarının ömürlerinde onun ömründen bir parça, nefeslerinde hayatından bir kalıntı var.

Rabbim! Dünya hayatındaki buluşmamız kısa sürdü. Allah'ım! Ahiret hayatımızda, sonsuz ömrümüzde bize hayırlı bir akıbet nasip eyle. Bizi sedirler üzerinde kardeşlerimizle karşılıklı oturacağımız asıl yurda, cennete yerleştir. Âmin.

Elinizdeki eserin ilk hâlini gözden geçirip gördükleri eksiklikleri düzelterek bana yol gösteren ve cesaret veren değerli Şeyh Abdullah bin Şeyh Mahfûz bin Beyyeh ile isimlerini burada sayamadığım diğer akademisyen dostlarıma teşekkürü borç biliyorum. Çünkü onların önerilerinden ayrı ayrı yararlandım. O sebeple kitabın ilk hâlini gözden geçirip de bana bildirimde bulunan dostlarım okuyacağınız satırların ecrine hissedâr olacaklarına inanıyorum. Onların her birine bu vesileyle burada en içten teşekkürlerimi sunuyurom, hâlisane dualar ediyorum.

GİRİŞ

Hurma bahçeleriyle bezenmiş Medine'de, aydınlık kalplerin şehrinde insanın kalbi huzur bulur. Gözler aydınlanır. İşte burası, O'nun (s.a.v.) yeri. Bu şehir onun (s.a.v.) şehri. Çünkü O'nun (s.a.v.) ailesi ve ashabı burada.

O Medine'ye girer girmez oradaki her şey aydınlandı. Medine ahalisi O'na (s.a.v.) sevgi besledi. Dağlar, taşlar ve ağaçlar bile O'na muhabbet duydu. İşte şu gördüğün Uhud dağı O'nu sever, O da Uhud dağını sever. Şu sokaklar O'nun (s.a.v.) adımlarına âşinâdır. İşte Mescid-i Nebevî ve yanındaki odacıklar. Bir de çevresini saran vefalı yiğitler; çepeçevre O'nu (s.a.v.) kuşatmışlar. Çünkü O'nu severler; O da onları sever. Resûlullah'ın (s.a.v.) kalbi yalnız Rabbi için atarken onlarla bir araya gelirdi; onlara sevgisini hissettirir, muhabbetini esirgemezdi.

Şimdi burada Nebî aleyhisselâmın günlük hayat hikâyesinde bir gezintiye çıkma niyetindeyiz. Onunla beraber değerli hayatının sadeliğini ve doğallığını izlemek istiyoruz. Günlük uğraşlarıyla beraber diğer ihtiyaçlarını tamamlaması arasındaki dengeyi tecrübe edeceğiz. Nebî aleyhisselâmın gün içindeki her ânını adeta beraberce yeniden yaşayacağımız bu gezintide, O'nun hayatının canlılığına şahitlik etme azmindeyiz. Vaktin nasıl dolu dolu geçtiğini ve nasıl bereketlendiğini o günleri yaşarmış gibi hissetmeye çalışacağız.

O'nun (s.a.v.) hayatında faydasız ve avare geçen en ufak zaman dilimi yoktu. Evinde, mescidinde, şehrin sokaklarında, sahâbesinin evlerinde, oturması için serilen hasırının

üzerinde, yemek sofrasında ve yatağında geçirdiği her saniyede hayatını dolu dolu ve bereketlice yaşıyordu.

Çevresinde bulunanların gözleri dikkatlice O'nun (s.a.v.) hareketlerini izlerdi. Öyle ki çöken karanlık dahi Nebî aleyhisselama âşık olan ve gecesini nasıl geçirdiğini öğrenmek isteyen rakik gönülleri engelleyemiyordu. Çünkü evinin duvarları da özel hayatını gizleyecek şekilde (ayrıca bir dış avlu ile kuşatılıp) çok yüksek yapılmış değildi. Gözler ve kalpler O (s.a.v.) yatağına uzanıncaya dek beraberce evine girerler, O'nun derin uykusunu ve uyanışını da dikkatle takip etmeye çalışırlardı.

Burada şuna da dikkat çekmek isteriz; Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) sabah işini görüp akşamları boş duran birisi değildi. Günün her saatinde o kadar aktif ve gayretli idi ki her ânın yeni bir başlangıç olduğunu zannederdiniz. Gerçekten O (s.a.v.), tüm fırsatları değerlendiren dakik bir ve hassas bir insandı. Allah Resûlü'nün (s.a.v.) mizacından her günün, her saatin ve dakikanın hesaplandığını anlardınız. Bunların hepsinde yapılacak bir iş olduğunu görürdünüz. Ecelin de hayatın tepelerinde çadırını kurmuş kişiyi bekliyor olduğu gayet açıkça anlaşılırdı.

Bu sayfalarda Allah Resûlünün (s.a.v.) sabahını ve akşamını yaşayacaksınız. O'nunla beraber Medine sokaklarında yürüyeceksiniz. Bir şey öğretirken şefkatle donattığı, namaz kılarken haşyetle kıstığı sesini duyar gibi olacaksınız. Oturması için serilmiş hasırına beraber oturup başkasını kendine tercih etme ahlâkını göreceksiniz. Tabağında kalan azıcık yemeğinden tadıyor gibi olacaksınız. Sahâbenin (r.anhüm) anlattığı en ince ayrıntılar vesilesiyle O'nun evine girmiş gibi uykusundaki sakinliğini soluklayacaksınız. Oturuşundaki vakar ve sekîneti seyretmeniz mümkün olacak sanki. Belki de kucağına konan bir bebeği yahut sırtına binip O'nun sıcaklığıyla bereketini hisseden bir çocuğu görür gibi olacaksınız.

O büyük insan, o cömert peygamber bir beşer olmasının doğallığı içinde tebliğ göreviyle beraber nasıl bir davranış tarzına sahipti? Gününün farklı zaman dilimlerinde ne iş yapar, vaktini nasıl geçirirdi? İşte burada okuyacağınız satırlar bir Nebînin, bir Resûlün ve beşerin günlük hayatını tasvir ediyor. Aynı zamanda kendisini bütün insanlardan sorumlu bilen bir baba, bir koca, bir dost ve bir devlet başkanının günlük hayatıdır bu.

Sözü daha fazla uzatmadan, sizleri, ***Peygamberimiz’in Bir Günü*** ile baş başa bırakıyorum.

ABDULVAHAB SÜLEYMANOĞLU

Mekke-i Mükerreme / H. 20 / Receb / 1431

Cuma

ŞAFAK VAKTİNİN İLK IŞIKLARI

Sabahın aydınlığı gecenin karanlığını bastırıyor. Medine-i Müneverre'nin sakinliğinde Bilâl'in (r.a.) ezan sesi yükseliyor. Bu sırada Allah Resûlü (s.a.v.) uzun gece ibadeti sonrasında seher vakti mübarek bedenini dinlendirmek için hafif bir istirahate çekilmiştir.[(1)] Bilâl (r.a.) ezan okuduğunda Allah Resûlü (s.a.v.) uyanır ve yaptığı ilk şey ağzını misvaklamak olurdu.[(2)] Ardından şöyle buyururdu:

أَلْحَمْدُ لِلهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَمَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

"Bizi ölür gibi uyuttuktan sonra dirilten Allah'a hamd olsun. Bizi huzurunda toplayacak olan da O'dur."[(3)]

Sonra müezzinin söylediklerine aynı şekilde karşılık verirdi. Müezzin "Allahuekber Allahuekber" dediğinde o da *"Allahuekber Allahuekber"* der, "eşhedü en lâ ilâhe illallâh" dediğinde *"eşhedü en lâ ilâhe illallâh"* derdi. "Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah" dediğinde "eşhedü enne Muhammeden Resûlullah" derdi. "Haydi namaza" dediğinde

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ

(1) Buhârî, *Sahîh* (1133); Müslim, *Sahîh* (742); İbn Mâce, *Sünen* (716); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (245, 889, 1136); Müslim, *Sahîh* (255, 746); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (6312); Müslim, *Sahîh* (2711); vd.

"Güç ve kuvvet ancak Allah ile birliktedir" buyururdu. Tekrar "Allahuekber Allahuekber" dediğinde o da aynı kelimeleri tekrar eder ve müezzin "lâ ilâhe illallâh" dediğinde Nebî aleyhisselâm da *"lâ ilâhe illallâh"* derdi.[1]

Ezan bittikten sonra,

أَللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ

"Ey bu tastamam davetin ve kılınacak namazın Rabbi olan Allah'ım! Muhammed'e vesileyi ve fazileti ver ve onu vaat ettiğin makam-ı mahmuda ulaştır"[2] diye dua ederdi.

Sonra Allah Resûlü (s.a.v.) kalkar ve gusül ihtiyacı varsa gusül alır, abdest ihtiyacı varsa abdest alırdı. Kimi zaman uykusundan sonra direkt namaza giderdi. Abdest için kendisine hatırlatma yapıldığı zaman *"Benim gözlerim uyur ama kalbim uyumaz"*[3] buyururdu. Muhtemeldir ki, uzun süren teheccüd namazının akabinde hafifçe istirahate çekilip derin uykuya dalmadığı zamanlarda böyle yapardı.

Sonra sabah namazının iki rekât sünnetini kılardı. Nâfile namazlar arasında en hafif tuttuğuu bu iki rekâttı. Hatta bu kadar kısa olması sebebiyle birisinin 'Acaba Fâtiha'yı okudu mu?' diye düşündüğü olurdu.[4]

Sabah namazı sünnetinin ilk rekâtında Fâtiha suresinden sonra mealen *"De ki ey kâfirler"* diye başlayan Kâfirûn suresini, ikinci rekâtında ise mealen *"De ki: O Allah birdir"* diye başlayan İhlâs suresini okurdu.

Bazen de ilk rekâtta **"Deyin ki: Biz Allah'a, bize indirilene…"**[5] ayetini, ikinci rekâtta **"De ki: Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin…"**[6] ve bazen de meâlen "İsâ onların inkârlarını sezince: Allah yolunda yardımcılarım kim?"[7] diye başlayan ayetleri okurdu.[8]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (16828); Buhârî, *Sahîh* (914); Ebû Dâvûd, *Sünen* (526); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (614); Ebû Dâvûd, *Sünen* (529); Tirmizî, *Câmi'* (211); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (3569); Müslim, *Sahîh* (738); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1341).
(4) Buhârî, *Sahîh* (618); Müslim, *Sahîh* (723); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1255); vd.
(5) Bakara, 136.
(6) Âl-i İmrân, 64.
(7) Âl-i İmrân, 52 ve 53.
(8) Müslim, *Sahîh* (726, 727); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1256, 1269); vd.

Nâfile namazlar arasında en çok sabah namazının sünneti olan bu iki rekâtı kılmaya özen gösterirdi. Ve bu iki rekât hakkında şöyle buyururdu: *"Sabah namazının iki rekât sünneti bana dünya ve içindekilerden daha sevimlidir."*[(1)]

Sabah namazının sünnetine bu denli önem veren Efendimiz'in (s.a.v.) sabah namazının farzına verdiği önemi düşünebiliyor musunuz? Burada Efendimiz'in (s.a.v.) ölçü olarak belirlediği şu noktaya dikkat etmek gerekir; sabah namazının sünnetindeki hayrın dünya ve içindekilere üstünlüğü. Şüphesiz Efendimiz'in (s.a.v.) bu değerlendirmesi dünyada yaşayan ancak ahiret hayatına inancı sonsuz olan birine aittir. Öyleyse bizler buradan dünyanın değersizliğini, basitliğini ve asıl değerli olanın ahiret için yapılan ameller olduğu sonucunu çıkartabiliriz. Nitekim Efendimiz'in (s.a.v.) *"Peşinizde atlılar koşuşturuyor olsa da sabah namazının sünnetini terk etmeyin."*[(2)] hadisi de bu kanaatimizi destekler mahiyettedir.

Sabah namazının sünnetini bitirdikten sonra eğer hanımı uyanıksa onunla samimiyet ve mutluluk saçan bir muhabbete başlardı. Sabahın ilk ışıklarını sevgili kocasının muhabbet dolu konuşmasıyla karşılayan kadının mutluluğunu hayal edebiliyor musunuz? Hanımı henüz uyanmamışsa farz için kamet getirilene kadar sağ tarafı üzerine hafifçe uzanırdı.[(3)]

Bu durumda Bilâl (r.a.) insanların mescidde toplandığını görünce, Resûlullah'ın (s.a.v.) kapısına gelir ve "Ey Allah'ın Resûlü, namaz vakti" diye seslenirdi.[(4)]

Efendimiz (s.a.v.) sabah namazının farzını eda etmek üzere mescide girdiğinde şöyle buyururdu:

بِسْمِ اللهِ والسلامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ أللَّهُمَّ اغْفِرْ لي ذُنُوبي وَافْتَحْ لي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ أَعُوذُ بِاللهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

(1) Buhârî, *Sahîh* (1169); Müslim, *Sahîh* (724, 725); vd.
(2) Bkz: Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (9257); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1258); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (626, 994); Müslim, *Sahîh* (1258); vd.
(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (2572); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1364); vd.

"Allah'ın adıyla. Selâm Allah'ın Resûlü'ne olsun. Allah'ım! Günahlarımı bağışla ve bana rahmet kapılarını aç! Kovulmuş şeytandan, kendisinden bir şey isteyeni reddetmeyen ve ezelî saltanat sahibi olan yüce Allah'a sığınırım."[1]

Düşünün; şeytanın basit hîleleri ve zayıf oyunları azamet ve saltanat sahibi Allah'a içtenlikle sığınmış birisini etkileyebilir mi? **"Gerçek şu ki; şeytanın, inanan ve yalnız Rablerine güvenen kimseler üzerinde bir hâkimiyeti yoktur."**[2]

Bilâl (r.a.), Allah Resûlü'nün mescide girdiğini görünce kamet getirir,[3] ashâbı da O'nu görünce namaz için ayağa kalkardı.[4] Ashâb ayakta uzun süre bekleyip yorulmasın diye[5] Allah Resûlü (s.a.v.) onlara *"Namaza kamet getirilirse beni görünceye kadar ayağa kalkmayın."*[6] buyururdu. Şu ifadedeki nebevî şefkatin zarafetini düşünebiliyor musunuz?

Bazen evinden yeni gusül almış şekilde çıkardı da başından sular damlardı. Bir keresinde evinden çıkıp namaza duracağı yere geldiğinde cünüp olduğu hâlde gusül almadığını hatırlayıp ashâbına, *"Yerlerinizde kalın"* buyurduktan sonra evine döndü, gusül aldı ve saçlarından sular damlayarak tekrar yanlarına geldi. Namazı bitirdiğinde *"Şüphesiz ben de sizler gibi bir insanım. Cünüp olduğumu unutmuşum, namaza gelene kadar hatırlamamıştım."*[7] buyurdu. Şüphesiz onun her hâlinde bizim için bir hikmet ve ibret vardır. Buradaki durum ise onun beşer olma cihetini vurgulayan benzersiz bir örnektir. Nebî (s.a.v.) bu gibi durumlarını gizlemez ve bunlardan çekinmezdi. Çünkü beraber yaşadığı kimseler gibi O da bir beşerdi. Ve insanlar kendi hayatlarında gördükleri durumları, tabiî olarak O'nun yaşantısında da görebilmekte idi. Nitekim ayet-i kerimede; **"Eğer peygamberi bir melek kılsaydık muhakkak ki onu insan suretine sokardık."**[8] buyrulmuştur.

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (26417); Ebû Dâvûd, *Sünen* (466); Tirmizî, *Câmi'* (314); vd.
(2) Nahl, 99.
(3) Müslim, *Sahîh* (606); Ebû Dâvûd, *Sünen* (537); Tirmizî, *Câmi'* (202); vd.
(4) Buhârî, *Sahîh* (637); Müslim, *Sahîh* (604); vd.
(5) Kâdî İyâz, İkmâlu'l-*Mu'lim bi-Fevâidi Müslim*, 2/556.
(6) Buhârî, *Sahîh* (637); Müslim, *Sahîh* (604); vd.
(7) Buhârî, *Sahîh* (275); Müslim, *Sahîh* (605); İbn Mâce, *Sünen* (1220); vd.
(8) En'âm, 9.

Namaz için kalktığında ashâba yönelir ve iftitâh tekbiri getirmeden önce şöyle buyururdu: *"Saflarınızı düzeltin, saflarınızı düzeltin, saflarınızı düzeltin. Tek bir hizada düzenli bir biçimde sıralanın. And olsun ki saflarınızı düzeltmemeniz durumunda Allah kalplerinizi birbirinizden ayırır. Safların düzgünlüğü namazın kemâlindendir."*[1]

Kimi zaman da şöyle buyururdu: *"Saflarınızı düzeltin, omuzlarınız hizalı olacak şekilde saflarınızı düz tutun.* İmamı ortalayın. Aranızdaki boşlukları kardeşlerinizin elinden yavaşça tutarak kapatın. Boşlukları bırakmanız şeytanı sevindirir. Safları doldurup düzeltene Allah rahmet eyler, bozanı da rahmetinden alıkoyar."[2] Efendimiz (s.a.v.) bu ve bunlara benzer ifadelerle safları düzeltmenin ve safları düz tutmanın önemine vurgu yapardı.

Efendimiz (s.a.v.) ashâbın saflarını, onları alıştırıncaya kadar kendi elleriyle düzenler ve tek tek düzenli bir biçimde dizmeye çalışırdı. Ashâb düzene alıştıktan sonra onlara musallâdan seslenerek müdahele ederdi. Namaza kalktığında önce sağ tarafa yönelir ve onlara şöyle derdi: *"Düz durun ve saflarınızı düzeltin."* Sonrasında sola bakar ve aynı şekilde *"Düz durun ve saflarınızı düzeltin."*[3] buyururdu.

Hz. Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.v.) biz alışıncaya kadar tahta çubukları dizer gibi bizim saflarımızı bizzat kendisi düzeltirdi. Bir keresinde bizden uzaklaştı ve döndüğünde tekrar beraber namaz kılarken göğsü düz durmayan birine hitaben şöyle buyurdu: *"Ey Allah'ın kulları, saflarınızı mutlaka düzeltin. Eğer saflarınızı düz tutmazsanız Allah'ın huzurunda ona muhalefet etmiş olursunuz."*[4] Biz (ashâb) omuzlarımızı ve ayaklarımızı hizalayarak namaza dururduk."[5]

Sonrasında namaza başlangıç için tekbir alır, iki elini omuzlarının hizasına kaldırırdı. Sağ elini sol elinin üzerine koyar[6] ve şöyle diyecek kadar susardı:

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (719,723); Müslim, *Sahîh* (433); Ebû Dâvûd, *Sünen* (670).
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (666, 5724); vd.
(3) İbn Hibbân, *Sahîh* (2167).
(4) Buhârî, *Sahîh* (717); Müslim, *Sahîh* (436); vd.
(5) Buhârî, *Sahîh* (725).
(6) Buhârî, *Sahîh* (735, 740); Müslim, *Sahîh* (390, 391); vd.

أللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَاي كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ أللَّهُمَّ نقني مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ أللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ

“Allah’ım doğuyu ve batıyı birbirinden uzaklaştırdığın gibi benimle günahlarım arasını da öyle uzaklaştır. Allah’ım! Beyaz elbisenin kirlerden temizlendiği gibi beni de günahlarımdan temizle. Allah’ım! Beni günahlarımdan kar, su ve dolu ile yıkar gibi arındır.”[1] Peygamberimiz’in (s.a.v.) bu esnada okuduğu bazı farklı rivayetler de vardır.[2]

İftitâh tekbiri ve duasından sonra istiâze eder ve besmele çekerdi. Sonra sesli bir şekilde, yavaş yavaş ve her ayetten sonra durarak Fâtiha suresini okurdu. Şöyle ki **“Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur”** ayetini okur ve biraz durduktan sonra **“O Rahmân ve Rahîm’dir”** ayetini okurdu. Yine biraz durduktan sonra **“Din gününün sahibidir”** ayetini okurdu. Okuyuşu esnasında -uzatılması gereken yerleri- uzatarak okurdu. ‘Rahmân’ ve ‘Rahîm’ kelimelerinde olduğu gibi.[3] Sabah namazının ilk rekâtında kıraati daha uzun tutardı. İkinci rekâtında biraz daha kısa okurdu. İki rekâtın toplamında altmış ila yüz ayet kadar okurdu.[4]

Düşünün; günün ilk ışıklarında kulakları ve gönülleri Kur’ân-ı Kerîm ayetleriyle dolan ashâbın hali ne güzeldir. Bizzat Hz. Peygamberden (s.a.v.), vahye muhatap olan yüce zattan bu ayetleri dinlediklerini hayal edebiliyor musunuz? Onlar bu canlı vahiy ortamına şahit oluyorlar, melekler de onlara şahitlik ediyordu. Ayet-i kerimede; **“… Bir de** (kıraatiyle seçkin olan) **sabah namazını** (kıl.) Çünkü sabah **namazı gerçekten şahitlidir.”**[5] buyrulmuştur.

Kimi zaman Müslümanlar’ın başına gelen belalar ve âfetler dolayısıyla ikinci rekâtta kunut duası yapardı. Bu vesileyle Allah’tan bir çıkış yolu ve zafer niyaz ederdi.[6] Abdullah ibni Revâha (r.a.) bu sahneyi ve kıraati şöyle tasvir ediyor: Allah’ın Resûlü

(1) Buhârî, *Sahîh* (744); Müslim, *Sahîh* (390, 391); vd.
(2) Bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (11657); Ebû Dâvûd, *Sünen* (776); Tirmizî, *Câmi‘* (243); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (5040, 5046); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4001, 1465); Tirmizî, *Câmi‘* (2927); vd.
(4) Buhârî, *Sahîh* (541, 759, 779); Müslim, *Sahîh* (461, 647); vd.
(5) İsrâ, 78.
(6) Buhârî, *Sahîh* (4560, 6394); Müslim, *Sahîh* (677, 678); vd.

aramızda O'nun kitâbını okurdu. Güneşin parıldayıp doğacağı fecr vaktinde[1] Namazı tamamlayıp selâm verdiğinde olduğu yerde ve yüzü kıbleye dönük olarak şöyle derdi:

أَسْتَغْفِرُ اللّٰه أَسْتَغْفِرُ اللّٰه أَسْتَغْفِرُ اللّٰه اَللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

"Allah'tan af dilerim, Allah'tan af dilerim, Allah'tan af dilerim. Allah'ım, sen selâmsın. Selâm da sendendir. Ey celâl ve ikrâm sahibi, sen tüm noksanlardan münezzehsin."[2]

Sonrasında sağ tarafından, bazen de solundan ardına dönerdi. Ashâbına yöneldiğinde O'ndan duyulan ilk söz,

رَبِّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ

"Rabbim! Kullarını diriltttiğin gün beni azabından koru"[3] demek olurdu.

Sonra

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ، وَلَهُ الْفَضْلُ، وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ لَلَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ

"Allah'tan başka ilâh yoktur. O tektir ve ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O her şeye kādirdir. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir. Allah'tan başka ilah yoktur. Ancak O'na ibadet ederiz. Mülk (nimet)*, üstünlük ve güzel övgü O'na aittir. Allah'tan başka ilâh yoktur, kâfirler hoşlanmasa da dini ancak Allah'a has kılarız. Allah'ım! Senin verdiğine mâni olacak yoktur. Senin mâni olduğunu ise verecek yoktur. Senin huzurunda kimseye zenginliği* (soyu-şerefi) *fayda sağlamaz"*[4] derdi.

Ve şöyle de dua ederdi:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَفْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ

"Allahım! Şimdiye kadar yaptığım, bundan sonra yapacağım, gizlediğim ve açığa vurduğum, ölçüsüz bir şekilde işlediğim ve benden daha iyi bildiğin bütün günahlarımı

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (15737); Buhârî, *Sahîh* (1155, 6151); vd.
(2) Müslim, *Sahîh* (591); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1512); Tirmizî, *Câmi'* (298-300).
(3) Bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (18553); Buhârî, *Sahîh* (852); Müslim, *Sahîh* (709).
(4) Buhârî, *Sahîh* (844); Müslim, *Sahîh* (593, 594).

affeyle! Öne geçiren de sen, geride bırakan da sensin. Senin gücün her şeye yeter. Senden başka ilâh yoktur.”[(1)] Bundan sonra da *‘sübhânallâh’*, *‘elhamdülillâh’* ve *‘Allahuekber’* derdi. Bu zikirlerini parmaklarıyla sayardı.[(2)]

Daha sonra günün sabahını, içinde birçok mana barındıran zikirler ile karşılardı. Bu zikirlerden bazıları şöyledir:

أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلهِ وَالْحَمْدُ للهِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هَذَا الْيَوْمِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِي هَذَا الْيَوْمِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ، وَسُوءِ الْكِبَرِ، رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ، وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ

“M*ülkün Allah’a ait olduğuna iman ederek sabahladık. Hamd O’na mahsustur. Allah’tan başka ilâh yoktur; O tektir, ortağı yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kādirdir. Allah’ım! Bugünün ve bundan sonrakilerin hayrını senden dilerim. Bugünün ve bundan sonrakilerin şerrinden sana sığınırım. Rabbim! Tembellikten, insanı bunaklaştıran ihtiyarlıktan sana sığınırım. Rabbim! Cehennem azabından ve kabir azabından sana sığınırım.”*

Resûlullah (s.a.v.), akşama erdiğinde de bunları aynen tekrar eder ve başlangıçta,

أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى الْمُلْكُ لِلهِ

“Akşama erdik, mülk Allah’ındır” derdi.[(3)]

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي، اَللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي

“Allah’ım! Senden dünya ve ahirette âfiyet dilerim. Allah’ım! Senden dinimde ve dünyamda, malımda ve ailemde af ve âfiyet dilerim. Allah’ım! Ayıplarımı ört, beni güvende kıl. Allah’ım! Beni önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden gelebilecek şerlere karşı koru. Altımdan gelebilecek tehlikelerden de senin yüceliğine sığınırım.”

Allah Resûlü (s.a.v.), sabahları ve akşamları bu duaları terk etmezdi.[(4)]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (729); Müslim, *Sahîh* (771); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1509); vd.

(2) Buhârî, *Sahîh* (843, 6329); Müslim, *Sahîh* (595-597); vd.

(3) Müslim, *Sahîh* (2723); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5071); Tirmizî, *Câmi‘* (3390); vd.

(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (4785); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5074); Nesâî, *Sünen* (10325); vd.

اَللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَدَنِي، اَللَّهُمَّ عَافِنِي فِي سَمْعِي، اَللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَصَرِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ، اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

"Allah'ım! Bedenime âfiyet ver, Allah'ım! Kulağıma âfiyet ver, Allah'ım! Gözüme âfiyet ver. Senden başka ilâh yoktur. Allah'ım! Küfürden ve fakirlikten sana sığınırım. Allah'ım! Kabir azabından sana sığınırım. Senden başka ilâh yoktur."

Resûlullah (s.a.v.) sabahları ve akşamları bu duayı üç defa tekrar ederdi.[1] Bu esnada Medine-i Münevvere'nin hizmetçileri, ellerinde su dolu kaplarla gelirler ve Allah Resûlü'nün (s.a.v.) mübarek elini kapların içine daldırmasıyla bereket umarlardı. Allah Resûlü (s.a.v.), getirilen her kaba mübarek elini daldırırdı. Bu hizmetçiler şiddetli soğuk olan günlerde dahi gelirler ve Allah Resûlü de (s.a.v.) elini, getirdikleri kaplara daldırırdı.[2]

Ne hoş bir sabah manzarası, düşünebiliyor musunuz? Nübüvvet nuru ile aydınlanmış Nebî (s.a.v.) önünde çocuk saflığı ve temizliği ile eller geziniyor ve O'nun mübarek sağ elinden temizlik ve bereketi yudumluyorlar. Ve ailelerinin sevgi dolu gözleri bu mest eden manzarayı müşahede ediyorlar. Nebî aleyhisselâmın kaplarına elini koyarken kalplerine de sevgisini koyduğunu gözlerimizle görür gibiyiz.

Sabahın ışıklarını peygamberlerinin nurlu yüzüyle karşılayan o kimseler başarıya erdiler.

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (10430); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5090); Nesâî, *Sünen* (10332); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12401); Müslim, *Sahîh* (2324); vd.

ALLAH RESÛLÜ'NÜN SABAHLARI

Namaz ve tesbihat sonrasında Nebî (s.a.v.) yerinde oturup yüzünü ashabına dönmüşken safların uçları birbirine yaklaşırdı. Ashab-ı kirâm bir sevgi hâlesi gibi Allah Resûlü'nü kuşatırlardı. Can kulağıyla onun söyleyeceklerini dinlerlerdi. Sevgi dolu bakışlarla izledikleri davranışlarını gönüllerine nakşederlerdi…

Artık O'nun yüzündeki parıltıyla birlikte günün ilk ışıkları da doğmaya başlamıştır. O'nun yüzü bembeyaz ve ışıl ışıldı. Âdeta güneş O'nun yüzünde doğuyor da insanlar da sîmâsındaki doğruluk müjdelerini seyrediyorlardı. Nitekim Abdullah bin Selâm'ın (r.a.): "*Allah Resûlü'nün yüzünü gördüğümde, onun bir yalancı yüzü olmadığını anlamıştım.*"[1] demiştir.

Bu zamanlarda bazen ashâbına öğütler verirdi. Irbâd bin Sâriye'nin (r.a.) naklettiği hadiste olduğu gibi: "Bir gün Allah Resûlü (s.a.v.) sabah namazı sonrasında bizlere kısa ama çok mana barındıran nasihatler verdi. Bu nasihatlerin etkisiyle gözler yaşardı, kalpler ürperdi. Orada bulunanlardan biri 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu veda eden birinin konuşmasına benziyor. Bize ne vasiyet edersin?' dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

Size, Allah'a karşı takvalı olmanızı, Habeşli bir köle dahi olsa başkanlarınıza itaat etmenizi vasiyet ederim. Nitekim benden sonra yaşayacak olanlarınız pek çok

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23784); Tirmizî, *Câmi'* (2485); İbn Mâce, *Sünen* (1334); vd.

kargaşa göreceklerdir. Aman ha, din hususunda icat edilen bid'atlerden sakının; onlar sapkınlıktır. Böyle bir zamana şahit olanlara benim sünnetime (yoluma) *ve benden sonraki r*âşid halifelerimin sünnetlerine yapışmalarını tavsiye ederim. Azı dişlerinizle bu sünnetlere tutunun."[(1)]

Nebî (s.a.v.) bu tarz nasihatleri çok sık yapmazdı. Ashâbın sıkılmaması için uygun zamanları gözetirdi.[(2)] Bazen sahâbesi çevresinde toplanınca Nebî (s.a.v.) onlara yönelerek *"İçinizden hasta kimsesi olan var mı; ziyaret edelim?"* buyururdu. Eğer "Hayır, yok" derlerse *"Peki cenazesi olanınız var mı; defnine eşlik edelim?"* diye sorardı.[(3)]

Nebî (s.a.v.) sahâbelerden, göremediği kimselerin hâlini de sorardı. Bir defasında mescidi süpüren siyahî bir kadını sormuştu. Sahâbeler de "O öldü" diye cevap verince, *"Bana neden haber vermediniz?"* buyurdu. Sahâbeler "Ey Allah'ın Resûlü, kadın geceleyin öldü, biz de seni uyandırmak hoş olmaz diye düşündük" diye cevap verdiler. Bunun üzerine; *"Bana onun kabrini gösterin"* buyurdu. Kabrine kadar gidip namazını kıldı, ona dua etti.[(4)]

Sâbit bin Kays bin Şemmâs'ı (r.a.) bulamadığında, *"Sâbit bin Kays neden ortalarda* görünmüyor, hastalandı mı*?"* diye sordu. Sa'd bin Muâz da "Sâbit benim komşum, hastalandığına dair bir şey bilmiyorum" diye cevap verip evine gitmişti. Sâbit'i evinde, kapısını kapamış ağlarken buldu. "Ne oldu sana?" diye sorunca "Pek kötü bir şey oldu. Allah Teâlâ buyuruyor ki: **'Ey iman edenler! Seslerinizi peygamberin sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi peygambere yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gider'**[(5)] diye cevap verdi. Ben gür sesli bir adamım, dolayısıyla amellerimin boşa gidip cehennemlik olmaktan korkuyorum" dedi. Bu olay üzerine Resûlullah (s.a.v.) Sâbit'e, *"Sen onlardan değilsin. Bilakis sen hayırlı bir şekilde yaşayıp hayırlı bir şekilde öleceksin. Sen cennet ehlindensin"* buyurdu.[(6)]

---

(1) Ebû Dâvûd, *Sünen* (4607); Tirmizî, *Câmi'* (2676); İbn Mâce, *Sünen* (46); vd.

(2) Buhârî, *Sahîh* (68); Müslim, *Sahîh* (2821); Tirmizî, *Câmi'* (2855); vd.

(3) Bkz. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 114/39. Her ne kadar bu hadis ulemâ tarafından zayıf görülmüş ve bu hadisi sadece İbn Asâkir rivayet etmiş olsa da Allah Resûlü'nün hayatına baktığımızda böyle bir sözü söylemiş olduğunu düşünmek mümkündür.

(4) Buhârî, *Sahîh* (458, 1337); Müslim, *Sahîh* (956); vd.

(5) Hucurât, 2.

(6) Buhârî, *Sahîh* (3613, 4846); Müslim, *Sahîh* (119); vd.

Resûlullah'ın (s.a.v.), ashâbının durumlarını nasıl hassasiyetle kolladığını görüyorsunuz değil mi? Toplumda güler yüzle karşılanıp kendisine ilgi gösterilen kimse ile önem verilmeyip hâli sorulmayan biri de olsa hepsiyle ilgilenirdi. Ashabından hiçbirisi aklından çıkmaz, gözünden kaçmazdı. İşte böylesi bir ilgi, toplumun bütünlüğünü ve sıkı sıkıya cemaate bağlı olmayı sağlıyordu.

Sabah meclislerinin bazılarında sahâbelerine *"Aranızda rüya gören varsa anlatsın da rüyasını tabir edeyim"*[(1)] buyururdu. Bunun üzerine sahâbelerden rüya görenler anlatır, Allah Resûlü de görülen rüyayı tabir eder yahut başka şeyler söylerdi.

Efendimiz'in (s.a.v.) ashâbına sabah vakitlerinde gerçekleşen meclislerde rüyalarını sorması, ashâbın sabah namazından sonra gece gördükleri rüyaların etkisi altında kalmış olmalarıyla alâkalıydı. Efendimiz (s.a.v.) onların bu merakını ve rüya tabirine olan iştiyaklarını fark ettiği için onlara rüyalarını sorardı.

Bu rüyalara bir örnek olarak Abdullah bin Selâm'ı (r.a.) dinleyelim: "Nebî (s.a.v.) hayatta iken bir rüya görmüştüm. Sanki -geniş ve yemyeşil- bir bahçedeydim. Bahçenin ortasında temeli yerde, ucu gökyüzünde olan demirden bir direk vardı. Bu direğin ucunda ise bir halka vardı. Bu esnada bana 'Haydi yüksel' denildi. Ben de 'Yapamam (bu direğe çıkamam)' deyince bir hizmetçi geldi ve giysimin arkasından tutarak kaldırdı, ben de direğin ucuna kadar yükseldim. Direğin ucundaki halkayı tuttum. Bu sırada, 'Sıkıca tut!' denildi. Sonra bir uyandım ki o halka elimde! Bu rüyamı Allah Resûlüne (s.a.v.) anlatınca şöyle buyurdu: *O bahçe İslam, direk de İslam'ın direği, halka ise kopmak bilmeyen sapasağlam halkadır. Sen öl*ünceye kadar *İslam üzere kalacaksın."*[(2)]

Yahudi bir haham iken İslam'a giren Abdullah bin Selâm (r.a.), Nebî aleyhisselâmın vefatından sonra yaklaşık otuz beş sene yaşamış ve bu seneler içinde dinden dönme olayları ve mürtetlere karşı savaşlar olmuştu. Bu olaylar sırasında Abdullah bin Selâm (r.a.), o gün Peygamberimiz'in söylediği gibi İslam dini üzere sabit kalmış ve ölünceye kadar sapasağlam olan halkaya tutunmuştur.

Nebî (s.a.v.) bu tabiriyle ileride bir grup insanın dinden döneceğine işaret etmiş ancak bunun yaşanacağı sırada Abdullah bin Selâm'ın onlardan olmayacağını

---

(1) Müslim, *Sahîh* (2269).
(2) Buhârî, *Sahîh* (3813, 7010, 7014); Müslim, *Sahîh* (2484); vd.

söylemiş olmaktadır. Nitekim öyle de olmuştur. Dolayısıyla bu zikrettiğimiz olayda, peygamberlik alâmetlerinden birini görmüş oluyoruz.

Yine bir defasında ashâbına, *"Rüya gören anlatsın da tabir edeyim"* buyurmuştu. Bir adam rüyasını anlatmaya başdı: "Ey Allah'ın Resûlü, ben gece uykumda yağ ve bal akıtan bir bulut görüyorum. İnsanların bu yağ ve baldan avuçlarıyla aldıklarını, kiminin fazla kiminin ise az aldığını görüyorum. Sonra gökten yere uzanan bir ip görüyorum ve sen o ipi tutarak yükseliyorsun. Senden sonra bir adam daha o ipi tutup yükseliyor. Sonra başka bir adam daha iple yükseliyor. Sonra başka bir adam ipi tutuyor fakat ip kopuyor; ardından ip tekrar bitişiyor ve o adam da yükseliyor."

Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.), "Anam babam sana feda olsun Ey Allah'ın Resûlü, vallahi müsaadenle bu rüyayı ben tabir edeyim" diye izin istedi. Resûlullah (s.a.v.), *"Tabir et"* buyurdu. Ebû Bekir(r.a.), mezkûr rüyayı şöyle yorumladı:

"Buluta gelince; bu İslam'ın bulutudur. O buluttan akan yağ ve bal ise Kur'ân'dır. Nitekim Kur'ân da böyle pürüzsüz ve tatlıdır. O yağ ve baldan avuçlarıyla az veya çok alan kimseler Kur'ân'dan az ya da çok alan insanlardır. Gökten yere uzanan ip ise senin üzerinde bulunduğun hak yoldur. Sen bu yolu tutarsın ve Allah da seni yükseltir. Senden sonra bir adam da bu yolu tutar ve yükselir, ondan sonra bir adam daha yükselir fakat ondan sonra bir adam daha ipi tutunca ip kesilir. Ancak o adam için ip tekrar bitiştirilince o da yükselir. Şimdi bana söyler misin ey Allah'ın Resûlü, doğru mu tabir ettim yoksa yanlış mı?" Resûlullah (s.a.v.), *"Bir kısmını doğru, bir kısmını yanlış yorumladın"* buyurunca Ebû Bekir, "Vallahi bana hata ettiğim yerleri söyle ey Allah'ın Resûlü" dedi. Resûlullah da (s.a.v.) *"Yemin etme"* diye cevap verdi.[1]

Sahâbenin Resûlullah'a (s.a.v.) anlattıkları rüyalara bakınca onların en büyük dertlerinin ve temel meselelerinin Allah'ın dini ve resûlü olduğunu görürüz. Gerçekten onlar bu dini uyanık hâlde ve hatta rüyalarında dahi büyük bir gayret ve çetin bir cihad ile yaşıyorlardı. Allahuekber! Onlar Allah'ın elçisini çepeçevre saran, uyanıkken, uyurken ve hatta rüyalarında dahi O'nu dert edinen kimselerdi.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (7046); Müslim, *Sahîh* (2269); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4632); vd.

Bazen de Resûlullah (s.a.v.) kendi gördüğü bir rüyayı ashâbına anlatır ve onlara tabir ederdi. Semüre’nin (r.a.) naklettiği hadis-i şerifte olduğu gibi: Bir gün Resûlullah salllallahu aleyhi ve sellem, *“Aranızda rüya gören oldu mu?”* diye sual buyurunca ashâb, “hayır” diye cevap verdiler. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: *“Fakat ben geceleyin iki adam gördüm; yanıma geldiler ve elimden tutarak beni arz-ı mukaddeseye çıkardılar…”* Sonra Resûlullah (s.a.v.) rüyasını uzun uzadıya anlattı. Azap gören kimseleri ve bunların neden azap gördüklerini bildirdi. Bazı ahiret olaylarından bahsetti.(1)

Resûlullah (s.a.v.) ashâbın anlattığı güzel rüyaları dinlediği gibi hoşlanmadıkları veya istemedikleri bir rüya gördüklerinde de onlara yönelir ve sohbet ederdi. Bir keresinde birisi *“Ey Allah’ın elçisi, rüyamda başımın kesildiğini gördüm.”* demişti. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) buna tebessüm etti ve şöyle buyurdu: *“Şeytan rüyanızda sizinle uğraşır ve oynarsa bunu kimseye anlatmayın.”*(2)

Başka birisi şöyle bir şey anlattı: Beni çok rahatsız eden bir rüya görmüştüm. Peygamberimiz’in (s.a.v) bu konudaki buyruğunu işitinceye kadar çok huzursuz olmuştum. Nitekim O (s.a.v.); “Güzel rüya Allah’tandır. Sizden biriniz güzel bir rüya gördüğünde bunu sadece sevdiklerine anlatsın. Kim kötü bir rüya görmüşse bu rüyanın ve şeytanın şerrinden Allah’a sığınsın ve soluna üç kere tükürsün. Bu kötü rüyayı kimseye anlatmasın. Bu şekilde kötü rüya o kişiye zarar vermeyecektir.”(3) buyurmuştu.

Sabah namazı sonrasında oluşan bu sohbet ortamında sahâbeler Nebî aleyhisselâmın huzurunda konuşurlardı. O da onlarla beraber konuşur ve onları dikkatle dinlerdi. Kimi zaman sahabe karşılıklı şiirler okurlar, cahiliye dönemindeki hayatlarından bahsederlerdi. Yapageldikleri şeylerin Allah’ın onlara bahşettiği İslam nimetinden sonra ne kadar malayanî işler olduğunu anladıklarını söylerlerdi. Bunlardan bazılarını andıkça gülmeye başlarlardı. Nebî (s.a.v.) de onlarla birlikte tebessüm ederdi. (4)

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (1386); Müslim, *Sahîh* (2275); Tirmizî, *Câmi‘* (2294); vd.
(2) Müslim, *Sahîh* (2268).
(3) Buhârî, *Sahîh* (7044).
(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (20810); Müslim, *Sahih* (670); Tirmizî, *Câmi‘* (2850); vd.

Cahiliyye dönemindeki tecrübelerinden aktardıkları olaylardan biri şuydu: Bir keresinde biri şöyle dedi: "Hiçbirinizin yaptığı benim yaptığım kadar faydalı olmadı." Etrafındakiler de sordu: "Bu nasıl olabilir?" O da "Onu haystan[1] put yaptım. Kıtlık başladığında yavaş yavaş yemeye başladım." diye cevap verdi.

Diğer birisi ise şöyle bir gülünç olay aktardı: "Bir keresinde ibadet ettiğim putun üzerine iki tane tilkinin çıkıp bevlettiklerini gördüm. Ben de o esnada şöyle bir şiir söyledim:

Tilkilerin üzerine bevlettikleri bir Tanrıya mı tapacağım?

Şüphesiz ki tilkilerin üzerine bevlettiği şey zillet içerisindedir.

Ve bu olaydan sonra Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna geldim ve Müslüman oldum.[2]

Gün ağarıncaya kadar Nebî (s.a.v.), ashâbla birlikte oturmaya devam ederdi. Sonrasında Allah Resûlü (s.a.v.) hanımlarının odalarına gitmek üzere kalkardı. Mescidden çıkarken şöyle derdi:

بِاسْمِ اللهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ

"Allah'ın adıyla. Selâm Allah Resûlü'nün üzerine olsun. Allah'ım! Günahlarımı bağışla ve bana lütuf kapılarını aç."[3]

Efendimiz'in (s.a.v.) hanımları güneşin doğduğu vakitte uyanık olurlardı. Sabah namazından hemen sonraki vakit onlar için günün başlangıcıydı. Günün ilk ışıklarını canlılık ve mutlulukla karşılarlardı.

İşte Resûlullah'ın (s.a.v.), ashâbının ve bütün vahiy toplumunun günleri bu minval üzere geçerdi. Fecirden sonra işi olanlar işlerine koşuştururlardı. Vakti müsait olanlar sabahın ilk saatlerinde zikirle meşgul olurlar ve dua ederlerdi.

Ebû Vâil'den şöyle nakledilmiştir: Bir gün sabah namazını kıldıktan sonra erkenden Abdullah b. Mesûd'a gittik. Kapıya vardığımızda selâm verdik. Bizi, içeriye buyur etti. Biz bir an kapıda durduk. Derken ev halkından bir kız dışarıya çıkarak: "Neden içeri girmiyorsunuz?" dedi. Müteakiben içeriye girdik. Bir de baktık Abdullah b. Mes'ûd

---

(1) Hays, Arapların hurma, yağ ve sütü karıştırarak hazırladıkları, pratik olması nedeniyle daha çok yolculuklarda yedikleri bir tür yemek çeşidi. Bkz.: İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 1/199.
(2) Bkz.: Ali el-Kârî, *Mirkâtü'l-Mefâtîh Şerhu Mişkâti'l-Mesâbîh*, 7/2993.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (6417); İbn Mâce, *Sünen* (771); vd.

oturduğu yerde ibadet ediyor! Bize şöyle dedi: "Size izin verildiği hâlde içeri girmenizi ne engelledi?". Biz, "Bir şey yok! Yalnız evdekilerin uyuduğunu zannettik." diye cevap verdik. Abdullah b. Mes'ûd: "Ya, siz İbni Ümmi Abd oğullarını gaflette mi sandınız?" dedi. Sonra yine ibadet etmeye devam etti. Güneşin doğduğunu zannedinceye kadar ibadet etmeye devam etti. Sonra: "Kızım! Bak bakalım güneş doğmuş mu?" dedi. Kız, güneşe baktı. Güneş doğmamıştı. Abdullah b. Mes'ûd tekrar ibadetine döndü. Nihayet güneşin doğduğunu zannedince tekrar: Kızım! Bak bakalım güneş doğmuş mu, dedi. Kız, güneşe baktı. Bu sefer güneş doğmuştu. Abdullah b. Mes'ûd: "Bizi bugün de kaldıran, günahlarımız nedeniyle bizi helak etmeyen Allah›a hamd olsun!" dedi.[1]

Efendimiz (s.a.v.) eve girdiğinde hemen pak ağzını misvaklayarak temizler[2] ve ailesine şöyle selâm verirdi: *"Selâmun aleyküm, nasılsınız ev ahalisi?"*[3] buyururdu.

Sırayla bütün hanımlarını dolaşır, odalarına girer, selâm vererek onlara dua eder ve uğradığı yerde çok fazla oturmazdı.[4] Bazı hanımlarının odasına girdiğinde onları namazgâhlarında bulurdu. Bu hâl üzere iseler onları ibadetlerinden alıkoymamak için hemen çıkardı. Bir defasında Cüveyriye'nin (r.a.) yanına girdiğinde onu namaz kıldığı yerde Allah'ı zikrederken bulmuş ve zikri devam ederken de evden çıkmıştı.[5]

Hanımlarının odalarına girince bazen *"Yanınızda bir şeyler var mı?"* buyurarak yemek ister ve eğer yemek varsa kendisine getirilirdi. Bu yemek çoğu zaman hurma, hays[6] veya ikit[7] gibi hafif şeyler olurdu. Yahut süt, nebiz[8] gibi içecekler olurdu. Eğer hanımları "Ey Allah'ın Resûlü, yanımızda yiyecek bir şey yok" derlerse *"O zaman ben oruç tutuyorum"* buyururdu.[9]

---

(1) Müslim, *Sahîh* (822).
(2) Müslim, *Sahîh* (253); Ebû Dâvûd, *Sünen* (51); vd.
(3) Müslim, *Sahîh* (1365).
(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (13025); Buhârî, *Sahîh* (4794); Müslim, *Sahîh* (1428).
(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (2334); Müslim, *Sahîh* (2726); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1503); vd.
(6) Hurma ve yağ ile yapılan bir yemek.
(7) Hurma, yağ ve yoğurt karışımı ile yapılan bir yiyecek.
(8) Nebiz: İçine hurma, üzüm, bal yahut başka bir şey konup pişirilmeyen ve sarhoşluk oluşturmayacak kadar bekletilen su.
(9) Buhârî, *Sahîh* (1494); Müslim, *Sahîh* (1176, 1154); vd.

NEBEVÎ MECLİS

Resûlullah (s.a.v.) hanımlarının yanına uğradıktan sonra mescide dönerdi. Mescide girdiğinde "Muhacirlerin Direği" diye anılan direğin yanında tahiyyetü'l-mescid[1] namazı kılardı. Ravza-i Mutahhara'nın ortasında bulunan bu direğin yanında namaz kılmaya özen gösterirdi.[2]

Sonra Ravza-i Mutahhara'da mescidin doğu tarafında Âişe'nin (r.a.) odasına yaslanarak oturur ve sahâbe-i kiram da yanına toplanırdı. Nebî aleyhisselâmın bu vakitte orada oturduğu bilinirdi. Kendisiyle konuşmak isteyen bu vakitte mescide gelirdi. Sahâbeler de müsait vakitlerine ve hayat şartlarına göre az veya çok kişiyle bu oturumlara katılırlardı. Eğer az sayıda sahâbe varsa Nebî'nin (s.a.v.) çevresinde halka şeklinde otururlardı. Çok sayıda olduklarında soru sormak isteyenin rahatça yaklaşabilmesi için ortayı boş bırakıp sağ ve sol tarafına dizilirlerdi.[3]

Ashâb, Resûlullah'ın (s.a.v.) sağını ve solunu kuşatacak şekilde otururlardı. Efendimiz (s.a.v) kendisine bir içecek ikram edildiğinde sağından başlar, sağındaki yabancı veya çocuk dahi olsa ona ikram ederdi.

---

(1) Sözlükte "selâm vermek, tazimde bulunmak" anlamındaki tahiyye ile mescid kelimelerinden oluşan tahiyyetü'l-mescid terkibi mescide/camiye girildiğinde kılınan nafile namazı ifade eder. (Diyanet İslam Ansiklopedisi, "Tahiyyetü'l-Mescid", müt. notu)

(2) Buhârî, *Sahîh* (502); Müslim, *Sahîh* (509); İbn Mâce, *Sünen* (1430); vd.

(3) Bkz. Ebû Dâvûd, *Sünen* (4698).

Sehl İbni Sa'd'dan (r.a.) şöyle dediği nakledilmiştir: Resûlullah'a (s.a.v.) içecek bir şey getirdiler. O da içti. Bu sırada sağ tarafında bir çocuk, sol tarafında yaşlılar oturuyordu. Resûl-i Ekrem (s.a.v.) çocuğa dönerek: "Bunu yaşlılara verebilir miyim?" diye sordu. Çocuk: "Hayır, vallahi olmaz yâ Resûlallah! Senden kazanacağım hayrı kimseye bağışlayamam." dedi. Resûlullah (s.a.v.) da kabı çocuğun eline verdi.[1]

Enes İbn Malik'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.v.) için bir ağıl (otlakta beslenmeyen) koyunun sütü sağılmıştı. Sütün içine bir miktar kuyu suyu karıştırıldı. Daha sonra bir bardak içinde Resûlullah'a (s.a.v.) ikram edildi. O (s.a.v.) sütten bir miktar içti. Bardağı ağzından ayırdığı zaman solunda Ebu Bekir, sağında ise bir bedevî vardı. Bu sırada Ömer, Resûlullah'ın, bardağı bedeviye vermesinden endişe ederek hemen, "Ey Allah'ın Resûlü! Bardağı, yanınızda bulunan Ebu Bekir'e veriniz" dedi. Resûlullah (s.a.v.) ise sağ tarafında bulunan bedevîye verdi ve "Öncelik sağ taraftadır" buyurdu.[2]

Ashâb-ı kiram, Efendimiz'in (s.a.v.) yanında otururken O'na keskin bakışlarla bakmazlardı. Efendimiz'e (s.a.v.) olan hürmetlerinden dolayı edeben göz uçlarıyla O'nu takip ederlerdi. Amr b. Âs bu meyanda şöyle demiştir: "Eğer benden Hz. Peygamber'i nitelememi isterseniz buna güç yetiremem. Çünkü edebimden dolayı O'nun gözünün içine hiç bakmadım."[3]

Ashâb hâyâ ve edepten ötürü Efendimiz'e (s.a.v.) gözlerini dikip bakmazlardı. O'nun huzurunda edeben seslerini de yükseltmezlerdi. **"Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygambere yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir."**[4] ayetindeki uyarıya riâyet ederlerdi.

Bu sebeple Hz. Ömer (r.a.) gibi gür sesli birisi de Efendimiz ile (s.a.v.) konuşunca sesini kısar ve onunla fısıldar gibi konuşurdu. Hz. Peygamber (s.a.v.) ona terkrardan ne kasdettiğini anlamak için soru sorardı.[5] Hz. Ömer'in bu tavrı Efendimiz'in (s.a.v.) yüce huzuruna saygı duymasından kaynaklanıyordu.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (2451).
(2) Buhârî, *Sahîh* (2352); Müslim, *Sahîh* (2029).
(3) Müslim, *Sahîh* (121).
(4) Hucurât, 2.
(5) Buhârî, *Sahîh* (7302).

Nebevî mecliste üzerine oturulan minderler veya yaslanılan koltuklar yoktu. Onlar mescidin çakıl taşları üzerine otururlardı. Burada hem namaz kılarlar hem sohbet ederlerdi.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) ashâbıyla oturduğu meclislerde onlardan biri gibi oturur ve onlarla samimi bir şekilde sohbet ederdi. Mesliste onu diğerlerinden ayıran bir nişane veya alamet yoktu. Bazen yabancı biri geldiğinde şöyle sorardı: "Sizden hanginiz Abdulmuttalib'in torunu?" Gelen yabancı Hz. Peygamber'i (s.a.v.) kimi zaman da çehresinin parlaklığından ve güzelliğinden tanırdı. Ashâb da "Evet, oturan nur yüzlü." diyerek Hz. Peygamber'i (s.a.v.) işaret ederdi. Resûl-i Ekrem'in (s.a.v.) dünya hayatının son demlerinde O'na çömlekten bir oturak yapmak için istişare ettiler ve Resûl-i Ekrem (s.a.v.) de bunu kabul etmişti.[1]

Ashâb (r.a.) Efendimiz'in (s.a.v.) nebevî ilim meclisinde dönüşümlü bir şekilde birbirlerinin ardı sıra otururlardı. Nitekim Hz. Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Ben ve ensârdan bir komşum Hz. Peygamberi'in (s.a.v.) huzuruna dönüşümlü bir şekilde çıkardık; bir gün o gider, diğer gün ben giderdim. Ben huzurdan döndüğümde ona vahiyden ve diğer olaylardan öğrendiklerimi aktarırdım, o da aynı şekilde beni bilgilendirirdi."[2]

Resûlullah (s.a.v.), ashabına doğru oturduğunda onlarla konuşurdu. O, Allah'ın yarattıkları arasında en düzgün konuşan, en tatlı söz söyleyen ve en anlaşılır ifadelerin sahibiydi. O'nun konuşması çok hızlı olmadığı gibi aşırı ağır ve kesik kesik de değildi; bilakis tane tane ve apaçık konuşurdu. Âişe validemizin (r.a.) dediği gibi: "Resûlullah (s.a.v.) sizin gibi hızlı konuşmazdı; bilakis tane tane ve yavaş konuşurdu. Beraberinde olanlar konuştuklarını ezberleyebilirlerdi."[3]

Çoğu zaman bu oturumlarda yaptığı konuşmalara ashâbına soru sorarak başlardı ve konuşmaları karşılıklı bir diyolog halinde cereyan ederdi. Bir defasında, *"Size büyük günahların en büyüklerini bildireyim mi?"* diye üç kere tekrar ederek sordu. Sahâbe-i kiram "Buyur ey Allah'ın Resûlü" deyince, *"Allah'a şirk koşmak, anne-babaya*

(1) Ebû Dâvûd, *Sünen* (4698); Nesâî, *Sünen* (5006); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (89); Müslim, *Sahîh* (1479); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (3568); Müslim, *Sahîh* (2493); Tirmizî, *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*, 134; vd.

isyan etmek." şeklinde cevap verdi. Bunu söylerken ayakta bulunuyordu. Sonrasında oturup şöyle devam etti: *"Şüphesiz yalan söz, şüphesiz yalan şahitlik, şüphesiz yalan söz, şüphesiz yalan şahitlik."* Bu ifadeyi o kadar çok tekrar etti ki sahâbeler (Allah Resûlü'nün ne kadar etkilendiğini görüp kendisine duydukları şefkatten ötürü) susmasını temenni ettiler.[1]

Kimi zaman ise dikkatleri, akla ilk gelen manadan daha yüce bir manaya çekmek için soru sorardı. Tıpkı *"İflas eden kimdir, bilir misiniz?"* diye sorduğu gibi. Bu soru karşısında sahâbe-i kiram, "Bizce iflas eden kimse hiç bir dirhemi ve hiç bir malı olmayan kimsedir" deyince Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Ümmetimden iflas eden kimse kıyamet günü namaz, oruç ve zekât ibadetleri olduğu halde huzura getirilir. Ancak şuna sövmüş, buna iftira atmış, ötekinin malını haksızca yemiş, şunun kanını dökmüş, buna vurmuş kimsedir. Yaptığı iyilikler* (hakkına girmiş olduğu) *kimselere verilir. E*ğer üzerindeki kul hakları bitmeden iyilikleri biterse bu kimselerin günahları alınarak üstüne yüklenir de böylece cehenneme atılır."[2]

Kimi zaman da ashabın cevap vermeleri için zihinleri canlandıracak bir soru sorardı. Bir defasında kendisine hurma özü verilmişken *"Müslüman kişiye benzeyen, yaprakları düşmeyen ve vakti gelince meyvesini veren ağaç nedir; söyleyin bakalım"* buyurmuştu. Bu soru üzerine sahâbe-i kiram çöl ağaçlarını saymaya başladılar. Fakat Resûlullah (s.a.v.) tüm bu söylenen ağaçlara *"Hayır, hayır (bu değil)"* buyurmuştu. Cennetle müjdelenen on sahâbinin onuncusu ve yaşça en küçük olan Abdullah ibni Ömer'in aklına bunun hurma ağacı olduğu geldiği halde mecliste Ebû Bekir ve Ömer varken cevap vermekten çekinmişti. Bu esnada Resûlullah (s.a.v.), *"O hurma ağacıdır"* buyurmuştu. Allah Resulü'nün meclisinden ayrıldıktan sonra Ömer'e "Babacığım! Allah'a yemin ederim ki, o ağacın hurma olduğu gönlüme doğmuştu," dedim. O da; "Bunu söylemeni ne engelledi?" diye sordu. Ben de şöyle cevap verdim: "Sizin konuşmadığınızı gördüm. Ben de konuşmayı veya bir şey söylemeyi uygun görmedim." Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: "Kuşkusuz bu cevabı söylemiş olman, bana daha sevimli gelirdi."[3]

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (5976, 2654); Müslim, *Sahîh* (87); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (8029); Müslim, *Sahîh* (2581); Tirmizî, *Câmi'* (2318).
(3) Buhârî, *Sahîh* (61, 4698); Müslim, *Sahîh* (2811); vd.

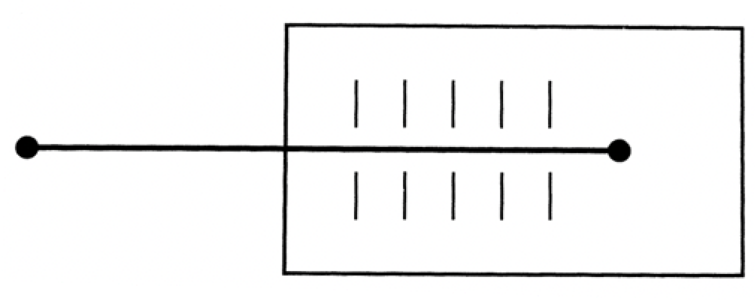
Kimi zaman da sahâbesini çarpıcı sonuçlara götürmek için beklenmedik sorular sorardı. Bir defasında *"Bugün sizden kim oruç tutuyor?"* diye sordu. Sahâbelerin beklemediği bir anda, birden sorulan bir soruydu bu. Hâlbuki sahâbeler böyle bir soru geleceğini bilselerdi hepsi oruç tutardı. Bu soru karşısında hepsi sustu ve Ebû Bekir (r.a.), "Ben oruçluyum ey Allah'ın Resûlü" diye cevap verdi. Sonrasında Resûlullah (s.a.v.), *"Bugün aranızdan kim hasta ziyaretinde bulundu?"* diye sordu. Herkes sustu ve yine Ebû Bekir, "Ben, ey Allah'ın Resûlü" diye cevap verdi. Allah Resûlü, *"Bugün aranızdan kim bir cenazeye katıldı?"* diye sorunca oradakiler yine sustu ve Ebû Bekir (r.a.), "Ben, ey Allah'ın Resûlü" diye cevap verdi. Resûlullah (s.a.v.), *"Bugün aranızdan kim bir fakir doyurdu?"* diye sorunca da herkes sustu ve Ebû Bekir, "Ben, ey Allah'ın Resûlü" dedi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Bir gün içinde bu dört amelin kendisinde toplandığı kişi mutlaka cennete girer."*[1]

Bazen konuşurken bir şeyi açıklamak için örnekler verirdi. Emanetin kaldırılması hakkında yaptığı konuşmada olduğu gibi: *"İnsan bir kere uyur ve kalbinden emanet çekilip alınır, ondan belli belirsiz bir iz kalır. Sonra bir kere daha uyur, yine kalbinden emanet alınır; bu defa da ayağının üzerinde yuvarladığın korun bıraktığı iz gibi bir eseri kalır. Sen onu içinde hiçbir şey olmadığı hâlde kabarık görürsün."* Daha sonra Resûlullah (s.a.v.) eline çakıl taşları alarak ayağının üzerine yuvarladı.[2]

Bazen konuyu daha iyi izah etmek ve ashâbın kavramasını sağlamak için birtakım şekiller çizdiği de olurdu. Bir defasında yere kare şekli çizmiş, bu karenin ortasından dışarı uzanan bir çizgi çekmişti. Çizginin üstüne de ufak ufak çizgiler çekerek şöyle buyurmuştu: *"Şu çizgi insandır, çevresini çepeçevre saran (kare) ecelidir.* (Karenin) *dışında kalan çizgi, insanın peşine düştüğü fakat ecelinin ulaşmayı engellediği emelleridir. Şu küçük çizgiler ise musibetlerdir; birisi insanın başına gelmese diğeri gelir, o gelmese ötekisi gelir."*[3]

---

(1) Müslim, *Sahîh* (1028); Bezzâz, *Müsned* (9754); İbn Huzeyme, *Sahîh* (2131); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (7086); Müslim, *Sahîh* (143); Tirmizî, *Câmi'* (2179); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (6417).

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) düşüncelerini ne kadar net bir biçimde özetleyip ashâba sunduğunu burada açıkça görüyoruz. Nitekim herkes ölür ancak tamamlayamadığı birçok isteği ardında kalır. İnsanın isteklerine yetişmesine ve onları tamamlamasına ömrü yetmez. Bu sebeple bir gün ecelin gelip ölümle karşılaşacağını insan unutmamalı. Dolayısıyla dünyevî istek, arzu ve emellerin kendisini kuşatmasına müsaade etmemeli. Nitekim ayet-i kerimede **"Ve bitmeyen emelleriniz sizi aldattı. O çok aldatan** (şeytan) **sizi, Allah hakkında bile aldattı. Nihayet Allah'ın emri gelip çattı!"**(1) buyrulmuştur.

Yapılan öğütler dışında bu ilim meclislerini dolduran bir diğer husus da orada çokça istiğfar edilmesiydi. Ashâb, Resûlullah'ın (s.a.v.) tevbe ve istiğfara çokça devam ettiğini fark etmişti. Hatta bir defasında meclisten kalkmadan evvel yüz defa,

رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ؛ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الْغَفُورُ

"Rabbim! Beni bağışla ve tevbemi kabul et. Nitekim sen tevbeleri çokça kabul eden ve çokça bağışlayansın"(2) diye dua ettiğini saymışlardı.

Günün ilk vakitlerinde yapılan bu ilmî oturumlar, elbette tek tarafın konuştuğu diğerlerinin sadece dinleyici konumunda olduğu meclisler değildi. Bilakis karşılıklı konuşma esasına dayalı idi. Söyleyecek sözü olanların katılımına açıktı ve bu sayede zihnî-fikrî gelişmeye imkân sağlayan bir ders ortamları idi.

Efendimiz'in (s.a.v.) meclisi sadece ilim ve vaazdan ibaret değildi. Zira O'nun mübarek meclisi hayatın akışına göre seyrediyordu. Gündelik konuşmaları ihtiva ediyordu. Efendimiz (s.a.v.) ashâbının âdeten konuştuğu şeylere kulak verir, dertlerine ortak olurdu. Zeyd b. Sâbit şöyle diyor: "Allah Resûlü'nün (s.a.v.) yanında ahiretten

(1) Hadîd, 14.
(2) Ebû Dâvûd, *Sünen* (1516); Tirmizî, *Câmi'* (3434).

konuşsak o konuya eşlik ederdi. Dünyevî şeylerden bahsetsek bize katılırdı. Yemekten veya eşlerimizden bahsetsek yine bize eşlik ederdi. Ne konuşursak konuşalım sohbetimize ortak olurdu."[1]

Böyle oturumlarda bazen kendisine Medine'nin çocukları getirilirdi. O da onlara dua ederdi, bir hurmayı ağzında çiğneyerek bebeklerin ağzına koyardı. Mübarek ve tertemiz tükürüğü bebeklerin ağzına ilişir, böylece onlara tahnîk yapar ve bereket dilerdi.[2]

Bir defasında Ebû Useyd Mâlik bin Rabîa es-Sâidî (r.a.) yeni doğmuş yavrusu ile Resûlullah'ın (s.a.v.) yanına geldi. Allah Resûlü çocuğu kucağına aldı. Ebû Useyd de oturdu. Bu esnada Allah Resûlü önündeki başka bir şeyle meşgul edilince Ebû Useyd yavrusunu Resûlullah'ın kucağından aldırıp ailesine gönderdi. Allah Resûlü (s.a.v.) meşgul edildiği işten sıyrılınca *"Çocuk nerede?"* diye sordu. Ebû Useyd çocuğu aldığını söyleyince Resûlullah (s.a.v.) çocuğun ismini sordu. Ebû Useyd ismi söylenince Allah Resûlü, *"Hayır, ismi Münzir olsun"* buyurdu.[3]

Böyle meclislerde kendisine elde edilen ilk hurma hasatları getirildiği olurdu. Hurma, Medine halkının meyvesi, günlük azığı ve temel gıdası olduğu için ilk mahsullerini görünce sevinirler ve hemen Allah Resûlüne (s.a.v.) getirirlerdi. O da hurmayı alınca şöyle dua ederdi:

"Allah'ım meyvemizi bize bereketli kıl, Medinemizi bize bereketli kıl, sa'ımızı[4] bize bereketli kıl, müddümüzü[5] bereketli kıl. Bereket üzerine bereket nasip et. Allah'ım! İbrâhim senin kulun, dostun ve peygamberindi; ben de senin kulun ve peygamberinim. İbrâhim Mekke için dua etmişti; ben de O'nun Mekke için ettiği dua ve bir benzeri ile Medine için dua ediyorum!" Sonrasında huzurunda bulunan en ufak çocuğu çağırıp bu meyveyi kendisine verirdi.[6]

---

(1) Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* (4882); Beyhakî, *es-Sünenu'l-Kübrâ* (13340); Suyûtî, *el-Câmi'ul-Kebîr*, 20/281.
(2) Buhârî, *Sahîh* (9, 39, 5470, 5467, 6198); Müslim, *Sahîh* (2144, 2146).
(3) Buhârî, *Sahîh* (6191); Müslim, *Sahîh* (2149); vd.
(4) Bir ölçü birimi.
(5) Bir ölçü birimi.
(6) Müslim, *Sahîh* (1373); Tirmizî, *Câmi'* (3454); İbn Mâce, *Sünen* (3329).

Yapılan bu oturumlarda gönülleri ferahlatan nükteler ve hoş mizahlar da olurdu. Nebevî ilim meclisinin ciddiyeti ve Allah Resûlü'nün (s.a.v.) heybeti, sahâbesini hayatın doğallığından koparıp almıyordu. Bir gün Allah Resûlü (s.a.v.), yanlarında çöl halkından birisi (bedevi) varken ashabıyla konuşuyordu:

"Cennet ehlinden bir adam ziraat yapmak için Rabbinden izin istedi. Allah Teâlâ dilediğin nimetler içinde değil misin?' buyurunca adam, 'Elbette öyleyim Rabbim, ancak ben ziraat yapmayı pek severim' dedi. Adam hemen tohum ekti, bitkisi hızlıca büyüdü, doğruldu, hasat edilecek hâle geldiğinde dağlar kadar oldu. Bunun üzerine Allah Teâlâ, 'Al ey Âdemoğlu, seni bir şey doyurmaz' dedi." Resûlullah (s.a.v.) bu olayı anlatınca yanlarında bulunan bedevi, "Ey Allah'ın Resûlü, vallahi o adam kesin ensârdan ya da muhacirden birisidir; nitekim onlar ziraatle uğraşırlar, biz ziraatten anlamayız" deyince oradakileri bir gülme aldı, Resûlullah (s.a.v.) da onlarla beraber güldü.[1]

Kimi zaman Peygamberimiz'e (s.a.v.) yiyecek hediye edilir o da bunu ashâbıyla paylaşırdı. Semüre b. Cündüb şöyle bir kıssa anlatır: Bir keresinde Hz. Peygamber'e (s.a.v.) bir koyun hediye edilmişti. Yiyeceğin kısıtlı olduğu zor günler geçiriyorduk. O da ailesine *"Bu eti pişirin; ekmekleri hazırlayın, ekmekleri ufalayıp et suyunun içine atın ve yemeği kepçe ile dağıtın."* buyurdu. Nebî aleyhisselamın *"el-Garrâ"* isimli bir yemek kabı vardı ki onu (ancak) dört kişi taşıyabilirdi. (Müslümanlar) namazını kıldıkları vakit, bu kap içine tirit konmuş olduğu halde getirildi. (Halk) hemen onun etrafında toplandı. (Yemeğin etrafında toplanan halk) çoğalınca Rasûlullah (s.a.v.) da diz çöküp oturdu. Bunun üzerine orada bulunan bir bedevî Peygamberimiz'e hitaben: "Neden bu şekilde oturdun?" diye sordu. Nebî aleyhisselâm da *"Şüphesiz ki Allah beni mütevazı bir kul kıldı. Zalim ve inatçı biri olmadım."* cevabını verdi. Sonra da ashabına; *"Haydi buyrun. Yemeğin kenarlarından yemeye başlayınız. Bereketin üzerine indiği tepesinden başlamayınız."* buyurdu.[2]

Öyle görünüyor ki bu tarz meclislerde etraftan gelen elçiler de karşılanıyordu. Gelecek olan elçiler genellikle Medine dışında konaklıyorlar ve kuşluk vaktinde şehre girip bu oturum esnasında Allah Resûlü (s.a.v.) ile görüşüyorlardı.

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (10642); Buhârî, *Sahîh* (2348); Bezzâr, *Müsned* (8759); vd.
(2) Ebû Dâvûd, *Sünen* (3773); İbn Mâce, *Sünen* (3263, 3275); Beyhakî, *Sünen*, 7/283.

Örneğin bir defasında Mudar kabilesinden bir heyet gün ortasında Resûlullah (s.a.v.) ile görüşmeye gelmişti. Resûlullah onlardaki yoksulluğu ve fevkalâde ihtiyaç sahibi olduklarını görünce mübarek yüzünün rengi değişti. Sonra insanlara bir konuşma yaptı ve onları sadaka vermeye teşvik etti. Böylece yanında yiyecek ve içeceklerden oluşan iki yığın sadaka toplandı.(1)

Ahsâ bölgesinden gelen Abd-i Kays elçileri de böyle bir meclis esnasında gelmişlerdi. Resûlullah (s.a.v.) onları şöyle diyerek karşılamıştı: *"Bir alçaklık ve pişmanlığa maruz kalmayan*(2) *elçiler, hoşgeldiniz."*(3)

Yüksek ihtimalle Cebrâîl aleyhisselâmın bembeyaz elbiseli, simsiyah saçlı, üzerinde yolculuk emaresi olmayan bir adam kılığında gelip 'İslam', 'iman', 'ihsan' ve 'kıyamet alametleri' hakkında soru sorduğu meclis de bu vakitte yapılan meclislerden biriydi.(4)

Yine büyük ihtimalle böyle bir oturum esnasında İbni Sa'd bin Bekr'in kardeşi Dımâm bin Sa'lebe gelmişti. Devesini mescidin içine çökertip Nebîye (s.a.v.), "Abdülmuttalib'in oğlu hanginiz?" diye seslenmişti. O da *"Benim, söyle"* diye cevap vermişti. Sonra Sa'lebe, "Sana zor, çetin bir soru soracağım, bundan ötürü içinde bana karşı bir kızgınlık duymayasın" dedi. Resûlullah (s.a.v.), *"İstediğini sor"* buyurunca Sa'lebe, İslâm'ın temelleri hakkında bazı sorular sordu. -Cevapları öğrenince de- "Seni hak ile gönderene yemin olsun, ne bu söylediklerinden fazla bir şey yaparım ne de onlardan herhangi birini ihmal ederim" dedi. Sonra arkasını dönüp giderken Resûlullah (s.a.v.), *"Bu adam doğru kavradı. Eğer söylediğini yaparsa cennete girer"* buyurdu.(5)

Aynı zamanda bu meclisler Müslümanların işlerinin görüşülüp konuşulduğu bir şûrâ meclisi niteliğinde olurdu. Uhud savaşına çıkılması, hendek kazılma kararının alınması gibi Müslümanların hayatında pek büyük önem barındıran bu tarz konular da böyle

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (19174); Müslim, *Sahîh* (1017); vd.

(2) Yani geciktirmeden ve inat etmeden İslâm'a giren, herhangi bir esir olma, yağmaya uğrama gibi utanılacak ve pişman olunacak bir durum yaşamayan kimseler. Bu karşılama o elçi heyetinin ne kadar şerefli olduklarını gösterir. Nitekim onlar küçük düşmeden, inat etmeden Müslüman olmuşlardır. (müt. notu)

(3) Buhârî, *Sahîh* (53, 4368); Müslim, *Sahîh* (17); vd.

(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (184); Buhârî, *Sahîh* (50, 4777); Müslim, *Sahîh* (8-10).

(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (2380); Buhârî, *Sahîh* (63); Ebû Dâvûd, *Sünen* (486); vd.

meclislerde istişare edilerek karara bağlanmıştı.(1) Hiçbir kimse yanında bulunanlar ile Resûlullah’ın (s.a.v.) sahâbesiyle ettiği gibi bir istişare etmiyordu. Nitekim ona şu ayet-i kerîme nazil olmuştu: **“Yapılacak işlerde onlarla istişare et.”**(2)

Resûlullah (s.a.v.), sahâbeleri yanından ayrılana kadar güler yüzünü ve ilgisini ashâbı arasında öyle güzel paylaştırırdı ki onlardan her biri O’nun yanında en kıymetli kişinin kendisi olduğunu zannederdi.(3)

Bu nebevî meclis, o anki duruma ve yapılan işlere göre bazen kısa olduğu gibi bazen güneşin yükselmesine kadar uzun sürebilirdi. Bu meclisten kalkarken Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyururdu**:**

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

“Rabbim! Sana hamd eder ve seni her türlü noksanlıktan tenzih ederim. Senden başka ilâh olmadığına şahitlik ederim. Senden bağışlanma diliyor ve sana tevbe ediyorum.” Sahâbeler, “Ey Allah’ın Resûlü, bu söylediğin sözü başka bir zaman senden duymuyoruz?” deyince Resûlullah (s.a.v.) şöyle demiştir: *“Bu söz, mecliste olan şeylere kefarettir.”*(4)

Âişe annemiz bu sözler hakkında Resûlullah’a (s.a.v.), “Meclisini, kıraatini ve namazını -neden- bu sözlerle bitiriyorsun?” diye sorunca Allah Resûlü, *“Hayır konuşan kimse için bu sözler kıyamete kadar bir mühür gibi olur. Şer konuşan kimse içinse -bu konuştuklarına- kefarettir”*(5) buyurmuştur.

Meclislerin en hayırlısı olan Nebevî meclislerde; sözlerin en güzelinin, en tatlısının ve en yücesinin aktarıldığı mecliste keffâret amacıyla bu duanın okunması ne ulvî bir davranıştır. Bizim birçok boş söz ve kötü işleri yaptığımız, fuzulî ve gereksiz işleri

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (4757); Müslim, *Sahîh* (1763); Tirmizî, *Sünen* (1714).

(2) Âl-i İmrân, 159.

(3) Bkz. İbn Sa‘d, *Tabakât*, 1/365; Fesevî, el-Ma‘rife ve’t-Târîh, 3/286; Tirmizî, *eş-Şemâilu’l-Muhammediyye*, 319; Taberânî, *el-Mu‘cemu’l-Kebîr*, 22/155, 414; Ebû Nuaym, *Delâliu’n-Nubuvve*, 565; Beyhakî, *Delâliu’n-Nubuvve*, 1/290; İbn Asâkir, *Târîh-u Dımaşk*, 3/341, 346, 350; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, 8/450.

(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (19769); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4859); Tirmizî, *Câmi‘* (3433); vd.

(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24486); Nesâî, *Sünen* (1268); vd.

konuştuğumuz ve dinlediğimiz meclislerde bu ahlâka riayet etmemiz gerekmez mi? Efendimiz'e olan ittibâımızı bariz bir şekilde ortaya koymamız elzem değil mi?

Peygamberimiz (s.a.v.) çoğu zaman bu meclislerinden kalkarken ashâbı için şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعَاصِيكَ، وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتَكَ، وَمِنَ الْيَقِينِ مَا تُهَوِّنُ بِهِ عَلَيْنَا مُصِيبَاتِ الدُّنْيَا، وَمَتِّعْنَا بِأَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُوَّتِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا، وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا، وَاجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمَنَا، وَانْصُرْنَا عَلَى مَنْ عَادَانَا، وَلَا تَجْعَلْ مُصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا، وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا، وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا، وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَا يَرْحَمُنَا

"Allah'ım! Günahlar ile aramıza engel olması için bizi senden korkmakla rızıklandır. Bizi cennetine ulaşmamıza vesile olacak itaatin ile rızıklandır. Bize üzerimizdeki dünya musibetlerini hafifletecek, kuvvetli bir iman nasip et. Bize hayat verdiğin müddetçe kulaklarımızdan, gözlerimizden ve kuvvetimizden faydalanmayı nasip et. Ve bu faydalanmayı bizden sonra neslimize de nasip et. Bize karşı zulmedenlerden hakkımızı almayı nasip et ve bize düşmanlık edenlere karşı zafer nasip et. Bize dinimizi zayıflatacak bir musibet verme, dünyayı da en büyük gayemiz, sadece onu düşündüğümüz şey kılma. Üzerimize, bize rahmet etmeyecek kimseleri musallat etme."[(1)]

Bu meclisler sonrasında sahâbeler işlerine yahut öğle öncesi kaylûle[(2)] istirahati yapmak üzere evlerine giderlerdi.

Resûlullah (s.a.v.) da ya kaylûle istirahati için evine gider yahut herhangi bir davete icabet ederdi. Herhangi birini ziyarete gitmek yahut ihtiyaçlarından birini gidermek üzere yürürken Medine'nin pazarları kendisini karşılardı.

(1) Tirmizî, *Câmi'* (2502); Nesâî, *Sünen* (10161); vd.

(2) Arapça kayl mastarından türeyen kaylûle ve kāile, "Öğle sıcağının şiddetli olduğu gün ortasında uyuma" anlamına gelir. (Diyanet İslam Ansiklopedisi, "Kaylûle", müt. notu)

PAZARLARDA YÜRÜRKEN

Medine-i Münevvere, Kubâ ve Benî Sâlim b. Avf mahallesi gibi yüksek tepelerin arasında, Benî Seleme ve Benî Hârise mahalleleri gibi vadi içinde alçak bir noktada olan farklı bölgelerden oluşuyordu. Her mahallede akraba ilişkileri neticesinde kümelenmeler olmuştu. Bunlara diğer bir örnek olarak Benî Zafer, Benî Sâide ve Benî Neccâr zikredilebilir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.v.) Medine-i Münevvere’nin farklı noktalarında yaşayan mahalle sakinlerini sık sık ziyaret ederdi. Medine’de Peygamberimiz’in (s.a.v.) ayak bastığı ve namaz kıldığı birçok mescidin bulunması da Efendimiz’in (s.a.v.) yaptığı bu ziyaretler sırasında mahalle sakinlerinin inşa ettikleri mescitlerde namaz kılmasından kaynaklanmaktadır.

Resûlullah (s.a.v.) evinden çıkarken gözlerini semâya kaldırır ve şöyle derdi:

بِسْمِ اللهِ، تَوَ كَّلْتُ عَلَى اللهِ، أَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلّ، أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَّ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ،
أَوْ أجهلَ أو يُجهَلَ علي

“Allah’ın adıyla, Allah’a tevekkül ettim. Allah’ım! Sapmaktan ve saptırılmaktan, bilerek yahut bilmeyerek günah işlemekten, zulmetmekten ve zulme uğramaktan, cahillik etmekten yahut bana cahilce davranılmasından sana sığınırım!”[1]

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (26616); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5094); Tirmizî, *Câmi‘* (3427); vd.

Peygamberimiz (s.a.v.) buralara giderken kimi zaman yürür, kimi zaman da bineğe binerdi. Kış aylarında yürümeyi, yaz aylarında ise binekle gitmeyi tercih ederdi. Medine-i Münevvere'nin yazlarının kavurucu sıcak olması, bu sebeple toprağın ve taşların kızgın olması Efendimiz'in (s.a.v.) yazları bineğe binmesini gerektiriyordu. Efendimiz'in (s.a.v.) merkebe binişi de mütavazı idi. Nitekim O (s.a.v.) yol üstünde merkebe biner, ashâbdan bazıları da onu takip ederlerdi.[(1)] O'nun (s.a.v.) Ufeyr[(2)] isminde bir merkebi, Düldül[(3)] adında bir katırı ve Kasvâ[(4)] isimli bir devesi vardı. Peygamberimiz (s.a.v.) kendi bulunduğu yere yakın ev ziyaretine yahut yakın mesafede bulunan herhangi bir mahalleye gideceği zaman yürümeyi tercih ederdi.

Efendimiz (s.a.v.) Medine-i Münevvere'ye ilk yerleştiğinde Mescid-i Nebevî'nin inşa süreci de başlamış bulunuyordu. Mescid-i Nebevî Benî Neccâr'ın ikamet ettiği mahallede inşa ediliyordu. Bu mahalle Medine'nin tam merkezi konumundadır. Kuzey, güney, doğu ve batı cihetlerindeki diğer yerleşim yerleri Mescid-i Nebevî'nin içinde olduğu Benî Neccâr'a ait yeri kuşatıyordu.

Resûlullah (s.a.v.) kuvvetli ve kararlıca yürürdü. Ancak topluma üstünlük taslayan kimselerin yaptıklarını yapmazdı; kasılarak yürümezdi. Adımlarını atarken yerden ayağını sağlamca kaldırır ve basarken de yüksek bir yerden iniyormuşçasına yere basardı. Onu gören kimse, kendisinde bir acizlik yahut tembellik olmadığını anlardı. Bir tarafa yöneleceği zaman bütün bedeniyle dönerdi. Sahâbeleriyle birlikte yürürken, ashab-ı kiram önünde ve çevresinde yürürler, arkasını ise melekler için boş bırakırlardı. Hiçbir zaman Resûlullah'ın arkasından yürümezlerdi; öyle ki arkasında iki kişinin yürüdüğü dahi olmamıştır.[(5)]

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (1513); Müslim, *Sahîh* (1282); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (2856); Müslim, *Sahîh* (30); vd.
(3) Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr* (5/149).
(4) Buhârî, *Sahîh* (2731); Müslim, *Sahîh* (1218); vd.
(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (684, 1053, 3033, 8604, 14236, 14556); Müslim, *Sahîh* (2330); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4863); Tirmizî, *Câmi'* (1754, 3648); vd.

Kibirli kralların yapageldikleri gibi tâbilerini arkada bırakıp önlerinde yürümemesi Resûlullah'ın (s.a.v.) tevazuundandır. Çünkü O, sahâbelerinin zillet içinde olmalarına ve küçük düşürülmelerine razı gelmezdi. Bir yere giderken onların arasında bulunur, onlarla beraber yürürdü.

Yürürken bazen akasyadan yahut hurma kökünden yapılmış bir âsâya dayanırdı. Elinde baş tarafı kıvrılmış, hurma dalından yapılmış bir değnek yahut baston bulunurdu. Bunlar Arapların çokça ihtiyaç duydukları ve âdet edindikleri şeylerdi.[1]

Allah'ın elçisi, karşılaştığı herkese tebessüm ederdi. Nitekim Cerîr bin Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.v.) benimle her karşılaştığında yüzüme tebessüm ederdi."[2]

Muhatabını karşılarken ışıl ışıl parıldayan ne muhteşem bir tebessüm bu; öyle ki insana sevildiğini ve özel biri olarak görüldüğünü hissettiriyor. Hatta Cerîr (r.a.) bu sıcak ve samimi tebessümün sadece kendisi için yapıldığını zannediyordu. Oysa Allah'ın elçisi (s.a.v.) bu tebessümü herkese gösterirdi. Abdullah b. Hâris b. Cez' (r.a.), bunu doğrular nitelikte şöyle demiştir: "Resûlullah'tan (s.a.v.) daha fazla tebessüm eden kimse görmedim."[3]

Çocuklarla karşılaştığında selâm verir ve yüzlerini okşardı. Câbir bin Semüre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.v.) dışarı çıktı, ben de onunla beraber çıktım. Çocuklar onu karşılayınca teker teker hepsinin yanaklarını okşadı. Benim de yanağımı okşayınca elinde bir ferahlık ve pek hoş bir koku duydum; sanki elini özel kokuların bulunduğu bir kaptan çıkarmıştı." Resûlullah'ın (s.a.v.) okşadığı yanak, diğer taraftaki yanağa nisbetle daha bir güzel olurdu.[4]

Efendimiz (s.a.v.) ensârdan olan sahâbelerini de ziyaret ederdi; evlerine geldiğinde ensâr çocukları yanına gelir, çevresinde dolanırlardı. Allah'ın elçisi (s.a.v.) de onlara dua eder, başlarını okşar ve selâm verirdi.[5]

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (125); Müslim, *Sahîh* (2794); Tirmizî, *Câmi'* (3141); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (3035); Müslim, *Sahîh* (2475); İbn Mâce, *Sünen* (159);vd.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (17704, 17713); Tirmizî, *Câmi'* (3641); vd.
(4) Buhârî, *Sahîh* (6247); Müslim, *Sahîh* (2168, 2329);vd.
(5) Bezzâr, *Müsned* (6872); Tahavî, *Şerhu Müşkilu'l-Âsâr*, 1577; Beyhakî, *el-Âdâb*, 370.

Bir defasında Neccâroğullarına ait evlerin yanından geçerken ensârın ufak kızları kendisini karşılamışlar ve def çalarak şöyle şarkı söylemişlerdi:

Biz Neccâroğullarından küçük kızlarız
Muhammed ne güzel komşudur bize

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Allah biliyor ya, kalbim size sevgiyle dolu. Allah'ım! Onları mübarek kıl."*[(1)]

Hz. Enes'ten (r.a.) rivayet olunduğuna göre Peygamberimiz (s.a.v.) düğünden dönen kadın ve çocukları görünce kalkıp doğruldu; Ensâr'ı kastederek üç kere onlara şöyle dedi: *"Allah'ım! Siz bana insanların en sevimlilerindensiniz."*[(2)]

Yine Enes (r.a.) şöyle aktarır: Ensardan bir kadın, Resûlullah'ın (s.a.v.) yanına geldi. Resûlullah (s.a.v.) o kadınla konuşup şöyle buyurdu: "*Nefsim elinde olana yemin ederim ki siz, insanlar arasında en sevdiğim kişilersiniz.*" Bu sözlerini üç defa tekrarladı.[(3)]

Câbir'den (r.a.) bu konu hakkında şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: Peygamberimiz (s.a.v.) bir keresinde Benî Seleme'yi ziyarete gitmişti. Oradan döneceği esnada onların kadınları ve çocukları Peygamberimize (s.a.v.) yönelerek onu takip ettiler. Peygamberimiz (s.a.v.) onlara yönelerek şöyle buyurdu: "*Allah'a and olsun ki siz benim en sevdiklerimsiniz.*"[(4)]

Bir gün mescidden geçerken orada oturan bir grup kadın görünce eliyle işaret ederek onlara selâm vermişti.[(5)]

Sahâbesinden bir adamla karşılaştığında ona selâm verir, el sıkışır ve onun için dua ederdi. Birisiyle el sıkıştığında, karşı taraf elini çekmedikçe elini çekmez, bir adamla konuşurken de konuşan kişi yüzünü başka yere çevirmeden Allah Resûlü (s.a.v.) yüzünü dönmezdi.[(6)]

---

(1) İbn Mâce, *Sünen* (1899); Bezzâr, *Müsned* (7334); Beyhakî, *Delâilu'n-Nubuvve*, 2/508; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4/494;vd.
(2) Müslim, *Sahîh* (2508, 2509).
(3) Buhârî, *Sahîh* (6645); Müslim, *Sahîh* (2509); vd.
(4) M'amer b. Râşid, *Câmi'* (19916).
(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (27589); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5204); Tirmizî, *Câmi'* (2697); vd.
(6) Ebû Dâvûd, *Sünen* (4794); Tirmizî, *Câmi'* (2490); İbn Mâce, *Sünen* (3716); vd.

Yolda yürürken (bir ihtiyaçtan ötürü) kendisini durdurmak isteyen olunca durur, onunla ilgilenirdi. Öyle ki bazen bir cariyenin yahut yaşlı bir kadının, ihtiyacı için Resûlullah'ı durdurduğu olurdu. Adiy bin Hâtim et-Tâî, Resûlullah (s.a.v.) ile ilk buluşmasında yaşadığı olayı şöyle anlatıyor: "Onunla beraber yürüyorduk, yanında çocuk olan bir kadın, 'Ey Allah'ın elçisi, bir ihtiyacımız var' diye seslendi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ayakta olduğu hâlde onlarla ilgilenmeye başladı ve pek uzun bir süre ayakta durdu. Bu sırada kendi kendime şöyle söylendim: 'Ben şahitlik ederim ki -Muhammmed- sen benim ve Numân bin Münzir'in dininden berîsin. Eğer sen bir kral olsaydın bir çocuk ile kadın için bu kadar uzun süre ayakta kalmazdın.' İşte bu olay üzerine Allah Teâlâ kalbime onun sevgisini bahşetti."(1)

Kimi zaman yürürken kendisini Medine'nin hizmetçilerinden bir cariye karşılar, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) kolundan tutarak işini gördürmek için Medine'de dilediği yere götürürdü. Resûlullah (s.a.v.) da onun işini görmek için uğraşır, cariye geri dönünceye kadar kolunu elinden çekmezdi.(2)

Kibirlice ve yapmacık değil, doğal ve hızlı bir şekilde yürürdü. Bir defasında yürürken koyun derisi yüzen ancak bu işi pek de beceremeyen bir genç ile karşılaştı; ona doğru yöneldi ve *"Derinin nasıl yüzüleceğini göstermem için kenara çekil, görüyorum ki iyi yüzemiyorsun"* buyurdu. Sonra elini deri ile et arasına sokarak hayvanın koltuk altına kadar götürdü ve *"İşte böyle genç, şimdi yüz bakalım"* buyurduktan sonra oradan ayrıldı.(3)

Velhasıl Resûlullah (s.a.v.), işlerinde insanlara yardımcı olarak ve hayatlarının çeşitli anlarında yanlarında bulunarak nesiller arası bir iletişim köprüsü kuruyordu. Keşke anlayabilsem! Kim bilir o genç, özel işlerinden birinde Resûlullah'ı (s.a.v.) kendisine yardım etmek için işe girişmiş görünce neler hissetmiştir…

Bir defasında sahâbeden birisinin evinde beraberce otururlarken Bilâl (r.a.) geldi. Namaz vaktinin girdiğini bildirdi. Evden çıkıp yolda yürürken ateş üstündeki

---

(1) Bkz. Taberânî, *el-Ehâdîsu't-Tivâl*.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12780, 13256); İbn Mâce, *Sünen* (4177); Bezzâr, *Müsned* (7437); vd.
(3) Ebû Dâvûd, *Sünen* (185); İbn Mâce, *Sünen* (3179); İbn Hibbân, *Sahîh* (1163); vd.

tenceresiyle yemek pişiren bir adama rastladılar. *"Yemek oldu mu?"* diye sordu. Adam, "Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın elçisi, hazır" diye cevap verince bir parça alarak çiğnemeye başladı. Bu esnada namazı eda etmek üzere mescide doğru yürümeye devam ediyordu.[1]

İşte sade bir hayat örneği. Ashâbıyla iç içe yaşıyor, ufak bir lokma alıp çiğneyerek yoluna devam ediyor. Kibirli ve zorba kimselerin takıntılarından ne kadar da uzak bir hayat değil mi?

Bir de tencerede yemek pişireni düşün. Şimdi onu, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) yemeğinden bir parça isteyip önünde yemesini çevresine anlatırken görür gibiyim. Hatta bu olay, kendisi için hayatının madalyası olmuştur.

Allah Resûlü (s.a.v.) böyle kısa ama çarpıcı davranışlarla insanların hayatlarında kim bilir ne kadar derinlere ulaşıyordu.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) davet metodu ve öğretim yolu hayatın farklı anlarında doğru zaman ve yerde gerçekleşiyordu. Öğreticilik özelliği yoğun olan bu örnek davranışlar karşıdakinin durumuna ve halet-i ruhiyesine uygun bir şekilde cereyan ediyordu. Buna bir örnek olarak Ebû Talha'nın (r.a.) aktardığı şu hâdiseye kulak verelim: Biz avlu içlerinde oturup konuşuyorduk. Derken Resûlullah (s.a.v.) çıkageldi. Yanımızda durdu ve: "*Size ne oluyor da yollarda oturuyorsunuz? Yollarda oturmaktan kaçının!*" buyurdu. Biz de cevaben "Biz ancak zararsız şeyler için oturduk; müzakere ediyor ve konuşuyoruz. Evde canımız sıkılınca çıkıp sohbet ediyoruz" dedik. O zaman şöyle buyurdu: "Öyleyse böyle yerlerde oturmanın hakkını veriniz." Ashâb "Bu yerlerde oturmanın hakkı nedir, ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca şöyle cevap verdi: "*Gözleri bakılması yasak şeylerden korumak, güzel söz söylemek, selama karşılık vermek. Bir de yolunu kaybedenlere yol göstermek ve sıkıntıda olana yardımcı olmaktır.*"[2]

Bu hadisten çıkarılacak en önemli ders ashâbın Peygamberimiz'i (s.a.v.) anlamaya çalışmasındaki gayrettir. Nitekim onlar Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) kendilerini alıkoyduğu şeyin tam olarak ne olduğunu net bir biçimde kavramaya çalışmışlardır.

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (17702); Ebû Dâvûd, *Sünen* (193); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (16367); Müslim, *Sahîh* (2161); Nesâî, *Sünen* (11298); *Feth*, 5/113.

Burada Peygamberimiz'in (s.a.v.) kastettiğinin her oturma değil de zarara sebebiyet veren oturma olduğunu anlamış oldular. Onların yukarıdaki hadiste geçen sorgulaması tam da bu nokta ile ilgilidir. Sonuç olarak da Allah Resûlü (s.a.v.) onlara yolda oturma âdâbını öğretmiş oldu.

Bir keresinde Efendimiz (s.a.v.) Medine'nin bir yerinden dönerken çarşı tarafından geçmek istedi. Çarşıdakiler onu görünce herkes yaptığı işi bırakıp Peygamberimiz'i (s.a.v.) karşılamaya ve onu görmeye koyuldu. Efendimiz'e (s.a.v.) olan saygıları ve muhabbetlerinden dolayı iki sıra halinde O'nu izlemek için dizildiler. Onlar bu şekilde dizilirken Peygamberimiz (s.a.v.) onların arasından geçiyordu. Allah Resûlü (s.a.v.) bu esnada ölmüş sıska bir oğlak gördü. Ölmüş oğlağın küçük kulağını tuttu ve çarşının içinde herkesin göreceği şekilde kaldırıp: *"Hanginiz bu hayvanı bir dirheme almak ister?"* diye sordu. Ticaretle uğraşan çarşı esnafı bunu garipsedi. Bu halde olan bir hayvancağı kim almak istesin ki, dediler ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Eğer yaşasaydı, sıska olduğu için kusurlu olurdu. Bu hayvan bir de ölmüş. Kimseye bir faydası olmaz ki." Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) de şöyle buyurdu: *"Allah adına yemin ederim ki Cenâb-ı Hak katında dünya, sizce bu hayvanın değersiz sayılmasından daha değersizdir."* Bundan sonra o hayvanı yere bırakıp yoluna devam etti.[1]

Efendimiz (s.a.v.) bu hâdisede sanki onlara şöyle diyordu: Bu dünya gerçekten de Allah katında değersiz bir yerdir. Allah katında dünya şu gördüğünüz, ilgi göstermediğiniz ve yerlere attığınız hayvandan bile daha değersiz bir konumdadır. *"Allah adına yemin ederim ki Allah katında dünya, sizce bu hayvanın değersiz olmasından daha değersizdir."* Peki, dünya Allah katında bu kadar değersizse satacağınız bir maldan hâsıl olacak basit bir kar için yalan yemin etmeye veya ticaretine haram katmaya değer mi? Peygamberimiz'in (s.a.v.) irşad ve talim metodlarının değeri bu örnekte de karşımıza çıkıyor. Alışveriş ortamında böyle bir örneği gündeme getirmesi, zihinlerde yer edecek önemli bir uygulamadır.

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (14930); Müslim, *Sahîh* (2957).

RESÛLULLAH’IN ZİYARETLERİ

Resûlullah (s.a.v.) bazı günler öğle vaktinden evvel kendisinin ziyaretini bekleyen akrabalarını yahut sahâbesini ziyaret ederdi.

Mesela bir gün torunu Hasan’ı (r.a.) görmek üzere kızı Fâtıma’nın (r.â.) evine gitmişti. Ebû Hureyre anlatıyor: Bir gün Allah Resûlü (s.a.v.) evinden çıkmıştı. Beni mescidde görünce elimden tuttu; böylece koluma dayanır vaziyette yürümeye başladık. Yol boyunca ne O benimle konuştu, ne de ben onunla konuştum. Böylece Benî Kaynuka Pazarı’na kadar geldik. Orada biraz dolaşıp baktı, sonra geri dönünce ben de onunla beraber döndüm. Böylece Fâtıma’nın evinin avlusuna kadar geldi. *“Ufaklık nerede, ufaklık nerede, ufaklık nerede? Ali oğlu Hasan’ı çağırın”* diye seslendi. Kendisine cevap veren kimse olmayınca, Fâtıma’nın oğlunu yıkayıp hoş kokulu kolyesini taktığını düşündük. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) ile birlikte oradan ayrılıp mescide geldik. Allah Resûlü ayaklarını önünde toplayarak oturdu. Sonra şöyle buyurdu: *“Ufaklık nerede? Bana ufaklığı çağırın.”* Hasan, boynundaki kolye ile beraber koşarak geldi. Resûlullah (s.a.v.) elini uzatıp işaret etti. Hasan (r.a.) Allah Resûlü’nün (s.a.v.) kucağına oturdu. Birbirlerine sıkıca sarıldılar. Resûlullah (s.a.v.) Hasan’ı öperek bağrına bastı. Hasan da elini dedesinin sakallarının içine daldırdı. Allah Resûlü (s.a.v.) da mübarek ağzını açarak Hasan’ın ağzına bitiştirdi ve üç defa şöyle buyurdu: *“Allah’ım! Ben onu seviyorum; sen de onu sev, onu seveni de sev.”*

Ebû Hureyre (r.a.) bu sahneyi berrak bir şekilde hatırlar ve şöyle derdi: “Hasan’ı ne zaman görsem gözlerimden yaşlar akar.”[(1)]

Bir defasında yine Fâtıma’nın (r.a.) evine gitmişti. Ona, *“Amcaoğlun nerede?”* diyerek Ali’yi (r.a.) sormuştu. Fâtıma, “Aramızda bir problem vardı, evden çıktı” diye cevap verince Resûlullah (s.a.v.) Ali’yi bulmak üzere adam gönderdi. Ali’nin mescidde uyuduğu haberi gelince Allah Resûlü (s.a.v.) mescidde uzanmış hâlde olan Ali’nin yanına geldi. Üzerinden sıyrılıp toprağa bulanan cübbesini temizleyerek, *“Kalk ey Ebû Turâb, kalk ey Ebû Turâb”* buyurdu.[(2)]

Bu hâdiseden Peygamberimiz’in kızına olan muamelesindeki inceliği görüyoruz. Efendimiz (s.a.v.) Hz. Ali’ye (r.a.) diğer damatlarından farklı davranıyordu. Çünkü Hz. Ali (r.a.) Efendimiz’in evlatlığı idi. Dolayısıyla ona olan muhabbeti diğerlerinden farklı idi.

Efendimiz (s.a.v.) çocukluğunda kendisine bakmış olan Ümmü Eymen’i ara ara ziyaret ederdi. Bir defasında yine Ümmü Eymen’e gitmişti, orada kendisine bir yiyecek yahut içecek sunuldu. Allah Resûlü (s.a.v.) ya oruçlu olduğundan veya yiyip içmek istemediğinden ikramı geri çevirdi. Bunun üzerine Ümmü Eymen (Allah Resûlü’nün yiyip içmesini arzu ettiği için) pek kızdı ve sesini de yükseltti.[(3)]

Ümmü Eymen, çocukluğunda Resûlullah’a (s.a.v.) bakmış olduğundan bir annenin çocuğuna duyduğu şiddetli sevginin benzerini hissederek böyle çıkışmıştı. Bu durumu güler yüzle karşılayıp onu ziyaret etmeye devam eden Efendimiz’e (s.a.v.) salât olsun.

Kezâ ihtiyaç sahibi Müslümanlar’ın yanlarına gider, hasta olanları ziyaret eder, ashabın davetlerine elinden geldiği kadar icabet ederdi. Şöyle buyururdu: *“Beni hayvanın ayağının arkasının* (paça) *pişirildiği bir yemeğe çağırsalar bile davete icabet ederim. Hayvanın ayaklarından pişirilerek yapılmış bir hediye verseler yine bunu kabul ederim.”*[(4)]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (10891); Buhârî, *Sahîh* (5883); Müslim, *Sahîh* (2421); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (441, 3703); Müslim, *Sahîh* (2409); vd.
(3) Müslim, *Sahîh* (2453).
(4) Buhârî, *Sahîh* (5178); Tirmizî, *Câmi‘* (1338); vd.

Bir defasında kendisi için yemek hazırlayan Müleyke'nin[(1)] (r.a.) davetine icabet etmişti. Yemeği yedikten sonra *"Kalkın, size namaz kıldırayım"* buyurdu. Enes (r.a.) bu emir üzerine kullanılmaktan kararmış olan hasırın üzerine su serperek[(2)] Resûlullah'a seccade olarak vermişti. Yetim[(3)] ile beraber Resûlullah'ın arkasında saf tutmuşlardı. Nenesi de onların ardında namaza durmuştu. Allah Resûlü iki rekât namaz kıldırdıktan sonra oradan ayrılmıştı.[(4)]

Mevâlîlerden bir terzi Allah Resûlü'nü yemeğe davet etmişti. Enes (r.a.) anlatıyor: "Ben de bu davete Resûlullah ile beraber gittim. Terzi, içinde kabak ve ince dilimli kurutulmuş et olan suyu Resûlullah'a yaklaştırdıktan sonra işine devam etti. Resûlullah kabağı yemeye başladı ve pek beğendi. Tabağın çevresinden kabaklara yoğunlaştığını görünce ben de kabakları yemeden hemen onun önüne koydum. O günden beri kabağı pek severim."[(5)]

Bir keresinde bir Yahudi O'nu yemeğe davet etmişti. O'na arpa ekmeği ve kokuşmuş yağdan yapılmış bir yemek ikram etmişti. O'da bu davete icabet etmişti.[(6)] Yine Sa'd b. Ubâde Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ekmek ve yağ getirmiş, O'da bu ikramı kabul edip yemişti.[(7)]

Itbân bin Mâlik'in (r.a.) evine ashâbıyla beraber böyle bir ziyaret yapmıştı. Bu ziyaret şöyle gerçekleşti: Itbân, "Ey Allah'ın elçisi, ben gözlerimi kaybettim. Namazlarda kavmime imamlık yapan birisiyim. Ancak yağmur yağıp da benimle kavmim arasındaki vadi su dolunca mescidlerine gidip imamlık yapamıyorum. Ey Allah'ın Resûlü, istedim ki sen gelip evimde namaz kılasın, ben de orayı namazgâh edineyim." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), *"İstediğini yapacağım inşallah"* diye

---

(1) Enes bin Mâlik'in ninesi.
(2) Hasır üzerine su serpmenin sebebi temizlik, hasırı yumuşatıp üzerine oturulacak hâle gelmesi için hazırlamak yahut üzerinde bir necaset olması şüphesi varsa bu şüpheyi gidermek için olabilir. (*ed-Dürerü's-Seniyye,* müt. notu)
(3) Burada zikredilen yetimin Dumeyra bin Sa'd olabileceği söylenmiş, başka ihtimaller de konuşulmuştur. (*ed-Dürerü's-Seniyye,* müt. notu)
(4) Buhârî, *Sahîh* (380); Müslim, *Sahîh* (658); vd.
(5) Buhârî, *Sahîh* (2092, 5420, 5435); Müslim, *Sahîh* (2041); vd.
(6) Buhârî, *Sahîh* (2069).
(7) Abdurrezzak, *Musannef* (7907); Ebû Dâvûd, *Sünen* (3854); vd.

cevap verdi. Ertesi gün kuşluk vaktinde Ebû Bekir, Ömer ve diğer bazı sahâbeleriyle beraber Itbân'ın evine geldi. *"Evinin neresinde namaz kılmamı istersin?"* diye sorunca Itbân evinin bir tarafını gösterip oraya hasır serdi ve bir tarafına su serpti. Allah Resûlü (s.a.v.) oradakilere iki rekât namaz kıldırdıktan sonra Itbân, Resûlullah'a hazırladığı yemekten yemesi için O'nun biraz daha kalmasını istedi. Resûlullah (s.a.v.) da oturdu ve Itbân'ın evinde yemeğini yedi.(1)

Allah Resûlü (s.a.v.) ziyaret ettiği kimselere çok candan davranır, çocuklarıyla beraber onları iyilik ve güzel ahlâk ile kuşatırdı. Enes (r.a.) şöyle anlatıyor: İnsanların en güzel ahlâklısı Resûlullahtı (s.a.v.) idi. Çünkü O bizimle iç içe olur, beraber oturup kalkardı. Benim üç yaşlarında, Ebû Umeyr diye anılan bir kardeşim vardı, Allah'ın elçisi bizi ziyaret ettiğinde kardeşimle şakalaşır ve onunla gülüşürlerdi. Bir gün yine bizi ziyaret ettiğinde kardeşimin üzgün olduğunu gördü. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), *"Ey Ümmü Süleym! Oğlun Ebû Umeyr neden üzgün?"* diye sordu. Annesi, "Ey Allah'ın Resûlü, beraber oynadığı küçük kuşu öldü" diye cevap verince Resûlullah yavrucağa doğru yöneldi. Başını okşayıp *"Ey Ebû Umeyr, minik kuş ne yaptı? Ebû Umeyr, minik kuş ne yaptı?"* diye sordu.(2)

Mahmûd bin Rebî' (r.a.) şöyle dedi: "Ben beş yaşındayken Allah Resûlünün (s.a.v.), evimizdeki kuyudan çekilen kovadan ağzına su alıp yüzüme püskürttüğünü gördüm."(3)

Mahmûd'un hafızasının derinliklerine kazınan şu sıcakkanlı oyunu düşünebiliyor musunuz? Allah Resûlü'nün (s.a.v.) o kadar dert arasında ölen kuşunu sorup bir çocuğun derdiyle ilgilenmesi, diğer bir yavrucakla şakalaşıp yüzüne su püskürtmesi ne kadar da dikkat çekici.

Bir hayal et, bir düşün şöyle. O yavrucaklar, Resûlullah'ın (s.a.v.) zatında nasıl bir sıcaklık hissediyorlardı ve çocuklarını Nebî (s.a.v.) ile böyle içli dışlı gören sahâbeler kim bilir ne kadar hoş duygularla doluyorlardı.

Resûlü (s.a.v.) sahâbelerinden birini ziyaret edip evinde yemek yediğinde onlara hayır dua ederdi. Sa'd bin Ubâde'ye (r.a.) yaptığı ziyarette kendisine ekmek ve

(1) Buhârî, *Sahîh* (424, 425); Müslim, *Sahîh* (33); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (6129, 6203); Müslim, *Sahîh* (2150); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (77); Müslim, *Sahîh* (33); vd.

zeytinyağı ikram edilmişti. Yedikten sonra şöyle dua etmişti: *"Oruçlular yemeğinizle iftar etsin, yemeğinizi iyi kimseler yesin ve melekler sizin için bağışlanma dilesin."*[(1)]

Bir defasında Büsr bin Ebî Büsr'ü ziyaret etmişti. Büsr'ün evine yaklaşınca hanımı ile beraber çıkıp Allah Resûlü'ne (s.a.v.) hoş geldin dediler. Allah Resûlü, kendisi için konulan kadife kumaşın üstüne oturdu. Sonrasında Büsr hanımına, "Hazırladığın yemeği getir" dedi. Hanımı da içinde su ve tuz ile yoğurduğu bir tür un yemeği bulunan kabı getirerek Resûlullah'ın önüne koydu. Beraberce yemeklerini yediler, birazı da arttı. Ardından Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle dua etti:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُمْ، وَارْحَمْهُمْ، وَبَارِكْ عَلَيْهِمْ، وَوَسِّعْ عَلَيْهِمْ فِي أَرْزَاقِهِمْ

"Allah'ım, onları bağışla ve onlara merhamet et, onları bereketli kıl ve rızıklarını genişlet."[(2)]

Câbir bin Abdullah'ı da evinde ziyaret etmişti. Câbir hanımına, "Bugün Allah Resûlü (s.a.v.) gün ortasında gelecek; Allah Resûlü'ne rahatsızlık verme, konuşma, soru sorma" diye telkinde bulundu. Sonra Allah Resûlü için besili bir dişi oğlak kesti. Yemeği Resûlullah'ın önüne servis edince Resûlullah (s.a.v.), *"Ey Câbir, et yemeğini sevdiğimizi biliyormuşsun!"* buyurdu. Allah Resûlü (s.a.v.) beraberindekilerle yemeği yiyip kapıdan çıkmak için meyledince evin bir köşesinde gizlenmiş olan Câbir'in hanımı şöyle seslendi: "Ey Allah'ın Resûlü, bana ve eşime salât et, Allah da sana salât etsin." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), *"Allah sana ve eşine salât etsin"* buyurdu. Câbir (r.a.) da hanımına, "Allah Resûlü ile konuşmanı yasaklamamış mıydım?" deyince hanımı şöyle cevap verdi: "Allah'ın Resûlü evime getirmişken O çıkmadan evvel kendim ve eşim için dua istemeyeceğimi mi zannettin?"[(3)]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12177; 13086); Abdurrezzak, *Musannef* (7907); Ebû Dâvûd, *Sünen* (3854).

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (17678); 13086; Müslim, *Sahîh* (2042); Ebû Dâvûd, *Sünen* (3729); vd.

(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (14245), 15281; Dârimî, *Müsned* (46); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1533); vd.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Câbir'e (r.a.) *"Et yemeğini sevdiğimizi biliyormuşsun"*[1] demesinin onu nasıl mutlu ettiğini düşünebiliyor musun? O (s.a.v.) böylelikle Câbir'e beğendiği şeyi pişirdiğini hissettirmişti. İşte misafirin ev sahibine davranması gereken güzel örnek böyle olmalı. Aynı şekilde Câbir'in hanımının da misafirperverliği ve fırsatı tam vaktinde değerlendirmesi yine örnek alınacak bir harekettir.

Kıymetli sahâbelerin hayatları Resûlullah'ın salâtları, bereket dilekleri ve dualarıyla bezenmişti. Allah Teâlâ onlara, peygamberleriyle beraber yaşamayı nasip ederek ne büyük bir ihsanda bulunmuştu.

Allah Resûlü'nün (s.a.v.) yaptığı bu ziyaretler sahâbeler için bir sıcaklık, büyükleri için saygınlık, küçükleri için iyilik ve hepsi için dua ve bereket vesilesi oluyordu. Aynı zamanda doğruya yönlendirme ve öğretici üslup ile nebevî değerlerin gönüllere ekildiği öğretim meclisi oluyordu.

Abdullah bin Âmir bin Rebîa (r.a.) şöyle diyor: "Ben daha çocukken Resûlullah (s.a.v.) evimize gelmişti. Ben de oyun oynamak için dışarı gidince annem, 'Ey Abdullah, bak burada ne var, gel de sana vereyim' diye seslendi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), '(Bunu söylerken) *ona ne vermek istemiştin?'* diye sordu. Annem, 'Ona hurma vereceğim' deyince Resûlullah (s.a.v.), *'Eğer dediğini yapmasaydın bu, senin üzerine bir yalan olarak yazılırdı'* buyurdu."[2]

Anne için yapılan bu yönlendirme çocuğun vicdanına doğruluğun ne kadar kıymetli olduğu bilincini nakşeder. Nitekim o, bu olayı iyice kavramış ve kendinden sonrakilere ulaşması için rivâyet etmiştir. Böylece bugün bana ve sana da bu olay ulaşmıştır.

Bir başka gün Resûlullah (s.a.v.) Sa'd bin Ubâde'yi ziyaret etmişti. Bu misafir meclisinde orada bulunan Beşîr bin Sa'd şöyle bir soru sordu: "Ey Allah'ın elçisi, Allah bize sana salât getirmemizi emretti, biz sana nasıl (hangi sözlerle) salât getirebiliriz?" Bu soru üzerine Resûlullah o kadar uzun bir süre sustu ki orada bulunanlar, Beşîr'in bu soruyu sormamış olmasını temenni ettiler. Sonra Allah Resûlü şöyle buyurdu: "(Bana salât getirmek için) şöyle deyin:

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (15281); Dârimî, *Müsned* (46); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (15702); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4991); vd.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

'Allah'ım, İbrâhim'in ehline salât ettiğin gibi Muhammed'e ve ailesine de salât et. İbrâhim'in ailesine âlemlerde bereket ihsan ettiğin gibi Muhammed'i ve ailesini de bereketli kıl. Allah'ım, tüm övgüler senin içindir ve senin azametin en yücedir.' Selâm vermek de bildiğiniz gibidir."[1]

Burada belki, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) bir süre sessiz kalmasına şaşırabilirsiniz. Bu duraklama sayesinde zihinler farklı farklı şeyler düşünmüştür. Allah Resûlü'nün cevabını duymak için tetikte olmuşlardır. Resûlullah (s.a.v.) onlara cevap verince de büyük bir şevk ve gayret ile cevabı karşıladıklarından, verilen cevap asla unutulmamıştır. İnsanlara hayrı öğreten en hayırlı öğretmene salât ve selâm olsun.

Efendimiz (s.a.v.) Itbân bin Mâlik'i (r.a.) ziyaret ettiği sırada evde birçok adam toplanmıştı. Aralarından birisi, "Mâlik bin Duhşum ne yaptı, kendisini göremiyorum?" dedi. Yine orada bulunanlardan biri şöyle cevap verdi: "O münafıktır, Allah ve Resûlü'nü sevmez." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Böyle söyleme; sen onun Allah rızasını umarak 'lâ ilâhe illallâh' dediğini görmüyor musun?"* Adam da "Allah ve Resûlü daha iyi bilir; ancak biz onun sadece münafıklara sevgi besleyip onlarla konuştuğunu görüyoruz!" dedi. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Allah, kendi rızasını umarak 'lâ ilâhe illallâh' diyen kimseyi cehenneme haram kılmıştır."*[2]

Lütfen buruya dikkat edelim. Bir mecliste bulunanların, orada bulunmayan bir Müslüman'ın şerefinin nasıl korunması gerektiğine dair Allah Resûlü (s.a.v.) ders veriyor. Ve nasıl da her insanın olumlu tarafına dikkat çekiyor: *"Onun 'lâ ilâhe illallâh' dediğini görmez misin?"* buyuruyor.

Ah bir bilsek! Biz de meclislerimizde 'lâ ilâhe illallâh' diyen birinin gıybeti yapıldığında ona kol kanat gersek, ne kadar da temiz bir sohbet ortamımız olurdu!

Efendimiz (s.a.v.) bir evi ziyarete gideceği zaman kapının tam karşısında durmazdı. Sağında veya solunda beklerdi. Nitekim o dönemde evler küçük olurdu ve evin

(1) Buhârî, *Sahîh* (3369, 3798, 6357); Müslim, *Sahîh* (405-407).
(2) Buhârî, *Sahîh* (1185); Müslim, *Sahîh* (33); vd.

mahremiyetini sağlayacak örtüler yoktu. Efendimiz (s.a.v.) kapıya geldiğinde *"Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun."* derdi. Eğer içerden cevap veren olmazsa üç kere selam verirdi. Cevap verilir ve buyur edilirse içeri girerdi. Cevap veren olmazsa oradan ayrılırdı.

Buna örnek olarak S'ad b. Ubâde'nin yaşadığı şu hikâyeyi aktarabiliriz: Bir keresinde Allah Resûlü (s.a.v.) S'ad'ın evine gelmişti. Onlara *"Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun."* diyerek selam verdi. S'ad bunu işitmesine rağmen içinden selamı alarak Peygamberimiz'in işitmeyeceği şekilde selama cevap vermişti. Hz. Peygamber aynı şekilde *"Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun."* diyerek selam vermişti. Aynı şekilde S'ad da selamı içinden alarak O'na ulaştırmamıştı. Bu şekilde üç kere selamlaşma cereyan etti. Tabiatıyla Peygamberimiz (s.a.v.) üçten fazla selam vermez ve eğer içeri buyur edilmezse oradan ayrılırdı. Efendimiz (s.a.v.) oradan ayrılmaya koyulurken S'ad hızlıca ona yetişti ve şöyle dedi: Ey Allahın Resûlü, Seni hak üzere gönderen Allah'a and olsun ki senin verdiğin bütün selamları işittim ve onlara cevap verdim. Ancak bizim için daha çok rahmet, bereket ve esenlik dilemeni istediğim için bunu böylece uzatmış oldum.[1]

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12406, 17694); Bezzâr, *Müsned* (6872); vd.

HASTA ZİYARETLERİ

Peygamberimiz'in (s.a.v.) yaptığı ziyaretlerden bir kısmı da hasta ziyaretleriydi. Mustafâ (s.a.v.) acılı anlarda ve hastalık ızdırabı çekildiği sıralarda ziyaretler yapardı. Acıları paylaşır, hastaları ve hasta yakınlarını tesellî ederdi.

Sa'd bin Ubâde (r.a.) hastalandığında Peygamberimiz (s.a.v.) Abdurrahmân bin Avf, Sa'd bin Ebî Vakkâs ve Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) ile birlikte ziyaretine gitmişti. Yanına girdiklerinde onu bayılmış hâlde ve ailesini de çaresizce yanında bekler vaziyette buldular. Allah Resûlü (s.a.v.), *"Öldü mü?"* diye sordu. Ailesi 'hayır' deyince Resûlullah (s.a.v.), (ona duyduğu şefkatin etkisiyle) ağladı. Resûlullah'ın ağlamasını görünce orada bulunanlar da ağlamaya başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"İşitmiyor musunuz?*[(1)] *Allah Teâlâ gözyaşı veya kalbin hüznü nedeniyle azap etmez. Ancak bununla* (diline işaret ederek) *azap ya da merhamet eder."*[(2)]

İşte sahâbelerinden birinin bayılması üzerine mübarek gözlerinden yaşlar süzülen Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) gösterdiği şefkat ve rahmet tablosu…

Şimdi, Sa'd bin Ubâde'nin iyileşip de Allah Resûlü'nün (s.a.v.), hasta iken kendisi için ağladığını öğrendiğinde nasıl etkilendiğini hissetmeye çalışalım. Bir de Sa'd'ın

---

(1) Allah Resûlü aleyhisselâm bu ifadeyi çevresindekilerin bilinçlerini açarak söyleyeceklerini iyice kavramaları için kullanırdı. (Müt. notu)

(2) Buhârî, *Sahîh* (1304); Müslim, *Sahîh* (924); vd.

çocukları ile akrabalarının, Allah Resûlü'nün kendileriyle beraber nasıl da etkilendiğini, duygularıyla onların duygularını birleştirip acılarını kendi bedeninde, hüzünlerini kalbinde hissettiğini görmeleri onları nasıl da etkilemiştir onu düşünelim.

İşte bu, O'nun içindekileri bilen ve kendisini yaratan Allah Teâlâ'nın, Resûlü'nü vasfederken bahsettiği rahmettendir: **"O, mü'minlere karşı** çok şefkatli ve merhametlidir."[1]

Bu hasta ziyaretlerinden birinde Câbir bin Abdullah'ı (r.a.) ziyaret etmişti. Câbir bu ziyareti şöyle anlatıyor: "Ben, kavmim Benî Seleme'de hasta hâldeyken Resûlullah (s.a.v.) ile Ebû Bekir yürüyerek ziyaretime geldiler. Benim bayıldığım sırada yanıma girmişler. Resûlullah (s.a.v.) abdest aldıktan sonra kullandığı suyu yüzüme serpince ayılmışım. Karşımda Allah Resûlü'nü görünce, 'Ey Allah'ın elçisi, benden geri kalacak malım hakkında ne yapayım? Çünkü benim babam da çocuğum da yok' dedim. Resûlullah (s.a.v.) Nisâ suresindeki miras ayeti nâzil oluncaya kadar bana hiçbir cevap vermedi."[2]

Ancak, öldüğü hâlde malının nasıl paylaştırılması gerektiğini soran Câbir (r.a.) bu hastalığında vefat etmemiş, Resûlullah'ın vefatından sonra yetmiş seneye yakın yaşamıştır.[3] Hayatının geri kalan kısmında bu sahneyi hiç unutmadığını beyan etmiştir.

Şimdi, bu olayı anlatırken sahâbinin "Bir ayıldım ki Allah'ın elçisi (s.a.v.) yanımda" demesini derince bir düşünelim. Adeta o anda yüzüne bakıyormuş da bu beklenmedik buluşmayı tekrar yaşıyormuş gibi olursunuz.

İnsanları acılı ve zayıf düştükleri zaman kendisine yakınlık gösterilmesinden daha çok etkileyen bir şey yoktur. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de sahâbesi ile yaşarken bu durumu gözetirdi. Öyle ki acılı anlarında Allah Resûlü'nü teselli verirken, mutlu anlarında kendileriyle sıcaklık kurarken bulurlar ve kalplerini sevgi kaplardı.

Efendimiz'in (s.a.v.) hasta ziyaretleri sadece Müslümanlara özel değildi. Medine'de farklı din mensuplarından oluşan bütün topluma aynı ahlâkla davranıyordu. Bir keresinde Resulullah (s.a.v.) buluğ çağına girmiş hasta olan Yahudi bir genci ziyaret

(1) Tevbe, 128.
(2) Buhârî, *Sahîh* (194, 4577, 5651, 6723); Müslim, *Sahîh* (1616); vd.
(3) Bkz. Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3/189-194; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/120-122.

etti ve ona: "*Müslüman ol*" buyurdu. Hasta genç babasına bakınca, babası ona: "Resulullah'a (s.a.v.) itaat et" dedi. Bunun üzerine genç: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in de (s.a.v.) Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik ederim" dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.): "*Benim sebebim ile onu cehennemden kurtaran Allah'a şükürler olsun*" buyurdu.[1]

Bu noktada şöyle bir soru akla gelebilir: Peygamberimiz'e (s.a.v.) ve ashâbına Müslüman olduktan hemen sonra vefat eden genç bir çocuk ne tür bir fayda sağlamıştır? Onlarla beraber hiçbir savaşa katılmamış, onlarla çokça oturmamış, onlara hiçbir maddî yardımı olmamış ve eskisi gibi Hz. Peygamber'e de hizmet edememişti. Peki, Peygamberimiz'in (s.a.v.) ve yanındakilerin bu derece sevinmelerinin sebebi neydi?

Bu sorunun cevabının Efendimiz'in (s.a.v.) hayatını adadığı irşad faaliyetinde bulabiliriz. Çünkü insanların hidayete ermesi ve onları cehennem azabının zorluklarından kurtarmak onun en büyük hedefiydi. Bu sebeple Efendimiz'in (s.a.v.) sevinç, üzüntü, kızgınlık gibi bütün duyguları bu yüce hedefle yakından ilişkiliydi. Bu sebeple yukarıdaki gencin hikâyesinde olduğu gibi onun ölüme yakın bir vakitte şehadet getirmesine çok seviniyordu. Onu dalaletten kurtarıp doğru yola ulaştırmakla cehennem azabından kurtardığı için Allah'a hamd ediyordu.

İşte, irşat ve tebliği muhataplarına tesir eden insanların kalplerindeki samimi duygular bu seviyede ulvî olur. Onlardaki bu yüce duygular muhatapları üzerindeki etkilerini arttırır. İşte Efendimiz (s.a.v.) tam da bu yüce duygulara sahipti.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) gerçekleştirdiği ziyaretteki üstün tevazuu, ahde vefası, yumuşak huyluluğu, inceliği ve yardımseverliği O'nun yüce ahlâk sahibi olduğunun nişanelerindendir. Nitekim ayet-i kerimede; **"Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin."**[2] buyrulmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir keresinde hasta olan Sa'd b. Ebî Vakkâs'ı (r.a.) ziyarete gitmişti. Sa'd'ın yanına gelince çok ağır bir hastalığa yakalandığını ve ölümün eşiğinde olduğunu anladı. Sa'd, Peygamberimiz'i (s.a.v.) görünce ağlamaya başladı. Efendimiz

(1) Buhârî, *Sahîh* (1356); Ebû Dâvûd, *Sünen* (3095); vd.
(2) Kalem, 4.

(s.a.v.) ona “*Seni ağlatan şey nedir*?” diye sordu. O da “Sa‘d b. Havle’nin vefat ettiği gibi ben de hicret ettiğim yerde (Mekke’de) ölmekten korkuyorum.” dedi.

Peygamberimiz (s.a.v.) de “*Hayır. İnşallah iyileşeceksin.*” buyurdu. Sa‘d, “Ey Allah’ın Resûlü, hastalığım gördüğün dereceye ulaştı. Ben mal varlığı olan birisiyim. Bir kız çocuğumdan başka mirasçım da yok. Malımın tamamını tasadduk edeyim mi?” diye sordu. Allah Resûlü bu soruya “*Hayır*” diye cevap verdi. Sa‘d, “Malımın üçte ikisini tasadduk edeyim mi?” dedi. Allah Resûlü yine: “*Hayır*” dedi. Sa‘d: “O halde yarısını vasiyet edip yarısını bırakayım mı?” diye tekrardan sordu. Efendimiz (s.a.v.) yine: “*Hayır*” dedi. Sa‘d: “O halde üçte birini vasiyet edeyim, üçte ikisini de ona bırakayım mı?” diye sordu.

Allah Resûlü: “Üçte bir*i* (olabilir) *ama üçte bir de çoktur. Çünkü senin mirasçılarını arkanda zengin olarak bırakıp gitmen, onları insanlara el avuç açacak şekilde fakir olarak bırakmandan hayırlıdır. Üstelik sen Allah’ın rızasını arayarak her ne harcayacak olursan mutlaka Allah onun karşılığında sana ecir verir. Hatta hanımın ağzına koyduğun bir lokmanın bile* (Allah katında) *ecri vardır.*” dedi. Sa‘d, “Ey Allah’ın Resulü, arkadaşlarımdan sonra hayatta kalacak mıyım?” diye sordu.

Resûlullah: “*Sen hayatta kalıp Allah’ın rızasını arayarak bir amelde bulunacak olursan mutlaka o amelin sebebiyle derecen artar ve merteben yükselir. Umulur ki sen birtakım kimselerin seninle faydalanacağı, bir takım kimselerin de senden zarar göreceği bir vakte kadar geri kalacaksın* (yaşayacaksın).” buyurdu. Bunun üzerine Sa‘d, Peygamberimiz’den (s.a.v.) kendisine şifa bulması için dua talep etti.

Efendimiz (s.a.v.) mübarek elini Sa‘d’in anlına koydu. Daha sonra yüzünü, karnını ve göğsünü sıvazladı. Arkasından: “*Allah’ım, Sa‘d’a şifa ver. Allah’ım, Sa‘d’a şifa ver. Allah’ım, Sa‘d’a şifa ver. Onun hicretini tamama erdir.*” buyurdu. Sa‘d Hz.Peygamber’in (s.a.v.) elinin ferahlığını ve serinliğini her zaman hissettiğini anlatırdı.[1]

Allah’ın sonsuz rahmeti, bereketi ve ihsanı bu denli şefkatli ve yumuşak olan Efendimiz’e (s.a.v.) olsun. Ashâbıyla ne kadar titizlikle ilgileniyor ve onların haklarına

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (1440); Buhârî, *Sahîh* (2742, 3926, 5659); Müslim, *Sahîh* (1628); Nesâî, *Sünen* (6284).

ne derece riayet ediyordu. Mübarek eliyle onlardan hasta olanları messediyor, hastalıktan şifa bulmaları için dua ediyordu. Huzur ve dinginliğini onlara aktarmaya çalışıyordu.

Sözü hak olan ve hakkın kendisinde her zaman tecellî ettiği Efendimiz'in (s.a.v.) Sa'd'a "*Umulur ki hayatta kalacaksın*." demesi ne büyük bir mucizedir. Nitekim Sa'd bu olaydan sonra yarım asır daha yaşadı. Peygamberimiz (s.a.v.) Sa'd'in hastalığından üç ay sonra vefat etti. "Bir kız çocuğumdan başka mirasçım yok." diyen Sa'd'in, iyileştikten sonra tam otuz dört tane çocuğu oldu.[1]

(1) Bkz.: İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*, 3/102; Zehebî, *Siyeru Alâmi'n-Nubelâ*, 1/92.

MEDİNE'NİN BAHÇELERİNDE

Resûlullah (s.a.v.) kimi zaman Medine-i Münevvere'nin bahçelerine giderdi. Oralarda dinlenir, gölgeliklerinde gölgelenir, sahâbelerinden bazılarıyla otururdu. Zaman zaman Ebû Talha el-Ensârî'nin 'Beyruhâ' isimli bahçesine gider; orada gölgelenir, tatlı suyundan içerdi. Bu bahçe Mescid-i Nebevî'nin karşısında, kuzey tarafındadır. Ancak günümüzde, genişleyen Mescid-i Nebevî'nin içine dâhil olmuştur.[1]

Ensârdan başka bahçe sahiplerinin bahçelerine gittiği de olurdu. Bunlardan birini Ebû Hureyre'den (r.a.) dinleyelim:

"Resûlullah'ın (s.a.v.) çevresinde oturuyorduk. Yanımızda Ebû Bekir ile Ömer de vardı. Resûlullah (s.a.v.) aramızdan kalktı ve bizi geride bıraktı. Bizler de yanında bulunmadığımızda kendisine bir düşman saldırısı olabileceğinden korkarak kalktık. Bu korkudan ötürü ilk kalkan bendim, hemen çıkıp Resûlullah'ı aramaya koyuldum. Bu şekilde Neccâroğullarına ait bir duvara kadar geldim, orada dolanıp bir kapı aradım ancak bulamadım. Sonra ufak bir su akıntısının taştaki bir oyuktan sızdığını gördüm. Tilkinin küçük bir alandan geçerken yaptığı gibi vücudumla oraya dayandım. Oradan geçtim ve Allah Resûlü ile karşılaştım. Resûlullah, *'Ebû Hureyre!'* diye seslendi. Ben de 'Evet ey Allah'ın Resûlü' dedim. Bana ayakkabılarını verdi ve *'Bu ayakkabılarımla git,*

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12438); Buhârî, *Sahîh* (1461); İbn Hibbân, *Sahîh* (3340); vd.

şu duvarın ardında Allah'tan başka ilâh olmadığına şahitlik eden kimle karşılaşırsan onu cennetle müjdele' buyurdu."[1]

Allah Resûlü (s.a.v.) Kubâ'ya gittiğinde şehrin batısında kalan Erîs kuyusuna da uğrardı. Bu kuyu Osman'ın (r.a.) hilafeti zamanında Resûlullah'ın (s.a.v.) yüzüğünün içine düştüğü kuyudur. Sonrasında yüzüğü çıkarmak da mümkün olmamıştır. Müslüman nesiller ve İslâm devletleri bu kuyuyu uzun süre muhafaza etmişlerse de günümüzde kapatılmıştır.

Bu kuyu hakkında gelen haberlerden birini Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den dinleyelim: "Resûlullah (s.a.v.) Erîs kuyusunun bulunduğu yere girdi, ben de bahçenin hurma dalından yapılmış kapısında oturdum. Ta ki Allah Resûlü ihtiyacını görüp abdest aldı, ben de onun yanına doğru kalktım. Bir de baktım ki Allah Resûlü, Erîs kuyusunun üstüne oturmuş (kenarını ortalamış), mübarek ayaklarını da kuyuya sarkıtmış. Elindeki değnekle bir suya bir de toprağa vuruyordu. Kendisine selâm verip döndüm ve tekrar kapının başına oturup kendi kendime 'Bugün Allah Resûlü'nün kapıcısı olacağım' dedim. Hâlbuki Resûlullah bana bunu emretmemişti.

Sonrasında Ebû Bekir gelip müsaade istedi. Efendimiz (s.a.v.), *'İzin ver ve onu cennetle müjdele'* buyurdu. Ebû Bekir, Allah'a hamd ederek girdi ve kuyunun kenarında Allah Resûlü'nün sol tarafına oturdu. Sonra Osman (r.a.) gelip izin istedi. Resûlullah (s.a.v.), *'İzin ver ve onu cennetle müjdeleyip başına gelecek bir musibeti haber ver'* buyurdu. Ben de Osman'a gelip 'İçeri gir, Resûlullah (s.a.v.) seni cennetle müjdeledi ve başına bir musibet geleceği haberini verdi' dedim. Osman da Allah'a hamd ettikten sonra, 'Allah'tan yardım dilerim. Allah'ım! Bana sabır ver' diyerek girdi ve Resûlullah'ın (s.a.v.) oturduğu yer dolu olduğu için karşı tarafa oturdu. Resûlullah da elbisesini düzeltip dizlerini kapattı."[2]

Allah Resûlü (s.a.v.) bahçeleri ziyaret ederek kuvvet toplar, Medine-i Münevvere'nin yakıcı sıcağından ağaçların gölgesinde ferahlardı. Bu ziyaretler hayatı tazeler, günlük zindeliği yenilerdi. Bahçe sahipleri, Allah Resûlü'nün bahçelerine gelip bereketi ve temizliği ile bahçelerini şenlendirdiğini görünce mesrur olurlardı. Resûlullah (s.a.v.) nerede olsa onun mübarekliği hissedilirdi.

(1) Müslim, *Sahîh* (31); Bezzâr, *Müsned* (9388); İbn Hibbân, *Sahîh* (4543); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (3674, 3695); Müslim, *Sahîh* (2403); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4218); vd.

KAYLÛLE İSTİRAHATİ

Güneş biraz daha yükseldiğinde Resûlullah (s.a.v.) o gün hanımlarından sırası gelenin evine giderdi. Eve girerken ilk yaptığı şeyler Allah'ı anmak, misvak kullanmak ve evde bulunanlara selâm vermek olurdu. Sonrasında dört rekât duha (kuşluk) namazı kılardı; bazen altı yahut sekiz rekât kıldığı da olurdu.(1)

Sabahleyin bir şey yemediyse zevcesinin evine gittiği bu vakitte evde bir yemeğe rastlarsa yerdi. Bazen -nafile- oruç tuttuğu hâlde kendisine ikramda bulunulduğu olurdu. O da ikramı kabul ederdi. Bir gün Âişe (r.a.), Resûlullah'ın (s.a.v.) evlerine hediye geldiğini yahut bir kimsenin ziyarette bulunduğunu ve kendisi için de (yiyecek) bir şeyler ayırdığını söyleyince *"Nedir o?"* diye sormuştu. 'Hays' (peynir, yağ ve hurmanın karıştırıldığı bir yemek) olduğunu söyleyince getirmesini isteyerek ondan bir miktar yemiş ve şöyle buyurmuştu: *"Ben bugün oruçlu idim."*

Yine Hz. Aişe'den (r.a.) şöyle aktarılır: Resûlullah (s.a.v.) bir keresinde evden içeri girdiğinde taştan bir tencere ateşin üzerinde kaynıyordu. Allah Resûlü'nün huzuruna ekmek ve evdeki katıktan bir miktar yiyecek takdim edildi. O: "*Ben* (kaynayan) *bir tencere görmedim mi?*" diye buyurdu. Ona: "O, Berîre'ye sadaka olarak getirilen bir ettir. Hâlbuki sen sadakadan yemezsin" denildi. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.): "*O Berîre için sadaka, bize hediyedir."* buyurdu.(2)

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24456, 25348); Buhârî, *Sahîh* (1176); Müslim, *Sahîh* (336); *el-Feth*, 3/54.

(2) Buhârî, *Sahîh* (5097); Müslim, *Sahîh* (1075); vd.

Efendimiz'in evindeki hizmetlisi olan Berîre'nin yaşadığı bu olay onun için ne kadar da değerlidir. Aralarındaki güzel ilişkiden dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) ona verilen şeyi kendisine hediye olarak kabul ediyordu.

Yine bu vakitte evine gittiği bir başka gün Cüveyriye annemizi namazlığının başında Allah'ı zikrederken bulmuştu. Sabah namazından sonra da annemiz zikir yapar hâldeyken evden çıktığı için kendisine şöyle sormuştu: *"Evden ayrıldığımdan beri bu hâl üzere miydin?"* Cüveyriye 'evet' deyince Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuştu:

"Senin yanından çıktıktan sonra üç defa söylediğim şu dört zikir, gün başlangıcından beri senin söylediklerinle tartılsa eşit gelir:

سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، عَدَدَ خَلْقِهِ

وَرِضَا نَفْسِهِ

وَزِنَةَ عَرْشِهِ

وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ

Yarattıkları adedince, razı olduğu şekilde, arşının ağırlığınca ve bitip tükenmeyen kelimeleri miktarınca ben Allah'ı her türlü noksandan tenzih eder, O'na hamd ederim."

Resûlullah (s.a.v.) öğle öncesindeki bu kuşluk vaktinde ailesiyle baş başa kalırdı. Bu vakitlerde bazı mü'mine hanımlar, erkeklerin yanında sormaya çekindikleri dinî hususları sormak için Resûlullah'ın (s.a.v.) yanına gelirlerdi. Annelerimizin[1] yanında Allah'ın elçisine soru sorarlardı. Annelerimiz de kadınların dinî meseleleri hakkında verilen fetvaları ümmet için ezberlerlerdi.

Bir defasında Allah Resûlü (s.a.v.), Âişe'nin (r.a.) yanındayken ensârdan bir kadın geldi. Hayız sonrası nasıl gusül alınacağını sormuştu. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) ona, *"Sizden biri gusül almak istediğinde suyunu ve sidresini alarak iyice temizlensin. Sonra başına su dökerek kuvvetlice ovalasın, sonra tekrar su döküp misk ile kokulanmış pamuğu alarak temizlensin"* buyurdu. Bunun üzerine kadın, "Onunla nasıl temizleneyim?" diye sorunca Allah Resûlü, *"Sübhânallâh! Temizlen işte!"* buyurarak

(1) **"Peygamber, mü'minlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de mü'minlerin analarıdır."** (Ahzâb, 6)

hayâ edip yüzünü çevirdi. Âişe (r.a.) şöyle devam ediyor: "Resûlullah'ın hayâ ettiğini görünce kadını kendime çektim ve dedim ki: '(Pamukla) kanı silersin.' Allah Resûlü de bu dediğimi duydu ve inkâr etmedi."[1]

Başka bir gün Allah Resûlü (s.a.v.) hanımı Ümmü Seleme'nin yanındayken Ümmü Süleym gelip şöyle bir soru sormuştu: "Ey Allah'ın Resûlü, bir kadın rüyasında kocasıyla ilişkiye girdiğini görse gusletmesi gerekir mi?" Bu soru üzerine Ümmü Seleme annemiz, "Elin toprak olsun ey Ümmü Süleym, Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında kadınların kusurunu ortaya çıkardın" diye çıkıştı. Bunun üzerine Ümmü Süleym, "Allah hakkı beyan etmekten çekinmez. Aklımıza takılan bir meseleden kör (cahil) kalmaktansa onu Allah Resûlü'ne sormak daha hayırlıdır!" dedi. Allah Resûlü (s.a.v.) de Ümmü Seleme'ye hitaben, *"Senin elin toprak olsun. Evet. Ümmü Süleym, eğer su gelirse gusül gerekir"* buyurunca bu sefer Ümmü Süleym, "Ey Allah'ın Resûlü, kadından su gelir mi?" diye sormuştu. Resûlullah da *"Çocuk anneye nasıl benziyor zannediyorsun? Kadınlar da erkekler gibidirler"* buyurarak cevap vermişti.[2]

Allah onlardan razı olsun; ensâr kadınları soru sormak yahut bir meselenin açıklanmasını istemek hakkında pek atılgandılar. Âişe (r.a.) bu konuda şöyle söylemiştir: "Ensârın hanımları ne iyi kimselerdir. Onların hayâ duyguları, din hakkında bilgi sahibi olmalarını engellemedi."[3]

Bu tür özel ziyaretlerde cemaatin arasında Peygamberimiz'e sorulması uygun olmayan sorular da arzedildiği oluyordu. Veya geciktirilmesi mümkün olmayan sorular soruluyordu. Bu tür zor durumda kaldıkları için soru sormaya gelenler Efendimiz ile sohbeti uzatmıyorlar, sorusuna cevap bulup huzurdan ayrılıyordu.

Bu noktada altı çizilmesi gereken bir diğer husus şudur: Peygamberimiz (s.a.v.) dinlenmek ve ailesiyle vakit geçirmek için ayırdığı özel vakitlerde de Müslümanların meseleleriyle ilgilenir, sorulara cevap verirdi. Bu tam da Allah için vakfedilmiş bir ömür demektir. Allah'ın sonsuz rahmet ve bereketi Efendimiz'in (s.a.v.) üzerine olsun.

(1) Buhârî, *Sahîh* (314); Müslim, *Sahîh* (332); Ebû Dâvûd, *Sünen* (314); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (6091, 6121); Müslim, *Sahîh* (310-314); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (130); Müslim, *Sahîh* (332); vd.

Bu vakitlerde bazen sahâbenin önde gelenleri bazı meseleleri danışmak için Efendimiz'in (s.a.v.) evine gelirlerdi. Bir defasında Resûlullah (s.a.v.) evinde, Âişe'nin (r.a.) kullandığı örtüye sarınmıştı. Mübarek baldırları açık bir şekilde yatağına uzanmış hâlde bulunuyordu. Ebû Bekir gelip yanına girmek için izin istedi. Resûlullah (s.a.v.) bulunduğu hâl üzereyken onun içeri girmesine izin verdi. Ebû Bekir konuşulması gerekenleri konuşup işi bitince çıktı. Sonra Ömer (r.a.) gelerek izin istedi, Allah Resûlü yine uzanmış hâldeyken onun da içeri girmesine izin verdi. Ömer de işini görüp gitti. Sonra Osman (r.a.) geldi ve içeri girmek için izin istedi. Allah Resûlü (s.a.v.) (uzanır hâldeyken) hemen oturur vaziyete geçerek elbisesini düzeltti ve Osman'a içeri girmesi için izin verdi. Osman (r.a.) da konuşup işini halledince gitti.

Bu olay üzerine Âişe (r.a.), "Ey Allah'ın Resûlü, Ebû Bekir geldi, (bulunduğun hâl üzere kalarak) canlı ve ilgili bir şekilde karşılamadın. Sonra Ömer geldi ve yine capcanlı ve ilgi duyarak karşılamadın. Sonra Osman gelince (yatar hâldeyken) oturdun ve kıyafetini düzelttin" dedi. Resûlullah (s.a.v.), *"Meleklerin kendisinden çekinip hayâ ettiği bir adamdan ben nasıl hayâ etmeyeyim? Osman gerçekten hayâlı bir adamdır; yatar hâlde iken kendisine izin verdiğimde bana ihtiyacını arz edemeyeceğinden çekindim"* buyurdu.[1]

Resûlullah'ın (s.a.v.), evinde ailesiyle baş başa iken hâlinin nasıl olduğunu şimdi gelin Âişe annemizden dinleyelim: "O, ailesiyle beraber evde bulunurken insanların en yumuşak huylusu ve en cömert olanı idi. Sizin erkeklerinizden biriydi ancak güler yüzlü ve mütebessim idi. O gerçekten insanların arasından bir beşerdi; ailesinin işlerini görür, ayakkabısını onarır, kıyafetini diker, koyununu sağar ve kendi işlerini hallederdi. Sizden biriniz nasıl evinde iş yapıyorsa o da öyle idi."[2]

Diğer bir örnek ise Hz. Aişe'nin (r.a.) aktardığı şu hadistir: Bir keresinde Hz. Ebû Bekir tarafından bize koyun bacağı hediye edildi. Ben ve Allah Resûlu (s.a.v.) bu kemiği kertmeye çalışıyorduk. Hz. Aişe'ye şöyle sorulmuştu: "Peki neden yağ ile ateş üstünde

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (514, 25216, 25339); Müslim, *Sahîh* (2401, 2402); vd.
(2) İshâk b. Râhuye, *Müsned* (1750); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (25341); Buhârî, *Sahîh* (676, 5363); Tirmizî, *Câmi‘* (2489); vd.

pişirmiyordunuz?" O da: "Eğer yağımız olsaydı zaten onu yerdik. Hz. Peygamber'in evinde bazen aylar geçer de ne ekmek ne de yemek pişerdi."[1]

İşte Âişe annemizin Allah Resûlü'nü vasfettiği bu sahne, Resûlullah'ın (s.a.v.) hayatında eşler arası güzel geçimin varlığını yansıtıyor. Tek bir odacıktan ibaret bir evde ailesinin işlerini de görebilmek için kendi ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla onlardan yardım istemezdi. O gerçekten pek yüce bir ahlâka sahipti. Bu hayatı nasıl beraber yaşıyorlarsa evlerinin de hep beraber onların evi olduğunu hissettirmek için ailesinin işlerini de görürdü.

Bu naklettiğimiz kesitte eşler arasındaki sıcaklık ve hoş geçim hakkında ne kadar da önemli mesajlar var! İnsanlara karşı en iyi davranan, ailesine karşı da en hoş muameleyi gösteren beşere salât olsun.

Evinde ailesiyle beraber sevgi ve şefkatle, güleryüzlü ve sıcak bir ilişki ile hayatın doğallığını ve neşesini yaşıyordu. Bir gün Sevde (r.a.), Âişe'yi (r.a.) ziyarete gelmişti. Resûlullah (s.a.v.) ikisinin arasına oturmuş, bir ayağını Âişe'nin, diğerini de Sevde'nin kucağına koymuştu. Âişe o gün un çorbası yapmıştı, Sevde'ye "Buyur, sen de ye" deyince Sevde istemedi ve "İştahım yok, yemeyeceğim" dedi. Âişe annemiz, "Ya yersin ya da yemeği yüzüne bularım" deyince Sevde yine reddetti. Böyle olunca Âişe çanaktaki yemekten bir avuç alarak Sevde'nin yüzüne buladı. Resûlullah (s.a.v.) güldü ve Sevde annemizin kendini savunması için ayağını kucağından çekti. *"Sen de onun yüzünü bula"* dedi. Sevde annemiz de çanaktan biraz yemek alarak Âişe'nin yüzüne buladı. Bu sırada Resûlullah (s.a.v.) gülüyordu.

Onlar hep birlikte gülerken ve nebevî evde neşeli kahkahalar yankılanırken mescidden seslenen Ömer'i duydular: "Ey Ömer'in oğlu Abdullah, Ey Ömer'in oğlu Abdullah." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) (hanımlarına) şöyle buyurdu: *"Kalkın da yüzünüzü yıkayın, herhâlde Ömer buraya gelecek."* Bunun üzerine Ömer gelerek, "Selâm, Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun ey Nebî, selâm üzerinize olsun, girebilir miyim?" deyip izin istedi. Resûlullah (s.a.v.), *"Gir gir"* buyurdu.[2]

---

(1) Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* (8872).

(2) Ebû Ya'lâ, *Müsned* (4476); Nesâî, *Sünen* (8868); vd.

Bu sıcaklık ve şakalaşma Resûlullah'ın (s.a.v.), hayatın içine yerleştirdiği ferahlığın, doğallığın bir parçasıdır. Nitekim o (s.a.v.); *"Dinimizde ferahlık ve rahatlık vardır."*[(1)] buyurmuştur.

Hane-i saâdette yaşanmış, yine Peygamberimiz (s.a.v.) ile zevceleri arasında meydana gelen tatlı hâdiselerden birini Aişe validemiz (r.a.) şöyle aktarır: Minâ'dayken Hz. Peygamber (s.a.v.) yanıma geldi. Yanımda da Ensârdan iki kız çocuğu vardı. Ensâr'ın Buâs savaşlarına dair şarkılar söylüyorlardı. Allah Rasûlü eve gelip yatağına geçti, yorganına sarılıp yüzünü diğer tarafa döndü. Bu sırada Ebu Bekir içeriye girdi ve (kızgın bir şekilde) onları azarlayarak: "Allah Resûlü'nün evinde şeytan işi çalgılar ha! Bu ne hal böyle!" diye çıkıştı. Resûlullah (s.a.v.) yorganı üstünden kaldırıp şöyle buyurdu: *"Onları rahat bırak Ey Ebû Bekir! Her toplumun bir bayram günü vardır, bu da bizim bayramımızdır."*[(2)]

Efendimiz öğle namazı vakti yaklaşıncaya kadar evlerinden birinde, hanımlarının yanında kaylûle uykusu ile istirahate çekilirdi. Öğlen vakti kaylûle yapmanın amacı gün içerisinde dinlenip daha zinde olmaktı ve gece ibadeti için vücudu daha uygun bir hale getirmekti. O (s.a.v.), hanımlarından başka hiçbir kadının yanına kaylûle yapmazdı. Ancak Ümmü Süleym hariç; onun evine girip kaylûle yaptığı olurdu. Çünkü Ümmü Süleym, Resûlullah'ın mahremlerindendi.[(3)] Kendisine Ümmü Süleym'in evinde neden kaylûle yaptığı sorulunca, *"Ben ona şefkat gösteriyorum; kardeşi benim askerimken öldürülmüştü"* buyurmuştu.[(4)]

Ümmü Süleym evde yokken onun evine girip yatağında uyuduğu da olurdu. Bir gün Ümmü Süleym'e Resûlullah'ın (s.a.v.) evine girip uyuduğu söylenince hemen eve geldi. Bir yaz günü olduğu için Resûlullah (s.a.v.) terlemiş, hatta teri yataktaki derinin üzerine bir nebze birikmişti. Ümmü Süleym hemen yüzeyde biriken teri süzerek bir şişeye koymaya başladı. Teri toplarken Resûlullah (s.a.v.) uyandı. *"Ne yapıyorsun Ümmü Süleym?"* diye sordu. Ümmü Süleym, "Ey Allah'ın Resûlü, terini koku şişeme koyuyorum. Umarım çocuklarım için bereket olur" diye cevap verdi. Allah Resûlü, *"Doğru yapıyorsun"* buyurdu ve ona güzelce dua etti.[(5)]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24855).

(2) Buhârî, *Sahîh* (949, 952); Müslim, *Sahîh* (892); vd.

(3) Ümmü Süleym (r.a.) süt akrabalığı yahut normal akrabalık ile Allah Resûlü'nün halasıydı. Dolayısıyla halvet oluşan bir ortamda bulunmaları da helaldi.

(4) Buhârî, *Sahîh* (2844); Müslim, *Sahîh* (2455); Bezzâr, *Müsned* (6432); vd.

(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (13310, 13366); Müslim, *Sahîh* (2331, 2332); vd.

KUBÂ’YA GİDİP GELMELERİ

Efendimiz (s.a.v.) her cumartesi günü kuşluk vaktinde binekle yahut yürüyerek Kubâ mescidine gidip iki rekât namaz kılardı. Kubâ halkı olan Avf bin Hârisoğulları Efendimiz’in (s.a.v.) yanına gelirler, namaz kılarken kendisine selâm verirlerdi. O da eliyle işarette bulunarak selâmlarına karşılık verirdi.(1)

Efendimiz’in (s.a.v.) her hafta düzenli bir şekilde Kubâ’ya gitmesi bir ahde vefâ örneğidir. Medine’ye geldiğinde kendisini ağırlayan ve misafir eden mü’minleri muhabbetle ziyaret ederek inşâ ettikleri ve ilk mescid sayılan Kubâ mescidinde namaz kılıyordu. Nitekim ayet-i kerimede; **“İlk günden takvâ üzerine kurulan mescit içinde namaz kılman elbette daha doğrudur.”**(2) buyrulmuştur.

Kubâ’ya gittiği zamanlar kaylûle uykusunu Ümmü Süleym’in kardeşi ve Ubâde bin Sâmit’in hanımı olan Ümmü Harâm binti Milhân’ın evinde yapardı. Ümmü Harâm da Resûlullah’ın (s.a.v.) mahremlerindendi.

Efendimiz (s.a.v.) bir gün kaylûle yapmak üzere onun evine girdi. Ümmü Harâm, kendisine yemek ikram edip başındaki rahatsızlık verici şeyleri temizledikten sonra Allah Resûlü öğle uykusuna daldı. Sonra uyanıp gülmeye başlayınca Ümmü Harâm, “Seni güldüren nedir ey Allah’ın Resûlü?” diye sordu. Resûlullah (s.a.v.), *“Ümmetimden Allah yolunda savaşa çıkan bir topluluğu denizde yolculuk yaparken gördüm; hâlleri*

(1) Buhârî, *Sahîh* (1194); Müslim, *Sahîh* (1399); Ebû Dâvûd, *Sünen* (926, 2040); vd.
(2) Tevbe, 108.

tahtlar üzerine kurulu sultanlara[(1)] *benziyordu"* buyurdu. Ümmü Harâm, "Ey Allah'ın Resûlü, beni onlardan biri kılması için Allah'a dua etsen" dedi ve Allah Resûlü de onun için dua etti. Mübarek başını yaslayarak tekrar uykuya daldıktan sonra tekrar gülerek uyandı. Ümmü Harâm yine "Seni güldüren nedir ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca ilkinde olduğu gibi *"Ümmetimden Allah yolunda sefere çıkan insanlar gördüm"* buyurdu. Ümmü Harâm tekrar "Beni onlardan kılması için Allah'a dua et" deyince Resûlullah (s.a.v.), *"Sen ilk sefere çıkanlardansın"* buyurdu. Ve Ümmü Harâm, Muâviye (r.a.) zamanında deniz seferine katıldı. Karaya çıktıkları zaman atından düşüp şehid olarak can verdi ve Kıbrıs'a defnedildi. Allah ondan razı olsun.[(2)]

Bu ne büyük bir nebevî müjdedir! Efendimiz (s.a.v.) bunu Arap Yarımadası'nın küçük bir şehrinde etrafındaki az imkâna sahip Müslümanlara söylüyordu. Bu durumdayken ümmetinin Medine'ye çok uzak olan Akdeniz'e açılacağını ve onların büyük bir saltanat elde edeceğini bildiriyordu. Oysa denizde savaşmak bir kenara, Araplar normal deniz yolculuğu dahi yapmazlardı.

Dikkat et; neye şaşıracağına dahi şaşırırsın. Eldeki imkânları, beklentileri ve içinde bulunulan şartları aşan bu nebevî müjdeye mi yoksa müjdeye kesin olarak iman edip mutlulukla karşılayan ve 'Biz bu durumdayken bu bahsettiğin nasıl olur, ne zaman olur' dahi demeyen, bu müjdeyi gözleriyle görüyormuşçasına tasdik edip "Beni de onlardan kılması için Allah'a dua et" diyen Ümmü Harâm'a (r.a.) mı!

(1) Bindikleri gemilerin büyüklüğünü anlatmak için Resûlullah (s.a.v.) böyle bir benzetme yapmış olabilir. (müt. notu)

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (13520); Buhârî, *Sahîh* (2788, 7001); Müslim, *Sahîh* (1912); Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe*, 2/3479. Bugün Ümmü Haram'ın (r.anha) kabrinin Kıbrıs Rum kesiminde olduğu bilinmektedir.

ÖĞLE VAKTİ

Güneşin tam tepeye yükselip meyletmeye başlamasıyla birlikte Bilâl (r.a.) öğle ezanını okurdu. Resûlullah (s.a.v.) kaylûle uykusuna devam etmekte ise uyanır ve müezzinin dediklerine aynı şekilde karşılık verirdi. İhtiyacı varsa abdest alır, sonra evinde dört rekât (öğle namazının sünnetini) kılardı.[1] Öğle namazından önce kılınan bu dört rekâtlık nafile namaz için şöyle buyurmuştu: *"Bu vakit gök kapılarının açıldığı bir zamandır; ben de böyle bir vakitte salih bir amelimin Allah katına yükselmesini severim."*[2]

Sonra evinde namazı bekler, bazen yanında kızı Fâtıma'dan olan torunları Hasan ile Hüseyin yahut kızı Zeyneb'den doğan Ümâme olurdu. Bilâl (r.a.) namaza çağırıncaya kadar onlarla vakit geçirirdi.[3]

Evden mescide çıktığında Bilâl kamet getirir, sahâbeler de Allah Resûlü'nü görünce namaza kalkarlardı. Sahâbeler, evinden çıkmakta olan Allah Resûlü'nün bazen Hasan

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24019); Müslim, *Sahîh* (730); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1251); vd. Bazı rivayetlerde de Allah Resûlü'nün öğle namazının ilk sünnetini iki rekât kıldığı belirtilmiştir. Bu rivayetlerde namazı evde kıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bkz. Buhârî, *Sahîh* (937, 1172); Müslim, *Sahîh* (723, 729); vd.

(2) Yani Allah Teâlâ'nın salih amelleri ve duaları kabul ettiği bir vakittir. Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23551); Tirmizî, *Câmi'* (478); vd.

(3) Müellifin şu eserine bkz. *Kısas Nebeviyye*, 217-220.

ile Hüseyin'i yahut kız torunu Ümâme'yi taşırken görürler ve buna şaşırırlardı. Çocukları yanına koyup namaza durduğu da olurdu.

Bir keresinde Hasan'ı veya Hüseyin'i taşır vaziyette evinden çıkmıştı. Mescidde çocuğu yanına koyarak namaz için tekbir getirmişti. Namaz kılarken bir secdesinde pek uzun bekledi; Şeddân bin el-Had (r.a.) kafasını kaldırıp bir baktı ki Allah Resûlü secde hâlindeyken çocuk sırtına çıkmış. Resûlullah (s.a.v.) namazını bitirince orada bulunanlar, "Ey Allah'ın Resûlü, secdeyi öyle uzun yaptık ki biz bir şey (sıkıntı) olduğunu yahut sana vahiy geldiğini zannettik!" dediler. Resûlullah (s.a.v.) bu ikisinin de olmadığını ancak secdede iken çocuğun sırtına çıktığını ve onun hevesini kırmamak için secdeyi uzattığını söyledi.[(1)]

Çocuğun secdede iken Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sırtına çıkması buna alıştığı içindi. Hz. Peygamber'i (s.a.v.) secde ederken gördüğünde diğer vakitlerde olduğu gibi onunla oyun oynadığını zannediyordu. Bu durumun farkında olan Efendimiz (s.a.v.) hiç de acele etmiyor ve secdesini uzatıyordu. Bazen de kız torunu olan Ümâme binti Zeyneb'e yaptığı gibi bir çocuğu mübarek omzuna alarak namaza dururdu. Rükûa giderken onu indirir ve ayağa kalkarken tekrar omzuna alırdı.[(2)]

Efendimiz'in (s.a.v.) küçük çocuklarla namazda ilgilenmesi iki ibadeti beraber yaptığını bize gösteriyor. Böylece namaz ibadetiyle beraber çocuklara ve aileye güzel davranma ibadetini yerine getirmiş oluyordu. Aynı zamanda ümmetine çocuklara ne denli şefkatli ve merhametli davranılması gerektiğini gösteriyordu. Böylelikle onlara birçok şey öğretmiş oluyordu.

Efendimiz (s.a.v.) öğle namazını ilk vaktinde kılardı. İlk iki rekâtın her birinde yaklaşık otuz ayet okur, birinci rekâtı ikinciden daha uzun tutardı. Son iki rekâtta ise (sadece Fatiha'yı okuduğu için) bu miktarın yarısı kadar kıyamda durmuş olurdu.[(3)]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (16033, 27647); Nesâî, *Sünen* (731); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (516); Müslim, *Sahîh* (543); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (565, 759); Müslim, *Sahîh* (452, 618); vd.

Kimi zaman öğle namazını o kadar uzun tutardı ki namaza başlandığında bir kimse çarşıya gidip işini görse, sonra ailesinin yanına varıp abdest alsa ve mescide gelse birinci rekâta yetişebilirdi.[1]

Öğle namazındaki kıraatini sessiz yapardı. Sahâbeler kendisinin Kur’ân okuduğunu mübarek sakalının hareketinden anlarlardı. Bazen de okuduklarından bir veya iki ayeti duymuş olurlardı.[2] Hz. Enes (r.a.) öğle namazında Allah Resûlü’nün (s.a.v.) A‘lâ ve Ğâşiye surelerini terennüm ettiğini işittiğini aktarmıştır.[3]

Öğle namazı bittiğinde ashâbına döner, vahiy inmişse yahut bir olay olmuşsa onları anlatmak üzere hutbe verirdi. Böyle zamanlarda insanlar hemen etrafına toplanırdı. Kaylûle uykularını da almış olduklarından açık zihinleri ve şevk dolu gönülleriyle Allah Resûlü’nü can kulağıyla dinlerlerdi. İşte bu hutbelerinden birisi Mudar kabilesinden gelen heyet ile ilgili olmuştu. Allah Resûlü (s.a.v.) gelen bu heyetin üzerindeki açlık ve fakirliği görünce üzüldü. Minbere çıktı ve öğle namazından sonra bir hutbe verdi. Hutbesinde Allah’a hamd edip O’nu övdükten sonra şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ kitabında şu ayeti indirdi: **‘Ey insanlar! Sizi bir tek candan yaratan, ondan da eş yaratıp bu ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizin emrine karşı gelmekten sakının. Adını söyleyerek birbirinizden istekte bulunduğunuz Allah’a saygısızlıktan ve akrabalarla ilişkiyi kesmekten sakının. Şüphesiz ki Allah sizi daima görüp gözetmektedir.’**[4] **‘Ey iman edenler, Allah’a karşı gelmekten sakının. Herkes yarın için ne hazırladığına baksın. Allah’a karşı gelmekten sakının çünkü Allah yaptıklarınızdan haberdardır.’**[5]

Resûlullah (s.a.v.) bu ayetleri okuduktan sonra şöyle buyurdu: *Kişi dinarından sadaka versin, dirheminden sadaka versin, buğdayının sâ’ından, hurmasının sâ’ından sadaka versin.”* Allah Resûlü, *“Bir hurmanın yarısı bile olsa* (sadaka versin)*”* buyurdu ve böylece insanları sadaka vermeye teşvik etti.

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (11397); Müslim, *Sahîh* (454); İbn Mâce, *Sünen* (825); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (746); Müslim, *Sahîh* (451); Ebû Dâvûd, *Sünen* (801); vd.
(3) İbn Huzeyme, *Sahîh* (512).
(4) Nisâ, 1.
(5) Haşr, 18.

Başka bir gün ise zekât toplamakla görevlendirdiği İbni Lütbiyye'nin (r.a.) görevden gelip de "Ey Allah'ın Resûlü, şunlar sizindir; bunlar ise bana hediye edilenlerdir" demesi üzerine öğle namazından sonra insanlara döndü. Allah'a hamd edip O'nu övdükten sonra şöyle buyurdu:

"Size diyeceğime gelince: Allah'ın beni sorumlu kıldığı bir işte sizden birini görevlendiriyorum. Sonra o kişi gelip bana diyor ki: 'Bu sizindir, bu ise bana hediye edilendir.' Öyleyse bu kişi anne-babasının evinde oturur hâldeyken bu hediye kendisine gelseydi ya! Allah'a yemin olsun ki sizden biriniz haksız yere bir şey alırsa kıyamet gününde aldığını üstünde taşır vaziyette Allah'ın huzuruna çıkar. (Eğer böyle yaparsanız) *sizden herhangi birinizin, Allah'ın huzuruna böğüren bir deve veya bağıran bir inek yahut da meleyen bir koyun yüklenmiş vaziyette mi çıkacağınızı bilemem."*

Sonra Resûlullah (s.a.v.), koltuk altındaki beyazlık görününceye kadar ellerini kaldırarak, *"Allah'ım, tebliğ ettim mi?"* buyurdu.[1]

Öğle namazını kıldırdığı başka bir gün, selâm verdikten sonra minberi üzerinde ayağa kalktı. Kıyametten ve kıyamet öncesi pek büyük olayların olacağından bahsetti. Sonra şöyle buyurdu: *"Kim bana bir şey sormak isterse şimdi sorsun; vallahi burada bulunduğum sürece sorduğunuz her şeye cevap vereceğim."* Bunun üzerine insanlar hüngür hüngür ağlamaya başladılar. Resûlullah (s.a.v.) ise *"Bana sorun"* demeye devam ediyordu. Bunun üzerine Abdullah bin Huzâfe es-Sehmî (r.a.) kalktı ve "Ey Allah'ın Resûlü, benim babam kimdir?" diye sordu. Çünkü o, birisiyle tartıştığında kendisinin başka bir adamın oğlu olduğunu iddia ediyorlardı. Resûlullah (s.a.v.), *"Senin baban Huzâfe'dir"* buyurdu.

Daha sonra Allah Resûlü (s.a.v.) tekrar *"Bana sorun"* buyurunca Ömer (r.a.) dizleri üstünde kalkarak "Rab olarak Allah'a, din olarak İslâm'a, Resûl olarak Muhammed'e razı olduk" dedi. Ömer (r.a.) bunu deyince Allah Resûlü (s.a.v.) bir süre sustu. Sonra şöyle buyurdu: *"Dikkat edin, Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki bana cennet ve cehennem şu duvarın kenarında gösterildi. Cennet gibi hayırlısını ve cehennem gibi şerlisini görmedim. Eğer sizler benim bildiklerimi bilseydiniz az güler,*

(1) Buhârî, *Sahîh* (2597, 6636); Müslim, *Sahîh* (1832); vd.

çok ağlardınız." Allah Resûlü'nün (s.a.v.) ashâbına bugünden daha ağır gelen bir gün olmamıştı. O gün başlarını örterek hıçkıra hıçkıra ağladılar.[1]

Mâiz'in (r.a.) recmedildiği[2] gün öğle namazından sonra Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle bir hutbe vermişti: *"Biz Allah yolunda sefere çıktığımızda tekenin çiftleşirken çıkardığı ses gibi sesi olan bir adam ehlimizde geri kalır. Bana bu şekilde getirilen her adamı mutlaka cezalandırırım."* Sonra Resûlullah (s.a.v.) bu adam için ne bağışlanma diledi ne de ona sövdü.[3]

Muhtemeldir ki öğle namazlarından sonra verilen bu tür hutbeler, cuma namazına kadar ertelenmesi mümkün olmayan acil durumlarla alâkalı oluyordu.

Allah Resûlü (s.a.v.) namazdan sonra evine döner ve öğle namazının iki rekât sünnetini evinde eda ederdi. Sonrasında ashabının yanına çıkardı. Bazen ikindi vaktine kadar ashâbıyla beraber oturduğu olurdu. Nitekim bir keresinde öğle namazından ikindiye kadar Abdülkays heyetini beklemişti.

Öğle ile ikindi namazları arası Müslümanlar'ın bir ihtiyacı varsa onları halletmeye giderdi. Amr bin Avfoğullarından olan Kubâ halkının aralarında bir problem olduğu ve hatta birbirlerine taş atarak kavgaya tutuştukları haberi gelmişti. Allah Resûlü (s.a.v.) o gün öğle namazını kıldırınca ashâbına seslendi; *"Haydi bizimle beraber gelin de aralarını düzeltelim"* buyurdu. Bilâl'e (r.a.) de ikindi vaktine kadar gelmezlerse ezan okuyup Ebû Bekir'e insanlara namaz kıldırmasını söylemeyi emretti.

İkindi vakti gelince Bilâl ezan okudu. Ebû Bekir'e gelerek durumu haber verdi ve insanlara namaz kıldırmasını istedi. Ebû Bekir de kıldırabileceğini belirtince Bilâl kamet getirdi. Ebû Bekir imamlığa geçti. Tekbir aldı, cemaat de tekbir aldılar. Bu esnada Resûlullah (s.a.v.) geldi ve en ön safa kadar yürüdü. Sahâbeler ellerini vurmaya

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (92, 93, 540, 7089, 7291); Müslim, *Sahîh* (2359); vd.

(2) Recm cezası zina eden evlilere ve dul kimselere uygulanan had cezasıdır. (müt. notu)

(3) Resûlullah aleyhisselâmın bu adam için bağışlanma dilememesinin sebebi, bir başkasının bu istiğfara kanıp da böyle çirkin bir işe kalkışmasını önlemeye yöneliktir. Bu adama sövüp kötü şeyler söylememesinin sebebi ise bu cezanın günahına kefaret olması sebebiyledir. Bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (20803); Müslim, *Sahîh* (1692, 1694); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4422); vd.

başladılar. Ebû Bekir (r.a.) namazda iken sağına soluna bakmadığı için Allah Resûlü'nü göremedi. İnsanlar ellerini vurmaya devam edince Ebû Bekir kafasını çevirerek baktı ki Resûlullah (s.a.v.) mescide gelmiş. Ebû Bekir hemen ilk safa doğru geri geri gitmeye başladı. Allah Resûlü (s.a.v.) namazı tamamlaması için işaret buyurunca Ebû Bekir elini göğe kaldırarak Resûlullah'ın bu emrinden ötürü Allah'a hamd etti. Sonrasında ilk safa kadar geri dönerek yerini aldı ve Allah Resûlü (s.a.v.) imamlığa geçti.[1]

Allah Resûlü (s.a.v.) namazı kıldırınca insanlara dönerek şöyle buyurdu: *"Ey İnsanlar, ne oluyor da namazda bir durumla karşılaşınca ellerinizi çırpıyorsunuz; el çırpmak kadınlara mahsustur.*[2] *Namazda bir durumla karşılaşan kimse 'sübhânallâh' desin. Nitekim birinin 'sübhânallâh' dediğini duyan kişi mutlaka dönüp bakar. Ey Ebû Bekir, sana işaret ettiğim hâlde insanlara namaz kıldırmaya neden devam etmedin?"* Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) şöyle dedi: "Ebû Kuhâfe'nin[3] oğlu Ebû Bekir, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) önünde namaz kıldırmaya layık değildir."[4]

Allah Resûlü (s.a.v.) bir gün de Sa'd bin Rebî'nin kızlarına babalarından kalan mirası bölüştürmek üzere Esvâf'a gitmişti. İslâm'da babalarından miras alan ilk kızlar bunlardı. Resûlullah (s.a.v.) kuşluk vakti onların yanına gitti, kendisi için hazırladıkları ekmek ile etten yapılmış bir yemek getirdiler. Allah Resûlü (s.a.v.), orada bulunanlarla beraber yemekten yedi. Sonra beraberce abdest alıp öğle namazını kıldılar. Namaz bitince Resûlullah (s.a.v.), Sa'd bin Rebî'den kalan malın başına geçti, ikindi vaktine kadar miras taksimini yaptı ve yemeklerinden kalan kısmı beraberce yedikten sonra kalkıp ikindi namazını kıldırdı. Kendisi de orada bulunanlar da (tekrar) abdest almadılar.[5]

---

(1) Allah Resûlü'nün (aleyhisselâm) Ebû Bekir'e namazı tamamlaması için işaret vermesi kesin bir emir olmadığı için Ebû Bekir (r.a.) edeben geriye geçmiştir. Aksi takdirde Ebû Bekir'in böyle bir emre itiraz etmesi söz konusu değildir. (müt. notu)

(2) Namaz esnasında imam bir hata yaparsa yahut dikkat edilmesi gereken bir husus olursa cemaat imamı uyarabilir. Bir eli diğerinin sırtına vurarak ses çıkarmak suretiyle uyarmak kadınlara hastır. (müt. notu)

(3) Ebû Kuhâfe (r.a.) Mekke'nin fethinde Müslüman olmuş, hicrî 14. senede, 97 yaşındayken Mekke'de vefat etmiştir. (müt. notu)

(4) Buhârî, *Sahîh* (684, 1218); Müslim, *Sahîh* (421); vd.

(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (15020); Ebû Dâvûd, *Sünen* (2891); Tirmizî, *Câmi'* (2092); vd.

İKİNDİ VAKTİ

İkindi ezanı okunduğunda Resûlullah (s.a.v.) insanların namaz için toplanmalarını beklerdi. Ashâb namaz için toplanınca Resûlullah da (s.a.v.) mescide gelip namazı kıldırırdı. İkindi namazını güneş daha canlıyken, ilk vaktinde kılmaya özen gösterirdi. Nitekim Enes (r.a.) şöyle demiştir: "İkindi namazı için Resûlullah'tan (s.a.v.) daha çok acele eden birisi yoktu."[1] İkindi namazında Kur'ân'dan okuduğu miktar, öğle namazında okuduğunun yarısı kadardı.

Namazı bitirince ashâbına yönelir, eğer konuşmak istediği bir mesele varsa konuşurdu. Bir defasında ikindi namazını kıldırdıktan sonra ashâbına, *"Size bir şey söylesem mi sussam mı bilmiyorum!"* buyurmuştu.[2] Sahâbeler de "Ey Allah'ın Resûlü, eğer hayır ise söyle, değilse Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Bir Müslüman, uzuvlarını yıkarken her uzvun hakkını vererek tastamam abdest alır, beş vakit namazını da kılarsa bu namazlar, aralarında işlenen günahlara kefaret olurlar."*[3]

Öğle namazları sonrası yaptığı konuşmalara kıyasla ikindi namazından sonra ashâbına yaptığı konuşmalar daha kısa olurdu. Çünkü sahâbe-i kiram bu vakitte bitkin

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (13482); Buhârî, *Sahîh* (541, 565); Müslim, *Sahîh* (646, 647).
(2) Resûlullah (s.a.v.) bir öğretim metodu olarak insanların dikkatini çekmek ve onları öğrenmeye teşvik etmek için soru sorardı. (müt. notu)
(3) İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (7648); Müslim, *Sahîh* (231); vd.

olurlardı. İşlerini tamamlamak için mescidden çıkmaları ve akşam yemeği için hazırlık yapmaları gerekirdi.

Allah Resûlü (s.a.v.) ikindi namazından sonra hanımlarını dolaşır, hepsiyle yakından ilgilenirdi. Gerektiğinde onlarla şakalaşırdı. Daha sonra o gün hangi hanımının sırası ise onun evinde geceyi geçirirdi.[1]

İkindi namazından sonra evine gelince iki rekât nafile namaz kılardı. Aslında ikindi ile akşam arasında namaz kılmayı yasaklamıştı. Fakat bir gün öğle namazından sonra Abdülkays kabilesinden bir heyet, kavimlerinin Müslüman olduğu haberini getirmişlerdi. Allah Resûlü (s.a.v.) de onlarla ilgilendiği için öğleden sonra kılmayı itiyat edindiği iki rekât sünnetini kılamamıştı. Bu iki rekât sünneti de ikindi namazına müteakiben kazâ etmişti. Daha sonra ikindi namazını takiben iki rekât nafile namaz kılmayı alışkanlık hâline getirdi. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) bir namaz kıldığı zaman onu devamlı hâle getirirdi. Âişe annemiz şöyle diyor: "Onun ruhunu alan Allah'a yemin olsun ki bu iki rekâtı kılmayı Allah'a kavuşuncaya kadar terk etmedi." Allah Rasûlü bu sünneti cemaate ağırlık olmaması amacıyla evinde kılardı. Çünkü o her zaman ümmetine kolaylık sağlamaya çalışırdı.[2]

Resûlullah (s.a.v.) genellikle ikindi namazından sonra hanımlarıyla biraz zaman geçirirdi. Bu esnada eşler arasında güzel diyaloglar ve sohbetler yaşanırdı.

Bunlardan birisini yani Ümmü Zer' ile Hz. Aişe (r.a.) arasında cereyan eden şu hâdiseyi Hz. Aişe'den (r.a.) dinleyelim: "Bir zamanlar on bir kadın bir yerde oturmuş ve birbirleriyle kocalarına dair haberlerden hiçbir şey gizlemeyeceklerine dair ahitleşip birbirlerine söz vermişlerdi. Birincisi dedi ki: "Benim kocam çıkılması pek kolay olmayan bir dağın başındaki zayıf bir devenin eti gibidir. Üstelik semiz de değildir ki, oradan alınıp getirilsin." İkincisi dedi ki: "Ben kocama ait haberi etrafa yaymam. Çünkü ben onu sözkonusu edecek olursam, gizli açık zikretmedik hiçbir halini bırakmamaktan korkarım." Üçüncüleri dedi ki: "Benim kocam aşırı uzun boylu birisidir. Konuşursam beni boşar, susarsam muallakta kalırım." Dördüncüsü dedi ki: "Kocam Tihâme gecesine benzer. Ne sıcaktır ne soğuk, (evimizde) ne korku vardır ne de usanç." Beşincisi dedi

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24765); Ebû Dâvûd, *Sünen* (2135); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (586, 593, 1233); Müslim, *Sahîh* (825, 834, 835).

ki: “Kocam kapıdan içeri girdiğinde bir parstır. Dışarı çıkınca bir arslandır. Alışageldiği şeylere dair de bir şey sormaz.” Altıncısı dedi ki: “Kocam yedi mi siler süpürür, içti mi su kabını kurutur. Yatıp uzandı mı yorganına sarınır, bürünür. Üzüntü ve kederimi anlamak için elini uzatmaz.” Yedincisi dedi ki: “Kocam vazifesini yapamayan ahmağın tekidir. Her bir dert ve hastalık onun derdidir; ya benim başımı yarar, ya vücudumu yaralar, ya bunların hepsini bir arada yapar.” Sekizinci dedi ki: “Kocama dokunmak, tavşana dokunmak gibidir. Kokusu da hoş bir bitkinin kokusu gibidir.” Dokuzuncu kadın dedi ki: “Kocamın evinin direkleri yüksek, kılıcının hamayılı uzun, ocağının külü çok, evi de insanların toplantı meclisine yakındır.” Onuncu kadın dedi ki: “Kocam mülk sahibidir ve hatıra gelen her şeyin hayırlısına mâliktir. Onun çökecek yerleri pek çok, yayılıp otlayacak yerleri pek az develeri vardır. Onun develeri ud sesini duyar duymaz kendilerinin kesin olarak helak olacaklarını (misafirler için ikram olmak üzere kesileceklerini) anlarlar.” Onbirinci kadın dedi ki: “Benim kocam Ebû Zer’dir. O, zinet eşyaları ile kulaklarımı doldurdu. Pazularımı yağla doldurdu. Bana rahat ve huzurlu bir hayat yaşattı. Ben de bu rahat ve huzur içinde yaşadım. O beni Şıkk denilen bir yerde birkaç koyuna sahip bir kabile arasında buldu. Beni atları kişneyen, develeri böğüren, ekinleri sürülüp taneleri ayrılan bir topluluk içerisine getirdi. Onun yanında bir söz söyledim mi bana çirkin bir şekilde karşılık verilmez. Sabah vakti uyurum da uyandırılmam. İçecek takatim kalmayıncaya kadar da (süt) içerim. (Ebû Zer ailesinin diğer fertlerine gelince) Ebu Zer’in annesi var. Ebû Zer’in annesini bir bilseniz. Onun zahire ambarları var, eşyasını koyduğu evi bayağı büyüktür. Ebû Zer’in bir de oğlu var. Ebû Zer’in oğlunu bir bilseniz. Yattığı yer kılıcı çekilmiş kın gibidir. Düzgün, boylu posludur, karnı çıkık değildir. Dört aylık bir kuzunun kolu ile doyar. Ebû Zer’in bir kızı var. Ebû Zer’in kızı nasıl bir kızdır bilir misiniz? Babasına itaatkârdır, annesine itaatkârdır. Vücudu (güzelliği ve vasıfları itibariyle) elbisesini doldurur. Komşusunu kıskandırır. Ebû Zer’in bir de cariyesi var. Ebû Zer’in cariyesi nasıldır, bilir misiniz? Aile sırlarımızı etrafa yaymaz. Evimizdeki azığı rastgele saçıp savurmaz. Evimizi de çer çöple doldurmaz ve kirletmez.”

Ümmü Zer dedi ki: “Bir gün Ebû Zer dışarıya çıktığında her tarafta yayıklar çalkalanıyordu. Beraberinde iki parsı andıran iki çocuk bulunan bir kadın gördü. Bu çocuklar koltuğunun altında iki narı andıran memeleriyle oynuyorlardı. Bunun

üzerine kocam beni boşadı ve o kadını nikâhladı. Ben de ondan sonra şerefli bir adama nikâhlandım. En güzel ata biner ve Hat denilen beldenin mızrağını taşırdı. Benim üzerime akşamüzeri pek çok deve ve sığır sürüp bana getirirdi. Bu gidip gelen davarların her birisinden bana bir çift verdi ve: "Ey Ümmü Zer bunlardan ye. Akrabana da ihsan et' dedi" Eğer bana verdiği her şeyi toplayıp bir araya getirecek olsam Ebû Zer'in en küçük kabını dahi dolduramaz."

Hz. Aişe (r.a.) şöyle devam eder: Allah Rasûlü (s.a.v.) "şöyle buyurdu: *"Ebû Zer'in, Ümmü Zer'e karşı davrandığı gibi ben de sana davrandım. Ancak onunla aramızda şöyle bir fark var; Ebû Zer eşini boşamıştı ama ben kesinlikle boşamam."* Efendimiz'den (s.a.v.) bunu duyan Hz. Aişe (r.a.) şöyle cevap verdi: Anam babam sana fedâ olsun Yâ Rasûlallah! Şüphesiz ki Sen Ebû Zer'den daha hayırlısın.[1]

Şimdi, Allah Rasûlü (s.a.v.) şu hikâyeyi aktarırken Hz. Aişe validemizin sakinliğini ve onu pür dikkat dinlemesini hayal edebiliyor musunuz? Bu ne kadar güzel bir ortamdır, aile fertleri arasında ne kadar saygılı bir vasattır. Ayrıca *"Ebû Zer eşini boşamıştı ama ben kesinlikle boşamam."* derken de onun kalbini rahatlaşmış ve onun ömrü boyunca kendisini emniyette hissetmesini sağlamıştı. Hz. Aişe'nin de olayı aktardıktan hemen sonra atılarak Efendimiz'e (s.a.v.) taltifte bulunması da çok ince ve takdire şayan bir harekettir. Bunu ne kadar güzel bir şekilde ifade etmişti. Ne kadar da doğru söylemiş. Allah ondan ebediyyen razı olsun.

Yüksek ihtimalle günlerin kısa olduğu ve ikindi sonrası her hanımının evine uğrayamayacağı zaman tüm hanımları, o gün sırası olan annemizin evinde toplanırlardı. Bir defasında annelerimiz, Âişe'nin (r.a.) evinde toplanmışlardı ve Zeyneb annemiz de oradaydı. Resûlullah (s.a.v.) eve girip elini sevgili hanımı Zeyneb'e doğru uzatınca Âişe annemiz, "O Zeyneb'dir!" diye çıkıştı.[2] Bunun üzerine Resûlullah elini çekmiş, iki annemiz ise seslerini yükselterek tartışmaya başlamışlardı. Bu sırada akşam namazı için kamet getirilmişti. Ebû Bekir (r.a.) oradan geçerken tartışma seslerini duyunca "Ey

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (5189); Taberânî, *el-Mu'cemü'l- Kebîr* (270); Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, 20/178.

(2) Allah Resûlü aleyhisselâmın karanlıktan ötürü Zeyneb'i Âişe sanmış olabileceği söylenmiştir. Her hâlükârda o gece Âişe annemizin sırası olduğu için Allah Resûlü aleyhisselâm sevgisinin izharı olarak başka bir hanımına şefkat gösterince Âişe radıyallâhu anhâ böyle bir çıkış yapmıştır. (müt. notu)

Allah'ın Resûlü, sen namaza çık, onların da ağızlarına toprak serp"[1] dedi. Resûlullah (s.a.v.) namaz kıldırmak için çıkınca Âişe annemiz şöyle dedi: "Şimdi Allah Resûlü namaz kıldırıcak ve sonra Ebû Bekir gelip bana yapacağını yapacak." Namaz bitince Ebû Bekir (r.a.), kızı Âişe'nin yanına geldi ve onu azarlayarak, "Yakışıyor mu sana?" diye çıkıştı.[2]

Allah Resûlü'nün (s.a.v.) hanımlarıyla beraber oturduğu bu vakitlerde eşler arası hoş sohbetler olduğu gibi ilmî bir ortam da oluşurdu. Annelerimiz anlamadıkları bir hususu yahut öğrenmek istedikleri şeyleri Allah Resûlü'ne (s.a.v.) sorarlardı. Nitekim Efendimiz (s.a.v.) hanımı Âişe ile konuşurken bir defasında şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü hesaba çekilene azap edilir."* Âişe annemiz (r.a.) dinde tefakkuh sahibi idi; bilmediği bir şey duyduğunda derince düşünürdü. Allah Resûlü'nün (s.a.v.) bu buyruğu üzerine de aklına takılan soruyu sordu: "Allah azze ve celle şöyle buyurmadı mı: **"Hesabı çok kolay bir şekilde görülecek"**[3] Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), "*Ayette bahsedilen hesap, amellerin arz olunmasıdır. Ancak kıyamet günü* (bu amellerin arz olurması esnasında) *affedilmeyerek günahlarından hesaba çekilen kimseye azap edilir*" diye cevap verdi.[4]

Bir keresinde hanımı Hafsa (r.a.) ile konuşurken, "*Bedir savaşı ve Hudeybiye'de bulunan Müslümanlar'dan hiçbirinin Allah'ın izniyle cehenneme girmeyeceğini umuyorum*" buyurdu. Hafsâ, "Bilakis ey Allah'ın Resûlü! Allah şöyle buyurmadı mı: **'Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur. Rabbin için bu, kesin hükme bağlanmış bir iştir'**[5] diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Allah Teâlâ'nın (bu ayetten sonra) şöyle buyurduğunu duymadın mı: **'Sonra Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtarırız da zalimleri orada diz üstü çökmüş hâlde bırakırız'."**[6]

---

(1) Toprak serpmek/atmak deyimi Araplar'da yapılan işin şiddetlice kınandığını ifade eder. Ebû Bekir (r.a.) da burada annelerimizin Allah Resûlü aleyhisselâmın yanında böyle tartışmalarını kınamıştır. (müt. notu)

(2) Müslim, *Sahîh* (1462); Kâdî İyâz, *İkmâlu'l-Mu'lim bi-Fevâidi Müslim*, 4/646.

(3) İnşikāk, 8.

(4) Buhârî, *Sahîh* (103); Müslim, *Sahîh* (2876); vd.

(5) Meryem, 71.

(6) Meryem, 72; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (27042); Müslim, *Sahîh* (2492); İbn Mâce, *Sünen* (4281); vd.

Resûlullah (s.a.v.) ile hanımları arasında gerçekleşen bu ilmî müzakereler biterken mutlaka hanımlarının dikkatleri cezbedilmiş, düşünce ufukları genişlemiş olurdu. Akıl yürüterek ikna olurlar ve imanda yakîn dereceleri artardı.

Bazen sahâbe-i kirâm Resûlullah'ı (s.a.v.) ikindi namazından sonra, izlemesini istedikleri bir durum için çağırırlardı. O da ashâbının bu tür davetlerine icabet ederdi. Bir defasında bu vakitte Selemeoğullarından bir adam Allah Resûlü'ne şöyle seslenerek çağırmıştı: "Devemizi keseceğiz, sen de bizimle beraber gelirsen mutlu oluruz." Halkın ihtiyacını karşılayacak derecede yeterli et her zaman bulunmadığı için mesela bir deve kesmek sevinç vesilesi oluyordu. Allah Resûlü (s.a.v.) bu davete olumlu cevap verdi; bazı sahâbeleriyle beraber yola koyuldu. Oraya vardıklarında deve henüz kesilmemişti. Sonra deve kesildi, parçalara ayrıldı ve bir kısmı gün batmadan evvel pişirilerek oradakilere ikram edildi.[1]

Düşünebiliyor musunuz? Resûlullah (s.a.v.) sıcak bir yaz gününde, şehrin en kuzeyinde, mescidin en uzağında bulunan Selemeoğullarına gidiyor. Büyük bir ihtimalle oraya yürüyerek varıyor; bir kutlama ve mutluluk havasında develerinin kesimine iştirak ediyor. Onun gelmesiyle mutluluklar katlanıyor, sevinçler büyüyor. Ve olay bir deveyi kesip yemekten çıkıp Resûlullah'ın (s.a.v.) bu ziyafete teşrif etmesine dönüşüyor. Kim bilir, Selemeoğulları bu muhteşem sahneden sonra, Allah Resûlü'nün değerli teşriflerini nasıl da anlatmışlardır.

Resûlullah (s.a.v.) adeta sahâbenin mutluluğunu ziyadeleştirmek için onların mesrur olduğu her fırsatı değerlendirirdi. Ne kadar da ince düşünceli ve derin duygulara sahip bir beşer düşünebiliyor musunuz? Sahâbenin hayatında, böyle mutlu anlarında Allah Resûlü'nü aralarında görmelerinden daha derin saadet izleri bırakan başka ne olabilir?

Buraya kadar zikredilenlerden anlaşılan o ki; ikindiden sonraki vakit akşamüzeri olan zikirlerin başlangıç vaktiydi. Nitekim Allah Teâla şöyle emreder: **"Güneşin doğuşundan önce de, batışından önce de Rabbini hamd ile tesbih et."**[2]

Efendimiz (s.a.v.) günün ilk ışıklarını Allah'ı tesbih ve zikretmekle karşıladığı gibi günün son demlerini de aynı şekilde zikir ve tesbihle geçirirdi. Dolayısıyla o (s.a.v.), günün başlangıcını ve bitimini Allah'ı anmakla geçirirdi.

---

(1) Müslim, *Sahîh* (624); İbn Hibbân, *Sahîh* (1516); vd.
(2) Kâf, 39.

GÜN BATIMINDAN SONRA

Akşam ezanı okunduktan pek kısa bir süre sonra namaza çıkardı. Mescide girdiğinde sahâbesinin aceleyle, adeta yarışırcasına direkleri sütre(1) edinerek akşam namazından önce iki rekât sünnet kıldıklarını görürdü. Çünkü Allah Resûlü (s.a.v.) bu iki rekâtlık namaza teşvik eder ve şöyle buyururdu: *“Akşam namazından önce namaz kılın, akşam namazından önce namaz kılın.”* Üçüncü seslenişinde ise *“İsteyen kılsın”*(2) buyururdu. Bu iki rekâtlık namaz, ezan ile kamet arasında olup pek kısa tutulurdu.(3) Ashâb bu sünnete o kadar dikkat ederdi ki yabancı birisi mescide girdiğinde namazın bittiğini zannederdi.

Allah Resûlü (s.a.v.) evinden çıktığında namaz için kamet getirilir ve akşam namazını kıldırırdı. Akşam namazını ilk vaktinde kılar, karanlık bastırmadan da mescidden ayrılırdı. Öyle ki akşam namazı sonrası mescidden çıkan birinin, attığı okun nereye düştüğünü göreceği kadar hava aydınlık olurdu.(4)

---

(1) Sütre: Namaz kılan kimsenin, önünden birisinin geçmesini engellemek için edindiği set.

(2) Allah Resûlü aleyhisselâm, *“İsteyen kılsın”* buyurmakla, bu namazın insanların sürekli bir şekilde devam etmek için zorlanacakları ve bırakanı gördüklerinde kınayacakları bir namaz olmadığını belirtmiştir. (müt. notu)

(3) Buhârî, *Sahîh* (625, 1183); Müslim, *Sahîh* (837).

(4) Buhârî, *Sahîh* (559); Müslim, *Sahîh* (637); Ebû Dâvûd, *Sünen* (416); vd.

Resûlullah (s.a.v.) çoğunlukla akşam namazını kısa tutardı; uzun sureler okumazdı. Ancak nadiren kıraati uzattığı da olurdu. Şöyle ki bir defasında A'râf suresini, bir diğer defa Tûr suresini, başka bir zaman da Mürselât suresini okuduğu olmuştu.[(1)]

Akşam namazından sonra insanların dinlenmeleri yahut yemek için evlerine gitmeleri gerektiğinden, diğer vakitlerde alışılageldiğinin aksine konuşma yapmazdı.

Resûlullah (s.a.v.) evine döndüğünde akşam namazının iki rekât sünnetini kılar, yemeğini yerdi. Akşam namazının bu iki rekâtlık sünnetinde, sabah namazında olduğu gibi İhlâs ve Kâfirûn surelerini okurdu. Akşam yemeği genellikle bu vakitte yenirdi ancak oruçlu olduğu günlerde veya yazın uzun gündüzünden sonra ise namazdan evvel yemeği getirilirdi. Bu konuda Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Akşam yemeği hazırlandığında namaz kılmadan evvel yemeği yiyin; yemeği yerken acele de etmeyin."*[(2)]

Resûlullah (s.a.v.) sahâbelerine akşam yemeklerini yerken yanlarına ihtiyaç sahibi Müslümanlar'ı da almalarını emreder ve şöyle buyururdu: *"İki kişilik yemeği olan üçüncü bir kişiyle beraber, dört kişilik yemeği olan da beşinci yahut altıncıyla beraber gitsin."*[(3)]

Efendimiz'in (s.a.v.) evinde yemek varsa sahâbesinden on kişiyi alıp evine götürdüğü olurdu. Ancak evine döndüğü kimi zaman, hurma ve sudan başka yiyecek bir şey bulamazdı. Hatta birkaç gün evinde hiçbir canlının yiyeceği bir şey bulamadığı zamanlar da olurdu.[(4)]

Bir defasında Resûlullah'ın yanına yüzünden bitkinliği ve zayıflığı okunan, aç düşmüş bir adam geldi. Adamcağız lisan-ı hâli ile şöyle diyordu: "Ey Allah'ın Resûlü, pek zor bir durumdayım." Resûlullah (s.a.v.) hemen bu misafiri doyuracak bir şeyler var mı diye hanımlarından birine adam gönderdi. Bu soruyu duyan hanımı Allah Resûlü'ne, "Seni hakikat ile gönderene yemin ederim ki yanımda sudan başka bir şey yok" diye cevap verdi. Allah Resûlü (s.a.v.) başka bir hanımına da sordurunca o da benzer bir

(1) Buhârî, *Sahîh* (763-765, 4429); Müslim, *Sahîh* (462, 463); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (5806, 24246); Buhârî, *Sahîh* (672); Müslim, *Sahîh* (557-559).
(3) Buhârî, *Sahîh* (602, 3581); Müslim, *Sahîh* (2057); vd.
(4) Buhârî, *Sahîh* (2567, 3097, 5383); Müslim, *Sahîh* (2972-2975); İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 35/346; vd.

cevap verdi. Böylece aynı soruyu bütün hanımlarına sordurdu. Fatak hepsinin durumu ve cevapları da aynı idi: "Seni hakikat ile gönderene yemin ederim ki yanımızda sudan başka bir şey yok." Bu cevaplardan sonra Resûlullah (s.a.v.) sahâbe-i kirama dönerek, *"(Bu adamı) bu gece kim misafir ederse Allah ona rahmet etsin"* buyurdu. Hemen Ebû Talha el-Ensârî, "Ben (misafir ederim) ey Allah'ın Resûlü" dedi ve adamı alıp evine götürdü, onu ağırladı.[1]

Allah Resûlü'nün (s.a.v.) yeme içmesi dengeli idi. Genellikle az yerdi. Hz. Aişe bu durumu şöyle aktarır: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ailesi o vefat edene kadar iki gün üst üste buğday ekmeği ile doymamıştır.[2]

Ebû Hureyre (r.a.) önlerinde kebap yapılmış bir koyun bulunan topluluğun yanından geçiyordu. Onu da davet ettiler. Fakat o yemek tekliflerini kabul etmedi ve "Rasulullah (s.a.v.) karnı arpa ekmeğinden doymadığı halde dünyadan çıkıp gitti" şeklinde cevap verdi.[3]

Efendimiz'in (s.a.v.) hane-i saadetinde gündüz veya akşam genellikle günde bir kez yemek pişirilirdi. Bazen günler geçer de evinde hiç yemek pişmezdi. Bu günlerde hurma ve sütle idare edilirdi. Hz. Aişe (r.a.) şöyle aktarır: "Biz hilali gözlerdik, sonra ikinci hilali gözlerdik. İki ayda üç hilal görürdük de Allah Resulü'nün evlerinde (yemek pişirilmek için) ateş yanmadığı olurdu." Hz. Aişe'ye "Durum bu iken siz nasıl yaşıyordunuz!" diye soruldu. O da şöyle cevap verdi: "Hurma ve suyumuz vardı. Tabiatıyla bir de Ensar'dan bazı komşulardan ikramlar gelirdi. Allah Resûlü'ne süt ikram ederlerdi. O da bize onu içirirdi".[4]

Peygamberimiz'in (s.a.v.) ve Medine ahalisinin yemekleri sade ve gösterişten uzaktı. En değerlisi et suyunun üstüne doğranmış ekmekten yapılan yemekti [serîd]. Çünkü Medine ve genel olarak Necd bölgesinin insanları yemeği sadece doymak için yerlerdi, yemekte çeşitlilik ve lüks aramazlardı. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.v.) Suffe'deki ashâba şöyle demişti: *"Eğer et ve ekmek bulabilseydim, size bundan ikram*

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (3798, 4889); Müslim, *Sahîh* (2054); vd.
(2) Müslim, *Sahîh* (2970); Tirmizî, *Câmi'* (2358).
(3) Buhârî, *Sahîh* (5414); İbn Hibbân, *Sahîh* (6346).
(4) Buhârî, *Sahîh* (2567).

ederdim." Aynı şekilde Hz. Aişe de "Peygamberimiz'in hanesinde günde iki öğün yenilecek olursa bunlardan biri mutlaka hurma olurdu" şeklindeki rivayeti de bu hususu desteklemektedir.[1]

Allah Resûlü'nün (s.a.v.) yemeği yer sofrasına hazırlanırdı. O (s.a.v.), hayatı boyunca masalarda yemek yememiştir.[2] Bu Arap toplumunun süregelen bir geleneği idi. Ancak buradan hareketle yerde oturmanın Nebevî sünnet olduğunu söyleyemeyiz. Nitekim Efendimiz'den (s.a.v.) sonra sahâbeler de masada yemek yemişlerdir.

Ashâb-ı kiram, Efendimiz (s.a.v.) ile beraber yemek yiyeceklerse O başlamadan yemeğe ellerini uzatmazlardı.[3] Efendimiz'in (s.a.v.) yemeği getirilince "bismillah" der, önünden yer, parmakları önündeki kısmın ardına gitmezdi. Üç parmağı ile yemek yerdi. Tepsinin kenarlarından yenilmesini ve doğrudan ortasına uzanılmamasını emrederdi. *"Bereket oradadır"* buyururdu.[4]

Yemek konusunda zorluk çıkarmaz, imkân dâhilinde ne varsa onu yerdi. Ailesine *"Yanınızda -yiyecek- bir şey var mı?"* diye sorduğunda kimi zaman "Hayır, yiyecek bir şeyimiz yok" derler, kimi zaman da "Sirkeden başka bir şeyimiz yok" derlerdi. Nitekim Allah Resûlü (s.a.v.) *"Sirke ne güzel katıktır"* buyurmuştur. Efendimiz (s.a.v.), hiçbir yemekte kusur aramaz; canı çekerse yer, değilse yemezdi.[5]

Allah Resûlü (s.a.v.) rahatsız edici kokusu olan sarımsak ve soğan gibi sebzeleri yemekten kaçınırdı. Aynı şekilde keler gibi tabiatının yemek istemediği hayvanları da yemek istemezdi. Bir keresinde sofrasında keler yenmişti. O (s.a.v.) bundan yemmiş ve şöyle buyurmuştu: *"Eğer kavmimin topraklarında değilsem ve bana bir yemek ikram edildiğinde onu yemekten çekiniyorsam dileyen onu yiyebilir.* (Ancak benim kültürümde olmadığı için yemeyebilirim.)" Halid b. Velîd, keler yenilen sofrada bulunuyordu.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (6455).
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12325); Buhârî, *Sahîh* (5386); Tirmizî, *Câmi'* (1788); vd.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23249); Müslim, *Sahîh* (2017).
(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (16595), 17678; Müslim, *Sahîh* (2031, 2035); Ebû Dâvûd, *Sünen* (2773); vd.
(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (15191); Müslim, *Sahîh* (2052), 2064; Ebû Dâvûd, *Sünen* (3773); vd.

Nitekim kendisi; "Allah Rasûlü bana bakıp dururken o keleri önüme çekip yedim" demiştir.[1]

Efendimiz (s.a.v.) yemek sofrasına oturduğunda da dostça sohbeti devam ettirirdi; ilim öğretmesi ve edep ile terbiye etmesi devam ederdi. Resûlullah'ın (s.a.v.) hanımı Ümmü Seleme'nin oğlu Ömer bin Ebî Seleme, Allah Resûlü'nün evinde yetişiyor, onunla beraber yemek yiyordu. Yemek esnasında çocuğun elinin, tabağın her tarafına gidip tepsinin her yanından et yediğini gören Nebî (s.a.v.), *"Yavrucak, Allah'ın ismini an* (Bismillah de)*; sağ elinle ve önünden ye"* buyurmuştur. Bu olayı anlatan Ömer (r.a.) o zamandan beri Allah Resûlü'nün tarif ettiği gibi yemek yediğini söylemiştir.[2]

Yine bir keresinde *"Birinizin lokması düştüğü vakit onu hemen alsın ve üzerindeki bulaşığı giderdikten sonra yesin, onu şeytana bırakmasın! Parmaklarını yalamadıkça elini mendile silmesin çünkü yemeğin neresinde bereket olduğu bilmez."* buyurmuştur.[3]

Bir defasında Allah Resûlü'nün (s.a.v.) önüne, içinde serid ve et bulunan bir tabak konmuştu. O da koyunun en sevdiği kısmı olan kol tarafından yemeğe başlamıştı. Etten bir lokma aldı ve şöyle buyurdu: *"Ben kıyamet günü insanların efendisiyim."* Sonra bir lokma daha aldı ve yine *"Ben kıyamet günü insanların efendisiyim"* buyurdu. Ashâbın bir şey sormadıklarını görünce, *"Bunun nasıl olduğunu sormayacak mısınız?"* buyurdu. Sahâbeler sorunca şöyle buyurdu:

"Allah Teâlâ öncekileri ve sonrakileri düz bir yere toplayacak. O yer, insanlara bakan kimsenin hepsini görebileceği ve onları çağıranın da hepsine sesini duyurabileceği bir yer olacak. Güneş onlara başlarından yaklaşacak ve sıcaklığı onlara çok çetin gelecek. Güneşin yaklaşması onlara büyük bir darlık yaşatacak ve insanlar güç yetiremeyip tahammül edemeyecekleri bir üzüntü ve sıkıntı ile karşılaşacaklar. Bu esnada birbirlerine, 'Şu hâlinizi görmüyor musunuz? Size isabet eden şu sıkıntıları görmez misiniz? Sizin için Rabbiniz katında şefaat edecek birini aramaz mısınız?' diyecekler. Bunun üzerine insanlardan bazıları ötekilere, 'Âdem'e gidin' diyecekler…" Böylece sırasıyla peygamberlere müracaatı anlatarak, aslı uzunca olan şefaat hadisini zikretti.[4]

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (2354); Buhârî, *Sahîh* (5391); Müslim, *Sahîh* (1945); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (5376); Müslim, *Sahîh* (2022); vd.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (14552); Müslim, *Sahîh* (2033); vd.
(4) Buhârî, *Sahîh* (3340); Müslim, *Sahîh* (194); vd.

Yemek sofrasında gerçekleşen şu uzun hâdisedeki derin anlamları düşünebiliyor musunuz? Efendimiz'in (s.a.v.) lokması hâlâ elindeydi. Çünkü O (s.a.v.), fırsatını bulunca hikmeti ashâbına aktarır ve bunun için beklemezdi. Buradaki örnekten anlaşılacağı üzere onların kulak kesildiğini ve pür dikkat kendisini dinlediklerini görünce anlatmaya başlamıştı. Nitekim ashab-ı kiramın, bu hadisi detaylarıyla aktarmaları da onların Peygamberimiz'i (s.a.v.) ne denli iyi dinlediklerinin göstergesidir.

Yemeği bitince kullandığı parmaklarını yalardı. Sahâbesine de tabağı sıyırmalarını emreder ve şöyle buyururdu: *"Bereketin, yemeğin neresinde olduğunu bilemezsiniz."*(1)

Sofrası kaldırıldığında şöyle derdi: *"Allah'ım, sana tertemiz, bereketli ve pek çok hamd ile hamd ederiz. Bütün ihtiyaçlarımızı gideren, susuzluğumuzu gideren Allah'a, nimetine nankörlük edilmeyecek şekilde hamd olsun. Herkesin kendisine muhtaç olduğu Allah'a hamd olsun. Allah'ım! Yedirdin, içirdin, zenginleştirdin, ihtiyacımızı giderdin, doğru yola erdirdin, hayat verdin. Allah'ım! Bütün bu verdiklerin için sana hamd olsun."*(2)

Eğer yemek esnasında hanımlarıyla beraberse onlara sıcak davranırdı. Nitekim O, şöyle buyurmuştu: *"Hanımının ağzına koyduğun bir lokma da sadakadır."*(3) Dikkat edilirse burada Peygamberimiz (s.a.v.) "hanımına yemek yedirmen" dememiştir. Hem maddî hem de manevî doygunluğu belirtmek için *"Hanımının ağzına koyduğun lokma"* ifadesini kullanmıştır.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) hanımlarıyla yemek esnasında nasıl ilgilendiğine dair bir örnek olarak Âişe'yi (r.a.) dinleyelim: "Hayızlı olduğum hâlde Allah Resûlü (s.a.v.) beni yanına çağırırdı ve beraberce yemek yerdik. Üzerinde azıcık et bulunan bir kemiği alır ve bana verirdi. Ben ondan bir lokma aldıktan sonra önüne koyunca mübarek dişlerini tam benim ısırdığım yere denk getirmek suretiyle bir lokma da o alırdı. İçecek getirtir, henüz kendisi içmeden bana verirdi. Ben içtikten sonra alır ve mübarek ağzını tam benim ağzımı koyduğum yere iliştirerek içerdi."(4)

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12815); Müslim, *Sahîh* (2034); Tirmizî, *Câmi'* (1803); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (19595, 18071, 18970); Buhârî, *Sahîh* (5458, 5459); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (2742); Müslim, *Sahîh* (1628); Ebû Dâvûd, *Sünen* (2864); vd.
(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24328, 23954); Müslim, *Sahîh* (300); Ebû Dâvûd, *Sünen* (259); vd.

Allahuekber! Böyle şirin bir sıcaklıkla sevgi dolu kocadan, sevgili eşinin kalbine nasıl bir muhabbet süzüldüğünü düşünebiliyor musun? Böylesi derin bir muhabbetle yenilen lokmalar, beden için gıda olduğu kadar muhabbet tohumları halinde manevî gıdaya dönüşmez mi?

Peygamberimiz (s.a.v.) yemeğin ardından ve süt içtikten sonra mübarek ağzını yıkar ve *"Süt yağlıdır"* buyururdu.[(1)]

Akşam yemeğini yedikten sonra kendisi için sabahtan hazırlanmış olan nebizi içer, kahvaltıdan sonra da yine akşamdan hazırlanan nebizi içerdi.[(2)]

Hz. Aişe'nin (r.a.) şöyle dediği rivayet edilmiştir: Kendisi Nebî (s.a.v.) için sabahleyin (kuru hurmayı ya da kuru üzümü ıslatarak) şıra yapardı. Nebî aleyhisselam akşam yemeğini yeyip üzerine de bu şırayı içermiş. Eğer şıradan birazı artacak olursa onu (yere) dökermiş. Yahut da (başka birinin içmesi için) onu (bir başka kaba) boşaltırmış. Sonra geceleyin Nebî aleyhisselam için (yeni bir) şıra hazırlanırmış. Sabah olunca sabah kahvaltısını yapar, kahvaltının üzerine de bu şırayı içermiş. Tulum, günde iki kere sabah ve akşam yıkanırmış.[(3)]

(1) Buhârî, *Sahîh* (211, 5454); Müslim, *Sahîh* (358); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (2068, 2143); Müslim, *Sahîh* (2004, 2005); vd.
(3) Ebû Dâvûd, *Sünen* (3712).

YATSI NAMAZI

Peygamberimiz (s.a.v.) akşam yemeğinden sonra yatsı ezanı okununcaya kadar evde beklerdi. Yatsıyı ilk vaktinde kılmak için acele etmez ve sahâbenin mescide gelmesini beklerdi. Eğer namaz için vakitlice toplanmış olduklarını görürse namazı kıldırır, henüz toplanmamış olduklarını görürse yatsıyı biraz geciktirirdi. İnsanlara güçlük çıkarma gibi bir endişesi olmadıkça yatsı namazını hemen ezan okunduktan sonra kıldırmaz, biraz geciktirmeyi severdi.[1]

Bir defasında o kadar yatsıyı geciktirmişti ki Ömer (r.a.), "Ey Allah'ın Resûlü, kadınlar ve çocuklar uyudu" diye seslenmişti. Resûlullah (s.a.v.) da başından sular damlar hâlde yanağını kurulayarak çıkıp geldi ve *"Zamanı geldi, ümmetime zorluk vermeyecek olsam namazı bu vakitte kılmalarını emrederdim"* buyurdu.[2]

Bir gece yatsı namazı için kamet getirildiğinde bir adam kalkarak, "Ey Allah'ın Resûlü, sana bir ihtiyacımı arz etmem gerek" dedi. Resûlullah (s.a.v.) da adamla beraber kalktı ve adam derdini Allah Resûlü'ne aktardı. Bu durum, orada bulunanlardan bazıları esnemeye başlayıncaya kadar devam etti.[3]

(1) Buhârî, *Sahîh* (560, 565); Müslim, *Sahîh* (646); Ebû Dâvûd, *Sünen* (46); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (7239); Müslim, *Sahîh* (639); vd.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12881); Müslim, *Sahîh* (376); Ebû Dâvûd, *Sünen* (201); vd.

Resûlullah (s.a.v.) namaz kıldırırken hem cemaatin durumunu gözeterek namazı hafif tutar, hem de namazın tüm şartlarını yerine getirmek suretiyle tastamam kıldırırdı. Enes (r.a.) şöyle diyor: "Resûlullah'tan (s.a.v.) başka hiçbir imamın arkasında, onun kıldırdığı kadar hafif ve şartlarının tastamam sağlandığı bir namaz kılmadım."(1)

Yatsı namazının ilk iki rekâtında mufassal surelerin yarısından başlayarak Şems suresini veya benzer bir sureyi okurdu. Muâz'a (r.a.) bir keresinde Şems veya Âlâ suresini okumasını tavsiye etmişti.

Peygamberimiz (s.a.v.) namaz kıldırdığı esnada bir çocuğun ağladığını duyarsa annesine zor gelmesin diye kısa sûre okurdu. Nitekim bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Ben uzunca kılmak niyetiyle namaza duruyorum ancak bir çocuğun ağlamasını duyunca annesinin ne hissedeceğini bildiğimden namazı kısa tutuyorum."*(2)

Namaz sonrasında konuşmak istediği bir durum varsa ashâbıyla kısa ve öz konuşurdu. Yatsı namazından sonra konuşmayı ve uzun uzun sohbet etmeyi pek sevmezdi. Hayatının sonlarına doğru bir gece yatsı namazını kıldıktan sonra ashâbına yönelerek şöyle buyurmuştu: *"Bu geceyi görüyorsunuz ya, bu geceden itibaren yüz yıl sonra yeryüzünde bulunanlardan kimse kalmayacaktır."*(3)

Efendimiz (s.a.v.) bu hutbe esnasında hazır bulunan herkesin yüz sene sonra vefat edeceğini bildirmişti. Bu durum o geceden sonra doğanları kapsamıyordu. Ve tam da Efendimiz'in (s.a.v.) belirttiği gibi oldu. Sahâbe-i kiramdan en son vefat eden Ebû Tufeyl b. Âmir b. Vâsile oldu. O da Peygamberimiz'in bu sözünden tam yüz yıl sonra hicrî 110 yılında vefat etti. Ebû Tufeyl vefatına yakın şöyle demiştir: "Yeryüzünde Allah Resûlü'nü gördüm diyebilecek benden başka kimse kalmadı."(4)

Bir defasında Allah Resûlü (s.a.v.) yine geç bir vakitte sahâbelerine yatsı namazını kıldırmıştı. Sonra şöyle buyurdu: *"İnsanlardan bazıları namazlarını kılıp uyudular; siz ise namazı beklediğiniz sürece namazdaymışsınız gibi oldunuz."*(5)

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12734); Müslim, *Sahîh* (469); Tirmizî, *Câmi'* (237); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (707-710); Müslim, *Sahîh* (470); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (116, 563); Müslim, *Sahîh* (2537); vd.
(4) Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe*, 5/2943; İbn Asâkir, *Muhtasaru Târihi Dimaşk*, 11/296.
(5) Buhârî, *Sahîh* (847); Müslim, *Sahîh* (640); vd.

Bir defasında gecenin yarısında yatsı namazını kıldırmış, namaz bitince orada bulunanlara, *"Durun, müjdeler olsun! Allah kimsenin namaz kılmadığı bu vakitte size namaz kılma nimetini ihsan etti"*[1] buyurmuştu. Sahâbeler de Allah Resûlü'nün (s.a.v.) verdiği bu müjdenin sevinciyle evlerine döndüler.[2]

Peygamberimiz (s.a.v.) yatsı namazından sonra pek nadir konuşma yapardı. Konuştuğu takdirde insanların yorgunlukları ve uyumaya hazır olmaları sebebiyle konuşmasını kısa tutardı. Çünkü o, yatsıdan sonra oturup uzun uzun konuşmayı hoş görmezdi.

Namaz kıldırırken selâm verdiğinde kadınlar, evlerine gitmek üzere kalkıncaya kadar yerinde beklerdi. Kadınlar gittiğinde Allah Resûlü (s.a.v.) yerinden kalkar, onu gören sahâbe de harekete geçerlerdi.[3]

İbn Şihâb şöyle demiştir: "Bana kalırsa Allah Rasûlü (s.a.v.) erkek cemaat ile kadınların karşılaşmasını önlemek için böyle yapardı. İsterdi ki, önce kadınlar çıkıp gitsinler. Tabi ki de her şeyin en doğrusunu sadece Allah bilir."[4] Kuvvetle muhtemeldir ki, bunun sebebi erkekler ve kadınlar arasında oluşacak izdihamı ve karmaşıklığı önlemekti. Medine'nin dar sokakları düşünüldüğünde, önce kadınların sonra erkeklerin çıkmasının daha uygun olacağı anlaşılır.

Peygamberimiz (s.a.v.) yatsıdan sonra ibadet, sefer ve düğün gibi gerekçeler dışındaki durumlarda oturup sohbet etmeyi hoş görmezdi.[5] Aynı şekilde ilim müzakeresi veya Müslümanların ihtiyaçlarının giderilmesi de haklı birer gerekçe idi.[6] Bu konuya ilerleyen sayfalarda tekrar temas edeceğiz.

---

(1) Bu hadiste, içinde Allah'ı zikreden kimsenin olmadığı bir vakitte Allah'ı zikreden kişinin/grubun faziletine işaret vardır. Dolayısıyla çarşı-pazar yerlerinde -herkes ticaretle meşgul olduğu için- Allah'ı anmak da pek faziletlidir. Yani insanların gaflette bulunduğu vakitleri Allah'ın zikriyle değerlendirmek pek hayırlı bir ameldir. (müt. notu)

(2) Buhârî, *Sahîh* (567, 570); Müslim, *Sahîh* (639, 641); vd.

(3) Buhârî, *Sahîh* (849, 850, 870); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1040); vd.

(4) Buhârî, *Sahîh* (837).

(5) Bkz.: Diyâ el-Makdisî, *es-Sünen ve'l-Ahkâm*, 1/268; Elbânî, *es-Silsiletu's-Sahîha*, 5/263.

(6) Tahâvî, Şerhu Meâni'l-Âsâr, 4/330.

Hz. Aişe validemiz de (r.a.) yatsıdan sonra oturup konuşmayı hoş görmezdi. Urve b. Zübeyr şöyle aktarır: "Bir keresinde yatsıdan sonra konuşurken Hz. Aişe beni gördü. 'Gecenin bu saatinde bu sohbet ne Ey Urve? Ben Allah Resûlü'nün yatsıdan önce uyuduğunu, yatsıdan sonra ise konuştuğunu görmedim. Ya uzanıp istirahat eder ya da ibadet ederdi."[1]

(1) Abdurrezzak, *Musannef* (2137); Beyhakî, Şuabu'l-İman (4586).

RESÛLULLAH’IN GECELERİ

Peygamberimiz (s.a.v.) yatsıdan sonra evine dönüp yatsı namazının iki rekât sünnetini kılardı. Bir süre ailesiyle oturup konuşur ve istirahate çekilmeden evvel onlarla hoş vakit geçirirdi. Bununla birlikte bazı günlerde sahâbesinden bazısının yanına giderek onlarla sohbet ettiği de olurdu. Bazı geceler ensâr ile sohbet eder, kimi zaman da Ömer ve Ebû Bekir (r.a.) ile Ebû Bekir’in evinde sohbet ederler; Müslümanlar’ın işleri hakkında konuşurlardı. Allah Resûlü (s.a.v.) evden çıkınca Ebû Bekir ve Ömer de ona eşlik ederler, beraberce mescide girinceye kadar sohbetinden istifade ederlerdi.(1)

Bazı geceler yürürken sahâbesinden güzel sesli birinin Kur’ân okuyuşuna rastlarsa, onun hoş kıraatini dinlemeye koyulurdu. Tıpkı bir gece Ebû Mûsâ el-Eş’arî’nin (r.a.) okumasına denk geldiği gibi. Allah Resûlü (s.a.v.) onun bu hoş kıraatini dinlemiş ve sabah olunca kendisine şöyle demiştir: *“Ey Ebû Mûsâ! Dün senin Kur’ân okuyuşunu dinlerken beni bir görseydin! Sana gerçekten Dâvûd ehline verilen nağmelerden bir nağme verilmiş.”* (2)

Bir gece mescide girdiğinde Nisâ suresini okuyarak namaz kılan Abdullah bin Mes‘ûd’u (r.a.) dinlemeye koyulmuştu. Sonra da Ebû Bekir ve Ömer’e şöyle buyurdu: *“Kim Kur’ân’ı ilk indiği şekilde okumayı severse İbni Mes*‘ûd’un kıraatiyle okusun.”(3)

---

(1) İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (6689); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (175, 178); Buhârî, *Sahîh* (4569); Müslim, *Sahîh* (763); vd.

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23033); Buhârî, *Sahîh* (5048); Müslim, *Sahîh* (793); vd.

(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (35, 175, 4340, 18457); İbn Mâce, *Sünen* (138); vd.

Peygamberimiz (s.a.v.) mescide girdiğinde uyanık kimsenin işiteceği, uyuyanın ise uyanmayacağı bir sesle selâm verirdi. Çünkü mescidde her zaman, orada dinlenen ihtiyaç sahibi Müslümanlar vardı. Sonrasında evine girmeden iki rekât namaz kılardı.[1]

Evine girip uyumak istediğinde dış kıyafetini çıkarır, yatağının başucuna konulan örtüyü alır ve onunla örtünerek giysilerini çıkarıp asardı. Sonrasında yorganın altına girerdi. Yatağı lifle doldurulmuş deridendi. Bir de lifle doldurulmuş yastığı vardı.[2]

Efendimiz’in (s.a.v.) yatağı evinin kuzey-batı cephesinde dururdu. Burası aynı zamanda kabri şerifinin de yeridir. Bu mekân hem hayatta hem de vefatında onun istirahatgâhı olmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v.) uyuyacağı zaman misvağını başucuna koyardı. Çünkü uyandığında ilk önce dişlerini misvaklardı. Gece veya gündüz uyandığında hep böyle yapardı.[3] Misvağını kullandıktan sonra yıkaması için Âişe’ye (r.a.) verirdi. O da Efendimiz’in mübarek, temiz ağız suyundan istifade edebilmek için yıkamadan evvel kendisi de misvaklanırdı. Sonra da yıkayıp Efendimiz’e uzatırdı.[4]

Peygamberimiz’in (s.a.v.) misvağı her zaman temizdi ve yakınında dururdu. Çok sık bir şekilde mübarek ağzını misvaklardı. Öyle ki misvaklamanın şiddetinden ötürü dişleri için endişe duyduğu olurdu.[5] Bu şekilde her zaman uyandığında mübarek dişlerini misvaklar, yatmadan önce de misvakı başucuna koyardı. Mübarek ağzını bu kadar sık temizlemesinin sebebi Rabbinin melekleriyle konuşmasıydı. Bu yüzden ağız kokusu olan sebze ve baklaları da kendinden uzak tutardı. Bunun sebebi sorulduğunda şöyle buyururdu: *“Bunlar haram olduğu için değil ancak ben Allah’ın meleklerinden hayâ ederim. Ben senin konuşmadığın kimselerle konuşuyorum.”*[6]

Sonrasında bir müddet hanımıyla konuşup hoşça vakit geçirirdi. Güzel Medine’nin sakinliğinde ve gecenin sessizliğinde cömert ve sevgi dolu bir kocanın, sevecen ve

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23809), ; Müslim, *Sahîh* (2055); Tirmizî, *Câmi‘* (2719); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (2572, 3490); Müslim, *Sahîh* (1479, 2082); vd.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (5979, 24900); Buhârî, *Sahîh* (245); Müslim, *Sahîh* (255); vd.
(4) Ebû Dâvûd, *Sünen* (52); Beyhakî, *Sünen* (169); *Şerhu’s-Sünne*, 204; vd.
(5) Ahmed bin Hanbel, *Müsned* (16007, 22269); İbn Mâce, *Sünen* (289); vd.
(6) Buhârî, *Sahîh* (855).

kocasına özlem duyan eşiyle yaptığı bu fısıldaşmanın derûnî muhabbetini tahayyül edebilir misin? Bu gerçekten kişinin mutlulukla dolup taşmasını ve eşlerin gönüllerinde derinleşmesini sağlayan bir duygu alışverişidir.

Efendimiz'in zevcesi uyandığında O'nun sesini duyduğu gibi gece son duduğu şey yine O'nun hoş sohbetiydi. Bu sohbetlerde ve konuşmalarda eşler arasında tatlı bir ilişki oluşur ve evlilik hayatına çok büyük bir katkı sağlardı. Bu daha samimi ve daha özeldi. Bu şekilde bütün güne mutluluk ve güzellik sirayet ederdi. Hayatın rutin cereyan eden meşguliyetleri arasında berrak, samimi ve neşeli anlara tekabül ederdi.

Efendimiz (s.a.v.) aile fertleriyle vakit geçirmenin önemine binaen insanların yatsıdan sonra oturup uzun uzun birbirleriyle sohbet etmelerini hoş görmezdi. Bir keresinde yatsıdan sonra sohbet eden insanları görmüştü. Onlara "*Ailenizin yanına gidin. Onların da sizin üzerinize hakları vardır.*" buyurmuştur.[1]

Bu hoş konuşmadan sonra, Allah Resûlü'nün (s.a.v.), bir erkeğin hanımına karşı olan ihtiyacı türünden isteği varsa bu isteğini giderir, böyle bir gece hanımının âdet dönemine denk gelirse eşler arası olması gereken mutluluğu hanımından esirgemezdi. Hayızlı olduğu hâlde hanımına dokunur, bir izâr[2] giymesini emreder ve cinsel ilişki dışında kocanın eşiyle yapabileceği diğer şeyleri yapardı. [3]

Resûlullah'ın (s.a.v.) bu davranışında hanımına karşı duyduğu arzusunu hissettirmesi ve âdet gibi doğal bir durumun eşler arasındaki hoş iletişimin farklı renklerine engel olamayacağı anlaşılır.

Bu bağlamda Ümmü Seleme'nin (r.a.) şöyle bir hadisi vardır: "Allah Resûlü (s.a.v.) ile birlikte battaniyesinin altındaydım. Bu sırada kadınların yaşayageldikleri üzere hayız oldum. Yavaşça yorganın dışına çıktım, bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), '*Hayız mı oldun?*' dedi. Ben de 'Kadınlarda olduğu üzere hayız oldum' dedim. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: '*Bu Allah Teâlâ'nın, Âdem'in bütün kızları üzerine yazdığı bir durumdur.*' (Ümmü Seleme annemiz devamında şöyle der) Yavaşça kalktım ve işimi

(1) İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (6697); İbn Receb, *Fethu'l-Bârî*, 5/173.
(2) İzâr: Bel altını örten etek tarzı bir kıyafet.
(3) Buhârî, *Sahîh* (302); Müslim, *Sahîh* (293); vd.

gördükten sonra geri dönünce Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu: *'Gel ve benimle beraber battaniyenin altına gir.'* Böylece Allah Resûlü beni battaniyesinin altına aldı."[1]

Allah Resûlü (s.a.v.) cünüp olduğu takdirde uyumadan evvel gusül abdesti alırdı. Kimi zaman ise sadece abdest alır ve guslünü uyanacağı zamana ertelerdi.[2]

Bazen hanımı ile beraber aynı kaptan gusül abdesti alırdı. Birbirlerinin elleri kapta buluşur ve hanımı, "(Sudan) bana da bırak, bana da bırak" derdi. Nebî (s.a.v.) de aynı şekilde karşılık verirdi.[3] Böyle bir muhabbet ve samimiyetle eşlerin hoş vakit geçirmeleri (sadece belli bir zamana kısıtlanmadan) uzun uzadıya yaşanabileceğini gösterir.

Allah Resûlü (s.a.v.) yatağına uzandığında şöyle derdi:

اَلْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَكَفَانَا وَآوَانَا، فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِيَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الّذِي مَنَّ عَلَيَّ فَأَفْضَلَ، وَالَّذِي أَعْطَانِي فَأَجْزَلَ، اَلْحَمْدُ للهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ، اَللَّهُمَّ رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ وَإِلَهَ كُلِّ شَيْءٍ، أَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ

"Bizi yedirip içiren, koruyup barındıran Allah'a hamd olsun. Koruyup barındıranı bulunmayan nice kimseler var. Bana nimet ihsan edip nimetini artıran, fazlasıyla karşılık veren Allah'a hamd olsun. Her hâlükârda Allah'a hamd olsun. Ey her şeyin Rabbi olan Allah'ım! Ve her şeyin mâliki olan Allah'ım! Her şey senindir, cehennemden sana sığınırım."[4]

Sonra mübarek avuçlarını birleştirip İhlâs, Felâk ve Nâs surelerini okuyarak avucuna üflerdi. Elleriyle başını, yüzünü ve önünden başlayarak bedenine elinin ulaştığı her yeri üç defa mesh ederdi.[5]

İstirahate çekileceği zaman sağ yanına uzanır, sağ elini de sağ yanağının altına koyup şöyle derdi:

اَللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا اَللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (322, 1929); Müslim, *Sahîh* (296); İbn Mâce, *Sünen* (637); vd.
(2) Ahmed bin Hanbel, *Müsned* (1804, 24453); Müslim, *Sahîh* (307); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (261); Müslim, *Sahîh* (321); Nesâî, *Sünen* (236); vd.
(4) Ahmed bin Hanbel, *Müsned* (5983); Müslim, *Sahîh* (2715); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5058); vd.
(5) Ahmed bin Hanbel, *Müsned* (24853); Buhârî, *Sahîh* (5017); Müslim, *Sahîh* (2192); vd.

"Allah'ım! Senin isminle ölür ve senin isminle yaşarım. Allah'ım! Kullarını yeniden dirilttiğin gün beni azabından koru."[1]

بِاسْمِ اللهِ وَضَعْتُ جَنْبِي، اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَاخْسَأْ شَيْطَانِي، وَفُكَّ رِهَانِي، وَاجْعَلْنِي فِي النَّدِيِّ الْأَعْلَى

"Allah'ın adıyla uzandım, Allah'ım! Günahımı bağışla, şeytanımı def et, nefsimi tüm günahların bağından çöz, mîzânımı ağırlaştır ve beni refîk-i a'lâya erdir."[2]

Nebî aleyhisselamın uyuyacağı zaman okuduğu başka zikirler de vardı.[3] Onlardan bazıları şöyledir:

اَللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، وَمُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ، اَللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اِقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ

"Ey yedi göğün, yerin ve büyük arşın Rabbi olan Allah'ım! Bizim ve her şeyin Rabbi olan Allah'ım! Ey taneyi ve çekirdeği yaran, Tevrât'ı, İncîl'i ve Furkān'ı (Kur'ân) *indiren Allah'ım! Senin gücün ve saltanatın altında olan her şer sahibinin şerrinden sana sığınırım. Sen Evvel'sin* (başlangıcı olmayan)*, senden önce hiçbir şey yoktur. Sen Âhir'sin* (sonu olmayan)*, senden sonra hiçbir şey yoktur. Sen Zâhir'sin, senin kadar apaçık hiçbir şey yoktur. Sen Bâtın'sın, senden daha gizli hiçbir şey yoktur. Borcumu ödemeyi nasip et ve beni fakirlikten kurtarıp zengin kıl."*[4]

اَللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ؛ رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَى مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ

"Allah'ım! Kendimi sana teslim ettim. Yüzümü sana çevirdim. İşimi sana havale ettim. Sırtımı sana dayadım. Senden ümit eder ve senden korkarım. Senden sığınılacak ve kaçılacak bir kimse varsa yine sensin. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin Nebîye iman ettim."[5]

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (6314, 6315); Müslim, *Sahîh* (2711); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5045).
(2) Ebû Dâvûd, Sün*en* (5054); Tahavî, *Şerhu Müşkilu'l-Âsâr*, 112; vd.
(3) İbn Battâl, *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, 10/88.
(4) Müslim, *Sahîh* (2713); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5051); İbn Mâce, *Sünen* (3873); vd.
(5) Buhârî, *Sahîh* (6315); Nesâî, *Sünen* (10541); vd.

Allah Resûlü'nün (s.a.v.) uyuyacağı vakit Kur'ân'dan biraz okuduğu da olurdu. Bazen Secde suresini ve Mülk suresini, bazen de Zümer suresini ve İsrâ suresini okurdu.[1] Sonrasında Allah Resûlü (s.a.v.) uyur, iyice uykuya daldığında nefesi duyulurdu. Gece vakti yatağında döndüğünde şöyle derdi: *"Her şeyi kudretine boyun eğdiren tek Allah'tan başka ilah yoktur.* (O) *göğün, yerin ve bu ikisi arasındakilerin Rabbi, karşı konulmaz kudret sahibi ve çok bağışlayıcıdır."*[2]

Allah Resûlü (s.a.v.) yine şöyle derdi: *"Her kim geceleyin uyanınca;*

لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد، وهو على كل شيء قدير الحمد لله، وسبحان الله، ولا إله إلا الله، والله أكبر، ولا حول ولا قوة إلا بالله

"Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur; o tektir, ortağı yoktur. Mülk onundur, hamd ona mahsustur ve o her şeye kâdirdir. Allah'a hamdolsun. O'nu her türlü noksanlıktan tenzih ederim. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür. Yüce ve ulu Allah'tan başka hiçbir güç ve kuvvet yoktur." dedikten sonra;

اللهم اغفر لي

"Allah'ım, beni affet." derse (*mağfiret edilir*) *yahut dua ederse, duasına icabet edilir. Abdest alıp namaz kılarsa, o da kabûl olunur."*[3]

Geceleyin ne zaman yatağında dönse ağzına misvağını götürür ve gece yarısı kalkmak üzere uykusuna geri dönerdi.[4]

Öyle anlaşılıyor ki bu vakit Resûlullah'ın (s.a.v.) uyuduğu en geniş zaman aralığı idi.

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (14659, 24388); Tirmizî, *Câmi'* (2892, 3405); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (698); Müslim, *Sahîh* (763); Nesâî, *Sünen* (7641).
(3) Buhârî, *Sahîh* (1154).
(4) Ahmed bin Hanbel, *Müsned* (3541, 5979); Buhârî, *Sahîh* (245); Müslim, *Sahîh* (255, 256).

GECE VAKTİ

Gece yarısında yahut gece yarısından biraz önce veya biraz sonra uyanırdı. Uykunun etkisini gidermek için yüzünü ovar, misvakını alır ve tertemiz olan mübarek ağzına sürerdi. Sonra bakışlarını gökyüzüne kaldırır, gecenin sakinliği ve sessizliğinde Allah Teâlâ'nın yaratmadaki yüceliğini tefekkür ederek aşağıda meâini arz edeceğimiz ayet-i kerimeleri okurdu:

"Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır. Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler. 'Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın. Seni noksanlıklardan tenzih ederiz. B**izi ateş azabından koru' derler."**[(1)]

Böylece Âl-i İmrân suresinin 200. ayetine kadar okumaya devam ederdi. Sonra ayağa kalkar ve asılı olan su kırbasının ipini çözerek yanındaki bir kaba su dökerdi. Suyu idareli kullanarak tastamam abdest alırdı. İzârını ve ridâsını giyinir, yatarken izâr olarak kullandığı kumaş parçasını da çıkarır ve sonra gece namazı kılardı.[(2)]

Yahut teheccüde başlamadan evvel Allah Teâlâ'yı zikreder, O'nu tesbih edip yüceltirdi. (Zannederiz ki) bu zikri gece namazı öncesi bir hazırlık ve açılış olarak yapardı. Âişe (r.a.) şöyle der: "Resûlullah (s.a.v.) gece kalktığında on defa tekbir getirir, on defa hamd eder, on defa;

سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهِ

(1) Âl-i İmrân, 191-190.
(2) Buhârî, *Sahîh* (183, 992); Müslim, *Sahîh* (763).

‘sübhânallâhi ve bihamdih’, on defa

سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ

‘sübhâne’l-meliki’l-kuddûs’ derdi.

On defa istiğfar eder, on defa *‘lâ ilâhe illallâh’* der ve sonrasında da

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ضِيقِ الدُّنْيَا، وَضِيقِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ

“Allah’ım, dünya hayatının ve kıyamet gününün sıkıntısından sana sığınırım” diye dua ederdi. Bundan sonra gece namazına başlardı.”[(1)]

Gece namazına, kısaca kıldığı iki rekât ile başlardı. Allah Resûlü (s.a.v.) namaz kıldırırken insanların en hafif namaz kılanı olduğu gibi tek başına namaz kılarken de onların en uzun namaz kılanı idi. O, Rabbinin **“Kalk, birazı hariç olmak üzere geceyi ibadetle geçir”**[(2)] buyruğu doğrultusunda gece namazını hem başlangıç hem okuma ve hem de dua bakımından en uzun şekilde kılardı.[(3)]

Resûlullah’ın (s.a.v.) teheccüd namazındaki durumunu iyice düşünen kimse O’nun nasıl huşû ile namaz kıldığını hisseder. Öyle ki Resûlullah (s.a.v.) gece namazını tüm duygularını, bilincini ve yakarışını toplayarak kılardı; ruhu mele-i a’lâya yükselmişçesine, kendisini ilahî nur perdesi sarmış da apaçık bir şekilde Rabbinin arşına bakıyormuşçasına derin bir huşû ve tefekkür duygusu ile namazını eda ederdi. Yalnız başına Rabbine yakarır, en açık şekilde O’na hamd ederdi. En yüce şekilde Rabbini över, en fazla manayı barındıran dualarla O’na yalvarırdı. Bu sayılanlar aşırı bir övgü değildir. Nitekim kendisi Mescid-i Haram’dan Mescidi Aksâ’ya geceleyin götürülmüş ve oradan da yedi kat semayı aşarak kalem gıcırtılarının duyulduğu seviyeye kadar yükselmişti.[(4)]

O, yaratılanlar arasında Allah’ı en iyi bilen, en kâmil imana sahip olan, en sadık yakîni taşıyan kimseydi. *“Sizin Allah’a karşı en takva sahibi olanınız ve O’nu en iyi tanıyanınız benim”*[(5)] buyururken doğru söyledi ve bu sözünü de tuttu.

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (25102); Ebû Dâvûd, *Sünen* (5085); İbn Mâce, *Sünen* (1356); vd.
(2) Müzzemmil, 2.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (7748, 21908); Buhârî, *Sahîh* (708); Müslim, *Sahîh* (469, 765).
(4) Buhârî, *Sahîh* (349, 3342); Müslim, *Sahîh* (163); vd.
(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23682); Buhârî, *Sahîh* (20); Ebû Dâvûd, *Sünen* (2389); vd.

Namaza durduğunda Rabbini yücelten, O’nu özleyen biri olarak hamd ederdi. Övgü ve tazim manalarını barındıran bir istiftah duası ederdi. Gece namazında yaptığı bu dualardan bazıları şöyledir:

اَللَّهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا
كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ؛ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“*Cebrâîl, Mîkâîl ve İsrâfîl’in Rabbi olan Allah’ım.* Gökleri ve yeri yaratıp oradaki işleri düzene sokan, gayb ve şahadeti bilen Allah’ım! Sen kullarının ihtilafa düşmüş oldukları şeyde hüküm verirsin. *Hak konusunda ihtilafa düşülen şeyde beni izninle doğru yola ilet. Sen dilediğini doğru yola iletirsin.”*(1)

اَللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ
الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، أَنْتَ الْحَقُّ، وَقَوْلُكَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ،
وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالْبَعْثُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ. اَللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ
تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ، أَنْتَ
الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ

“Allah’ım, hamd sana mahsustur, sen göklerin yerin ve bunların içindekilerin nurusun. Hamd sana mahsustur, sen göklerin, yerin ve bunların içindekilerin yöneticisisin. Hamd sana mahsustur, sen göklerin, yerin ve bu ikisi içindekilerin sahibisin. Hamd sana mahsustur. Sen haksın, senin vaadin haktır. Sana kavuşmak haktır. Senin sözün hak, cennet hak, cehennem hak ve bütün nebîler haktır. Muhammed hak, kıyamet haktır. Allah’ım! Sana teslim oldum, sana iman ettim, sana tevekkül ettim, tevbe ederek sana yöneldim. Sana düşmanlık edenlere karşı düşmanlık besledim. Bana muhalefet edenler ile aramda hüküm verici olarak sana razı oldum. Geçmiş ve gelecek, açıktan ve gizliden işlediğim, senin benden daha iyi bildiğin günahlarımı bağışla. Öne geçiren ve geride bırakan da sensin. Senden başka ilâh yoktur. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir.”(2)

(1) Müslim, *Sahîh* (770); Ebû Dâvûd, *Sünen* (767); Tirmizî, *Câmi‘* (3420); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (1120, 7499); Müslim, *Sahîh* (729); vd.

وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا، وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اَللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَنْتَ رَبِّي، وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي، وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي؛ فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا؛ إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ، وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

"Ben yüzümü hanîf olarak gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Ben O'na ortak koşanlardan değilim. Benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur, böyle emrolundum ve ben Müslümanlar'danım. Allah'ım sen meliksin, senden başka ilâh yoktur, sen benim Rabbimsin, ben de senin kulunum. Ben kendime zulmettim ve günahımı itiraf ettim. Tüm günahlarımı bağışla, senden başka günahları bağışlayacak yoktur. Beni en güzel ahlâka erdir, senden başkası bunu yapamaz. Beni kötü ahlâktan da uzaklaştır; bunu ancak sen yaparsın. Allah'ım! Her zaman senin emrinde ve hizmetindeyim. Hayrın tümü senin elindedir. Şerler sana varamaz. Benim varlığım seninledir ve mutlaka sana varacağım. Senin şanın büyüktür, sen yücesin. Günahlarımı bağışlamanı diler, sana tövbe ederim."[(1)]

İstiftah duasından sonra yavaş yavaş tertîl üzere Kur'ân-ı Kerim okurdu. Rahmet ile ilgili bir ayet okuduğunda Allah'tan istekte bulunur, azap ile ilgili bir ayet geldiğinde Allah'a sığınırdı. Allah'ı tenzih eden bir ayet okuduğunda '*sübhânallâh*' derdi.[(2)]

"Namazında yüksek sesle okuma; onda sesini fazla da kısma; ikisinin arası bir yol tut."[(3)] ayetine uygun olarak etrafındakilerin duyacağı kadar sesini yükseltirdi. Evin içerisinde Kur'ân okuduğunda odadakiler onu işitirdi. Hülasa ne sesini çok yükseltir ne de kimsenin duymayacağı kadar sessiz okurdu.[(4)]

Resûlullah (s.a.v.) gece namazında kıyamını pek uzun tutardı. İbn Mes'ûd (r.a.) der ki: "Bir gece Allah Resûlü (s.a.v.) ile namaz kıldım. Kıyamda o kadar uzun durdu ki aklımdan kötü bir şey yapmayı geçirdim." Kendisine "Aklından ne geçirdin?"

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (729); Müslim, *Sahîh* (771); Ebû Dâvûd, *Sünen* (760); vd.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23311); Müslim, *Sahîh* (772); Ebû Dâvûd, *Sünen* (873); vd.
(3) İsrâ, 110.
(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (2446); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1327); vd.

diye sorulunca da "Allah Resûlü'nü ayakta bırakıp oturmayı düşündüm" diye cevap vermiştir.[(1)]

Resûlullah (s.a.v.) kimi zaman Kur'ân okumayı uzun tutup az rekât kılardı. Bazen kısa okuyup rekât sayısını artırırdı. Gece namazını on üç rekâttan fazla kılmazdı.[(2)] Rükûa vardığında da kıyamda durduğuna yakın bir süre kadar, uzunca dururdu.[(3)]

Rükûda şöyle derdi:

اَللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، أَنْتَ رَبِّي خَشَعَ سَمْعِي وَبَصَرِي، وَدَمِي وَلَحْمِي، وَعَظْمِي وَعَصَبِي لِلّٰهِ ربِّ العالمينَ. سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْكِبْرِيَاء وَالْعَظَمَةِ

"Allah'ım, sana rükû ettim, sana iman ettim, sana teslim oldum, sana dayanıp güvendim. Sen benim Rabbimsin. Kulağım, gözüm, kanım, etim, kemiklerim ve sinirim âlemlerin Rabbi olan Allah'a boyun eğmiştir. Kuvvet, büyüklük ve yücelik sahibi olan Allah'ı noksanlardan tenzih ederim. Sen tüm noksanlardan münezzehsin, bütün kusurlardan berîsin, mukaddessin. Sen meleklerin ve Rûh'un Rabbisin."[(4)]

Resûlullah (s.a.v.) hayatının son demlerinde rükû ve secdelerinde şöyle dua etmeyi artırmıştı:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي

"Allah'ım! Seni tüm eksikliklerden tenzih ederim, sana hamd ederim. Allah'ım, beni bağışla."

Âişe (r.a.) rükû ve secdesinde bu duayı tekrar etmesinin sebebini sorunca Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu; *"Rabbim bana, ümmetimde bir işaret göreceğimi haber verdi. Ben de bunu gördüğümde, 'Eksikliklerden münezzeh olan Allah'a hamd ediyorum. O'ndan bağışlanma dilerim ve O'na tevbe ederim' duasını fazlaca söylemeye başladım. Ben bu işareti gördüm.*[(5)] **'Allah'ın yardımı ve fetih geldiğinde ve insanların bölük**

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (1135); Müslim, *Sahîh* (773); vd.

(2) Buhârî, *Sahîh* (1170); Müslim, *Sahîh* (737, 738); *el-Feth*, 3/21.

(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23367); Müslim, *Sahîh* (772).

(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (960, 24063); Müslim, *Sahîh* (487, 771); Ebû Dâvûd, *Sünen* (873); vd.

(5) Buhârî, *Sahîh* (817); Müslim, *Sahîh* (484); vd.

bölük Allah’ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tesbihte bulun ve O’ndan bağışlanma dile. Çünkü O, tevbeleri çokça kabul edendir.”[(1)]

Bu ayetlerle işaret olunan Mekke’nin fethi Nebî aleyhisselamın ecelinin yaklaştığını ve Refîk-i a‘lâya kavuşmasına az kaldığını gösteriyordu.

Peygamberimiz (s.a.v.) rükûda kaldığı zamana yakın yakın bir süre, uzunca müddet secde eder ve çeşitli istekler ile Rabbine yalvarırdı. *“Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secde ânıdır. Öyleyse secdedeyken dua etmeyi çoğaltın”* buyururdu.[(2)]

Gece namazlarındaki secdelerinde şöyle dua ederdi:

اَللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، وَأَنْتَ رَبِّي، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ، دِقَّهُ وَجِلَّهُ، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، وَعَلَانِيَتَهُ وَسِرَّهُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

“Allah’ım, sana secde ettim. Sana iman ettim, sana teslim oldum. Sen benim Rabbimsin. Yüzüm, onu yaratıp en güzel şekilde suret veren, kulak ve göz için yer açana secde etti. Yaratanların en güzeli olan Allah[(3)] *ne kadar yücedir! Allah’ım, günahlarımın tamamını; küçüğünü, büyüğünü, öncekileri, sonrakileri, açıktan olanlarını ve gizlisini bağışla. Allah’ım, gazabından rızana, cezalandırmandan âfiyet vermene, senden yine sana sığınırım. Seni hakkıyla medh ü sena edemem, sen kendini nasıl medh ü sena ettiysen öylesin. Sen tüm noksanlardan münezzehsin, bütün kusurlardan berîsin, mukaddessin. Sen meleklerin ve Rûh’un Rabbisin.”*[(4)]

Gecenin sakinliğinde Rabbine bu dua ile yakaran, O’nu hürmet, yücelik, ulûhiyet ve boyun eğme manalarıyla dolu zikirler ile anan Nebîye bir bak! Böyle bir zikir ile Rabbini hatırlayan ve böylesine ibadete yoğunlaşan Resûlullah’ın ruhu acaba hangi yüceliğe özlem duyuyor da oraya yükseltiliyor? Adeta yeryüzündeki dağlar ona kulak

(1) Nasr, 1-3.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (9461); Müslim, *Sahîh* (482); Nesâî, *Sünen* (722); vd.
(3) Yaratmak kelimesinin ‘yoktan var etmek’ anlamıyla kullanılması hâlinde Allah Teâlâ’dan başkası için kullanılması caiz olmaz. ‘Ortaya bir iş koyma’ anlamında kullanıldığında ise Allah Teâlâ’yı iş yapanların en güzeli şeklinde ifade etmek caiz olur.
(4) Müslim, *Sahîh* (483, 486, 487, 771); İbn Mâce, *Sünen* (1054, 3841); vd.

vermiş ve gökteki yıldızlar ona bakıyor da o Rabbine yakarıyor. Böyle bir sahnede ona inen şu ayeti hatırlarsın: **"Rabbinin adını an ve bütün benliğinle O'na yönel."**[1]

Gecenin altıda biri kalıncaya kadar Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), kalbin ürperdiği bir kıraat, Allah'tan istenen bir dilek ve O'nun yüceliğini dile getiren bir tesbih ile ibadet ediyordu.

Gece vakti ibadet için yatağından kalkar Müşriklere yataklar dar geldiğinde[2]

Resûlullah (s.a.v.) gece namazını tamamladıktan sonra vitir namazını kılacağı vakit hanımını da kendisiyle vitir kılması için uyandırırdı.[3] Bu O'nun şefkati ve güzel ahlâkından kaynaklanıyordu. Mesala Hz. Aişe validemiz o dönemde gencecik bir kızdı. Çok uzun süre namaz kılamayabilirdi. Efendimiz de (s.a.v.) onun güç yetirebileceği şekilde hareket ediyor ve az da olsa onunla beraber namaz kılmak istiyordu.

Resûlullah (s.a.v.) üç rekâtlık vitir namazı kılar, ilk rekâtında A'lâ suresini, ikinci rekâtında Kâfirûn suresini, üçüncü rekâtında İhlâs suresini okurdu. Bazen Felak ve Nâs surelerini eklediği de olurdu.[4] Vitir namazının sonunda şöyle dua ederdi:

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

"Allah'ım! Gazabından rızana, cezalandırmandan affına sığınırım. Ve senden yine sana sığınırım, seni hakkıyla övmeye güç yetiremem. *Sen kendini övdüğün gibisin."*[5]

Vitir namazını bitirdiğinde,

سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ

"Mülk sahibi ve hiçbir kusuru bulunmayan Allah'ı tesbih ederim, mülk sahibi ve hiçbir kusuru bulunmayan Allah'ı tesbih ederim, mülk sahibi ve hiçbir kusuru

(1) Müzzemmil, 8.
(2) Buhârî, *Sahîh* (1155).
(3) Buhârî, *Sahîh* (512, 997); Müslim, *Sahîh* (512, 744); vd.
(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (2720); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1423); Tirmizî, *Câmi'* (462); vd.
(5) Tayâlisî, *Müsned* (125); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (751, 957); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1427); vd.

bulunmayan Allah'ı tesbih ederim" derdi. Bu zikri üçüncü söyleyişinde uzatarak söyler ve sesini de yükseltirdi.[1]

Kimi zaman geceleri mübarek ayakları şişip çatlayıncaya kadar ibadet ederdi. Özellikle kış aylarında Medine-i Münevvere'nin kuru havası buna neden oluyordu. Nitekim çiftçi ve inşaatçılar gibi ayakta çok durmaya ihtiyaç duyan meslek sahipleri de bunu yaşarlardı. Ancak Sevgili Peygamberimiz'in ayaklarındaki bu rahatsızlık gece ibadetinde çokça ayakta kalmasındandı.

Hz. Aişe (r.a.) bu durumu şöyle aktarır: Nebî (s.a.v.) gece namazına kalkar, ayakları çatlayıncaya kadar kıyamda dururdu. Bunun üzerine ben de ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah Teâlâ senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığı halde neden böyle yapıyorsun?" diye sormuştum. O da: *"Rabbine şükreden bir kul olmayı istemeyeyim mi?"* diyerek cevap vermişti.[2]

Nebî aleyhisselam yaşı ilerleyince ayakta uzun süre durmaya güç yetiremediğinden gece namazlarını oturarak kılardı. Nitekim Hz. Aişe validemiz (r.a.) şöyle demiştir: Nebî aleyhisselamın yaşı ilerleyinceye kadar gece namazlarını oturarak kıldığını hiç görmedim. Yaşlandığında oturarak okuyordu. Rükua varmak istediğinde kalkıp otuz veya kırk ayet civarında Kur'ân okuduktan sonra rükua giderdi.[3]

Yine Hz. Aişe (r.a.) şöyle aktarır: Allah Resûlü'nün yaşı ilerleyip vücudu ağırlaşınca ekseriyetle namazlarını oturarak kılardı.[4] Benzer şekilde Ümmü Seleme (r.a.) da bu durumu ifade etmiştir: "Allah Resûlü vefatına yakın dönemlerde çoğunlukla namazlarını oturarak kılardı."[5]

Senin Peygamberin (s.a.v.) gece namazını, müreffeh bir dünya hayatından ve her türlü dünya zinetinden soyutlanmış ufak bir odada kılardı. Secde edilecek kadar yeri olan küçük bir hasır üzerinde namaza dururdu. Hanımının örtüsü dışında bir örtüsü olmadan ve hanımı da yanında uzanmış hâldeyken namaz kılardı. Secdeye gideceği

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (15354-15362); Nesâî, *Sünen* (1433); vd.
(2) Buhârî, *Sahîh* (4837); Müslim, *Sahîh* (2820); vd.
(3) Buhârî, *Sahîh* (1118).
(4) Müslim, *Sahîh* (732).
(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (26544); İbn Mâce, *Sünen* (1225).

vakit hanımına dokunur, o da secde yerinden ayaklarını toplardı. Allah Resûlü kıyama kalkınca ayaklarını tekrar uzatırdı.[1] Bu ufak odada bir kandil de yoktu.

Çok nadir olarak da beklenmeyen bir durum olmuşsa gece namazını mescidde kılardı. Öyle zannediyorum ki bunu, hanımı uyuyorken onu uyandırmamak için yapardı. Nitekim Âişe (r.a.) şöyle anlatmıştır: Bir gece Resûlullah'ın (s.a.v.) olmadığını gördüm. Onu aramak için elimle etrafı kollarken mescidde ayaklarına dokundum. Secde hâlinde iken şöyle diyordu:

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

"Allah'ım! Gazabından rızana, cezalandırmandan affına, senden yine sana sığınırım. Seni hakkı ile övemem; sen kendini övdüğün gibisin."[2]

Yine Âişe (r.a.) annemiz şöyle demiştir: "Bir gece Allah Resûlü'nü yanımda bulamayınca diğer hanımlarının yanlarına gittiğini zannettim. Onu arayıp bulunca geri döndüm; kendisi rükû hâlindeyken şöyle diyordu:

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

"Seni noksanlardan tenzih eder ve sana hamd ederim. Senden başka ilâh yoktur." Âişe (r.a.) devamında dedi ki: "Sonra kendi kendime şöyle söylendim: Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın elçisi. Sen nerdesin, ben nerdeyim."[3]

Bu samimi yakarış O'nun Allah ile olan manevî yakınlığını ve bu yakınlıktan duyduğu hoşnutluğu gözler önüne sermektedir. Allah Resûlü (s.a.v.) yalnız olduğu vakitlerde hanımına dahi hissettirmeden Allah'a yakınlaşmak ve O'na münâcât edebilmek için can atıyordu.

Zevcesinin dahi bilmediği, ne kadar kıldığını fark etmediği namazları yüce peygamberlik makamının en büyük alametlerindendir. Bu ancak derin bir iman ve köklü bir yakînle gerçekleşebilir. Bütün bunlar, yaptığı işte ve sözünde dürüst olmayan birinin ortaya koyacağı bir eylem olamaz.

(1) Buhârî, *Sahîh* (381, 382, 1209); Müslim, *Sahîh* (512).
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (25655); Müslim, *Sahîh* (486); Ebû Dâvûd, *Sünen* (879); vd.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (25178); Müslim, *Sahîh* (486); Ebû Dâvûd, *Sünen* (879); vd.

GECENİN SESSİZLİĞİNDEKİ ADIMLAR

Resûlullah (s.a.v.) kimi zaman teheccüd vaktinde dışarı çıkıp kızı Fâtıma ve eşi Ali (r.a.) evlerine giderdi. Kapıyı tıklattıktan sonra *"Kalkıp gece namazı kılmaz mısınız?"* diye seslenirdi. Ali (r.a.) diyor ki: (Allah Resûlü'nün bu teklifi üzerine) "Ey Allah'ın Resûlü, vallahi biz ancak bize kılmamızın nasip olduğu namazları kılıyoruz. Bizim nefislerimiz Allah'ın elindedir, eğer onları geri göndermek isterse biz de namaza kalkarız" dedim.[1] Ben böyle cevap verince Resûlullah (s.a.v.) bana herhangi bir cevap vermeden gerisin geri gitmeye başladı. Arkasını dönmüş yürürken dizlerine vurup *"Biz ancak kılmamızın nasip olduğu namazları kılıyoruz!"*[2] diyor ve şu ayet-i kerimeyi okuyordu; **"Fakat insan tartışmaya her şeyden daha çok düşkündür."**[3]

Bu hâdisede Efendimiz'in (s.a.v.) tebliğindeki şefkati ve yumuşaklığı tekrar görüyoruz. Hz. Ali'ye ince bir üslüpla *"Kalkıp gece namazı kılmaz mısınız?"* diye sormuştu. İçinde bulundukları şartları ve gençliklerini de hesaba katarak onlara

---

(1) Ali (r.a.) bu manayı şu ayet-i kerimeden çıkarmış olmalıdır: **"Allah, ölenin ölüm zamanı gelince, ölmeyenin de uykusunda iken canlarını alır da ölümüne hükmettiği canı tutar, ötekini muayyen bir vakte kadar bırakır."** (Zümer, 42) (müt. notu)

(2) Buhârî, *Sahîh* (1127, 7347); Müslim, *Sahîh* (775); vd. Resûlullah (s.a.v.), Ali'nin (r.a.) cevabından hoşnut olmadı. Zira Allah Teâlâ'nın takdirini öne sürüp de vacip veya nafile bir işi terk etmek, 'Allah isteseydi yapardık' demek doğru değildir. Buradaki olay nafile bir ibadet hakkında olduğundan Allah Resûlü gerisin geri dönmüştür; yoksa farz bir ibadet olsaydı onları kendi hâllerine bırakmazdı. (müt. notu)

(3) Kehf, 54.

buyurgan bir tavır sergilememişti. Nitekim o günlerde Hz. Ali ve Hz. Fâtıma genç yaşta bulunuyorlardı ve yeni evlenmişlerdi. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.v.) onlara ısrar etmemiş ve herhangi bir tartışmaya girmemişti. Sadece ufak bir hatırlatma yapmak istemişti. Oradan ayrılırken **"Fakat insan tartışmaya her şeyden daha çok düşkündür."** mealindeki ayet-i kerimeyi okuması da tatlı bir kınamadan ibaretti.

Resûlullah (s.a.v.) hayatının son demlerinde geceleyin Bakî Mezarlığı'na gider ve oradaki mevtalar için dua ederdi. Bu ziyaretlerden birini Âişe'den (r.a.) dinleyelim: "Resûlullah (s.a.v.) benim yanımda kaldığı bir gece arkasını dönüp ridâsını çıkardı; ayakkabılarını da çıkarıp ayak tarafına koydu, izârının yanını yatağın üstüne serip uzandı. Benim uyuduğumu zannedecek kadar bekledikten sonra yavaşça ridâsını aldı; ağır ağır ayakkabısını giydi, sonra dışarı çıktı ve kapıyı da hafifçe kapattı. Ben de hemen kıyafetimi başımdan geçirdim, örtündüm ve izârımı da giyerek peşinden gittim. Allah Resûlü, Bakî'ye kadar geldi; pek uzun bir süre ayakta durdu, sonra ellerini üç defa kaldırdı. Sonra oradan ayrılınca ben de ayrıldım. O hızlanınca ben de hızlandım, koşar adımla yürümeye başladı, ben de öyle yaptım. Koşmaya başlayınca ben de koşmaya başladım ve onu geçerek eve girdim. Ben yatağa uzanır uzanmaz Resûlullah (s.a.v.) eve girdi ve '*Sana ne oldu ey Âişe, nefes nefese kalmışsın*' dedi. Ben de 'Bir şey yok' diye cevap verdim. Resûlullah, '*Ya bana ne olduğunu söylersin ya da en gizli şeyleri bilen ve her şeyden haberdar olan, bana ne olduğunu haber verir*' buyurdu.

Ben de 'Ey Allah'ın Resûlü, anam babam sana feda olsun…' (diye başlayarak) olan biteni haber verdim. Allah Resûlü (s.a.v.), '*Önümde gördüğüm karartı sen miydin?*' diye sordu. 'Evet' deyince beni göğsümden itti ve bu itmesi canımı acıttı. Sonra şöyle buyurdu: '*Allah ve Resûlü'nün sana zulmedeceğini mi zannettin?*' Ben de 'İnsanlar ne kadar gizleseler de Allah bilir, evet' dedim. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: '(Beni dışarı çıkarken gördüğün vakit) *Cebrâîl gelmişti. Senin duymayacağın şekilde bana seslendi ve ben de senin duymayacağın şekilde ona cevap verdim. Nitekim Cebrâil, sen elbiseni çıkardığından ötürü içeri girmedi. Ben de senin uyumuş olduğunu zannettiğimden seni uyandırmak ve korkutmak istemedim. Sonra Cebrâîl bana dedi ki: 'Rabbin Bakî ehline gidip onlar için bağışlanma dilemeni emrediyor.'*

Bunun üzerine Âişe dedi ki: "Ey Allah'ın Resûlü, ben de onlara ne söyleyebilirim?" Allah Resûlü şöyle cevap verdi: *"Şöyle söyle:*

السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَيَرْحَمُ اللهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لَلَاحِقُونَ

'Buranın mü'min ve Müslüman ehline selâm olsun. Allah bizden önce vefat etmiş olanlara ve bizden sonra vefat edeceklere rahmet etsin. Biz de inşallah size kavuşacağız.'"

Resûlullah (s.a.v.) bu olaydan sonra her gecenin sonlarında Bakî'ye gidip şöyle diyordu:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَأَتَاكُمْ مَا تُوعَدُونَ غَدًا مُؤَجَّلُونَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ

"Selâm üzerinize olsun mü'min topluluğun diyarı; size vaat olunan şey geldi. Şimdilik ileri bir tarih için bekletiliyorsunuz. İnşallah biz de size katılacağız. Allah'ım! Bakîu'l-garkad mezarlığında olanları bağışla."[1]

İşte gecenin sessizliğinde sakince kalkıp Allah'ın yardımıyla gelen fethi ve insanların bölük bölük İslâm'a girdiklerini görmeden Rablerine vermiş oldukları sözü tutan, Müslümanlar'ın az sayıda ve zor durumda oldukları; sabır, tahammül ve yorgunluk döneminde, gayretlerinin karşılığını henüz bu dünyada görmeden Allah'a kavuşmuş olan sahâbenin kabirleri başına giden Peygamber'in (s.a.v.) onlara vefakârlığı. Kendisine akın akın gelen elçiler ve sınırları genişleyen İslâm beldeleri Allah Resûlü'nü (s.a.v.) sahâbenin kabirlerine gidip onlara vefa göstermekten ve ellerini açıp onlar için dua etmekten alıkoymamıştır. Öyle ki, bu iş için istirahat vaktinden zaman ayırmıştır.

Resûlullah (s.a.v.) bu dönemde dünyaya veda etmek üzereydi. Dolayısıyla Refîk-i a'lâya diyerek tahassürle andığı aydınlık mevkie kavuşmadan evvel ölülerle ve hayatta olanlarla vedalaşıyordu.

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (8878, 24801, 25855); Müslim, *Sahîh* (974); Ebû Dâvûd, *Sünen* (3237); İbn Hibbân, *Sahîh* (3172, 4523).

SEHER UYKUSU

Vakit ilerleyip gecenin son altıda birlik kısmı kalınca Allah Resûlü (s.a.v.) zikir, namaz ve dua ile geçirdiği gece ibadeti sonrasında yorgun düşen vücudunun toparlanması için istirahate çekilirdi. Böylece sabah namazı ve gündüz vakti yapılacak işler için kuvvet toplamış olurdu. Seher vaktinin bu son demlerinde Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) böylece uykuya dalardı. Âişe annemiz (r.a.) şöyle diyor: "Benim yanımdayken Allah Resûlü (s.a.v.) gecenin son vakitlerinde istirahate çekilirdi."[1]

Fecrin ışıkları gecenin karanlığını bastırana kadar Nebî (s.a.v.) istirahatte olurdu. Medine'nin sessizliğini Bilâl'in ezan sesi dindirir ve Resûlullah'ı (s.a.v.) uyanırdı. Nübüvvet nefesleriyle kokulanmış, risalet nuru ile aydınlanmış yeni bir peygamber günü başlardı.

(1) Buhârî, *Sahîh* (1133); Müslim, *Sahîh* (742); vd.

HAFTANIN GÜNLERİ

Bilindiği üzere haftanın bazı günlerinin hâiz olduğu birtakım değerler ve özellikler vardır. Bu günlerde salih ameller işlemeye daha çok özen gösterilir. Zira bu günde yapılan şeyler diğer günlerde yapılmayabilir. Hidayet rehberimiz Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) de bu günlere mahsus olarak yaptığı amelleri burada zikredeceğiz.

Cuma Günü

Allah Rasûlü (s.a.v.) cuma gününe özel bir ilgi gösterirdi. Cumanın ümmeti için bir rahmet vesilesi, kendisinin de hidayet rehberi olduğunu belirtirdi. Muhammed ümmetinin de diğer ümmetlerden faziletli kılındığını söylerdi. "Bizden öncekileri Allah cumadan mahrum etmişti. Bu sebeple Yahudîlerin günü cumartesi, Hıristiyanların da pazar olmuştur. Sonra Allah Teâlâ, bizi dünyaya getirdi ve bize cuma gününü bir hidayet vesilesi olarak bahşetti. Bu suretle cuma, cumartesi ve pazar günleri ardı sıra gelir ama Cuma günü ilk olandır ve sonrakiler bize tabi olurlar. Kıyamet gününde de onlar bize tâbi olacaklardır. Biz dünya ehlinin en sona kalanlarıyız. Fakat kıyamet gününde en başta bulunanlar biz olacağız ve bütün kullardan önce kendileri hakkında hüküm verilenler olacağız."[1]

Allah Rasûlü (s.a.v.) cuma gününde hayırlı şeylerden bahseder ve yaradılışla alakalı bazı noktalara değinirdi. Nitekim "Üzerine güneş doğan en hayırlı gün cuma günüdür.

(1) Müslim, *Sahîh* (856).

Âdem o gün yaratıldı; o gün cennete konuldu ve o gün cennetden çıkarıldı."[1] buyurmuş olması bu cümledendir.

Cuma günü haftanın bayramı olarak görülürdü. Güzellik ve ferahın yoğun olduğu haftanın bu gününde Müslümanlar bir araya gelirlerdi. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.v.) bu günde oruç tutmayı uygun görmmemiş ve şöyle buyurmuştu: "*Cuma günü sizin bayramınızdır. Bayram gününüzü oruçla geçirmeyiniz.*"[2], "*Sizden hiç kimse eğer öncesinde veya sonrasında bir gün oruç tutmuyorsa cuma günü oruç tutmasın.*".[3] Böylelikle cuma günü oruç tutmanın yasaklandığı bayram günlerine benziyordu. Zira bu günde oruçlu olan kimse bu güne has amelleri rahatlıkla yerine getirmeyebilir. İnsanların toplandığı ve bir bayram havasında geçen cuma gününde oruçlu olmak bu yüzden uygun görülmemiştir.

Peygameberimiz (s.a.v.) cuma gününü yüceltir ve bu günde diğer günlerde yapmadığı birtakım ibadetleri yapardı. Bu ibadetlere örnek olarak cuma gününün fecr vaktinde okuduğu Secde ve İnsan sureleri zikredilebilir. Çünkü bu surelerde cuma gününde olmuş ve olacak olaylar zikredilir. Bunun yanı sıra Hz. Âdem'in yaratılışı, tekrar dirilme ve haşr bahisleri bu surelerde bulunmaktadır. Bu büyük olaylar da cuma gününde gerçekleşmiş veya gerçekleşecektir. Ayrıca bu surelerde ahirette yaşanacak olayların tasviri ve hatırlatması vardır. Cennet ehlinin içinde bulundukları nimetler, cehennem ehlinin yaşayacağı azap gibi konular ele alınmaktadır. Bu surelerde öğüt, hikmet ve uyarılar çokça geçmektedir. Peygamberimiz'in (s.a.v.) özellikle cuma günü bu sureleri okuması onların muhtevasıyla alâkalıdır.

Efendimiz (s.a.v.) cuma namazına hazırlık olması açısından birçok emirde bulunmuştur. Namaza temiz bir şekilde katılma, güzel giyinme, güzel kokular sürünme ve cami âdâbına riayet etme hususunda birçok uyarı, tavsiye ve telkinde bulunmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v.) cumaya gidecek kişinin yıkanması konusunda şöyle buyurmuştur: "*Cuma* günü mühtelim olan her kimse için gusül abdesti almak vaciptir."[4]

(1) Müslim, *Sahîh* (854).
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (8140).
(3) Buhârî, *Sahîh* (1985); Müslim, *Sahîh* (1144); vd.
(4) Buhârî, *Sahîh* (858); Müslim, *Sahîh* (846).

Bir defasında Tâvûs Abdullah b. Abbâs'a: "Bazıları Resûlullah'ın (s.a.v.) '*Cuma günleri cünüp olmasanız bile boy abdesti alın ve başlarınızı yıkayın. Ayrıca vücudunuza güzel koku da sürün.*' buyurduğunu söylüyorlar. Bu rivayet doğru mudur?" diye sormuş ve ondan şu cevabı almıştır: "Boy abdesti konusunda Resûlullah (s.a.v.) gerçekten de böyle buyurmuştur. Fakat güzel kokuyla ilgili olarak bir şey söylediğini bilmiyorum."(1)

Abdullah b. Selâm, cuma günü minberde hutbe verirken Resûlullah'ın (s.a.v.) şöyle söylediğini işitmiştir: "*Sizden birisi cuma günü için iş* (günlük) *elbiselerinden başka iki elbise temin etse bunda bir sakınca olur mu?*"(2)

Allah Resûlü (s.a.v.) cuma günleri en güzel elbiselerini giyerdi. Nitekim dinin şiârından olan cuma gününde insanlar toplanır ve onunla görüşmek isterdi. Hz. Ömer'in (r.a.) aktardığı olay bunu gösternektedir:

Hz. Ömer bir keresinde ipekten yapılmış cübbe satan birini gördü ve Hz. Peygamber'e (s.a.v.) hediye etmek için ondan bir cübbe aldı. Allah Resûlü'ne (s.a.v.) gelip şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü gelirken bu cübbeyi satan birini gördüm ve bunu size hediye etmek için aldım. Belki bunu ziyarete gelen heyetler için veya bayram ve cuma günlerinde giyersiniz" dedi. Allah Resûlü buna şöyle karşılık verdi: "İpeği ahiretten nasibi olmayan kimseler giyer."(3)

Hz. Ömer'in "Belki bunu ziyarete gelen heyetler için bayram ve cuma günlerinde giyersiniz" ifadesi aslında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) cuma ve bayram günlerinde temiz elbise giyinme âdetini bilmesinden kaynaklanıyordu.

Efendimiz'in (s.a.v.) cuma günü dikkat ettiği diğer bir konu bu günde güzel koku kullanmaktı. Çünkü insanların bir araya geldiği bir ortamda güzel koku sürenmek ortamı güzelleştiren ve canlandıran bir şeydir. Güzel koku ortamda hoş rayihaların solunmasını sağlamaktadır. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.v.) cuma namazına katılacak kişinin güzel koku kullanmasını tavsiye ve teşvik ederdi. Bir keresinde Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: "*Cuma* günü boy abdesti alıp mümkün olduğu kadar vücudunu iyice temizlemeye çalışan, ardından saçlarını yağlayan veya evinde

(1) Buhârî, *Sahîh* (884); Müslim, *Sahîh* (848).
(2) Ebû Dâvûd, *Sünen* (1078).
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (6450).

bulunan güzel kokudan vücuduna süren ve daha sonra evinden çıkıp mescide gelerek safları yarmadan kendisine takdir edilen namazı kılan ve imamın okuduğu hutbeyi hiç sesini çıkarmadan, *kimseyle konuşmadan can kulağı ile dinleyen herkesin bu cuma ile geçmiş cuma arasındaki günahları bağışlanır.*”

Peygamberimiz’in (s.a.v.) bu tavsiyeleri ve teşviklerinden dolayı ashâb Müslümanlar’ın geniş coğrafyaya yayıldığı ve büyük camilerin inşa edildiği dönemde cuma namazından evvel camilerin güzel kokması amacıyla buhur yakarlardı. Nuaym b. Abdullah el-Mücmir’in aktardığına göre Hz. Ömer (r.a.) her cuma günü namazdan önce Mescid-i Nebevî’de buhurdanlıkların yakılmasını emretmiştir. Bu işin sorumluluğu da Nuaym’a verilmişti. O da her cuma bu görevi yerine getirirdi. Ona “el-Mücmir” yani yakan denmesi buhurdanlıkları yakmasından ötürü verilen lakaptı.[1]

Cuma gününde gözetilmesi gereken âdâba ilişkin Efendimiz’in (s.a.v.) üzerinde önemle durduğu ve vurguladığı birtakım hususlar vardır. Bunlar cuma namazına giderken sekîne halinde vakarla yürünmesi, cami içerinde cemaatin arasında ilerlerken kimseye rahatsızlık verilmemesi ve hutbe esnasında imamın pür dikkat dinlenmesiydi. Efendimiz (s.a.v.) ashâba daima bu konuda tavsiyelerde bulunurdu. Peyggamberimiz (s.a.v.) saydığımız cuma âdâbını şu hadisinde özlü bir şekilde ifade etmiştir: *“Cuma* günü boy abdesti alıp imkânı varsa güzel kokudan vücuduna süren, en güzel elbiselerini giyen ve daha sonra vakar ve sekî*ne içerisinde mescide gelerek kimseye rahatsızlık vermeden kılabiliyorsa tahiyyetü’l-mescid namazı kılan ve imamın okuduğu hutbeyi namaz başlayana kadar hiç sesini çıkarmadan can kulağı ile dinleyen herkesin bu cuma ile diğer cuma arasındaki günahları bağışlanır.”*[2]

Yukarıda saydığımız cuma âdâbı temizlik, düzen, güzel görünme ve temiz kokma, insanlarla güzel ilişki kurma gibi birçok övülmeye değer hasleti ihtiva etmektedir. Sergilenen bu ahlâk ile mübarek cuma günü yüceltilmiş olur. Ayrıca bu güzel hasletler Müslüman toplumu içerisinde yaşayanlara âdâb-ı muâşereti yani insanlarla güzel geçinme ahlâkını öğretir.

(1) Zehebî, *Siyer-i A‘lâmi’n-Nübelâ*, 5/227; Mizzî, *Tehzîbu’l-Kemâl*, 3/1421.
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24055).

Dikkat edilirse bu saydığımız âdâb fakir olan ve kıraç topraklarda yaşayan insanların sergilediği bir incelik ve güzellikti. Burada Nebevî terbiye onlara yol gösteriyor ve toplum içerisinde nasıl davranılması gerektiğine dair hassasiyetleri öğretiyordu.

Medine halkı Mescid-i Nebevî’ye yönelir ve Allah Resûlü (s.a.v.) ile birlikte kıldığı cuma namazına katılırlardı. Medine-i Münevvere’nin yüksek tepelerinden ve vadilerinden mescide doğru akarlardı. Bu özel gün Medine’nin her köşesinde yaşayan bütün şehir halkının Efendimiz (s.a.v.) ile buluşma ve birbirleriyle görüşme günüydü. Dolayısıyla cuma günü onları toplayan ve bir araya getiren bir gündü.

Vakit girdiğinde ve insanlar toplandığında Efendimiz (s.a.v.) hemen mescide geçer ve öncelikle onları selamlardı. Daha sonra minbere çıkar ve insanları karşılardı. Onlara tekrar selam verir ve yerine otururdu. Hz. Bilal bu esnada ezan okumaya başlardı. Peygamberimiz (s.a.v.) kalkar, iki hutbe okur ve bu hutbeler arasında kısa bir süre oturup dinlenirdi.

Efendimiz’in (s.a.v.) minberinde üç basamak vardı. İkinci basamak üzerinde durur, üçüncü basamak üzerine otururdu. Mescid-i Nebevî’nin batısında yer alan bu minber günümüzde de aynı konumda bulunmaktadır.

Minber inşâ edilmeden önce Peygamberimiz (s.a.v.) mescidin kıble tarafına konuşmuş bir kütüğe yaslanarak hutbe okurdu. Minber inşâ edildiğinde Resûlullah’ın (s.a.v.) minber üzerindeki ilk hutbesinde, bu kütük hamile develer gibi inlemiştir. Mescidin dışındakiler bile kütüğün bu acıklı sesini işitmişlerdir. Bunu duyan Allah Resûlü (s.a.v.) minberden inerek kütüğü teselli etmişti. Bu tesellinin ardından, ağladıktan sonra susturulan küçük çocuk gibi kütüğün inlemesi dinmişti. Sonrasında Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: “*Nefsim elinde olan Allah’a andolsun ki eğer kütüğü bu acıklı halinde bıraksaydım,* kıyamete kadar öylece *inlemeye devam ederdi.*”[1]

Efendimiz (s.a.v.) hutbe verirken ashâbına yönelir, ashâb-ı kiram da pür dikkat can kulağıyla onu dinlerdi. Çünkü onlara kendisine yaklaşmalarını ve dikkatle dinlemelerini emrederdi. Herhangi birisi diğerine “Sus!” bile dese veya önündeki küçük taşlarla oynasa yanlış ve boş bir şey yapmış olacağını, dolayısıyla cumanın bereketinden mahrum olacağını söylerdi.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (3584).

Efendimiz'in (s.a.v.) hutbeleri dosdoğru bir lehçeye sahipti. Öz bir şekilde meramı cemaate ifade eden hitabelerdi. Dinleyenlerde infial oluşturan tesir gücü yüksek hutbelerdi.

Bir keresinde Resûlullah (s.a.v.) hutbe vermek maksadıyla ayağa kalkmıştı. Etrafındakilere "*Sizi azaptan sakındırdım! Sizi azaptan sakındırdım! Sizi azaptan sakındırdım!*" buyurdu. Bunu yüksek sesle söyleyen Efendimiz'i (s.a.v.) çevresindekilerin hepsi de iştimişlerdi. Bu hatırlatmanın heybetinden Peygamberimiz'in (s.a.v.) mübarek omuzlarındaki cübbesi yere düşmüştü.[1]

Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu hadisini, bunu söylediği esnadaki tavrını ve etrafındakileri etkilemesini tahayyül edebiliyor musunuz? İşte bu tavır peygamberlik delillerindendir. Kendisinin söylediği sözün yüceliğinden etkilenmesi ve etrafındakileri etkilemesi bu tavrın ne kadar açıklayıcı ve doyurucu olduğunu göstermektedir.

Ashâb-ı kiram Efendimiz'in (s.a.v.) hutbe esnasındaki tavrından daima etkilenirlerdi. Onun hutbe esnasında sesinin yükseldiğini, gözlerinin kızardığını, mübarek simasının değiştiğini ve ordusuna dikkatle yön veren bir komutan gibi hutbeleri irâd ettiğini aktarırlar. Efendimiz'in (s.a.v.) hutbe esnasında büründüğü bu halden ashâb-ı kiram elbette etkilenirdi. Çünkü bu durum, onun söylediklerine ne derece önem verdiğinin göstergesiydi.

Hutbe okunduğunda minberler sallanır Çiğ taneleri hisseder ve kalpler ağlardı[2]

Peygamberimiz (s.a.v.) hutbe okurken bastona[3] veya yaya[4] yaslanırdı. Bu uygulama Arapların kadim âdetlerindendi. Efendimiz (s.a.v.) bu âdeti devam ettirmiştir.[5] Aynı şekilde elinde baston veya hurma ağacından yapılmış bir baston taşır, yürüdüğünde bunlardan destek alırdı.[6] Bu da Arapların âdetlerindendi. Baston kullanmanın ibadet olan sünnetlerden değil de âdet olan sünnetlerden olduğunu burada söyleyemek durumundayız.[7]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (719); Buhârî, *Sahîh* (934); Müslim, *Sahîh* (851).
(2) Ahmed Şevkî, *eş-Şevkiyyât/el-Kasîdetü'l-hemziyye*, 42.
(3) Abdurrezzak, *Musannef* (5400).
(4) Abdurrezzak, *Musannef* (5330).
(5) Şevkî Dayf, *el-Beyân ve't-Tebyîn*, 3/80; a.g.m., *Târîhu'l-Edebi'l-Arabî*, 416.
(6) Buhârî, *Sahîh* (4721); Müslim, *Sahîh* (2794).
(7) Elbânî, *es-Silsiletü's-Sahîha*, 2/20.

Efendimiz (s.a.v.) hutbelerine Allah'ı layıkıyla hamd ve senâ etmekle başlardı. Daha sonra iki kere şehâdet getirirdi ve şöyle derdi: "İçinde şehâdetin olmadığı hutbe çolak el gibidir."[1]

Hutbelerinde çokça vaaz ve nasihat içeren Kur'ân ayetleri okurdu. Câbir b. Semüre Peygamberimiz'in (s.a.v.) hutbelerini ayakta okuduğunu[2] ve bu esnada Kur'ân'dan alıntılar yapıp Allah'ı zikrettiğini aktarmıştır. Aynı şekilde Ümmü Hişâm b. Hâris b. En-Nu'mân Kâf süresini bizzat Efendimiz'in (s.a.v.) cuma hutbelerinde kendisinden işiterek ezberlediğini aktarmıştır.[3] Peygamberimiz'in (s.a.v.) cuma hutbesinde Kâf süresini okuması bu surede çokça vaaz ve nasihat olmasındandır; ölümü, tekrar dirilmeyi ve ahiret hayatını hatırlatan ayetlerin bulunmasındandır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) seçtiği cuma hutbeleri dinin temel meselelerini ele alan, imanın ilkelerini ortaya koyan hitabelerdi; cennet ve cehennem hayatını tasvir eden, Allah'ın cennet ehline vereceği in'âm ve ihsanı anlatan, cehennem ehline uygulayacağı azabı haber veren hutbelerdi. Böylelikle kalpler Allah'a iman neşvesiyle dolardı; O'nun şânını tazim ve tebcil etmekle coşardı. Bu hutbeleri dinleyen ashab-ı kiram cennet ve cehennemi gözleriyle görmüş gibi olurlardı; kalplerinde korku ve rahmet duyguları tazelenirdi. Kalpler ürperir ve gözyaşları akardı. Ashâbın boynu eğilir ve ağlamalarından mescitte uğultu meydana gelirdi.

Peygamberimiz'in Medine'de verdiği yaklaşık beş yüz hutbe olmasına rağmen bunların nakledilmemiş olması yukarıda belirttiğimiz sebeplerle açıklanabilir. Çünkü bu hutbeler Kur'ân ayetlerinde ve hadislerde aktarılagelen genel ilkeleri barındıran nasihatlerin yoğun olduğu hutbelerdi.

Efendimiz (s.a.v.) cuma hutbelerini kısa tutar, namazı uzatırdı. Bu konuda şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki kişinin namazı uzun, hutbeyi kısa tutması anlayışlı olduşuna alâmet*tir. Binâenaleyh siz, namazı uzun tutun fakat hutbeyi kısa kesin. Muhakkak ki özlü konuşmanın tesiri daha güçlüdür.*"[4]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (8018).
(2) Müslim, *Sahîh* (862).
(3) Müslim, *Sahîh* (873).
(4) Müslim, *Sahîh* (869).

Sevgili Peygamberimiz’in (s.a.v.) hutbe esnasındaki heybetli duruşu ve vakarı onu sert mizaçlı kılacak ölçüde değildi. Onun heybeti ve vakarı hutbe esnasında dinleyenlerin kendi aralarında konuşmalarına veya onun birine hitaben konuşmasına engel değildi. Kimi zaman herhangi bir sebeple hutbeyi bölerse tekrar döner ve tamamlardı. Bir keresinde cuma hutbesini irad ederken Süleyk el-Ğatafânî gelmişti. Efendimiz ona hitaben şöyle demişti: “*Ey Süleyk kalk da hızlıca iki rekât namaz kıl.*”[(1)] Bir keresinde de hutbe esnasında torunları Hasan ve Hüseyin kırmızı bir gömlek giymiş halde mescide gelmişlerdi. Oynayarak yürüyorlardı. Efendimiz (s.a.v.) minberden inip onları aldı, tutup minbere doğru kaldırdı ve minbere çıkıp şöyle dedi: “*Allah doğru söyledi:* **‘Mallarınız ve çocuklarınız ancak imtihan vesilesidir.’**[(2)] *Bunların düşe kalka oynayarak yürüdüklerini gördüm, dayanamayıp sözümü bölüp onları yanıma aldım.*”[(3)] buyurdu. Bunu söyledikten sonra kaldığı yerden hutbeye devam edip tamamladı.

Yine bir keresinde Efendimiz’in (s.a.v.) cuma hutbesini okuduğu esnada bedevî bir Ârâbî ona yöneldi ve ayağa kalkarak şöyle dedi: “Ey Allah’ın Resûlü mallarım yandı ve helak oldu. Ailem aç. Yapacak hiçbir şeyim yok. Yağmur yağdırması ve bize rızık vermesi için Allah’a dua eder misin?”

Anam babam sana fedâ olsun Ey Allah’ın Resûlü! Şu duruma bakar mısınız? Allah Resûlü’nün hutbesini bitirmesini beklemeye tahhammül etmeden konuşmaya ve bir şeyler istemeye çalışan bir kişi. Bu durumda Efendimiz’in (s.a.v.) hutbe esnasında sözünü bölen bedevîye davranışı ne kadar incedir. Çünkü bu durum onu kızdırmamıştı veya davranışında bir değişikliğe sebep olmamıştı. Bedevîye hızlıca cevap vermeye çalışmış, onun sıkıntısını gidermek için hemen oracıkta dua etmişti. Ellerini gökyüzüne kaldırıp yağmur duası etmişti. Efendimiz (s.a.v.) daha minberinden inmeden de duası kabul olunmuş ve yağmur yağmaya başlamıştı.[(4)]

Temîm b. Esed el-Ezdî Efendimiz’in (s.a.v.) hutbe okuduğu esnada mescide girip: “Ey Allah’ın Resûlü uzak diyarlardan gelip dinini bilmeyen ama öğrenmek isteyen biriyim. Ne buyurursunuz?” diye sormuştu. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) hutbesini bölerek

(1) Müslim, *Sahîh* (875).
(2) Teğâbun 15; Enfâl 28.
(3) Ebû Dâvûd, *Sünen* (1109).
(4) Buhârî, *Sahîh* (1013); Müslim, *Sahîh* (897).

hemen ona yöneldi. Ayakları demirden olan bir oturak getirildi ve Efendimiz (s.a.v.) bahsi geçen iskemleye oturdu. Temîm'e dini öğretmeye başladı. Ona öğretecekleri bittiğinde hutbesine kaldığı yerden devam etti ve hutbeyi tamamladı.[1]

Bilindiği üzere hutbe esnasında hatibin sözünün bölünmesi hatip için çok zor bir durumdur. Ancak Efendimiz (s.a.v.) kendisine hutbe esnasında soru soran yabancıyı önemsemiş ve sorduklarına içtenlikle cevap vermiştir. Hutbesini bölerek kendisi onun yanına gitmiş, onu yanına çağırmamıştı. Bununla birlikte etrafınfakilerin de söylenenleri duyması ve aktardıklarını öğrenmesi için getirilen tabureye oturmuştu. Soruları o şekilde cevaplamıştı.

Temîm de Efendimiz'i (s.a.v.) pür dikkat dinlemiş ve öğrettiklerini kavramaya çalışmıştı. Bu ikili diyolog bitince Efendimiz'i (s.a.v.) hutbeye kaldığı yerden devam etmişti. Burada verilen örnekler, Peygamberimiz'in (s.a.v.) yüce ahlâkını, hilmini, inceliğini ve mü'minlere olan şefkatini gösteren önemli örneklerdendir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) kibirli ve cebbâr değildi. Gösterişe ve insanlara korku salmaya çalışan hatipler gibi hutbe okumazdı. İnsanları hidayete erdirmeye ve onlara yol göstermeye çalışan bir üslupla hutbelerini irâd ederdi. Hutbe okuduğu esnada ve minberdeki makamında etrafındakilerle ne kadar güzel bir ilişkisi olduğu her hâlinden belli olurdu; tevazuu, hilmi, anlayışı ve kuşatıcılığı hemen fark edilirdi. Nitekim o, yürüyen ve oynayan çocuklar, soru soran yabancı ve kendisinden dua isteyen ihtiyaç sahibi için hutbesini bölmüştü. Onları güzel ahlâk ve iyilikle kuşatmaya çalışmıştı. Başka bir zaman da ashâbına hutbe irad ederken Şam'dan zahire getiren bir kervan gelmişti. İnsanlar hutbeyi dinlemeyi bırakıp kervana doğru koşmuşlar, Efendimiz'i (s.a.v.) dinleyen sadece on iki kişi kalmıştı. **"Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler ve seni ayakta bırakırlar."**[2] meâlindeki ayet-i kerime bu sebeple nazil olmuştur.

Bütün bunlarla beraber Efendimiz'in (s.a.v.) onları azarladığı, kınadığı veya onlardan birini çağırıp sert bir üslupla uyardığı nakledilmemiştir. Ancak söz konusu hâdise üzerine nazil olan ve yukarıda meâlinin bir kısmı arzedilen ayet-i kerime onları

(1) Müslim, *Sahîh* (876).
(2) Cuma, 11.

uyarmaya yetmişti: **"De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır."**[1]

Efendimiz (s.a.v.) kalbinde insanlara rahmet ve merhamet taşıyan, onların hidayete ermesi için çaba gösteren şefkatli bir davetçi idi. İnsanoğlunun fıtratında bulunan duyguları biliyordu; zayıflık ve eksikliklerinden haberdardı. Bu konuda daima onlara anlayış gösterir ve yardımcı olmaya çalışırdı. Böylece onların eksikliklerini hakîmâne bir terbiye ile kapatır ve örterdi. Onları şefkat ve yumuşaklıkla eğitirdi.

İkinci hutbesini bitirdiğinde Bilal (r.a.) namaz için kamet getirir ve akabinde Efendimiz (s.a.v.) namazı kıldırırdı. Cuma namazında çoğunlukla Âlâ ve Ğâşiye surelerini okurdu. Kimi zaman da cuma namazının önemini vurgulayan ve cuma namazı esnasında Müslümanların takınması gereken tavrı belirten Cuma suresini okurdu. İkinci rekâtta kimi zaman Münâfikûn suresini okurdu. Bu sureyi cuma namazında okumasının amacı ümmeti nifak tuzağından korumaktı; dünyadalığın onları cuma namazından ve Allah'ın zikrinden alıkoymasını engellemekti. Eğer bu konuda yanlış yaparlarsa mutlaka kaybedenlerden olacaklarını hatırlatmaktı. Ayrıca bu sureyi okuyarak onları en büyük saadet sebeplerinden olan infaka yani Allah yolunda bol bol hayır işleyip tasaddukta bulunmaya teşvik etmekti. Mutlak gerçek olan ölüm ansızın gelip de onları hayırlardan mahrum etmeden önce uyarmaktı.[2]

Efendimiz (s.a.v.) cuma namazı bittikten sonra evine gider ve iki rekât namaz kılardı. Nitekim İbn Ömer'den Efendimiz'in (s.a.v.) cuma namazından sonra evinde iki rekât kıldığı rivayet olunmuştur.[3]

Bir başka rivayette ise Peygamberimiz (s.a.v.) cuma namazını kılan kişinin namazdan sonra dört rekât namaz kılmasını emretmiş ve şöyle buyurmuştur: "*Sizden birisi Cuma namazın*ı kıldıktan sonra dört *rekât namaz kılsın.*"[4]

Yukarıda aktardığımız birbirinden farklı anlamları ifade eden bu iki hadis-i şerifin arasını ulemâ şöyle telif etmişlerdir: "Cuma namazının sünnetini camide kılacak kişi dört rekât, evinde kılacak kişi iki rekât kılmalıdır."[5]

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (4899); Müslim, *Sahîh* (863).
(2) İbnu'l-Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, 1/529-530.
(3) Buhârî, *Sahîh* (937); Müslim, *Sahîh* (882).
(4) Müslim, *Sahîh* (881).
(5) İbnu'l-Kayyim, *Zâdu'l-Meâd*, 1/552.

Peygamberimiz (s.a.v.) cuma namazına ilk vaktinde gitmeye özen gösterirdi. İnsanlar da onunla beraber evlerinden çıkarlar ve onu takip ederlerdi. Seleme b. Ekvâ‘ şöyle demiştir: “Cuma namazının vakti girdiğinde Allah Resûlü’nün (s.a.v.) yanında toplanır ve hafif gölgeleri arayarak ve onu takip ederdik.”(1) Diğer bir rivayet şöyledir: “Allah Resûlü (s.a.v.) ile beraber cuma namazına gittiğimizde (güneş zirvede olduğundan) çok az bir gölgelik olurdu.”(2)

Allah Resûlü (s.a.v.) ve ashâb-ı kiram cuma namazına katılmak için özenle hazırlık yaparlardı. Bu sebeple cuma gününün programı diğer günlerden farklılık gösterirdi. Cuma gününe mahsus farklılıkları şu şekilde sıralayabiliriz: Öğlene yakın (kuşluk vaktinde) yedikleri yemeği, cuma namazına hazırlandıklarından namazın sonrasına ertelerlerdi. Öğlen vaktinde uyudukları kaylûle uykusunu yine meşguliyetlerinden dolayı namazın sonrasına ertelerlerdi. Sehl b. Sa‘d (r.a.) şöyle demiştir: “Allah Resûlü (s.a.v.) ile beraber olduğumuz dönemde cuma namazından önce yemek yemez ve kaylûle yapmazdık.”(3) Sahabe o günkü yemeklerini ve istirahatlerini namazın sonrasına ertelerdi. Câbir (r.a.) şöyle demiştir: “Allah Resûlü (s.a.v.) ile beraber Cuma namazını kılar, sonrasında develerimizi su içirmeye çıkartırdık.”(4)

Efendimiz’in (s.a.v.) cuma namazının faziletine dair belirttiği diğer bir husus, bu gündeki herhangi bir vakitte duaların mutlak bir şekilde kabul olunacağı müjdesi idi. Ebû Hureyre (r.a.) Allah Resûlü’nün (s.a.v.) cuma gününü andıktan sonra şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “*Onda* (Cuma gününde) öyle bir vakit vardır ki, şayet bir Müslüman namaz kılarken o vakte rastlar da, Allah›tan bir şey isterse, Allah ona dilediğini mutlaka verir.” Bu vaktin kısa bir süre olduğuna da mübarek eliyle işaret etmiştir.(5)

Sözü edilen icabet vaktinin ne zaman olduğu hususu ulemâ arasında tartışmalıdır. Doğruya en yakın olan görüş bu vaktin cuma namazı esnasındaki secdede veya

---

(1) Müslim, *Sahîh* (860).

(2) Buhârî, *Sahîh* (4168); Müslim, *Sahîh* (860).

(3) Buhârî, *Sahîh* (939); Müslim, *Sahîh* (859).

(4) Müslim, *Sahîh* (858).

(5) Buhârî, *Sahîh* (935); Müslim, *Sahîh* (852). İbn Kayyim, Cuma namzının faziletlerinden otuz üç tane sayar. Suyûtî de bu sayıyı yüze ulaştırır. Bkz.: İbn Kayyim, *Zâdu’l-Meâd*, 1/363-425; Suyûtî, *Nûru’l-Luma‘ fî Hasâisi’l-Cum‘a*.

namazdan hemen sonraki vakitte olduğudur. Yukarıda zikrettiğimiz hadis-i şerif de bunu destekler mahiyettedir. Cuma günündeki en hayırlı namaz da cuma namazıdır. Ayrıca Ebû Musa'dan (r.a.) rivayet edilen *"Sözü geçen zamanın, imamın hutbede oturmasından namazın tamamlanması arasındaki zaman aralığı olduğu."*[1]na dair hadis-i şerif de yine bu görüşü destekler mahiyettedir.

Yukarıdan itibaren anlatılanlara ilave olarak şunu diyebilirim; hadis külliyatında Efendimiz'in (s.a.v.) cuma akşamını özel bir ibadete ayırdığı veya haftanın diğer günlerinden farklı gelenek takip ettiğine dair herhangi bir veriye ulaşamadım. Sahâbenin aktardıkları arasında da böyle bir bilgiye rastlamadım. Allah Teâlâ her şeyin en doğrusunu, en iyi bilendir.

Pazartesi

Efendimiz (s.a.v.) pazartesi günlerinde oruçlu olurdu. Bu güne özel bir saygı gösterir ve bu günde olan şeyleri hayırla yâd ederdi.

Ebû Katâde'den rivayet edildiğine göre Allah Resûlü'ne (s.a.v.) bir keresinde pazartesi günü orucu hakkında soru sorulmuştu. Bunun üzerine; *"Bu, benim doğduğum gündür ve ben bu günde peygamber olarak gönderildim."*[2] buyurmuştur.

Evet, Allah Resûlü (s.a.v.) pazartesi günü doğmuş ve yine bu günde peygamber olarak gönderilmiştir. Mekke'den ayrıldığı ve Medine'ye geldiği gün yine pazartesi günlerine tevafuk eder. Aynı şekilde bir pazartesi günü ahirete irtihal etmiştir.[3]

Perşembe

Efendimiz (s.a.v.) perşembe gününe de özel bir saygı gösterirdi. Bu günde oruç tutarak bu günün pazartesi günü ile yücelik konusunda ortak olduğunu belirtirdi. Perşembe günlerinde hayırlı işler yapmanın faziletlerinden bahsederdi. Bu günde amellerin Allah katına yükseltildiğini beyan ederdi. Pazartesi ve perşembe günlerinde Allah'ın günahları affettiğini ve bu günlerde cennet kapılarının açıldığını söylerdi.

(1) Müslim, *Sahîh* (853).
(2) Müslim, *Sahîh* (1162).
(3) Beyhakî, *Delâilu'n-Nubuvve*, 7233; İbn Abdi'l-Ber, *et-Temhîd*, 21/263.

Hz. Aişe validemizden (r.a.) rivayet olunduğuna göre Efendimiz (s.a.v.) pazartesi ve perşembe günlerinde oruçlu olmaya özen gösterirdi.[1]

Ebû Hureyre'nin (r.a.) şöyle dediği rivayet edilmiştir. Allah Resûlü şöyle buyurdu: "*Pazartesi ve perşembe günleri kulların amelleri Allah katına yükseltilir. Ben de bu günlerde oruçlu olmak isterim.*"[2]

Üsâme b. Zeyd'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: "Bir keresinde Allah Resûlü'ne dedim ki; 'Ey Allah'ın Resûlü, kimi zaman çokça oruç tutuyorsun kimi zamanda buna ara veriyorsun.' Bana bu günlerin hangi günler olduğunu sordu. Pazartesi ve perşembe günleri olduğunu söyleyince şöyle cevap verdi: 'Şüphesiz kulların amelleri â*lemlerin Rabbi Allah'a pazartesi ve perşembe günleri arz olunur. Ben de oruçlu iken amellerimin arz olunmasını isterim.*'"[3]

Yine Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "*Cennet kapıları pazartesi ve perşembe günleri açılır. Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmayan her kulun günahları affedilir. Yalnız din kardeşi ile aralarında düşmanlık bulunan kimse müstesna!* (Onlar hakkında) *şu iki kişiye barışıncaya kadar mühlet verin! Şu iki kişiye barışıncaya kadar mühlet verin! Şu iki kişiye barışmcaya kadar mühlet verin! denilir.*"[4]

Bu iki günde (pazartesi ve perşembe) cennet kapılarının açılması hâdisesi ifadenin zahirine göre anlaşılabilir. Buna göre kapıların açılması cennetteki meleklerin bu iki günde vefat edenlerin ruhları için hazırlık yapması ve onları beklemesi şeklinde anlaşılabilir. Bunun yanı sıra söz konusu durumu bu günde Allah'ın Müslümanların günahlarını affettiği ve meleklerin de cennet kapılarını rahmet vesilesi olması hasebiyle açması şeklinde de anlaşılabir. Her şeyin doğrusunu en iyi bilen Allah Teâlâ'dır.[5]

---

(1) Tirmizî, *Sünen* (745); Nesâî, *Sünen* (2359); İbn Mâce, *Sünen* (1729).
(2) Tirmizî, *Sünen* (747).
(3) Ebû Dâvûd, *Sünen* (2436); İbn Mâce, *Sünen* (2358).
(4) Müslim, *Sahîh* (2565); İbn Mâce, *Sahîh* (1740).
(5) Kurtubî, *el-Müfhim* (6/540).

SENENİN DİĞER GÜNLERİ

Senenin bazı günlerinde o güne mahsus birtakım üstünlükler vardır. Dolayısıyla sadece bu günlerde yapılan ibadetler ve bu ibadetlere göre şekillenen hükümler bulunur. İşte bu günlere dair Efendimiz'in (s.a.v.) hidayet ve rehberliğinin izlerini sürmeye çalışacağız.

Bayram Günü

Peygamberimiz (s.a.v.) Medine’ye geldiğinde buranın halkının kutladığı iki bayram vardı. Ve bunlar putperest cahiliyye toplumunun âdetlerindendi. Efendimiz (s.a.v.) bu iki bayramı İslâm dininin şiarından olan mübarek iki bayram ile değiştirdi. Bunlardan birincisi, Ramazan Bayramı’dır ki, Ramazan ayını hayırla tamamladığımızın müjdesidir. Bu cihetle sevinç kaynağımızdır. İkincisi Kurban Bayramı’dır. Hacca gidenler için hac menâsikini tamamlamanın mutluluğu ve neşesini ifade eder. Hacca gitmeyenler için son on günün hayırlı amellerinin tamamlanmasıyla oluşan sevincin göstergesidir.

Peygamberimiz (s.a.v.) ile geçen bayramlar tabiatıyla bir başka olurdu; Allah’ın rahmeti, ihsanının yüceliği tezahür ederdi. İnsanların muhabbet ve samimiyetle bir araya gelmesiyle manevî bir iklim meydana gelirdi. Dolayısıyla bayramlar, apaçık bir neşe kaynağı olurdu.

Efendimiz (s.a.v.) bayram günlerinde en güzel elbiselerini giyerdi. Onun (s.a.v.), sadece bayram ve cuma günleri giydiği bir hüllesi vardı. Kimi zaman da yeşil[1] veya kırmızı[2] cübbesini giyerdi. Ramazan Bayramı namazı için evden çıkmadan önce tek sayıda olacak şekilde[3] hurma yerdi. Kurban Bayramında ise bayram namazından

(1) Ebû Dâvûd, *Sünen* (3021).
(2) İbn Sa‘d, *et-Tabakâtu’l-Kübrâ*, 1/388.
(3) Buhârî, *Sahîh* (953).

dönünceye kadar bir şey yemezdi. Namazdan sonra kesilen kurban eti ile siftah ederdi.[1] Her iki bayram için gusül abdesti alıp yıkanır ve güzel kokular sürerdi. Sahâbe-i kiram, Efendimiz'in (s.a.v.) bu güzel âdeti devamlı yaptığını aktarmışlardır.[2]

Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) bir gelenek haline getirdiği bu seciyyeler ile İslâm şiârının yüceltilmesi bir gelenek hâline getirilmiştir. Bu aynı zamanda selîm fıtrata uygun olarak, insanlarla beraber olacağı ortamlarda insanın tabiatında olan süslenme ve güzel görünme hasletlerini ifade eder.

Efendimiz'in (s.a.v.) bayram ve yağmur namazlarını kıldığı yer günümüzde Ğimâme Mescidi'nin bulunduğu yerdir. Mescid-i Nebevî'nin günümüzdeki yeri esas alınacak olursa mescidin güney batı konumuna beş yüz metre uzaklıkta yer alır.

Efendimiz'in (s.a.v.) bu namazları kıldığı mekânda o vakitlerde herhangi bir mescid inşâ edilmemişti. O zamanlar buraları Medine'nin dışında yer alan binaların olmadığı boş araziler idi. Günümüzde burada inşâ edilen mescid Efendimiz'in (s.a.v.) namaz kıldığı alanın bir kısmı üzerine yükseltilmiştir. Efendimiz (s.a.v.) insanlarla beraber buraya gelir ve bu boş arazide bayram namazlarını kılardı. Çünkü o dönemde Mescid-i Nebevî bütün Müslümanlar'ın sığacağı ölçüde geniş değildi. Bayram namazı kılınacak olduğunda şehrin yakın-uzak her yerinden insanlar, namazı Efendimiz (s.a.v.) ile birlikte kılmak için akın akın gelirlerdi. Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) tembihinden dolayı kadınlar da bayram namazlarına katılmaya çalışırlardı. Ümmü Atiyye (r.a.) şöyle demiştir: "Bize bayramlarda evlenmemiş genç kızlarla, iffetli hanımların namazgâha çıkarmaları; hayızlı kadınların da Müslümanların namazgâhından biraz uzaklaşmaları emredilirdi. Bir kadın, 'Ey Allah'ın Resûlü elbisesi (çarşafı yani dış kıyafeti) olmayanlar da gelsin mi?' diye sordu. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.) şöyle cevap verdi: '*Bu durumda olanlara kocaları elbise alsın.*'"[3]

Kadınlı erkekli şehrin en ücra yerlerinden bile gelip toparlanan büyük kalabalık, bir topluma mensubiyetin ve toplumu bir arada diri tutmanın nişanesi idi. İnsanların günlük meşguliyeti içerisinde birbirlerinden uzak olmaları cemaatle kılınan namazlarla, cuma

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (22984).
(2) Bkz.: İbnü'l-Mulkin, *el-Bedrü'l-Münîr*, 5/41,45.
(3) Buhârî, *Sahîh* (324); Müslim, *Sahîh* (890).

ve bayram namazıyla giderilmeye çalışılırdı. Aynı şekilde bayram namazları da uzakta-yakında bulunan bütün Müslümanları bir araya getirirdi. Onlardaki bütünleşmiş bir toplum olma duygusunu pekiştirirdi. Bu sebeple Allah Resûlü (s.a.v.) kadınların bayram namazlarına katılmalarını emretmiştir. Cemaatle kılınan namazlar bütün Müslümanları bir araya getirir ve bütünleştirirdi.

Peygamberimiz (s.a.v.) bayram namazını kıldıracağı zaman, önüne bir mızrak konulur ve burası namazın sütresi olurdu. Çünkü namaz kıldıkları boş arazide imamın bulunduğu noktayı belirleyen bir işaret (bir mihrap) yoktu. Bu mızrak Necâşî'nin Zübeyr'e (r.a.) hediye ettiği mızraktı. Zübeyr de bu mızrağı Efendimiz'e (s.a.v.) hediye etmişti.[1]

Sahâbe-i kiramın uygulamasından anlaşılacağı üzere Efendimiz (s.a.v.), **"Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık Yüce Allah'ın şânını tazim eip** şükretmeniz içindir."[2] ayetinin buyruğunca amel etmek içindi. Peygamberimiz (s.a.v.) bayram namazını kıldırmaya giderken gür bir sesle çokça tekbir getirirdi.[3]

Peygamberimiz (s.a.v.) namazı kıldıracağı yere vardığında hutbeden önce ezan ve kamet getirilmeden[4] iki rekât namaz kılardı. İlk rekâtta iftitah tekbirinin akebinde peş peşe aralarında hafifçe durakladığı yedi tekbir getirirdi.[5] Tekbirler tamamlandığında Fatiha süresini okumaya koyulur; iki rekâtın birisinde Kâf süresini diğerinde Kamer süresini okurdu.[6] Kimi zaman da Âlâ süresi ile Ğâşiye süresini okuduğu olurdu.[7] Kıyamı tamamladığında rükûa ve sücuda gider ardından ikinci rekâtın başlangıcında beş tekbir getirirdi. Sonrasında kırâatı tamamlardı.

Namaz tamamlandığında cemaati karşısına alacak şekilde durur, ashab-ı kiram da saflar halinde dizilmiş bulunurlardı. Can kulağı ile Efendimiz'in (s.a.v.) söyleyeceklerine

(1) Buhârî, *Sahîh* (973); Müslim, *Sahîh* (501).
(2) Bakara, 185.
(3) Buhârî, *Sahîh* (971); Müslim, *Sahîh* (890).
(4) Ebû Dâvûd, *Sünen* (1146).
(5) Ebû Dâvûd, *Sünen* (1149).
(6) Müslim, *Sahîh* (891).
(7) Müslim, *Sahîh* (878).

dikkat kesilirlerdi. Oradaki namazgâhta Efendimiz’in (s.a.v) minberi yoktu. Olduğu yerde ayağa kalkıp hutbelerini irâd ederdi. Hutbeye hamdele ile başlar, hutbenin farklı yerlerinde çokça tekbir getirirdi. Hutbede cemaate vaaz ve nasihat ederdi.

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) bu manevi atmosferi şöyle anlatır: “Allah Resûlü (s.a.v.) Ramazan ve Kurban bayramlarında namaz için musallaya giderdi. Onun bayramlarda ilk yaptığı şey namazı kılmak olurdu. Namaz bittikten sonra ayağa kalkıp insanlara döner ve onlara öğüt verirdi. Bazı tavsiyelerde bulunur ve bazı emirler verirdi. Ashab-ı kiram da saflar halinde oturup onu dinlerdi. Hatta askerî birlikler gönderecekse buradan gönderir veya vermek istediği talimatlar varsa verir ve sonra evine giderdi.”[(1)]

İbn Abbas (r.a.) şöyle demiştir: Allah Resûlü’nün (s.a.v.) bir bayram günü çıkıp iki rekât namaz kıldırdığına ve sonrasında hutbeyi okuduğuna şahit oldum. Kadınların hutbeyi işitemediklerini farkedince onlara yönelerek vaaz verdi ve sadaka vermelerini tavsiye etti. [Kadınlar sadaka vermeye başlayınca] Bilal elbisesini serdi. Bunun üzerine orada bulunan kadınlar, küpe ve gerdanlıklarını ortaya bırakmaya başladılar.[(2)]

Câbir b. Abdullah (r.a.) şöyle aktarır: “Allah Resûlü (s.a.v.) ile beraber bayram namazını kıldım. Hutbe okumadan önce ezan ve kamet getirilmeden namaza durdu. Sonrasında Bilal’e dayanarak ayağa kalktı; vaazında insanlara Allah’a karşı takvalı olmalarını ve O’na itaat etmelerini emretti. Sonrasında kadınların bulunduğu tarafa gelerek, onlara da vaaz ve nasihatte bulundu. Onlara: *‘Ey kadınlar topluluğu sadaka verin! Zira cehennem ehlinden çoğunun kadınlardan oluştuğu bana gösterildi’* buyurdu. İçlerinden bir kadın ayağa kalkarak: ‘Neden ey Allah’ın Resûlü?’ diye sordu. O da (s.a.v.) cevaben *‘Çünkü sizler çokça şikâyetçi olur ve kocalarınızın iyiliğine nankörlük yaparsınız.’* buyurdu. Bunu duyan kadınlar zinet eşyalarından Bilal’in serdiği elbiseye koyarak tasadduk etmeye başladılar.[(3)]

Efendimiz (s.a.v.) Kurban Bayramı namazında okuduğu hutbede kurban kesmenin hükmüne ve faziletine ilişkin bir hutbe irâd ederdi. Buna örnek olarak Berâ b. Âzib’in aktardığı şu hâdiseyi burada zikredebiliriz: “Bir Kurban Bayramı günü Allah Resûlü

(1) Buhârî, *Sahîh* (956).
(2) Buhârî, *Sahîh* (1431); Müslim, *Sahîh* 884.
(3) Buhârî, *Sahîh* (304); Müslim, *Sahîh* (885).

(s.a.v.) bize namazdan sonra hutbe okudu ve şunları söyledi: *'Bu güne namaz kılarak başlarız ve sonrasında kurban keseriz. Kim bu günde bizim gibi namaz kılar ve bizim kestiğimiz gibi kurban keserse şüphesiz bizim ibadet tarzımıza uygun hareket etmiş olur. Kim de namazdan önce hayvanını kesecek olursa bu ailesine yedirdiği bir etlik olur. Bu kişi kurban ibadetini yerine getirmiş sayılmaz.'* Bunun üzerine Ebu Bürde b. Niyâr kalkıp: 'Ey Allah'ın Resûlü, Allah'a yemin ederim ki, ben hayvanımı namaza gelmeden önce kesmiştim. Ben bu günün yeme içme günü olduğunu biliyordum. Bu yüzden erken davrandım ve kestiğim hayvandan biraz yiyip aileme ve komşularıma da ikram ettim dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.): *'Bu, et için kesilmiş bir koyundur.'* buyurdu. Ebu Bürde tekrar söz alıp: 'Fakat Ey Allah'ın Resûlü ben keçi kestim. Bu keçi bana göre iki koyundan daha değerli. Bunu kurban etsem görevimi yerine getirmiş olur muyum?' diye sorunca Allah Resûlü (s.a.v.) şu cevabı verdi: *'Evet olur. Ancak senden sonra hiç kimse için böyle bir kurban geçerli olmayacaktır.'"*[1]

Berâ b. Âzib (Ben şu anda onun sözlerini aktarırken onun gibi el kol hareketleri de yapacağım. Oysa benim parmaklarım onun parmaklarından, parmak uçlarım da onun parmak uçlarından daha kısadır) diyerek şöyle bir rivayette bulunmuştur: Resûlullah (s.a.v.) aramızda ayağa kalkıp şöyle buyurdu: *'Kurbanlıklar içerisinde kurban edilmeleri caiz olmayan dört hayvan vardır: Körlüğü açıkça belli olan tekgözlü, hastalığı açıkça belli olan hasta, topallığı iyice belli olan topal, ilikleri kurumuş derecede cılız hayvan."*[2]

Efendimiz (s.a.v.) kimi zaman kurbanlığını namaz kıldığı yerde keserdi. Buradaki maksadı, İslâm'ın önemli bir şiarı olan kurban kesme ibadetinin önemine vurgu yapmak ve kurbanın nasıl kesilmesi gerektiğini Müslümanlara öğretmekti. Câbir (r.a.) bu konuda şöyle demiştir: "Ben Allah Resûlü (s.a.v.) ile Kurban Bayramında namazgâhda bulundum. Hutbeyi bitirince minberinden indi. Bir koç getirildi. Resûlullah (s.a.v.);

بِسْمِ اللهِ وَاللهُ أَكْبَرُ هَذَا عَنِّي وَعَمَّنْ لَمْ يُضَحِّ مِنْ أُمَّتِي

(1) Buhârî, *Sahîh* (983, 5563, 6673); Müslim, *Sahîh* (1961).
(2) Ebû Dâvûd, *Sünen* (2802); Tirmizî, *Câmi'* (1497); Nesâî, *Sünen* (4383).

'Allah'ın adıyla (başlıyorum). *Allah en büyüktür. Şu* (koç) *benim ve ümmetimden kurban kesemeyen kimseler içindir.'* diyerek onu kurban etti.[(1)] Nitekim İbn Ömer (r.a.) de aynı şekilde Allah Resûlü'nün namaz kılınan alanda kurban kestiğini rivayet etmiştir.[(2)]

Allah Resûlü (s.a.v.) bazen de evine yakın bir yerde kurban vecibesini ifa ederdi. Bunu Hz. Aişe (r.a.) validemiz şöyle aktarmıştır: "Allah Resûlü (s.a.v.) siyah içinde yere basan, siyah içinde yatan ve siyah içinde bakan boynuzlu bir koç getirilmesini emir buyurmuştu. Kurban etmesi için kendisine böyle bir koç getirildi. Müteakiben Âişe'ye: '*Ey Âişe! Bıçağı getir!*' buyurdu. Sonra onu taşla keskinleştirmesini emretti. O da dediğini yaptı. Allah Resûlü (s.a.v.) koçu tutarak yatırdı ve sonra onu kesti. Keserken şöyle buyurdu: '*Bismillah! Ey Allahım! Muhammed'den, Muhammed'in ailesinden ve ümmet-i Muhammed'den kabul eyle!*' buyurdu ve onu kurban etti."[(3)]

Enes (r.a.) de şöyle demiştir: "Allah Resûlü (s.a.v.) boynuzlu, alaca beyaz tüylü iki koç kurban etti. Onları kendi eliyle kesti, besmele çekti, tekbir getirdi. Keserken mübarek ayağını onların boyunlarına yakın yere koydu."[(4)]

Efendimiz (s.a.v.) kurbanlıklarını fiziksel özellikleri en iyi olan hayvanlar arasından seçerdi. Ebû Hüreyre'nin (r.a.) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resûlullah (s.a.v.) Kurban Bayramı'nda kurban kesmek istediği zaman iri, semiz, çift boynuzlu, alaca ve yumurtalıkları burkulmuş iki aded koç alınmasını emrederdi. Bunlardan birisini Allah'ın birliğine şehâdetle, O'nun peygamberliğine şehâdet eden ümmeti için, diğerini de kendisi ve ailesi için boğazlayıp kurban ederdi."[(5)]

Efendimiz'in (s.a.v.) kestiği bu kurbanlıkların çeşitliliği ve farklı cinsten olması ve kurban vecibesini farklı yerlerde gerçekleştirmiş olması, içinde bulunduğu durumun değişkenliğinden kaynaklanıyordu. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) Kurban Bayramı vakitlerinde uzun süreler boyunca Medine'de kalmıştı. Kimi zaman namaz kılınan yerde kimi zaman da evine yakın bir yerde; bazen bir koç bazen de iki koçla bu görevini

(1) Ebû Dâvûd, *Sünen* (2810); Tirmizî, *Câmi'* (1497); Nesâî, *Sünen* (1521).
(2) Buhârî, *Sahîh* (5552).
(3) Müslim, *Sahîh* (1967).
(4) Buhârî, *Sahîh* (5565); Müslim, *Sahîh* (1966).
(5) İbn Mâce, *Sünen* (3122).

ifa etmiştir. Bu farklı durum ve halleri gören sahabîler de gördüklerini sonraki nesillere aktarmışlardır. Tabiîdir ki, Efendimiz'in (s.a.v.) uygulamalarındaki bu çeşitlilik Müslümanlar için genişliğe ve rahatlığa neden olmuştur.

Allah Resûlü (s.a.v.) bayram hutbesini dinleyen kişinin oradan ayrılmasına müsaade etmişti. Aynı şekilde bayram günü cumaya denk geldiğinde (mutlaka yerine getirmesi gereken başka bir meşguliyeti olanların) cuma namazını kılmayabileceklerine dair kendilerine ruhsat tanımıştı.[1]

Efendimiz'in (s.a.v.) Müslümanlar için tanıdığı bu ruhsatlar dînî görevleri kolaylaştırması bakımından önemlidir. Çünkü insanlar bayram namazını kılmak için uzak yerlerden gelirler, sonrasında bayram gününde olan işleriyle meşgul olurlardı. Bu durum onlara büyük bir kolaylık sağlıyordu.

Allah Resûlü (s.a.v.) bayram namazından dönerken, gittiği yolu tercih etmezdi.[2] Bunun gerekçesi gidiş ve dönüş yollarının her ikisine de bereketin hâsıl olması şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca bu şekilde Efendimiz (s.a.v.) daha çok kişi ile karşılaşma imkânı bulurdu.[3] Çünkü Mescid- Nebevî ile bayram namazlarının kılındığı alan arasında uzun bir mesafe bulunuyordu.

Bayramlar sadaka ve ihsan ibadetlerinin yoğun bir şekilde gerçekleştiği, toplumsal dayanışmayı canlı tutan zamanlardır. Ramazan Bayramı'nda verilen fıtr sadakası, fakirleri istemelerinden engellemek için emrolunmuştu. Kurban Bayramında ise benzer şekilde insanlar kestikleri hayvanların etlerini ihtiyaç sahibi fakirlere dağıtırlardı.

Bayram günlerinde Ramazan ayının tamamlanması, hac menâsikinin yerine getirilmesi ve Zilhicce ayının son on gününde îfâ edilen ibadetleri yerine getirmiş olmaları hasebiyle Müslümanlar ziyadesiyle mesrur olurlar. Bayramlar ilahî rahmet ve bereketin fezeyân ettiği anlarıdır. **"De ki: Ancak Allah'ın lütfu ve rahmetiyle, işte bunlarla sevinsinler. Bu, onların** (dünya malı olarak) **topladıklarından daha hayırlıdır."**[4] İşte bu sebeple Allah Resûlü (s.a.v.) bayram günlerinde sevincini

(1) Ebû Dâvûd, *Sünen* (1070).
(2) Buhârî, *Sahîh* (986).
(3) Bkz.: *el-Feth*, 2/472.
(4) Yunus, 58.

ve mutluluğunu izhar ederdi. Enes (r.a.) şöyle demiştir: "Allah Resûlü Medine'ye geldiğinde burada eğlencelerin yapıldığı ve kutlanan iki gün vardı. Allah Resûlü de şöyle buyurdu: *'Allah size bu iki günden daha hayırlı iki gün bahşetti: Kurban ve Ramazan Bayramları.'*[1]

Yaşanan bu hâdisede iki bayramda da sevinmenin müstehab olduğuna dair delil vardır. Bu da Allah'ın kulları için şer'î hükümler arasında yer alır. Çünkü İslâm öncesi Cahiliyye döneminde var olan iki eğlenceyi bayramlarla değiştirmek, dînî bayramlarda da sevinç ve eğlencenin varlığının delilidir. Çünkü Nebî (s.a.v.) onlarla bu iki vaktin tayininde ihtilaf etmiştir.

Bayram günlerinde oruç tutmanın yasaklanması da yukarıda belirttiğimiz bu hususu desteklemektedir. Hz. Ömer'in (r.a.) hutbeden önce namaz kıldırdığı, sonrasında "Ey insanlar! Rasûlullah (s.a.v.) size bu iki bayramda oruç tutmanızı yasakladı. Bunların biri orucunuzu bitirdikten sonra oruç açtığınız Ramazan Bayramı'dır. Diğeri ise kestiğiniz kurbanlıklardan yiyeceğiniz gündür." dediği rivayet olunmuştur.[2]

Bunun sebebi oruçlu olma halinin bayramlardaki sevinç ve neşe haline ve bu günlerde Allah'ın ihsan ettiği helal nimetlerden yararlanmaya uygun olmamasıdır. Bundan dolayı Efendimiz, "*Arefe, Kurban Bayramı ve teşrik günleri biz Müslümanların bayramıdır. Bu günler yeme ve içme günleridir.*" buyurmuştur.[3]

Hz. Aişe'nin (r.a.) aktardığı şu hadis-i şerif de bu durumu açıklar: "Bir gün Allah Resûlü (s.a.v.) odama geldi. O sırada yanımda iki kız çocuğu vardı ve Buâs savaşlarına dair şarkılar söylüyorlardı. Nebî (s.a.v.) yerdeki mindere uzandı ve yüzünü diğer tarafa çevirdi. Bir süre sonra Ebû Bekir (r.a.) geldi ve beni: 'Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında şeytan işi çalgılarla eğleniyorsunuz, öyle mi?' diye azarlamaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ona yönelerek: *'Rahat bırak çocukları! Her kavmin bayramı vardır. Bu da bizim bayramımız.'* buyurdu."[4]

---

(1) Nesâî, *Sünen* (1556).
(2) Buhârî, *Sahîh* (5571); Müslim, *Sahîh* (1137).
(3) Ebû Dâvûd, *Sünen* (2419).
(4) Buhârî, *Sahîh* (2906); Müslim, *Sahîh* (892).

Efendimiz (s.a.v.) ile beraber yaşanan bayramlardaki sevinç ve neşeyi gösteren diğer bir hâdise ise Habeşlilerin yaşadığı şu olaydı: Habeşliler, Mescid-i Nebevî'de deflerle oynuyorlardı. Onları izlemeye gelen çocuklarla beraber mescitten yüksek sesler gelmeye başlamıştı. Nebî (s.a.v.) onları işitti ve onları izlerken Âişe'ye "Ey Humeyra! Onları seyretmek ister misin?" diye sordu. O da "İsterim." diye cevap verdi. Allah Resûlü (s.a.v.) Âişe'yi yerinden kaldırdı, çenesini omzuna koyup yüzünü de yanağına dayandırarak onları izlemesini sağladı. Aynı zamanda elbisesi ile Âişe'yi örtüyordu. Sonrasında onlara şöyle dedi: *"Haydi bakalım Erfide oğulları* (oynayın!). *Yahudiler bizim dinimizin ne kadar rahat olduğunu görsünler. Şüphesiz ki ben hoşgörülü hanîf din üzerine gönderildim."*(1)

İşte yaşanan bu tatlı hâdiseler Efendimiz (s.a.v.) ile beraber kutlanan bayramların ne derece sevinç ve neşe içinde geçtiğinin göstergesidir. Bu hadis-i şeriflere dayanarak ulemâ bayramlarda mutlu ve sevinçli olmanın İslâm'ın şiârından olduğunu belirtmişlerdir.

Kays b. S'ad; Allah Resûlü (s.a.v.) hayatta iken şahit olduğu bayramlarda sadece gerçekleştirilen defli eğlenceleri göremediğini aktarmaktadır.(2) Nitekim İyâd el-Eş'arî (r.a.) Enbâr'da bayramını geçirirken "Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında def çalarak nağmeyle eğlence yapıldığı gibi niçin sizler eğlenmiyorsunuz?" demiştir. Aktarılan başka bir rivayette ise onlara bizzat Efendimiz (s.a.v.) zamanındaki gibi neden eğlenmediklerini sormuştur.(3)

Kanaatimizce bayramlarda tertip edilecek eğlenceler her toplumun kendi geleneksel yapısına göre şekillenir ve kendiliğinden gelişir. Nitekim Habeşliler kendi kültürlerinde olduğu üzere Mescid-i Nebevî'de def çalıp oynamışlardı. Hz. Âişe'nin yanındaki kız çocukları Câhiliyye döneminde Buâs savaşlarını betimleyen şiirler ve şarkılar okuyup eğlenmişlerdi. Binaaleyh her toplumun ve her zamanın eğlence kültüründe (mubah dairesinde olmak kaydıyla) pek çok farklılık bulunabilmektedir.(4) Şüphesiz dinimiz kolaylık ve rahatlık dinidir. Kuşku yok ki Efendimiz (s.a.v.) hoşgörülü ve hanîf din üzerine gönderilmiştir.

(1) Buhârî, *Sahîh* (986); Müslim, *Sahîh* (892); Nesâî, *Sünen* (8902).
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (15479).
(3) İbn Mâce, *Sünen* (1302). Bkz.: İbn Ebî Hâtim, *el-İlel*, 2/575.
(4) Buhârî, *Sahîh* (2906); Müslim, *Sahîh* (892).

Aşûre Günü

Efendimiz (s.a.v.) Mekke-i Mükerreme'de bulunduğu zaman zarfında aşûre günü orucunu düzenli bir şekilde tutardı. İslâm öncesi Kureyşliler de bu günü yüceltir ve bu günde Kâbe'nin duvarını örterlerdi. Efendimiz (s.a.v.) Medine-i Münevvere'ye ilk geldiği dönemde aşûre günü oruç tutmaya devam etmiş ve insanlara da oruç tutmalarını emretmiştir. Ramazan ayı orucu farz kılındıktan sonra ise aşûre orucunu tutmayı bırakmış ve insanlara bu konuda emir vermemiştir. Şöyle buyurmuştur: "*Tutabilen aşûre orucunu tutsun. Dileyen de tutmasın.*"[1] Böylelikle aşûre orucu tutmak kesin bir dille emredilmeyen ancak teşvik edilen müstehab ibadetlerden sayılmıştır.

İbn Abbâs'dan şöyle dediği rivayet olunmuştur: "Nebî (s.a.v.) Medine-i Münevvere'ye gelince Yahudilerin aşûre günü oruç tuttuklarını gördü. Onlara: '*Bu nedir*?' diye sordu. Yahudiler: 'Bu güzel bir gündür. Allah İsrailoğullarını düşmanlarından bu gün kurtardı, bu sebeple Musa bugün oruç tuttu' dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.): '*Ben Musa'ya* (Musa'nın yaptığını yapmaya) *sizden daha layığım*' buyurdu. O gün oruç tuttu ve aşûre gününde oruç tutulmasını emretti.[2]

Böylelikle Allah Resûlü (s.a.v.) aşûre gününde orucu tek bir gün olarak tutmaya devam etti. Medine'ye ilk hicret ettiklerinde Yahudilerin gönlünü almak adına bu

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (1592); Müslim, *Sahîh* (1125).

(2) Buhârî, *Sahîh* (2004).

günde beraber oruç tutulurdu. Ancak daha sonrasında aşûre gününden sonraki gün de oruç tutarak onlardan farklı olmaya özen gösterilmiştir.

İbn Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: "Allah Resûlü (s.a.v.) aşûre günü oruç tutar ve bize de tutmamızı emrederdi. Ashâb-ı kiram dedi ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! Bu günü Yahudi ve Hristiyanlar da yüceltiyor.' O da cevaben: 'İnşallah önümüzdeki seneden itibaren doku*zuncu günü de oruçla geçireceğiz.'* buyurdu. Ancak Allah Resûlü (s.a.v.) bir sonraki seneye ulaşamadan vefat etti."[1]

Efendimiz (s.a.v.) aşûre orucuna büyük bir önem verirdi. Nitekim İbn Abbâs şöyle demiştir: "Nebî'nin (s.a.v.) diğer günlerden faziletli bulduğu hiçbir günde aşûre orucuna devam ettiği gibi oruca devam ettiğini görmedim. Ramazan ayında oruca devam ettiği gibi de hiçbir ayda oruca devam ettiğini görmedim."[2]

Efendimiz aşûre gününde oruç tutulması için teşvik eder ve bu günün faziletini zikrederdi. Nitekim şöyle buyurmuştur: "*Aşûre günü orucunu Allah'ın o günden önceki senenin günahlarına keffâret kılacağını ümit ederim.*"[3]

(1) Müslim, *Sahîh* (1134).
(2) Buhârî, *Sahîh* (2006); Müslim, *Sahîh* (1130).
(3) Müslim, *Sahîh* (1162).

Arefe Günü

Allah Resûlü'nün (s.a.v.) uygulamalarından anlaşıldığına göre, Medine'de bulunduğu süre zarfında arefe günlerini oruçlu geçirmiş; Müslümanları da bu günde oruçlu olmaları için teşvik etmiştir. Bu konuda şöyle buyurmuşur: "*Arefe günü orucunu Allah'ın o günden önceki ve sonraki senenin günahlarına keffâret kılacağını ümit ederim.*"(1)

Arefe gününün faziletine binaen o günde tutulan oruç da diğer günlerde tutulan nafile oruçlardan daha faziletli olduğu değerlendirilmiştir. Allah'ın Resûlü'nün (s.a.v.) vedâ haccı zamanında arefe günü oruçlu olmaması ise o günkü ibadetlerin daha dinç bir şekilde yapılması konusunda ümmetine örnek olmak içindir.

Ümmü Fadl b. Hâris'ten şöyle rivayet edilmiştir: "İnsanlar, arefe günü Resûlullah'ın (s.a.v.) oruçlu olup olmadığı konusunda farklı kanaatlere vardılar. Bazıları Resulullah oruçludur, bazıları da oruçlu değildir dediler. Bunun üzerine ben de Efendimiz'e (s.a.v.) bir bardak süt gönderdim. Kendisi devenin üzerinde bulunuyordu. Sütü alıp içti."(2)

Meymûne (r.a.) ise şöyle demiştir: "İnsanlar Nebî'nin (s.a.v.) arefe günü oruç tutup tutmadığı konusunda şüphe ettiler. Bunun üzerine Meymûne, vakfe alanında vakfe

(1) Müslim, *Sahîh* (1162).
(2) Buhârî, *Sahîh* (1661); Müslim, *Sahîh* (1123).

yapan Nebî aleyhisselama bir süt kabı ile süt gönderdi. Nebî aleyhisselam da insanlar kendisine bakarken o sütü içti."[1]

İbn Ömer'e (r.a.) arefe günü Arafat'taki oruç hakkında sorulunca şöyle cevap vermiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte haccettim, Arafat'ta oruç tutmadı. Ebû Bekir (r.a.) ile haccettim, o da tutmadı. Ömer (r.a.) ile haccettim o da tutmadı. Osman (r.a.) ile haccettim o da tutmadı. Bende o gün (hacda iken) oruç tutmuyorum, tutulmasını emretmem, tutulmasın da demem."[2]

Efendimiz'in (s.a.v.) vedâ haccı sırasında arafe günü içerisindeki sabahtan akşama kadar olan programı *Keennek Ma'eh*[3] adlı eserimizde tafsilatlı bir şekilde anlatılmıştır. Bu sebeple bu konu üzerinde burada daha fazla ayrıntıya girmiyorum.

(1) Buhârî, *Sahîh* (1989); Müslim, *Sahîh* (1124).
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (5080); Tirmizî, *Câmi'* (751).
(3) Bkz.: a.g.e., 81-106.

Ramazan Ayı

Ramazan Ayı, Kur’ân’ın ilk nüzulü ve Cibrîl-i Emin ile ilk karşılaşma ve buluşma ayıdır. Bu ayda Efendimiz (s.a.v.) Hirâ mağarasında iken ilk vahiy nazil olmuştur. İşte Ramazan ayı bu denli yüce hâdiselerin yaşandığı bir aydı. Allah (c.c.) Kur’ân’da Ramazan ayını şöyle tanımlar: **“Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur’ân’ın indirildiği aydır.”**(1)

Ramazan ayının haiz olduğu birçok faziletten dolayı Peygamberimiz (s.a.v.) ile Cebrâîl (a.s.) arasında gerçekleşen Kur’ân öğreniminin ayı olmuştur. Her Ramazan ayında Cebrâîl (a.s.) yeryüzüne iner, o güne kadar nâzil olan ayetleri mukabele suretiyle Peygamberimiz’e (s.a.v.) okurdu. Tabiatıyla her Ramazan ayında mukabele olunanın miktarı artmış olurdu. Hicretin onuncu yılından itibaren bu uygulama devam ettirilmişti. Onuncu yılda ise Ramazan ayının yirmi yedinci gününden sonra Cebrâîl (a.s.), Efendimiz’e (s.a.v.) iki kez Kur’ân okumuştu.(2) Efendimiz (s.a.v.) bu senede Kur’ân’ın iki kez hatmedilmesiyle vahyin sonlandığını anlamıştı. Bu seneden sonra sadece birkaç ayet nazil olmuştu. Bu durum, Alah Resûlü’nün yeryüzündeki risalet görevinin sona yaklaştığının ve yüce makam olan Refîk-i a‘lâ’ya ulaşmasına az kaldığının habercisiydi.

---

(1) Bakara, 185.
(2) Buhârî, *Sahîh* (4998).

İbn Abbâs (r.a.) Ramazan aylarındaki Ruhu'l-Kudus yani Cebrâîl (a.s.) ile Efendimiz'in (s.a.v.) buluşmalarını ve Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu buluşmalardan ne denli etkilendiğini bize şöyle beyan etmiştir: "Allah Resûlü (s.a.v.) şüphesiz insanların en cömert olanı idi. Bununla birlikte daha da cömert olduğu vakitler Ramazan ayında Cebrâîl ile buluştuğu zamanlardı. Cebrâîl (a.s.) Ramazan ayının her gecesinde Nebî (s.a.v.) ile buluşarak onunla Kur'ân'ı müzâkere ederdi. Gerçekten o zamanlarda Allah Resulü esen rüzgârdan daha cömert olurdu."[(1)]

İbn Abbâs bu hadisinde bize Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) Ramazan aylarında Cebrâîl (a.s.) ile olan buluşmalarındaki coşkunluğu ve sevinci betimlemeye çalışır. Ülfet, sevinç ve mutluluk Efendimiz'in (s.a.v.) bütün gönlünü kaplardı. Bu halet-i ruhiye onda açıkça görünürdü. İbn Abbâs (r.a.) şahit olduğu bu duygu selini bize aktarmaya çalışmıştır. Tabiî ki Efendimiz'in (s.a.v.) cömertliği Ramazan ayına mahsus değildi. Ancak Ramazan ayında onun (s.a.v.) Mele-i Âlâ ile olan yakınlığı cömertliğini kat be kat artırıyordu.

Allah Allah! Efendimiz (s.a.v.) bu denli cömertse Rabbimiz'in ne kadar cömert olduğunu düşünebiliyor musunuz? Kul yani beşer olan Peygamber aleyhisselam böyle ise Yüce Yaratıcı'nın ne kadar cömert olduğunu düşünebiliyor musunuz?

Efendimiz (s.a.v.) Ramazan ayının son on gününü (kadir gecesinin bu günlerden birinde olmasından dolayı) ibadet ve taatle geçirmeye ayrı bir özen gösterirdi. Onun bu günlerde Allah'a (c.c.) ibadet için teyakkuzda olduğunu ve bu günleri sadece ibadete ayırdığını görüyoruz. Ramazan ayının ilk yirmi gününde geceleri hem ibadet eder hem de istirahat ederdi. Son on günde ise gecenin tamamını ibadetle geçirirdi. Ramazan ayının son on gününde Cebrâîl (a.s.) ile Kur'ân tilaveti yaptığı, teheccüt namazlarını kıldığı, seher vakitlerinde Rabbine münâcât ettiği rivayet edilmiştir. Efendimiz'in (s.a.v.) Ramazan ayının son on gününü nasıl geçirdiğine dair Hz. Âişe validemizin şu ifadeleri oldukça kıymetlidir: "Allah Resûlü (s.a.v.) Ramazan'ın son on gününe ulaştığında bütün geceyi ihya etmek için olağanüstü gayret gösterir, ailesini de ibadet etmeleri için uyandırırdı."[(2)]

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (6); Müslim, *Sahîh* (2308).

(2) Buhârî, *Sahîh* (2024); Müslim, *Sahîh* (1174); vd.

Normal günlerde Nebî (s.a.v.) gecenin üçte birini ibadete ayırır, altıda birinde ise istirahat ederdi. Ancak Ramazan ayının son on gününde sahur yapacaksa sahura kadar bütün geceyi namaz, Kur'ân tilaveti, dua ve münâcât ile geçirirdi. Eğer sahur yapmayacaksa sabah namazına kadar ibadet ederdi.

Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) Ramazan ayının son on gününe has olarak yaptığı ibadetlerden biri de itikâfa girmekti. İtikâf, herhangi bir mescitte dünya meşgalesinden sıyrılıp vaktin tamamını Allah'a ibadet etmeye ayırmayı ifade eder. Efendimiz (s.a.v.) Mescid-i Nebevî'nin güney-doğu tarafında itikâfa girerdi. Bu alan onun evine açılan bölümdü. O itikâfta iken kimse görmesin diye gerilen bir hasır, perde gibi kullanılırdı. Kimi zaman da bu günkü kubbenin altında yer alan kapalı kısımda (Kubbe-i Turkiye) itikâfa girerdi. Efendimiz'in (s.a.v.) mescitte itikâfa girmesi, insanların arasına karışmaktan uzaklaşması anlamına geliyordu. Oruçlu kimse yemeden, içmeden ve eşiyle ilişkiden uzak durduğu gibi itikâfa giren kişi de Allah'la baş başa kalmak adına insanlardan uzaklaşır ve vaktini yalnız Rabbine ibadet etmeye tahsis eder.

Efendimiz (s.a.v.) kendi mescidinde itikâfa girerdi. Mağara veya çöl gibi yerleri tercih etmezdi. Çünkü onun hayatla iç içe ve canlı olan risâlet görevi gereğince böyle yapması ve bu canlılığı sağlaması icap ediyordu. **"Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere çağırdığı zaman, Allah'a ve Resûlü'ne uyun."**[1]

Allah Resûlü'nün (s.a.v.) Ramazan'ın son on günde yaptığı ibadetlerden biri de aralıksız bir şekilde tuttuğu visâl orucu idi. İki veya üç gün iftar veya sahur yapmaksızın oruç tutar ve sadece ibadet ederdi. Sahâbe-i kiram, Efendimiz'in (s.a.v.) bu kadar uzun süre kendisini yeme-içmeden kesmesini garipsemişti. Dediler ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz de senin gibi visâl orucu tutmak isteriz." Bunun üzerine şöyle buyurdu: "*Hayır! Sizler benim gibi değilsiniz. Beni Rabbim yedirir ve içirir.*"[2]

Tabiatıyla bu durum Peygamberimiz'e (s.a.v.) mahsus bir durumdu. Çünkü Efendimiz'in (s.a.v.) içinde bulunduğu yakîn halinde başka kimse bulunamazdı. Onun için gökyüzünün kapıları sonuna kadar açılmış, Sidre-i Münteha'ya kadar yükselmiş ve levhi yazan kalemleri işitmişti. Mele-i âlâ'da Rabbi ile görüşmüş, cenneti ve cehennemi

(1) Enfâl-24.
(2) Buhârî, *Sahîh* (1961); Müslim, *Sahîh* (1103).

gözleriyle görmüştü. Bu sebeple Allah Resûlü'nün ibadetleri şevk ve iştiyakla yerine getirmesi ve ibadetlerden bu denli zevk alması diğer inananlardan farklılık gösterirdi. O (s.a.v.), günler boyunca yemez içmez vaktini sadece ibadete tahsis ederdi.

Sevgilinin hatıralarını anımsamak Yemeden içmeden keser onu Yüzüne vurur ve aydınlatır çehresini, sevgilinin nuru Hoş bir sada gibi kendisine çağırır sevgilinin bahsi onu Yolun ızdırabından yorulsa Kuşatır kendisini kavuşma duygusu Vadeder ona buluşmanın rahatlığını Ona vardığındaki sevinç ve huzuru[1]

Peygamberimiz'in (s.a.v.) Ramazan ayının son on günündeki uygulamalarından biri de ailesini gece ibadeti için uyandırması idi. Evet, sene içindeki diğer günlerde de onları yapabildikleri kadar ibadet etmeleri için kaldırırdı. Ancak Ramazan ayının son on gününde bu hususa ayrıca önem gösterirdi. Son on günü değerlendirmeleri ve kendisine ibadetlerde katılmaları için onları teşvik ederdi. Ali b. Ebî Tâlib (r.a.) şöyle aktarır: "Efendimiz (s.a.v.) Ramazan ayının son on gününe ulaştığında ailesinden büyük-küçük namaz kılabilecek herkesi ibadet etmek için uyandırırdı."[2] Bu hususta **"Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz;** (aksine) **biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takvâ iledir."**[3] ayetinin muktezasını gerçekleştirmeye çalışırdı. Peygamberimiz'in tertemiz zevceleri de Ramazan ayının özellikle bu günlerinde ona katıldıklarını aktarırlar.

Allah Resûlü (s.a.v.) Ramazan ayının son on gününde bu denli ibadet etmeye titizlik gösterdiği gibi, iyilik yapmaya ve ailesinden kopmayarak onlarla güzel vakit geçirmeye de özen gösterirdi. Âişe validemiz (r.a.) bu hususta şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.v.) itikâfta iken hayızlı olmama rağmen başını bana doğru uzatır, ben de onun saçlarını tarardım. İtikâfta bulunduğu günlerde bir ihtiyaç olmadıkça eve girmezdi."[4]

Öyle inanıyoruz ki Peygamberimiz'in (s.a.v.) saçının taranmasını istemesi sadece buna ihtiyacı olduğu için değildi. O bu fiiliyle eşinin duygularına karşılık vermek istiyordu. Çünkü eşinin saçını tarayan kadın bununla çok mutlu olur. Eşler arası

(1) İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-Meâd*, 2/31.
(2) Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Vasît* (7425).
(3) Tâhâ, 132.
(4) Buhârî, *Sahîh* (2029); Müslim, *Sahîh* (297).

yakınlaşmanın en güzel hallerinden birisi budur. Efendimiz (s.a.v.) saçının taranmasını isteyerek aslında eşini mutlu etmek istemektedir. Allah Resûlü'nün (s.a.v.) saçlarını tararken ve bu esnada aralarında tatlı bir sohbet gerçekleşmektedir. O esnada Hz. Âişe'nin yaşadığı derin duyguları düşünebiliyor musunuz? Efendimiz'in eşine karşı olan bu davranışı iki ibadeti bir araya getirmektedir; itikâf ve aileye güzel davranma.

Allah Resûlü (s.a.v.) mescitte itikâf halindeyken eşleri yanına gelir ve burada görüşürlerdi. O'nun itikâfı hayattan kopuk değildi. Eşleri geceleri yanına gelir, O da onlarla ilgilenir ve sohbet ederdi. Ancak bu gelip gitmelerde cinsel bir yakınlık söz konusu değildi. Bilakis eşler arasındaki konuşma, sohbet etme ve yakın olma gibi kişisel ihtiyaçlara karşılık bulma gibi duygular ön planda olurdu. Böylelikle ezvâc-ı kirâm Efendimiz (s.a.v.) itikâfta iken onu ziyaret etmiş olurlardı; onunla görüştükten sonra teker teker evlerine dönerlerdi.

Bu gecelerden birinde Hz. Safiyye Allah Resûlü'nün (s.a.v.) yanına gelmiş ve bütün kadınlar ayrılıncaya kadar uzunca bir süre O'nun yanında kalmıştı. Mescid-i Nebevî'nin dışında kalan evine dönmek istediğinde Efendimiz (s.a.v.) onunla beraber kalktı ve ona evine varıncaya kadar eşlik etmek istedi. Mescidin kapısına vardıklarında Ensâr'dan iki kişi Allah Resûlü'ne (s.a.v.) selam verdiler. Yanında bir hanım olduğunu görünce hızlıca yanlarından geçtiler. Allah Resûlü (s.a.v.) onlara : "*Rahat olun! Bu Safiyye b. Huyey'dir.*" dedi. Onlar da [mahcubiyetle]: "Sübhânallah Ey Allah'ın Resûlü!" dediler. Efendimiz'in (s.a.v.) onlara açıklama yapması kendilerine ağır gelmişti. Sonrasında rahmet ve şefkat Peygamberi onlara şöyle dedi: "Şeytan insanda kanın dolaştığı gibi dolaşır. Ben sizin nefislerinize bir şey (vesvese) *atmasından korktum.*"[1]

Evet, şeytan her insana vesvese vermek ve kötü düşünce ilka etmek ister. Bu, sahâbe efendilerimiz olsa da böyledir. Efendimiz (s.a.v.) açıklama yaparak onların kalplerine gelebilecek olan vesveseyi uzaklaştırmaya çalışmıştır.

Sevgili Peygamberimiz'i (s.a.v.) eşini evine ulaştırıncaya kadar itikâftan çıkaran şey neydi? O'nun itikâfının kesilmediğini düşünmesi ve hâlâ itikâfta olduğunu hissettiren şey ne olabilirdi?

(1) Buhârî, *Sahîh* (2038); Müslim, *Sahîh* (2175).

Şüphesiz sohbet ederek gecenin karanlığında muhtereme eşini evine kadar ulaştırması itikâf gibi bir ibadettir. Efendimiz'in (s.a.v.) tamamen ibadete ayırdığı Ramazan ayının son on gününde ailesine olan samimiyet, içtenlik ve şefkatinin bu derecede olduğunu görünce diğer vakitlerde ne derece olduğunu düşünebiliyor musunuz?

Şu hâlde; **"Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin."**[1]

Özel Gecelerin İhyâsı

Peygamberimiz (s.a.v.) Ramazan ayının son on günü dışındaki bazı gecelere has olacak şekilde özel bir ibadet yapmazdı.

Haftanın bazı günleri, Recep ayının başı, Şabân aynın ortası, Recep ayının ilk cuma günü, bayram geceleri, aşûre gecesi gibi gecelere ilişkin Efendimiz'den (s.a.v.) aktarılan özel bir ibadet bulunmamaktadır. Bu konuda aktarılan hadisler de sahih olarak nitelenemez. İbn Teymiye bu konu hakkındaki hadislerin mevzu (uydurma) olduğunu söylemiştir.[2] Bu sebeple yukarıda zikrettiğimiz bu gecelere has ibadetler yapmak şer'î olarak nitelenemez. Bazı gecelerde diğer günlerde olduğundan daha çok ibadet eden sadece hayırlı bir iş yapmış olur. Efendimiz'in (s.a.v.) sünnet-i seniyyesine uymak tabiî ki en hayırlı olandır.

(1) Ahzâb, 56.
(2) İbn Teymiye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, 2/358.

ALLAH RESÛLÜ'NÜN GÜNLÜK İBADETLERİ

Peygamberimiz'in (s.a.v.) günlük ibadet programında göze çarpan en önemli husus, bu ibadetlerin süreklilik ve düzen içerisinde olmasıdır. Alkame (r.a.) bu durumu şöyle anlatmıştır: "Ben mü'minlerin annesi Âişe'ye (r.a.) şöyle dedim: 'Ey mü'minlerin annesi! Nebî aleyhisselamın ameli nasıldı? O herhangi bir şeyi günlerden birine tahsis eder miydi?' Bunun üzerine Âişe (r.a.): 'Hayır, tahsis etmezdi.' dedi. 'Onun ameli devamlı olurdu. Sizden hanginiz Nebî'nin (s.a.v.) güç yetirmekte olduğu kadar amele güç yetirebilir?'[1]

Az ve sürekli amel çok ve düzensiz amelden daha hayırlıdır. Nitekim başka bir soruya cevap verirken Âişe validemiz (r.a.): "Allah Resûlü bir şey yaptığında devamlı yapardı." demiştir.[2] Zira az olmasına rağmen düzenli bir şekilde birikim gösteren şey kesilerek yapılan çok işten daha fazla ve bereketli olur.

Bir şeyin devamlılığını sağlayan en önemli şey de kolaylık (yüsr) içermesidir. Çünkü zor ve ağır olan bir işin devamlılığı mümkün değildir. Bu sebeple Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Ey insanlar, amellerden güç yetirebileceğiniz kadarını yapmaya çalışın. Şüphesiz Allah Teâlâ sizler usanmadığınız sürece* (size sevap yazmaktan) *vazgeçmez."*[3]

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (6466); Müslim, *Sahîh* (783).

(2) Müslim, *Sahîh* (746).

(3) Buhârî, *Sahîh* (5861); Müslim, *Sahîh* (782).

Enes b. Mâlik (r.a.) Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) evine gelip yaptığı ibadetleri az bulan ve nasıl ibadet ettiğini merak eden üç gençle yaşadığı hâdiseyi şöyle aktarır: "Üç kişi, Nebî aleyhisselamın hanımlarının olduğu evlerine gelerek Peygamberimiz'in (s.a.v.) ibadetine dair soru sordular. Onlara Efendimiz'in ibadeti haber verilince, onu azımsar gibi oldular ve şöyle dediler: 'Biz nerede, Nebî (s.a.v.) nerede? Zaten Allah onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştı.' Onlardan biri: 'Ben her zaman geceleyin namaz kılacağım.' dedi. Diğeri: 'Ben de ara vermemek üzere sene boyunca oruç tutacağım.' dedi. Üçüncüleri: 'Ben de kadınlardan uzak kalacağım ve ebediyyen evlenmeyeceğim.' dedi. Bunu işiten Allah Resûlü (s.a.v.) Allah'a hamdü sena ettikten sonra şöyle buyurdu: 'Şöyle şöyle diyenlerin hali nicedir? Allah'a yemin ederim ki, *aranızda Allah'tan en çok korkan ve ona karşı en takvalı olanınız benim. Bununla birlikte oruç tuttuğum da olur, tutmadığım da.* (Geceleyin) *kimi zaman namaz kılarım, kimi zaman uyurum, kadınlarla da evlenirim. Benim sünnetimden yüz çeviren, benden değildir.*'[1]

Bu gençlerin Allah Resûlü'nün (s.a.v.) yaptığı ibadetleri az görmeleri ibadetlerden oruç ve gece ibadetini kastetmiş olmalarıyla alakalı idi. Ancak Allah Resûlü'nün (s.a.v.) her anının ibadet ve taatle dolu olduğu gözlerinden kaçmıştı. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) oruç ve namaz gibi muayyen ibadetler dışında her anını dolu dolu başka ibadetlerle geçirirdi. Ümmetine olan davet, hidayet görevi, onların haklarına riayet etmesi ve onları takip edip yönlendirmesi de ibadet değil miydi? Aynı şekilde bu üç kişinin gözünden Efendimiz'e (s.a.v.) ümmetinin kıyamete kadar olacak bütün salih amellerinin ecr-i misli verileceği de kaçmıştı. Hâlbuki onun (s.a.v.) ümmetini hakka davet etmekle ve terbiyesiyle meşgul olması, zahir ibadetlerden daha önemli ve daha faziletli bir işle meşgul olması anlamına geliyordu. Kezâ Allah Resûlü'nün (s.a.v.) amellerinin devamlılık ve süreklilik içinde olduğunu da fark edememişlerdi. Onun ameli genç bir şahsın hevesi gibi hırsla başlayıp kısa süre içinde biten ameller gibi değildi. Yaptıkları hayatının her anında ve günlük rutini içerisinde düzenli bir şekilde yaptığı ibadetlerdi. O esnada yorgunluğundan dolayı yapamadığı bir ibadet olduğunda başka vakit mutlaka o ibadeti kaza ederdi. Nitekim Hz. Âişe (r.a.), Allah Resûlü'nün (s.a.v.) gece rahatsızlığından dolayı namaz kılamadığı durumlarda bunu gündüz kaza

(1) Buhârî, *Sahîh* (5063); Müslim, *Sahîh* (1401); Nesâî, *Sahîh* (3217).

ettiğini aktarmıştır.[1] Yine bu üç sahabî, Efendimiz (s.a.v.) bir ameli terk ettiğinde ondan daha hayırlısını, daha önemlisini düzenli bir şekilde yaptığını da gözden kaçırmışlardı. İşte bu sebeplerden dolayı Allah Resûlü (s.a.v.) geceleyin Hz. Dâvud gibi ibadet ederdi. Gecenin yarısında uyur, sonrasında kalkıp üçte birinde ibadet eder ve en son altıda biri kadarında tekrar istirahate çekilirdi.[2]

Allah Resûlü (s.a.v.) en hayırlı orucun bir gün oruç tutup diğer gün oruç tutmamak şeklindeki Dâvûd aleyhisselamın orucu olduğunu bildirmiştir. Ancak Efendimiz (s.a.v.) kendisi böyle oruç tutmazdı. Dâvûd orucu hakkında kendisine sorulduğunda, *"Keşke Allah bize bu orucu tutacak güç ve kuvvet vermiş olsaydı."*[3] buyurmuştur. Çünkü Efendimiz'in (s.a.v.) yukarıda belirttiğimiz şekliyle ümmetiyle ilgileniyor olması, onu bu orucu tutmaktan alıkoymuştur.

Şu hâlde, Efendimiz'in (s.a.v.) ümmetinin de böyle olması gerekmez mi? İnsanlara bir şeyler öğreten, onlara nasihat eden veya hayırlı işlerde çalışarak kazandığını insanlara infâk ederek hayır hasenât yapan kişinin durumu, emekliliğe ayrılmış bir yaşlının ve işlerden el etek çekerek bütün vaktini oruç, gece ibadeti ve Allah'ın zikrine ayıran birinin halinden daha hayırlı değil midir?

Bu sebeple İbn Mes'ûd (r.a.) nafile orucu az tutardı. Abdurrahman b. Yezîd şöyle demiştir: "Abdullah b. Mes'ûd az oruç tutardı. Ona bunun sebebini sorduk. Dedi ki: 'Oruç tuttuğumda bedenim zayıflıyor ve namaz kılamıyorum. Namaz kılmaktan daha çok haz alıyorum.' Ehlince bilindiği üzere Abdullah b. Mes'ûd, Kûfe'de talim işleriyle uğraşan ve burayı ilim şehrine çeviren isimdi.

Aynı şekilde hocamız Şeyh Abdulaziz b. Bâz da (Allah ona rahmet eylesin) böyle yapardı. Onun talim ile meşgul olmada, insanların işlerini ve ihtiyaçlarını görmede ne denli hassas olduğuna ilk zamanlar çok şaşırmıştım. Çok kişinin zorlukla yapabileceği işlerin üstesinden tek başına gelirdi. Ayrıca hiçbir zaman evinden misafir ve sofrasından ihtiyaç sahipleri eksik olmazdı. Bu sebeple bu işleri yürütebilmek için aşûre günü dışında nafile oruç tutmazdı.

---

(1) Müslim, *Sahîh* (746).

(2) Bu konuda İbn Abbâs'ın Allah Resûlünün (s.a.v.) gece ibadetinin nasıl olduğunu aktardığı hadise bakılabilir. Bkz.: Buhârî, *Sahîh* (1198); Müslim, *Sahîh* (763).

(3) Müslim, *Sahîh* (1162).

Abdullah b. Abdulaziz el-Ömerî el-Abid, İmam Mâlik'e bir mektup yazmıştı. Orada insanlardan soyutlanması, sadece ibadet ve amel etmesi gerektiği ve insanların onun ayağına gelerek ilim öğrenmesi gerektiğini tavsiye ediyordu. İmam Mâlik'in ona cevabı şöyle oldu: "Şüphesiz ki Allah (c.c.) rızıkları kulları arasında taksim ettiği gibi amelleri de taksim etmiştir. Nice insanlar vardır ki kendilerine namaz kapısı açılır ancak oruç kapısı kapalıdır. Bir diğer kişiye sadaka vermek nasip olur ama oruç tutamaz. Bir diğerine ise cihad etmek müyesser olur ancak namaz kılamaz. İlmi yaymak ve ilim öğretmekle uğraşmak en yüce amellerden ve en üstün iyiliklerdendir. Ben, Allah'ın bana bu hususta bahşettiği şeye razıyım. Benim yaptığım işlerin senin tavsiyelerindan az kalır yanı olduğunu zannetmiyorum. Her ikimizin de daima hayır içerisinde olmamızı ve bize kısmet olan şeye razı olmamızı dilerim. Vesselâm."[1]

Şeyhü'l-İslâm İbn Teymiye'nin (Allah ona rahmet eylesin) de bu bağlamda kıymetli bir yorumu bulunmaktadır:

Müslüman için en hayırlı olan şey duruma göre değişebilir. Müslüman'ın bazı ameller kimi zaman daha faziletli olabilirken, kimi zaman da nehyedilmiş veya yapılmaması daha uygun görülmüş olabilir. Söz gelimi namaz kılmak, Kur'ân okumaktan daha hayırlı, Kur'ân okumak ise zikir çekmekten daha hayırlıdır. Zikir çekmek de duadan daha hayırlıdır. Ancak sabah ve ikindi namazlarından sonra ve cuma günü hutbe esnasında namaz kılmak nehy olunmuştur. Bu vakitlerde Kur'ân okumak, zikir çekmek, dua etmek veya hayırlı bir şeyi dinlemek daha hayırlıdır. Aynı şekilde Kur'ân okumak zikirden daha hayırlı olmasına rağmen rükû ve secdelerde zikr etmek Kur'ân okumaktan daha hayırlıdır. Kezâ namazdan sonra duâ etmek zikirden ve Kur'ân okumaktan daha hayırlıdır.

İbadetlerden hangisinin ne zaman kimin için daha hayırlı olduğu kişiden kişiye değişiklik arz eder. Bazı insanlara Kur'ân okumak namaz kılmaktan daha hayırlı olabilir. Bazılarına ise Allah'ı zikretmek Kur'ân okumaktan daha hayırlıdır. Kezâ zor durumda iken Allah'a ilticâ eden kişinin bu ameli kalbi gafil olduğu halde Allah'ı zikretmesinden daha hayırlıdır. Bütün bunlar, kişiden kişiye ve durumdan duruma değişiklik arz edebilmektedir. Biz burada herkesin hangi anda ne yapmasının gerekli

(1) *et-Temhîd*, 7/185.

olduğuna dair kesin bir şey söyleyemeyiz. Bu konuda kişinin Allah'tan kendisini doğru olana yöneltmesini niyaz etmesi daha isabetli olur.

Efendimiz'in (s.a.v.) gece ibadetine kalktığında şu duayı okuduğu rivayet edilmiştir:

اللهم رب جبرائيل وميكائيل وإسرافيل. فاطر السماوات والأرض. عالم الغيب والشهادة. أنت تحكم بين عبادك فيما كانوا فيه يختلفون. اهدني لما اختلف فيه من الحق بإذنك إنك تهدي من تشاء إلى صراط مستقيم.

"Allah'ım! Ey Cebrâîl, Mîkâîl ve İsrâfil'in Rabbi! Göklerin ve yerin yaratanı; hâzırı ve gâîbi bilen Allah'ım! Kullarının ihtilâf ettikleri şeylerde, onların aralarında ancak sen hükmedersin. İnsanların hakkında ihtilâf ettiklerinde izninle beni doğruya hidâyet eyle! Çünkü dilediğini doğru yola ancak sen hidâyet eylersin!"[1]

(1) İbn Teymiye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, 22/308. Hadis için bkz.: Müslim, *Sahîh* (770).

EN ZOR GÜN

Allah Resûlü’nün (s.a.v.) hayatında bazı sıkıntılar ve zorluklar meydana gelmişti. Bu sıkıntılı süreçlerin hangisinin kendisine daha ağır geldiğini bilemeyiz. Mekke döneminde Müslümanlara reva görülen zulüm, işkence, baskı ve boykot günleri mi? Hüzün yılında en yakınındaki iki destekçisinin vefat etmiş olmaları mı? Doğduğu toprakları terkedip başka bir yere göç etmesi mi? Uhud’da şehid edilen ashabı ve Hendek savaşındaki kuşatmada yaşadığı zorluklar mı? Meûne kuyusunda öldürülen hafız sahâbîlerin şehadeti mi? Bunlardan hangisi Allah Resûlü için daha ağırdı? Hangisi mübarek yüreğini daha çok kanattı? Bilemiyoruz.

Ancak Hz. Âişe (r.a.) bir gün Sevgili Peygamberimiz’e en zor gelen günü sorduğunda bu konu aydınlığa kuvuşmuştur: “Bir gün Resûlullah’a (s.a.v.): ‘Uhud savaşında yaşadıklarından daha kötü ve sıkıntılı günlerin oldu mu?’ diye sordum. Çünkü Hz. Âişe’nin bildiği kadarıyla Allah Resûlü’nün en zor geçirdiği gün Uhud savaşında yaşananların olduğu gündü. Orada ashâbından niceleri şehid edilmiş, amcasının ölümüne şahit olmuş ve cesedinin parçalandığını görmüştü. Kendisi de savaşta yaralanmış, mübarek anlı yarılmış ve mübarek ön dişleri kırılmıştı. Miğferinin halkaları elmacık kemiklerine batmış ve mübarek yüzüne kan akmıştı. Bütün bunlara bakınca Uhud’dan daha zor ve sıkıntılı bir gün olabilir miydi?

Hz. Âişe'nin bu sorusu üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle cevap verdi: '*Ne çile çektiysem senin bu kavminden çektim! Onlardan gördüğüm en büyük çile ise Akabe'de*[1] *olandı. Ben de sığınma talebiyle İbn Abdi Yaleyl b. Abdi Külâl'e gittim. Fakat beni geri çevirdi, isteğimi kabul etmedi.*'[2]

O zaman Efendimiz (s.a.v.) Tâif'e gitmiş ve oranın halkını İslâm'a davet etmişti. Onların önderleriyle görüşmek istemişti. Ancak kimse kendisini kabul etmediği için Tâiflilerle görüşemeden Mekke'ye dönmek durumunda kaldığı için çok üzülmüştü. Ayrıca bu sene içerisinde amcası Ebû Tâlib'in de vefat etmiş olması Peygamberimiz'in (s.a.v.) hüznünü artırmıştı. Tâif ehlinin davete icabet etmemelerine çok üzülmüştü. Buradan döndüğünde Mekkelilerin kendisiyle alay etmesi ve küçümsemesine maruz kalmış ve şu meşhur duasını etmişti:

اللهم إليك أشكو ضعف قوتي، وقلة حيلتي، وهواني على الناس، أرحم الراحمين، أنت أرحم الراحمين، إلى من تكلني ، إلى عدو يتجهمني ، أو إلى قريب ملكته أمري ، إن لم تكن غضبان علي فلا أبالي ، غير أن عافيتك أوسع لي ، أعوذ بنور وجهك الذي أشرقت له الظلمات ، وصلح عليه أمر الدنيا والآخرة ، أن تنزل بي غضبك ، أو تحل علي سخطك ، لك العتبى حتى ترضى ، ولا حول ولا قوة إلا بك

"İlâhî! Güç ve kuvvetimin zayıflığını, çaresizliğimi ve imkânlarımın kısıtlılığını, insanların beni hafife alıp önemsiz görmelerini *Sana arz ediyorum. Ey merhametlilerin en merhametlisi! Sen sıkıntıya ve zulme uğrayanların Rabbisin. Sen benim Rabbimsin. Beni kimlere emanet ediyorsun? Bana sert ve kaba davranan bir yabancıya mı? Yoksa davamda bana üstün kılacağın bir düşmana mı? Senin katından bana bir gazap ve öfke olmadığı sürece, başıma gelenlere hiç aldırmam, katlanırım. Ama Senin katından gelecek bir himaye her zaman çok daha hoştur. Senin esirgeyiciliğin bütün bunları göstermeyecek kadar geniştir. Sana sığınırım. Senin cemalinin nuruna sığınırım. Bütün karanlıkları parlatan, dünya ve ahiret işlerinin ıslahının yalnız ona bağlı bulunduğu Nur'a sığınırım. İlahi! Sen razı oluncaya kadar affını istirham ediyorum. Yegâne kuvvet ve kudret ancak senindir."*[3]

(1) Mekke ve Tâif arasıda bir yer.
(2) Buhârî, *Sahîh* (3231); Müslim, *Sahîh* (1795).
(3) İbn Hişâm, *Siyer*, 1/420.

Allah Resûlü (s.a.v) bu duyguları yaşayarak Mekke'ye dönerken sıkıntıdan ve kederden dolayı etrafında olup bitenleri fark etmemişti. Nitekim bu durumu şöyle anlatmıştır: *"Ben de bütün ümitlerim sönmüş bir şekilde geri döndüm. Karnü's-Seâlib'e varıncaya kadar da kendime gelemedim. Bu sırada başımı göğe kaldırdığımda beni gölgeleyen bir bulut gördüm. Buluta baktığımda içinde Cebrâîl'in olduğunu fark ettim. Bana seslenerek şöyle dedi: 'Allah, Teâlâ kavminin sana ne söylediklerini ve seni nasıl reddettiklerini işitti. İşte Rabbin sana dağlarla sorumlu meleği gönderdi. Kavmine ne yapılmasını istiyorsan bu meleğe emret!' Bu sırada dağlarla sorumlu olan melek bana selam verdikten sonra şöyle dedi: 'Ey Muhammed, bu senin istemene bağlı. İstersen şu iki dağı birleştirip onları arada sıkıştırayım!' Ben buna 'Hayır dedim. Bilakis Yüce Mevlâ'dan onların nesillerinden sadece Allah'a kulluk eden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan insanlar çıkarmasını dilerim!' diye karşılık verdim."*[1]

En çetin, en sıkıntılı ve en kederli günde Nebî aleyhisselamın serzenişine ilahî yardımın imdat eylemesi, kavminden gördüğü kötülüklere karşı ilahî lütfun imdadına yetişmesi üzerinde dikkalice düşünülecek bir hâdisedir. Sonrasında melekler yanına gelip ne yapmak istediğini sormuşlardı. Sanki şöyle diyorlardı: "Ey Muhammed! Onların seni azarlaması ve sana kötü davranması seni üzdü mü? Bize ne emredersin? Dilersen Mekke'nin dağlarını başlarına yıkalım, onları taşların altında helak edelim."

Düşünün; o esnada Mekkeli müşriklerin akibeti Efendimiz'in (s.a.v.) mübarek iki dudağı arasından çıkacak sözlere bağlı idi. Ancak rahmet ve şefkat peygamberi meleklerin teklifine hiç düşünmeden hayır dedi. *"Bilakis Yüce Mevlâ'dan onların nesillerinden sadece Allah'a kulluk eden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan insanlar çıkarmasını dilerim!'*[2] diyerek cevap verdi.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sabrı, güçlüklere tahammülü, umutlu olmayı ve davetin zorluklarına göğüs germeyi tercih etmişti. Nefsî duygulara uyarak intikam ve öç almayı tercih etmemişti. O bütün ümmeti kurtarmak ve onları hidayete ulaştırma hedefine ulaşmak için çaba gösteriyordu. Kişisel duyguları ve intikam alma isteği gibi olabilecek basit şeyler onu bu yüce hedefinden alıkoymuyordu.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (3231); Müslim, *Sahîh* (1795).
(2) Buhârî, *Sahîh* (3231); Müslim, *Sahîh* (1795).

Şunu düşünebiliyor musunuz? Karşılaştığı ve göğüs gerdiği bunca eziyetten sonra bir de dedeleri Kusey'in hâkimi, Hâşim'in ikram sahibi (Mut'im), Abdulmuttalib'in efendisi olduğu Mekke'ye dönecekti. Sonrasında karşılaşacağı kötü muameleden çekindiği için Mekke'nin dışında bekleyip eşraftan el- Mut'im b. Adiyy'in himayesi altına girmeyi beklemişti. Evet, dedelerinin toprağına bunca sıkıntılara göğüs gerdikten sonra ancak birisinin himayesi altında girebiliyordu. Efendimiz'in bunca kedere ve sıkıntıya nasıl sabr-ı cemil gösterdiğini düşünebiliyor musunuz? Bununla kalmayıp onları azaptan kurtarmıştı; sonradan doğacak nesillerin hidayeti için dua etmiş ve umut beslemişti.

Allah Teâlâ Bedir savaşında kâfirlerin önde gelenlerini hezîmete uğratarak Efendimiz'in (s.a.v.) gözünü aydınlatmıştı. Allah Resûlü Kureyşlilerin nesillerinin İslâm'a girdiklerine şahit oldu. Ebû Cehil küfr üzere öldürülmüştü. Ancak oğlu İkrime Müslüman olmuştu. Ümeyye b. Halef hakeza öldürülmüştü. Ancak oğlu Safvân İslâm'ı seçmişti. Kezâ Utbe b. Rebîâ ve oğlu Ebû Huzeyfe, kızı Hind, Akabe b. Ebû Muayt ile kızı Ümmü Gülsüm ile Velîd b. Muğîre küfrü üzerine ölmüşlerdi. Ancak oğulları Velîd ve Hâlid İslâm'ı seçmişti. İşte Allah'ın vadettiği yardımı gelmiş ve fetih gerçekleşmişti. İnsanlar akın akın Müslüman oluyorlardı. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) vedâ haccını ifa ettiği esnada bütün Arap yarımadasından toplanan yüz binden fazla Müslüman ile beraber bulunuyordu.

İşte Peygamberimiz'in (s.a.v.) en zor anlardaki durumu böyleydi; umudunu ve inancını kaybetmezdi. Zor zamanlarda iyimserliğini hiç kaybetmezdi. Yukarıdaki hâdisede dağları yöneten melek ona soru sorduğunda *"Hayır, ben Allah'ın onların nesillerinden sadece Allah'a kulluk eden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan insanlar çıkarmasını dilerim!"*[(1)] demesi onun bu ahlâkının en bâriz örneklerindendi.

Aynı şekilde Sürâka ile yaşanan hâdiseyi burada örnek olarak zikredebiliriz. Peygamberimiz (s.a.v.) hicreti esnasında dikkat etmesi için herkesi uyarmıştı. Önünden ve arkasından takip ediliyordu. Allah Resûlü'ne yaklaştığında Sürâka'nın atı toprağa batıp öylece kalınca ve Efendimiz'i (s.a.v.) gayet iyimser ve müjde veren bir hal üzerine görünce çok şaşırmıştı. Peygamberimiz (s.a.v.) Kisrâ Enşûrevân'ın

(1) Buhârî, *Sahîh* (3231); Müslim, *Sahîh* (1795).

mülkünün Müslümanlara geçeceğini söylüyordu. Sürâka şaşkınlıkla “Kisrâ mı?” diye sordu. Peygamberimiz (s.a.v.) “*Evet! Kisrâ*” diye cevap verdi. Bunun bir gün gerçekleşeceğinden korkan Sürâka kendisinden intikam alınır korkusuyla ve tarihte benzeri görülmemiş bir emân metni yazılmasını Efendimiz’den (s.a.v.) talep etti. Ebû Bekr (r.a.) bu metni yazıp Sürâka’ya teslim etti.[1]

Bir diğer örnek olarak Hendek Savaşı’nın gerçekleştiği açlık, korku ve yorgunluğun olduğu esnada, Sevgili Peygamberimiz’in (s.a.v.) büyük bir iyimserlikle Şam, İran ve Yemen’in fethedileceğini müjdelemişti.

İşte Allah Resûlü (s.a.v.) bütün sıkıntılı zamanlarında ve zor anlarında iyimserliği elden bırakmazdı. Allah’ın vadinin gerçekleşeceğine inancı sonsuzdu ve vaad edilenlerin gerçekleşeceğini görüyor gibiydi.

Allah Resûlü (s.a.v.) geriye bakarak eski günlerinde atlattığı sıkıntı ve zorlukları tekrar hatırlamak istemezdi. Hz. Âişe’den aktardığımız hâdiseyi hatırlayacak olursak, burada soruyu soran Hz. Âişe olmasaydı O (s.a.v.) konuyu açmazdı. Hz. Âişe (r.a.) bu diyologda Uhud Savaşı’ndan daha zor bir durum yaşayıp yaşamadığını sormuştu. Nitekim Efendimiz (s.a.v.) başka hiçbir hadisinde de yaşadığı sıkıntıları aktarmamıştır.

Çünkü Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) geçmişte yaşadığı olumsuz şeyleri hatırlamak istemezdi. Diğer pekçok sıkıntı gibi bunu da unutmuştu.

Kezâ Uhud’da yaşadığı elim olayı devamlı hatırlanıp anılan bir mateme çevirmemişti. Bir keresinde büyük musibetin yaşandığı Uhud’dan geçerken *“İşte bu Uhud Dağı. O bizi sever biz de onu severiz.”*[2] buyurmuştu.

Bunun gibi Hz. Hatice annemizi çok sevdiğini anlatır onu kaybetmenin acısını zikretmezdi. Hz. Hatice hakkında yoğun duygularla dolu bir şekilde ondan bahsettikten sonra bir gün şöyle buyurmuştu: “Şüphesiz ki ben onun sevgisiyle şereflendim/ rızıklandırıldım.”[3]

---

(1) İbn Abdi’l-Ber, *el*-İstî‘âb, 2/148.
(2) Buhârî, *Sahîh*, (4422); Müslim, *Sahîh* (1392).
(3) Buhârî, *Sahîh* (3818); Müslim, *Sahîh* (2435).

Peygamberimiz (s.a.v.) bütün olumsuzluklara rağmen hayata yeniden başlayabiliyor, himmetini toparlayabiliyordu. Bir zorluğu atlattığında sonunda daha güçlü ve dayanıklı oluyordu. İlerideki günlerine bakar ve kaderine razı olurdu. Bu sebeple memleketi Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde -ki Mekke'yi çok severdi- devamlı Mekke'deki hatıralarından bahsetmezdi. Kendine Medine'de yeni bir hayat kurmuş ve yeni bir başlangıç yapmıştı. Bu durum diğer bütün mühâcir sahâbeye de sirayet etmişti. Onlar kendilerini sıkıntıya koyacak şekilde duraklamamış, kederli bir şekilde Mekke'ye dönmeyi beklememişlerdi. Efendimiz (s.a.v.) gibi onlar da yeni bir hayata başlamışlardı. Nihayetinde Efendimiz (s.a.v.) onlara Mekke'ye geri dönüşü yasaklamış ve Mekke'de üç günden fazla kalmamalarını tavsiye etmişti.

Mekke'nin fethinde düzlük bir arazide durmuştu; evini ve geride bıraktıklarını kimseden talep etmemişti. Sadece şöyle sormuştu: "*Acaba Akîl bize kalacağımız bir ev bıraktı mı?*"[(1)]

Sahâbe-i kiram (r.a.) efendilerimiz de Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) bu yüce ahlâkına bürünmüşlerdi. Dünyada yaşadıkları en büyük musibet olan Efendimiz'in (s.a.v.) vefatıyla ağıt yakmadılar veya bir matem havasına bürünmediler. Yeni bir hayata başlangıç yapıp, kaldıkları yerden devam ettiler. Kutlu görevleri Efendimiz'in (s.a.v.) risaletini bütün insanlığa ulaştırmaktı. Böylelikle dünyanın her bir yanına dağıldılar; bu mukaddes görevi yerine getirmeye çalıştılar. Onların bütün dünyaya dağılmalarının nedeni Efendimiz'in (s.a.v.) vefatını duyurmak değildi. Onlar sıkıntıları aşarak İslâm'ı karış karış bütün dünyaya yaymaya çalıştılar. Allah Resûlü'nün (s.a.v.) insanlığa olan sorumluluğunu ve görevini yerine getirmeye gayret ettiler. Bu sebeple Peygamberimiz'in (s.a.v.) elçileri olan sahabelerin mübarek bedenleri dünyanın farklı farklı coğrafyalarına defnedilmiştir.

İşte Efendimiz (s.a.v.) zorluklarla ve musibetlerle böyle mücadele eder ve bunlara göğüs gererdi. O (s.a.v.), teslimiyetini ve razı oluşunu hiç kaybetmemişti. Sabr-ı cemîl gösterirdi; iyimserliği ve müjdeleyi terk etmezdi. Öncesinden daha güçlü olduğu bir başlangıç yaparak hayatına kaldığı yerden devam ederdi.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (4282); Müslim, *Sahîh* (1351).

EN MUTLU GÜN

Peygamberimiz'in (s.a.v.) en mutlu gününün hangi gün olduğu konusunda düşünmüştüm. Bedir günü mü, Mekke'nin fethi mi veya arefe günü veda haccından **"Bugün dininizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım. Size din olarak İslâm'ı beğendim."**[(1)] ayetinin nazil olduğu vakit mi olduğuna kesin kanaat getirememiştim. Acaba bu saydığım günlerden hangisi Allah Resûlü'nün en mutlu olduğu gündü?

Allah'ın rahmeti ve ihsanının bir neticesi olarak bu günlerin her biri Efendimiz'in (s.a.v.) mutlu olduğu günlerdi. Bunların her birinde saadet ve mutluluk hissetmişti. Ancak kanaatimce -her şeyi en iyi bilen Allah'tır- Peygamberimiz'in (s.a.v.) hayatında en mutlu olduğu gün, Rabbi'nin huzuruna çıktığı gündü. O esnadaki sevinç ve mutluluğu diğerlerinden oldukça fazlaydı. Bunun açıkça anlaşıldığı şu hadis-i şerif burada zikredilebilir: *"Her kim Allah'a kavuşmayı arzu eder ve severse Allah da ona kavuşmayı sever. Her kim de Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz. Mü'mine ölüm hali gelince, Allah'ın o kuldan hoşnutluğu onun ikram ve ihsanı ile müjdelenir. Artık mü'min* için bu müjdeden daha değerli hiçbir şey yoktur. O anda *mü'min Allah'a kavuşmayı arzu edip ister, Allah da mü'min kuluna kavuşmayı sever."*[(2)]

(1) Mâide, 3.
(2) Buhârî, *Sahîh* (6507); Müslim, *Sahîh* (2683).

Mü'min Rabbine kavuştuğu esnada ruhunun çekildiği vakit edindiği müjdelerle mutlu oluyorsa, daha hayatta iken cennetteki yerini gören ve ahiret hayatında vadedilmiş makamını müşahede eden kişinin hali ne yücedir! Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) cennete Cebrâîl ve Mîkâîl aleyhimesselam ile beraber girdiğini ve burada şehitlerin makamını gördüğü rüyayı şöyle anlatır. Cebrâîl ve Mîkâîl aleyhimesselam ona şöyle demişlerdi: 'Başını yukarı kaldır.' *Başımı kaldırdım, bir de ne göreyim. Yukarıda beyaz buluta benzer bir şey*. 'İşte bu senin makamındır', dediler. Ben: '*Bırakın da makamıma gireyim*.' dedim. Onlar: 'Daha senin tamamlamadığın ömrün var. Ömrünü tamamladığında makamına girersin.' dediler."[1]

Sidretü'l-Müntehâ makamına çıkmış olan ve İlâhî nuru görmüş olan Efendimiz'in Rabbi ile buluşmaya ne kadar iştiyaklı olduğunu düşünebiliyor musunuz? Nitekim kendisine Allah'ı gördün mü diye sorulduğunda *"Evet, O yüce nuru gördüm."*[2] buyurmuştur.

Rabbi ile buluşması ve cennetteki makamına ulaşması arasında sadece dünya hayatını tamamlaması kalmıştı. Bu sebeple bütün hayatı boyunca Rabbi ile buluşacağı bu anı ve kendisine vadedilen şeylerin gerçekleşmesini şevkle beklemişti. Dünya hayatında iken ahiret hayatını gözler ve heyecanla ahiret hayatına ulaşmayı beklerdi. Bu sebeple dünyanın geçici olduğuna inancı sonsuzdu. Ölüm yokmuşçasına dünyalık biriktirip kökleşen biri gibi değildi; bilakis dünyaya geçici bir mesken gözüyle bakardı. Allah Resûlü (s.a.v.) içinde bulunduğu bu hali şöyle tarif etmiştir: "*Dünyada ben bir ağacın altında gölgelenip sonra oradan ayrılıp giden bir yolcu gibiyim.*"[3] İşte dünya Peygamberimiz'in (s.a.v.) gözünde bu kadar basitti. Dünyanın Allah katına geçişte sadece bir köprü görevi gördüğünü her daim söyler ve öyle yaşardı. Nitekim ayet-i kerimede; **"Allah katında olanlar ise daha iyi ve daha kalıcıdır."**[4] buyrulmuştur.

Allah (c.c.) Peygamberimiz'i (s.a.v.) dünya hayatından ayrılıp ahirete irtihal etmeye hazırlamıştı. Refik-i Âlâ'ya yükselmesinin alâmet ve işaretleri gelmişti. Nasr süresinin nazil olması bu alâmetlerdendi. Nitekim İbn Abbâs (r.a.) bu sure ile Allah Resûlü'nün

(1) Buhârî, *Sahîh* (1386).
(2) Müslim, *Sahîh* (178).
(3) Tirmizî, *Câmi'* (2377).
(4) Şûrâ, 36.

ecelinin yaklaştığını bildirmiş ve bu surede geçen Mekke'nin fethedilmesini buna yorumlamıştı.[1] **"Allah'ın yardımı ve fetih** (Mekke fethi) **geldiğinde ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O tövbeleri çok kabul edendir."**[2]

Hz. Âişe validemiz (r.a.) şöyle demiştir: "Allah Resûlü (s.a.v.) Nasr süresi nazil olduktan sonra bütün namazlarında şu duayı okurdu:

سبحانك اللهم ربنا وبحمدك، اللهم اغفر لي

Ey Rabbim! Seni bütün noksanlıklardan tenzih ederim, beni affet."[3]

Şüphesiz Mekke'nin fethi ve insanların akın akın İslâm'a girmesi Peygamberimiz'in (s.a.v.) ecelinin yaklaştığının habercilerindendi. Çünkü bunlar tebliğ görevinin tamamlandığına işaret ediyordu. Rabbine kavuşması yakın olduğundan, Nasr suresinde çokça tesbihte bulunmak ve istiğfâr etmekle emrolunmuştu. Birçok ibadetin sonunda yapılan tesbih ve istiğfar Allah Resûlü'nün kutlu risalet görevinin tamamlanmasıyla da emredilmişti.

Hicretin onuncu senesinin Ramazan ayında da Cebrâîl ile beraber Kur'ân'ı iki kere müdârese etmişlerdi. Hâlbuki bu seneden evvel senede bir kere Kur'ân'ı müdârese ederlerdi. Bu da onun ecelinin yaklaştığının habercisiydi. Çünkü Kur'ân'ın nüzûlü ve Efendimiz'in vahyi insanlığa ulaştırma görevleri tamamlanmıştı. Bundan sonra Refîk-i a'lâ ile buluşma ve yüce makama ulaşma kalmıştı.

Vedâ haccını ifa ettiğinde insanlarla vedalaşmış ve şöyle buyurmuştu: *"Hac ile ilgili ibadet bilgilerinizi benden* öğreniniz. Ben, gelecek yıl sizinle buluşamayabilirim."[4]

Arefe günü şöyle buyurduğu işitilmişti: *"Allahım! Emrine âmâdeyim. Âhiret hayâtından başka hayât yoktur."*[5] Sanki bütün coşkusuyla hakiki hayatın ahirette olduğunu ifade ederek oraya irtihal etmek istiyordu.

(1) Buhârî, *Sahîh* (4294).
(2) Nasr, 1-3.
(3) Buhârî, *Sahîh* (817); Müslim, *Sahîh* (484).
(4) Nesâî, *Sünen* (3062).
(5) Beyhakî, *es-Süneni'l-Kübrâ* (9126).

Resûlullah (s.a.v.) vefat etmeden önceki yakalandığı hastalığında kızı Fatıma'ya gizlice ecelinin yaklaştığını ve yaşadığı hastalığın vefat hastalığı olduğunu bildirmişti. Hz. Âişe (r.a.) şöyle demiştir: "Konuşması ve kelamı Fâtıma kadar Allah Resûlü'ne banzeyen kimseyi görmedim. Efendimiz'in huzuruna geldiğinde O ayağa kalkar ve onu öperdi. Onu içeri buyur edip elinden tutar ve yerine oturturdu. Bir keresinden Allah Resûlü (s.a.v) vefat hastalığında iken Fatıma gelmişti. Resûlullah (s.a.v.) kızı Fâtıma'yı yanına çağırıp kendisine bir şeyler fısıldayınca Fâtıma ağladı. Sonra ona tekrar bir şeyler söyleyince bu sefer Fâtıma gülümsedi. Allah Resûlü (s.a.v.) vefat ettikten sonra ben de Fâtıma'ya o günkü ağlamanın ve gülümsemenin sebebini sordum. Fâtıma şöyle cevap verdi: 'Bana fısıldayarak öleceğini haber vermişti. Ben de ağladım. Sonra bana fısıldayarak ailesinden ilk önce benim vefat edip ona katılacağımı bildirdi. Ben de bu habere sevindim.'[1]

Bu hâdisede Efendimiz'in (s.a.v.) Hz. Fâtıma'ya kendi vefatını anlatışına dikkat kesilelim. Önce kendisinin vefat edeceğini sonra da kızının kendisine katılacağını haber vermişti. Fâtıma'ya vefat edeceğini değil de kendisine katılacağını söylemişti. Bu sebeple o da bu habere mutlu olup gülümsemişti. Babasına yakın bir zamanda tekrar kavuşacağı için mutlu olmuştu.

Hz. Fâtıma Allah Resûlü'ne tekrar kavuşacağı için bu derece sevindiyse, Efendimiz'in (s.a.v.) Rabbine kavuşmakla ne derece sevindiğini düşünebiliyor musunuz?[2]

Allah Resûlü (s.a.v.) hastalığının son demlerinde siyah bir sarıkla sırtına uzanan bir örtüye bürünmüş şekilde Fadl b. Abbâs'a yaslanarak minbere çıktı. Bu günden sonra minbere çıkmamıştı. İnsanlar etrafında toplandıktan sonra önce Allah'a hamdü senâ etti ve şöyle buyurdu: '*Bir kul ki, Allah kendisini dünya nimetleri ile kendi nezdindekiler arasında muhayyer bırakmış, o da onun katındakileri seçmiştir.*' Bunun üzerine Ebû Bekr ağlamış ve şöyle demişti: 'Analarımız ve babalarımız sana feda olsun Yâ Resûlullah!' Sahâbe-i kiram, Efendimiz (s.a.v.) ile Ebû Bekir arasındaki diyoloğa şaşırıp şöyle sormuştu: 'Ebû Bekr'i ağlatan nedir? Allah Resûlü '*Bir kul ki, Allah kendisini dünya nimetleri ile kendi katındakiler arasında muhayyer bırakmış,*

(1) Buhârî, *Sahîh* (3623); Müslim, *Sahîh* (2450); İbn Hibbân, *Sahîh* (6953).
(2) Nevevî, Şerhu'l-Müslim, 7/16.

o da onun nezdindekileri seçmiştir.’ derken kendisini kastetmemiş miydi? Ebû Said bunu şöyle açıklamıştır: ‘Muhayyer bırakılan Resûlullah (s.a.v.) idi. Ebû Bekir (r.a.) de onu en iyi bilenimizdi.’ Devamında Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: ‘*Eğer insanlardan bir dost edinecek olsaydım, elbette Ebu Bekir’i dost edinirdim. Gerçekten ben Allah’ı dost edindim.’*”[1]

Dostun dosta kavuşması ve onunla buluşmayı hasretle beklemesi ne kadar büyük bir şeydir. Rabbi ile olan yakınlığın ve onun muhabbetinin her şeyin önüne geçtiğini bildiren Sevgili Peygamberimiz’in (s.a.v.) hali ne yücedir. Bu esnada ecelinin yaklaştığının elbette farkındaydı. Zaten öyle de olmuştu. Bu hâdiseden birkaç gün sonra Peygamberimiz’in (s.a.v.) ezelî ve ebedî dostuna kavuşmuştu.

Resûlullah’ın (s.a.v.) ilâhî vuslata erdiği gün, pazartesi günü idi. Bu günde sıhhatini toparlamıştı ve Allah’a buluşmasının yakınlığından dolayı sevinç ve mutluluk içindeydi. Hastalıktan bîtâb düşen ve sadece birilerine dayanarak yürüyebilen Peygamberimiz (s.a.v.) o gün zinde bir hale bürünmüştü. Sabahın ilk ışıklarında hücre-i saadetinin kapısının önünde ashâbını görmek için ayakta durdu ve onları namaz kılarken izledi. Mübarek yüzünde dinçlik ve güzellik hissediliyordu. Efendimiz’in mübarek yüzü ashâbın karşısında parıldayarak duruyordu. Ashâb-ı kirâm beş gündür Allah Resûlü’nü (s.a.v.) görememişler ve bu duruma çok üzülmüşlerdi. Devamlı mescitte beraber oldukları Efendimiz’i (s.a.v.) görememekten kalplerini hüzün ve keder kaplamıştı. Peygamberimiz ile beraber namaz kılmayı ve onun kıraâtini dinlemeyi özlemişlerdi. Bu günlerde Hz. Ebûbekir (r.a.) ashaba imam olarak sabah namazlarını kıldırırdı. Üzüntüsünden Kur’ân ayetlerini okurken ağlamaktan kıraati tamamlayamadığı oluyordu.

İşte bunlardan birinde hücre-i saadetinin kapısından Efendimiz’in (s.a.v.) durup onlara bakması, ashâb-ı kirâmı duygu seline boğmuştu. Kendisinin terbiye ve talim ettiği ashâbının namazlarındaki hüşû halini gören Sevgili peygamberimiz (s.a.v.) onların bu hallerindan hoşnut olarak tebessüm etmişti. Namaz kılan ashâb Efendimiz’i (s.a.v.) görmenin sevincinden neredeyse namazlarını bozacaklardı. Sonrasında Resûlullah (s.a.v.) araladığı perdeyi kapatarak hücre-i saadetine dönmüştü. İşte o sabah Efendimiz’in (s.a.v.) ashâbını, ashâbın da Efendimiz’i (s.a.v.) son görüşü olmuştu.[2]

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (467); Müslim, *Sahîh* (2382, 2383).

(2) Buhârî, *Sahîh* (680); Müslim, *Sahîh* (419).

Güneş doğduktan sonra Efendimiz (s.a.v.) hayatının son nefeslerini vererek dünya hayatına veda ediyor ve huzura doğru gidiyordu. Önünde içinde su olan deriyle kaplanmış bir kap vardı. Elini bu kaba daldırıp sonrasında mübarek yüzüne sürüyor ve şöyle diyordu: *"Allah'tan başka ilah yoktur. Ölümün bazı zorlukları vardır. Allahım! Ruhumu teslim ederken çekeceğim sıkıntıya karşı bana yardım eyle."*[1]

Hz. Âişe validemiz (r.a.) şöyle diyor: "Allah Resûlü (s.a.v.) sağlıklı iken şöyle demişti: 'Hiçbir peygamberin ruhu cennette kalacağı yeri görmeden kabzedilmez. Sonra seçmekte serbest bırakılır.' Son hastalığında başı dizimin üzerinde iken bayıldı. Ayılınca, gözünü evin tavanına dikerek: '*Allah'ım! Refiku'l-Âlâ'da.*' diye buyurdu. Bunun üzerine ben: 'O halde o bizi seçmeyecektir.' dedim ve sağlıklı iken bize söylediğinin bu hali dile getirdiğini anladım."[2]

Hz. Âişe'nin Efendimiz'in (s.a.v.) sözlerini kavrayış biçimine dikkat kesilelim. Allah ile buluşmanın, bunun için iştiyaklı ve mutlu olmanın, O'nun katındaki yüceliklerin ve güzelliklerin farkındayıdı. İşte bu esnada Peygamberimiz'in (s.a.v.) mukaddes ruhu mübarek bedenini terketmişti; dünya hayatından ayrılıp ebedî saâdete irtihal etmişti. Efendimiz (s.a.v.) son sözlerini söyledikten sonra elini kaldırarak tekrar "*Allah'ım! Refiku'l-Âlâ'da*." demiş ve vefat etmişti.[3]

Peygamberimiz'in (s.a.v.) son söylediği sözler şunlar olmuştu: "*Allahım! Beni bağışla ve beni Refiku'l-Âlâ makamına yükselt.*" Hz. Âişe validemiz bu sözleri söyledikten hemen sonra Efendimiz'in (s.a.v.) vefat ettiğini bildirmiştir.[4]

Hz. Âişe (r.a.) şöyle diyor: "Allah Resûlü (s.a.v.) benim kucağımda vefat etti. Vefat ettiği esnada yayılan kokudan daha güzel bir kokuyu hiçbir zaman koklamadım."[5]

En mukaddes ruh dünyadan ayrılmıştı. Yaratıcısından hoşnut ve kendisinden razı olunmuş bir halde yükselmişti. Allah'ın kâinatta yarattığı en yüce insan dünya hayatından ayrılmıştı. Arkasında hiçbir servet ve mal bırakmadan, Fâtıma annemiz

(1) İbn Mâce, *Sünen* (1623).
(2) Buhârî, *Sahîh* (4463); Müslim, *Sahîh* (2444).
(3) Buhârî, *Sahîh* (4469).
(4) Müslim, *Sahîh* (2191).
(5) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24905); Buhârî, *Sahîh* (1389); Müslim, *Sahîh* (2443).

dışında hiçbir evladı kalmadan. İnsanlığa hidayet, iman, din ve yüce nûrânî mirası bırakarak gözlerini kapamıştı.[1]

Ey toprağın altında dinlenenlerin en hayırlısı Toprak seninle pür-i pâk oldu Ruhum senin istirahatgâhına fedâ olsun Ki o makam, iffet, cömertlik ve yücelik makamıdır Sen şefâatine muhtaç olunansın Ve Sırattaki kurtarıcımızsın[2]

Peygamberimiz'in (s.a.v.) vefatıyla vahiy kesilmişti. Medine-i Münevvere sanki karanlığı gömülmüştü. İşte bu an ümmetin yaşadığı en zor andı. Nitekim Efendimiz (s.a.v.) *"Şüphesiz benim ümmetimden hiçbir kimse, benden sonra benim vefatımın musibetinden daha zor bir musibetle karşılaşmayacaktır."* buyurmuştur.[3] Bu itibarla, Peygamberimiz (s.a.v.) hayatta iken de vefatından sonra da onun vefat ettiği gündeki felaketin eşi benzeri olamamıştır:

Ne geçmiştekiler ne de gelecektekiler kaybetmedi Muhammed gibi birini Kıyamete kadar da kaybedilmeyecek öyle biri[4]

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) dünya hayatından ayrıldı ancak risaleti baki kaldı. Davet edici peygamber hayata veda etmişti ama onun kutlu daveti kalıcıydı. Çünkü onun ardında davasını devam ettirecek ümmeti kalmıştı. Efendimiz (s.a.v.) Allah'ın gönderdiği İslâm nimetini kemâle erdirmişti. Nitekim ayet-i kerimede; **"Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim."**[5] buyrulmuştur. Allah Resûlü (s.a.v.) tebliğ görevini yerine getirmiş, emaneti ulaştırmış ve ümmetine gün yüzü gibi apaydın İslâm dinini bırakmıştı.

Allah Resûlü için aksın herkesin gözyaşı Ancak unutulmasın Medine'deki istirahatgâhı Rehberimiz, önderimiz, hidayet vesilemize Versin Rabbimiz her türlü hayrı Yeryüzüne ayak basmış en yüce şahsiyet olan Mekke ve Medine'nin efendisinin

---

(1) Muhammed Ebû Şühbe, *es-Sîretü'n-Nebeviyetü's-Sahîha fî Dav'i'l-Kurâni ve's-Sünne* [özetle], 594/2.
(2) Sıddıkî, *el-Futuhâtu'r-Rabbâniyye*, 3/28.
(3) İbn Mâce, *Sünen* (1599).
(4) İbn Hişâm, *Siyer*, 2/668.
(5) Mâide, 3.

nasıl unutulur hatırı Ki o insanların en yücesi, en iyisi En cömerdi, gönlü en geniş olanı Onun aydınlattığı yolda ne insanlar aydınlandı Onu tanımayanlar karanlıkta sönüp kaldı[1]

(1) İbn Receb, *Letâifu'l-Meârif* , 111-112.

RESÛLULLAH’IN GÜNLÜK HAYATININ TAHLÎLİ

Allah Resûlü’nün (s.a.v.) günlük hayatı bizlere, takip etmemiz gereken temel ölçüleri veriyor. Ve bu ölçülerden derin anlamlı işaretlerle bezenmiş bir buket ortaya çıkıyor:

1- Resûlullah’ın (s.a.v.) her günü, akıp gidinceye kadar birçok değerli işi başarıyla gerçekleştirdiği bir kum saatini andırıyor. Öyle ki tarih, bu değerli ve cömert peygamberin eliyle gerçekleşen işlerin başka bir beşerin elinde daha gerçekleştiğine şahitlik etmemiştir.

2- Allah Resûlü’nün (s.a.v.) günlük hayatını anlatırken her şeyin öğle vakti parlayan güneş gibi apaçık olduğu görülmektedir. Öyle ki hayatında karanlıkta kalmış hiçbir ayrıntı yahut kayıp hiçbir parça yoktur. Bilakis onun her hareketi en ince ayrıntısına kadar apaçık bir şekilde tespit edilerek kayda alınmıştır. Kapısını kapattığı hâlde dahi evinde ne yaptığını, ailesiyle uyuduğunda yatağındaki hâlini, uyurken çıkardığı sesi ve uyandığında ne söylediğini dahi biliyoruz! Resûlullah’ın (s.a.v.) günlük hayatını araştırırken sevgili peygamberim hakkında benim dünyaya gelmeme vesile olan babam hakkında bildiğimden daha fazla malumat elde ettiğimi hissettim. Nefsim, anam ve babam ona feda olsun; onun hayatı parlak güneşin altında yürüyormuşçasına ışık saçar.

3- Bir günlük hayat rutininde Resûlullah’ın (s.a.v.) şu buyruğunun vücut bulmuş hâlini görebilirsiniz: *“Namaz gözümün nuru kılındı.”*[1] Farzıyla, sünnetiyle ve

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12293); Nesâî, *Sünen* (8836); vd.

teheccüdüyle tüm bu namazlar günlük hayat akışı içerisinde ona bir rahatlama sağlıyor ve Resûlullâh (s.a.v.) adeta namazlarıyla Rabbinden bir destek ve ferahlık elde ediyor. Böylece her namazdan sonra gücü, kararlılığı ve dinçliği yenileniyor. Namaz gözünün nuru, nefsinin rahatlaması hâlini alıyor. Hatta namaz vakti geldiğinde çok uzun bir süre geçmiş gibi şiddetli bir özlemle *"Bizi namazla rahatlat ey Bilâl"*[(1)] diyor. Ruhunun namaza ne kadar özlem duyduğunu daha açık ve ince şekilde anlatan başka bir ifade yoktur herhâlde: "*Bizi namazla rahatlat.*" İşte bu, Resûlullah (s.a.v.) ile yaratıcısı arasındaki bağın ne kadar kuvvetli olduğunu gösteriyor.[(2)]

İbni Kayyım, Resûlullah'ın (s.a.v.) gece ve gündüz toplamda kırk rekât olacak şekilde namaz kılmaya devam etmiş olduğunu belirtir. Bunlardan on yedi rekâtı farz, on yahut on iki rekâtı farzların hemen peşinden yahut öncesinden kılınan sünnetler, on bir yahut on üç rekâtı gece namazında kıldığı namazlardan oluşur ve böylece toplamı kırk rekâtı bulur. Bunların dışında ise düzenli olarak kılmadığı duha namazı, ziyaret ettiği kimselerin evinde kıldığı namazlar, mescidi selâmlama namazı (tahiyyetü'l-mescid) ve benzerleri vardır. Kulun, hayatının sonuna dek böyle bir namaz programı uygulaması mühimdir. Gece-gündüz kırk defa bir kapıyı çalan kimseye cevap verilip kapının açılması ne kadar da yakın bir ihtimaldir.[(3)]

4- Resûlullah'ın (s.a.v.) gece namazı, gerek süre itibariyle gerek kalben hazır bulunma ve Rabbine yalvarmaktan zevk duyma bakımından en derin namazıdır. Hatta gece namazındaki bu hâl, ibadetin yoğunluğundan ötürü ruhî bir tecellîyi andırır.

5- Burada, Allah tarafından geçmiş ve gelecek günahlarının bağışlandığı müjdesini alan Resûlullah'ın (s.a.v.), insanların en çok istiğfâr edeni olduğuna da dikkat çekmek isteriz. Düşünün; o her günün sabahını yüz kere istiğfar ederek karşılıyor, bulunduğu meclislerde yüz defadan fazla "*Rabbim! Beni bağışla ve tevbemi kabul et. Sen tevbeleri çokça kabul edensin ve çokça bağışlayansın*" dediği sayılıyor. Sonra yalvarır hâlde ve huşu ile gece namazında, *"Allah'ım, geçmiş ve gelecek günahlarımı, açıktan ve gizliden işlediğim günahları ve benden daha iyi bildiğin günahlarımı bağışla. Öne geçiren ve geride bırakan sensin. Senden başka ilâh yoktur"* diyor.

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23088, 23154); Ebû Dâvûd, *Sünen* (3985, 3986); vd.
(2) İbn Hişâm, *Siyer*, 2/668.
(3) İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdu'l-Meâd*, 1/327.

Dikkat edilirse; geçmiş ve gelecek günahlarının bağışlanmış olmasına, herhangi bir hata işlemekten yahut günah işlemekten masum oluşuna rağmen Resûlullah (s.a.v.) bu kadar bağışlanma diliyor. Peki, neredeyse hayatımızın her anında bir hata yahut günah işleyen bizler ne yapıyoruz? Allah'ım, bağışla!

6- Buraya kadar anlatılanlar vesilesiyle, Resûlullah'ın (s.a.v.) hayatı süresince Rabbine karşı nasıl bir sevgi ve özlem içinde olduğunu hissedebilirsiniz. Rabbinin yüceliğini her daim görüyormuşçasına hiçbir zaman O'nu anmaktan geri durmuyor; ilk uyandığında O'nun ismini anıyor, uyuyacağı zaman dudaklarının son kıpırtıları O'nu zikretmek oluyor, günün sabahını zikirle karşılayıp gecenin karanlığında zikre devam ediyor ve tüm bu zaman aralıklarında dili Allah'ı anmakla ıslak kalıyor. İşte bu, kulluğun manalarını en derin şekilde göz önünde bulundurmaktan ve Allah Teâlâ'ya duyulan sevgi ve saygıdan kaynaklanıyor.

7- Allah Resûlü (s.a.v.) namazları ilk vaktinde kılmaya özen gösteriyor. Ancak yatsı namazını biraz geciktiriyor.

8- Resûlullah'ın (s.a.v.) sahâbe-i kiram ile konuşması namazların akabinde oluyor. İnsanların dinç ve müsait oldukları vakitler olması hasebiyle de bu konuşmalar genellikle sabah ve öğle namazlarından sonra oluyor. Nitekim bu iki namaz vaktinden önce gece uyuklaması ve kaylûle istirahati olduğu için insanlar daha dinç oluyor. İnsanların bitkin olmaları, dolayısıyla dinlenmeye ihtiyaç duymaları hasebiyle ikindi ve yatsı namazlarından sonra pek nadir konuştuğu oluyor. Akşam namazının akabinde konuştuğuna dair herhangi bir bilgi de nakledilmemiştir. Çünkü insanların bu vakitte yemek ihtiyacı vardır. Bundan dolayı Allah Resûlü (s.a.v.) akşam namazını ilk vaktinde kılmaya özen göstermiş, namaz içinde uzunca Kur'ân okumamış ve namazdan sonra da konuşmamıştır.

9- Burada Resûlullah'ın, günlük programındaki sorumlulukları arasında kurduğu mükemmel dengeyi ve hayatın meşguliyetlerini nasıl idare ettiğini dikkatle takip etmek lazım. İbadetlerini, tebliğ görevini yerine getirmesini, bütün bu sorumluluklar arasında ailesinin haklarını titizlikle gözetmesini, sahabe-i kiramı suhuletle idare etmesini ve her birisiyle durumlarına göre ayrı ayrı ilgilenmesini dikkatle takip etmeye değer, hatta gerekli. Bununla birlikte kendi nefsinin haklarını ve diğer gereksinimleri nasıl

karşıladığını görmek ve gözlemlemek lazım. Tüm bu hakları yerine getirirken nasıl dengeli olduğu ve herhangi bir hakkın edâsında bir eksiklik yapmadığını, herhangi bir görevi ihlâl ya da ihmal etmediğini not etmek gerekiyor. Bilakis onun (s.a.v.), özelde ve genelde tüm hak sahiplerinin hukukunu kapsamlı ve dengeli bir şekilde yerine getirdiği açıktır. Günlerden birinde yapmış olduğu şu tavsiyenin, Resûlullahın (s.a.v.) hayatında nasıl pratiğe döküldüğünü görüroyurz: *“Şüphesiz bedeninin senin üzerinde hakkı vardır, gözünün senin üzerinde hakkı vardır, eşinin senin üzerinde hakkı vardır, misafirinin de senin üzerinde hakkı vardır, çocuğun da senin üzerinde hakkı vardır, arkadaşının da senin üzerinde hakkı vardır.”*[(1)] Elhak, Resûlullah (s.a.v.) hayatı boyuca her hak sahibine hakkını vermiştir.

10- Resûlullah’ın (s.a.v.) hayatı dolu, yoğun ve meşguliyetler bakımından bereketli olmasına rağmen gerginlikten ve karışıklıktan uzaktı. Kendisini meşgul eden pek çok uğraşısı olmasına rağmen daima sakin ve huzurlu idi. Hiç kimse kendisinde herhangi bir gerginlik veya düzensizlik göremezdi. Ona şöyle bir baktığında sanki o anın öncesinde ve sonrasında herhangi bir işi olmadığını zannedebilirdi. Evindeki hâline bakıldığında sanki dışarıdaki hayatın ağır sorumluluklar onu beklemiyormuş zannederdi. Sahâbe-i kiram ile otururken kendisini bekleyen başka bir işi düşünüp endişelendiği de görülmezdi. Çünkü o tüm benliğiyle arkadaşlarına yönelir ve onlarla rahatlardı. Güzel ahlâkıyla her sahâbesini kuşatır, sanki tek işi o an bulunduğu meclistekileri memnun etmekmiş gibi ilgilenirdi. İşte bu, hiçbir gerginliğe ve karışıklığa mahal vermeyen ve bütün işler arasında bir denge kurabilen kimsenin yapabileceği bir şeydir.

11- Resûlullah’ın (s.a.v.) hayatı düzenli idi ancak tekdüzelikten uzaktı. İntizamlı ve aynı zamanda esnek bir hayatı vardı. Şöyle ki, bazı durumların gereklerine göre yaşanan değişimleri hoş karşılıyordu. Yani onun hayatında kaos ve kargaşaya yer olmadığı gibi tekdüzelik ve katılık da yoktu. Düzenli ama esnek bir hayata sahipti; namaz vakitleri belirliydi ve bu vakitler arasını düzenlerdi. Değişen durumlara göre oturduğu meclisleri bazen uzun bazen de kısa tutardı. Böylece hayatında düzenli ve tertipli olmanın olumlu yanları gerçekleştiği gibi monotonluğun ve katılığın olumsuz yanlarından da sıyrılmıştı.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (1968, 1974, 1975, 6139); Müslim, *Sahîh* (1159).

12- O'nun (s.a.v.) hayatında doğallık ve sadelik vardır; kasıntılıktan ve sertliğin sınırlamasından uzak bir hayatı vardır. Neşeli zamanlarda sevinir, yeri geldiğinde cana yakınlık gösterir, mutlu anlarda mutluluğunu izhar ederdi. Bir defasında sevdiği bir kimse uzunca zamandan sonra geri geldiğinde onu karşılarken (gösterdiği sevincin etkisiyle) ridâsının düştüğü olmuştur.[(1)] Yolda yürürken koyun derisi yüzen gence yanaşıp derinin güzelce nasıl yüzüleceğini göstermek için yanına giderek koyunun kolundan girip deriyi yüzdüğü olmuştur. Bir defasında da çanağında et pişiren adamın yanından geçerken *"Yemek oldu mu?"* diye sorup bir parça alıp yemişti.

İşte insanlarla iletişim kurarken bu denli bir doğallık göstermek tüm engelleri ortadan kaldırıyordu. Öyle ki Resûlullah (s.a.v.) insanlara samimiyetle yöneldikçe onlar da Efendimiz'e (s.a.v.) tüm kalpleriyle yöneliyorlardı. Adeta kendilerini Peygamberimiz'e karşı bir babanın çocukları gibi hissediyorlardı.

13- Resûlullah'ın evi samimiyet ve neşe ile dolu idi. Evinin içinde gülümser ve neşeli olurdu. Evindeki oturmasında espriye, samimi latifeye yer vardı. Hatta bu durum, onun bütün hayatında görülürdü demek lazım. Bir defasında çıkıp mescidde oynayan Habeşliler'e bakmıştı. Oyunlarını izlemekten keyif alarak bu sıcak manzaraya eşlik etmesi için hanımını da çağırmış ve bu davranışı temellendirmek için de şöyle buyumuştu: *"Oynayın Erfideoğulları; oynayın ki Yahudi ve Hristiyanlar dinimizde ferahlık olduğunu, benim içinde kolaylığın* (esnekliğin) *olduğu haniflik ile gönderildiğimi bilsinler."*[(2)]

Evet, Resûlullah'ın (s.a.v.) dininde bir genişlik ve ferahlık vardı. Hayatında meşru çerçevede eğlenceye ve gülmeye yer vardı.

14- (Bu genel okumada dikkatimizi çeken bir diğer husus) muhtereme eşlerine karşı beslenen kuvvetli duygular ve bu duyguların doyurulmasıdır. Öyle ki Resûlullah'ın (s.a.v.) hanımına su kabını sunmasında, yemekten bir lokma vermesinde, geceleyin

---

(1) Abdurezzak, *Musannef* (12646); İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (32206, 33682, 36643); Tirmizî, *Câmi'* (2732); İbn Ebû Âsım, *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, 363; Tahavî, *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, 4/281; Tahavî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, 1384; vd.

(2) Hamîdî, *Müsned* (256); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24855); Buhârî, *Sahîh* (2907); Müslim, *Sahîh* (892).

samimi bir şekilde muhabbet etmesinde, düzenli olarak gündüz vakti hanımlarını ziyaret etmesinde, ev işlerine ortaklık etmesinde ve eşlerin yatağında ve yorganın altında eşler arası gerçekleşen sıcak iletişimde bu duyguları nasıl beslediği de aktarılan rivayetlerden bilinmektedir.

15- Resûlullah'ın (s.a.v.), insanların fıtratlarını, ihtiyaçlarını ve uğraşlarını anlayışla karşılaması ve ibadetleri eda ederken de bunları gözetmesi yine fevkalade önemlidir. Öyle ki insanlara namaz kıldırırken onların en kısa namaz kıldıranı iken tek başına namaza durduğunda en uzun namaz kılan idi. Cemaatle namaz kılarken namazı uzatmak istediği hâlde bir çocuğun ağlama sesini duyunca annesinin neler hissedeceğini bildiği için namazı kısa tutdı.

16- Nitekim buraya kadar okuduğumuz bu günlük programda, Resûlullah'ın (s.a.v.) en yoğun ve en fazla süren namazlarını, Rabbine kavuşana dek düzenle devam ettiği ibadetlerini gözlerden uzak, evinde ve gecenin sessizliğinde yaptığı açıkça görülecektir.

Aslında bu gerçek de peygamberlik alâmetlerinden birisidir. Nitekim uzun ve devamlı şekilde kendini ibadete vermek ve bunu tüm hayatı boyunca devam ettirmek yalancı bir iddia sahibinin yahut bir uydurukçunun yapabileceği şey değildir. (Allah Resûlü (s.a.v.) böyle bir iftiradan uzaktır.) Ancak böylece ibadetlere devam etmek sâdık kulun kesin inancına işaret eder; Resûlullah'ın, söylediklerine ve tebliğ ettiklerine olan köklü imanına delâlet eder.

17- Resûlullah'ın (s.a.v.) faaliyetlerini üç zaman aralığına bölebiliriz:

- Gece namazındaki dinçlik, canlılık ve arılık zamanı. Çünkü o (s.a.v.), teheccüde kalktığında gecenin ilk yarısında uykuya ayırdığı en uzun aralıktan taze uyanmış oluyordu. Adeta bu uyku ile dinçliğini en saf şekilde gece ibadeti için topluyordu. Çünkü kıldığı bu namaz onun ferahlığı ve gözünün nuru idi.

- Sabahtan sonra seher vaktindeki hafif dinlenmenin ardından sabah namazını kılıp Rabbini zikrediyor, sonrasında ise ashabıyla nasihat, öğretim ve terbiye için oturum yapıyordu.

- Öğleyin kaylûle uykusunun ardından öğle namazını kılıyordu; eğer bir olay olmuşsa hutbe veriyor yahut sahâbesiyle oturup konuşuyor ve ihtiyaçlarını gideriyordu.

18- Resûlullah'ın (s.a.v.) günlük programda namazların, vakitler arasındaki bağlantı noktaları gibi olduğu görülecektir. Yani onun uygulamasında günler, namaz vakitlerine göre bölümlere ayrılırdı. Buna göre Resûlullah'ın (s.a.v.) bir günlük programı yaklaşık olarak şöyle taksim edilebilir:

a. Sabah: Seher vaktindeki uykusundan sonra sabah namazı için uyanır ve namazı kıldırır. Güneş doğuncaya kadar sahâbeleriyle beraber namaz kıldığı yerde oturur. Sonra eşlerine sabah ziyareti yapmak için kalkar, sonra kuşluk vaktinin ilk anlarında sahâbeleriyle beraber ilim ve terbiye meclisine otururdu. Bu meclis sonrasında da bazen ziyaretlerde bulunurdu. Kızlarını, sahâbelerinden birilerini ziyaret eder yahut özel işlerini hallederdi. Güneş biraz daha yükselip kuşluk vakti ilerlediğinde kaylûle vakti gelir; öğle namazı öncesinde kaylûle istirahatini yapardı. Bu istirahat bedeni rahatlatmak ve gece namazına da destek olmak içindi.

b. Öğle: Öğle namazı vaktinde (kaylûle uykusundan) uyanarak namazı kıldırır; eğer bir olay olmuşsa namazdan sonra hutbe verirdi. Hutbelerinin ekserisini bu vakitte vermiştir. Sonra evine döner ve öğle namazının sünnetini kılardı. Daha sonra tekrar mescide çıkıp sahâbeleriyle oturur yahut bazı işlerini görmek için bir yere giderdi. Nitekim öğle ile ikindi arasını iş için ve ihtiyaçların giderilmesi amacıyla kullanırdı.

c. İkindi: İkindi namazını ilk vaktinde kıldırdıktan sonra kalkar ve akşamüstü eşlerini ziyaret ederdi. Bazen tüm hanımları o akşam sırası olan annemizin evinde toplanmış olurdu. İkindi vakti ile akşam namazı arasındaki vakit çoğunlukla aile ile rahatlama vakti olurdu.

d. Akşam: Akşam namazını ilk vaktinde kıldırır, sonra akşam yemeğini yer ve evinde kalırdı. Bu vakit gün içindeki ana öğün olan akşam yemeği için ayrılırdı.

e. Yatsı: Yatsı namazını kıldırıp evine döner, ailesiyle sohbet eder yahut ensârdan bazılarını ziyarete giderdi. Yahut Ebû Bekir ve Ömer ile Ebû Bekir'in evinde devlet işleri ve Müslümanlar'ın meselelerini istişare etmek için konuşurdu. Gece sohbetinden sonra evine dönerek gece yarısına kadar istirahate çekilirdi. O şekilde gün içindeki en uzun uykusunu almış olup enerji dolu bir şekilde gece namazına kalkardı. Gecenin üçte biri kadar namaz kılarak Rabbine yalvarmaya devam ederdi. Gecenin son altıda birlik

vakti kalınca sabah namazına kadar dinlenmek için seher vakti uyumak üzere yine hafif istirahate çekilirdi.

19- Resûlullah'ın (s.a.v.) günlük hayatındaki olaylar bize peygamberlik alâmetlerinden manzaralar sunmaktadır. Onu gören kimse mutlaka Allah tarafından gönderilen bir peygamber olduğunu, kendisine vahiy indiğini, davasında yalancı biri olmadığını, kendi nefsi için bir şey talep etmediğini anlardı. Medine'ye esir olarak getirilen Sümâme bin Üsâl gibi. Bu kişi insanlar arasında en fazla Resûlullah'a öfke duyuyordu. Resûlullah (s.a.v.) onu mescidin bir direğine bağlattı. Sümâme, Resûlullah'ın (s.a.v.) gece gündüz yaptıklarını, girişini çıkışını, çevresindeki insanlarla ilişkisini görünce onun bir kral ve zorba değil, Allah katından gönderilmiş bir peygamber olduğunu iyice anladı. Resûlullah (s.a.v.), Sümâme'nin çözülmesini emredince Sümâme gusül alıp geldi ve şöyle dedi: "Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şahadet ederim ki Muhammed, Allah'ın resûlüdür. Ey Muhammed, Allah'a yemin olsun ki yeryüzünde en fazla öfke duyduğum yüz senin yüzündü. Şimdi ise bana yüzlerin en sevimlisi senin yüzün oldu. Ve senin bu şehrinden daha çok nefret ettiğim hiçbir şehir yokken burası benim için şehirlerin en sevimlisi oldu."[1]

Resûlullah'ın (s.a.v.) yanına Hristiyan iken gelen Adiy bin Hâtim'in durumu da böyle olmuştur. Yolda Resûlullah (s.a.v.) ile yürürken yanında çocuğu olan bir kadın, Allah'ın elçisini durdurdu. Resûlullah (s.a.v.) onlar için o kadar süre ayakta durdu ki Adiy şöyle demişti: "Pek uzun süre ayakta durduğumuzdan ötürü ona dayandım." Sonrasında Adiy şöyle dedi: "Kendi kendime dedim ki: 'Ben şahadet ederim ki sen, benim ve Nu'mân bin Münzir'in dininden uzaksın. Eğer sen bir kral olsaydın bir çocuk ve kadın seninle bu kadar uzun süre ayakta kalamazlardı.' Böylece Allah kalbime Muhammed'in sevgisini koydu." Ve bu manzaradan sonra Adiy, Müslüman oldu.

20- Günlük hayatında Mustafâ'nın (s.a.v.) mutlu ve hoş bir hayat yaşadığı açıkça görülecektir. Ondaki iman saadetinden bahsedecek olursak şunu diyebiliriz; onun imanı hiçbir insan kalbinin ulaşmadığı yüce ufuklardadır. O, mahlûkat arasında Allah Teâlâ'yı en iyi bilen, en kavî iman sahibi idi. Hulasa o, insanların en sadık ve kesin imana sahibi olanı idi. Nitekim o, yedi kat semaya yükseltilip kaderi yazan kalemin

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (4372); Müslim, *Sahîh* (1764).

sesini duymuş, gözleriyle cenneti görmüş ve oradan bir meyve yemeyi bile aklından geçirmişti. Rabbi'nin ona bahşettiği Kevser havuzunu müşahade etmiş, çamurunun misk kokusunu duymuş ve inci mercan olan çakıllarını görmüştü.[(1)]

Bu kadar yaklaştırılıp böyle derecelere yükseltilen bir peygamberin, Rabbine yalvarıp yakarırken, O'nu övmesi, yüceltmesi nasıl olur, tasavvur edebiliyor musunuz? Nitekim o (s.a.v.); *"Ben gecelerim, Rabbim beni yedirir ve içirir."*[(2)] buyurmuştur. İbadetten duyduğu lezzeti, dünya hayatının zevklerinden hiç birisiyle karşılaştırması mümkün değildi.

Resûlullah (s.a.v.), dünya hayatında da mutluydu. Hayatının her anında mesut olmaktan duyduğu zevki ve bu saadet sebebiyle Rabbine duyduğu minneti hissedilirdi. Rabbi onu gam ve kederden kurtarmış, kötü hastalıklardan korumuştu. Böylece bedeninde, iç dünyasında ve ailesinde sağlık ile yaşamıştı; bir lütuf, âfiyet ve bağışlanma ile hayatını sürdürmüştü.

Birbirlerine karşılıklı sevgi besledikleri, en güzel muhabbet duygularını kendisiyle paylaştığı bir hanımı vardı; Hz. Aişe (r.a.). Kendilerine en tatlı babalık duygularını içirdiği tertemiz bir kızı ve dünyasının tatlı kokuları olan iki erkek torunu vardı.

Hayatın dertlerini kendileriyle paylaştığı sadık dostları; Ebû Bekir ile Ömer (r.a.) vardı. (Bir şey anlatırken onu pek çok kez) şöyle derken duyarsın: *"Ben, Ebû Bekir ve Ömer girdik, ben, Ebû Bekir ve Ömer çıktık, ben, Ebû Bekir ve Ömer gittik."*[(3)]

Pek sevdiği, Allah'ın da Mele-i a'lâda onu çok sevdiğini bildiği damadı vardı. Aynı zamanda yakın akrabası olan Ali bin Ebî Tâlib vardı, Allah onların hepsinden razı olsun.

İyi ve vefalı, kendisiyle konuşup dediklerini tasdik eden, yardım sözü verip vefa gösteren akrabaları vardı; Osman bin Affân ile Ebu'l-Âs bin Rebî' vardı, Allah onlardan razı olsun.

Rabbinin razı olduğu, vahiy indirerek onların batınlarını ve kalplerindekini temize çıkardığı arkadaşları vardı. Nitekim ayet-i kerimede şöyle buyrulmuştur: **"Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu indirmiştir."**[(4)]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12675, 13425); Buhârî, *Sahîh* (1212); Müslim, *Sahîh* (901).
(2) Buhârî, *Sahîh* (1961-1967); Müslim, *Sahîh* (1102-1105).
(3) Buhârî, *Sahîh* (3685); Müslim, *Sahîh* (2389).
(4) Fetih, 18.

Resûlullah (s.a.v.) çevresindekilerle ve beraberinde bulunanlarla da mutluydu. Sonra pek çok büyük işi başardığı bir hayat yaşadı. Bilindiği üzere, hayattaki en büyük mutluluklar hedefleri gerçekleştirmektir. Bu hedeflerinin en büyüğü de Allah'ın mesajını tebliğ etmek ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmesiydi. Mescidindeki kalabalığın arttığını, İslâm beldesinin genişlediğini ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiklerini gördüğünde bu mutlulukların Resûlullah'ın (s.a.v.) kalbine nasıl tesir ettiğini tasavvur edebiliyor musunuz?

Bundan da öte, Veda Haccı'nda iken Arap Yarımadası'nın her yerinden gelen büyük topluluğun tek bir ağızdan, "Senin (risâleti) tebliğ ettiğine, nasihat ettiğine ve üzerindeki görevi eda ettiğine şahitlik ederiz" dediklerinde Resûlullah'ın duygularını hayal edebiliyor musunuz? Burada saydığımız ve sayamadığımız bütün nimetler Allah Teâlâ'nın ona ihsan ettiklerinin bir kısmıdır. Nitekim ayet-i kerimde; **"Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın."**(1) buyrulmuştur.

21- Resûlullah'ın (s.a.v.) hayatında, hayatta olmanın manevî lezzetlerini tattığını, gördüğü şeylerin güzelliklerini hissettiğini, tattıklarının manevî lezzetini aldığını, Allah'ın sunmuş olduğu bu nimetlere karşı O'na nasıl minnet duyduğunu görürsün. Resûlullah (s.a.v.) içtiği bir yudum suda, yediği bir parça lokmada aldığı zevki Allah Teâlâ'ya duyduğu büyük şükran ile yaşamaktadır. Nitekim O (s.a.v.), şöyle dua etmiştir: *"Allah'ım, sana tertemiz, bereketli ve pek çok hamd ile hamd ederiz. Tüm ihtiyaçlarımızı gideren, susuzluğumuzu dindiren, nimetini bolca veren ve herkesin O'na muhtaç olduğu Allah'a nankörlük etmeyerek hamd ederim. Allah'ım! Yedirdin, içirdin, zenginleştirdin, ihtiyacımızı giderdin, doğru yola erdirdin, hayat verdin. Allah'ım! Bütün bu verdiklerin için sana hamd olsun."*

Uykusundan sağlık ve canlılık ile uyanınca kendisine bu nimeti bahşeden Rabbini hatırlar ve şöyle buyururdu: *"Bizi öldürdükten sonra dirilten Allah'a hamd olsun. Dönüş ancak O'nadır."*

Hayatın akışı içerisinde pek sıradan görülen uyku ve yemek nimetine böyle şükrediyorsa bir de yenilenen ve ardı ardına daha fazla gelen nimetlere karşı gösterdiği şükrü bir düşünün. Her nimette durup bu nimetin tadını alıp sonra da Allah'ın nimetini

(1) Duhâ, 5.

derin derin hissettiğini görürsünüz. Hatta Rabbine şöyle seslendiğini duyar gibi olursunuz: *"Bana nimet ihsan edip nimetini artıran, fazlasıyla karşılık veren Allah'a hamd olsun. Her hâlükârda Allah'a hamd olsun."*

Böylece Resûlullah (s.a.v.), artık alıştığımız ve aslında ne kadar önemli olduğunu dahi hissetmediğimiz şu nimetlere dikkatimizi çekiyor: Güvenli bir ev, günlük yemek ve sağlıklı bir beden. Nitekim Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: *"Kim evinde güven içinde, bedeni sağlıklı, o gününün yemeği de hazır olarak sabahlarsa o, tüm dünyaya sahip olmuş gibidir."*[(1)]

Öyleyse Resûlullah'ın (s.a.v.) bu nimetlerden ve daha da fazlasından nasıl tat aldığını bir düşünün!

Nimetlerin farkına varmak, onlardan haz almak ve onları kıymetli görmek bu nimetler ile yaşanan mutluluğu artırır ve hayatı daha neşeli, güzel bir hâle getirir. Ve böylece insan daha huzurlu olur, nimetleri bahşeden cömert Rabbinden razı olur ve O'na daha fazla minnet duyar hâle gelir; bir nimet pek çok nimete dönüşür, insanın hayatı ferahlar, yenilenir ve aydınlanır.

22- Resûlullah'ın (s.a.v.) günlük hayatını okurken günlerinin ne derece dolu dolu ve bereketli geçtiğini, hayat ile ne kadar canlı bir irtibat kurduğunu görürsünüz. Burada Resûlullah'ın başına gelen ancak onlara rağmen hayata devam ettiği musibetleri de hatırlamalısınız. Hayata gözlerini ilk açtığında karşılaştığı yetimlik, peygamberlik görevinden sonra çekmiş olduğu eziyetler, insanlar arasında en çok sevdiği hanımı Hadîce'nin vefatıyla yaşadığı acı, oğullarının ve kızlarının vefatı, en sevdiği şehirden ayrılıp oradan hicret etmek durumunda kalması, Uhud savaşında akrabalarının ve arkadaşlarının şehid olmaları, ifk olayının[(2)] verdiği derin üzüntü ve bunun dışında hayatında başına gelen hastalıklar ve musibetler…

Ancak Resûlullah (s.a.v.) bütün bunlara rağmen pek güçlü ve ilginç bir kararlılık ile bu olumsuz duyguları dindiriyor. Üstün bir başarıyla bu acılara bir virgül koyup hayatın her anıyla olumlu bir iletişim kuruyor. Hâlbuki onun günlük hayatına baktığınızda

(1) Tirmizî, *Câmi'* (2346); İbn Mâce, *Sünen* (4141); vd.

(2) Münafıkların başı olan Abdullah bin Übey bin Selül'ün uydurduğu, Âişe annemizin üzerine attığı zina iftirası. (Bkz: Diyanet İslam Ansiklopedisi, "İfk Hâdisesi", müt. notu)

ve ne kadar dolu dolu geçtiğini gördüğünüzde, Resûlullah'ın (s.a.v.) hiçbir zorlukla karşılaşmadığını ya da hiçbir belaya maruz kalmadığını zannedebilirsiniz.

Annem ve babam ona feda olsun; bilakis birçok zorluklarla karşılaşmıştı. Ancak bu acıların her birinin üstesinden geldi ve sürekli onları hatırlayıp geri durmadı. Onun hayatında her an yapılacak bir görev, bir iş yahut yaşanacak bir neşe vardı. Onun hayatı, olması gerektiği gibi canlı ve sürekli yenilenen bir hayattı.

23- Resûlullah'ın (s.a.v.), sahâbenin hayatlarında ne kadar derin izler bıraktığını, onlarla nasıl sıcak bir iletişim kurduğunu gördükçe şaşırırsınız. Hatta mutlaka her bir sahâbenin Resûlullah (s.a.v.) ile yaşadığı hususî bir durum yahut sadece kendisine mahsus bir hikâye olduğunu düşünürsünüz. Aynı şekilde sahâbenin çocukları hayata gözlerini açtıklarında onları Resûlullah karşılardı. Onun odasında sallanırlar ve ilk yudumladıkları şey de Resûlullah'ın mübarek ağzına dokunmuş tadımlık lokmanın bereketi olurdu.

Sabahın ilk ışıklarında yanına doluşan hizmetçilerin su kaplarına mübarek ellerini daldırırdı. Sahâbenin erkek ve kız evlatlarıyla yolda karşılaşınca yüzlerini okşar ve onlara olan muhabbetini ızhar ederdi. Bir yavrucakla şakalaşarak yüzüne su püskürtüyor, elleriyle bir kız çocuğunun elbisesini giydiriyor[1] ve onlardan her birinin hayatını neşeli ve güzel bir hatıra ile aydınlatıyordu. Çocuklar onun aydınlık tebessümüne şahit oluyordu; minnacık elleri onun mübarek ellerinin kadifemsi yumuşaklığı ve misk kokusuyla bereketleniyordu. Allah Resûlü'nün ayak seslerini evlerinde duyuyorlar, onunla beraber yemek yiyorlardı.

Resûlullah (s.a.v.) onların sevinçlerine ortak oluyordu; böylece küçük mutluluklar Efendimiz'in beraberliğiyle kocaman olup çoğalıyordu.

Ashab-ı kiram, develerini kesip ziyafet mutluluğu yaşayacakları zaman Resûlullah'ı da bu mutluluğa eşlik etmesi için davet ediyorlardı. O da imkân nispetinde bu tür davetlere icabet ediyor, onları izleyip bekliyordu.

Mescidde zıplayıp oynayan Habeşliler'in yanına geliyor, neşeleri Allah Resûlü'nün neşesiyle daha da artıyordu. Çünkü onları; *"Oynayın Erfideoğulları."* diyerek teşvik ediyordu.

(1) Buhârî, *Sahîh* (3071, 5823).

Hastalarını ziyaret ediyordu. Yatağa düşenler ayıldıklarında Resûlullah'ı (s.a.v.) kendilerine bakarken buluyorlardı. Acı çekerken onun serin eliyle ferahlıyorlardı. Cenazelerine katılıyor, yakınlarının ve sevdiklerinin kabirlerinde durup sahâbenin hüzünlerine ortak oluyordu. Onlardan birisi göz önünden kaybolunca Resûlullah'ın kendisini sorup hâlini merak ettiği haberini alırdı. Adeta hayatını ashabının hayatına paylaştırırdı; onların hayatları da dikkat çekici ve derin bir tesirle Resûlullah'ın hayatıyla aydınlanırdı.

Sonra Resûlullah (s.a.v.) vefat etti. Ancak onların hayatlarında canlı, kalplerinde diri, gözlerinin aydınlığı olarak kalmaya devam etti. Çünkü onlardan her birinin Resûlullah ile yaşadıkları, silinip unutulamayacak hatıraları vardı. Onun hakkında konuştuklarında hayali önlerinde beliriyordu; gözleri adeta onu görür gibi oluyordu. Şu sözler, onlardan bazılarına ait unutulmaz hatıratı ifade ediyor:

"(Abdest aldığı sırada) hâlâ baldırının beyazlığına bakar gibiyim."

"Hâlâ yüzüğünün parlaklığını görür gibiyim."

"Saç ayrımındaki parlaklığa hâlâ bakar gibiyim."

"Hâlâ elinin serinliğini hissediyorum."

"Eli kardan serindi, miskten daha güzel kokuluydu."

"Ayağının serinliğini avuç içimde hissettiğim oluyor."(1)

24- Resûlullah'ın (s.a.v.) günlük hayatını adım adım takip etmek, kalplerimizde ona sevgi beslemeye uzanan bir yol açar. Bu yüzden insanlar arasında Resûlullah'ı en çok seven ve ona en çok hürmet duyanlar sahâbe-i kiram idi. Çünkü onun hayatının her anı dikkat çekicidir. Sahâbenin gördüklerini görme imkânımız olmasa da Resûlullah'ın hayatını öğrenip öğretme fırsatına sahibiz. Unutma ki, onun sözlerini ve davranışlarını okuyup düşündükçe sahâbenin kalplerinde oluşan derin sevgi senin kalbini de diriltir. Bütün bir gününde Resûlullah ile beraber olmak kalplerimizde ona duyulan sevgi hazinelerine giden yolu imar eder; onu daha fazla tanıdıkça daha fazla severiz. Ondan aktarılan bilgilerle haşır neşir oldukça onu görmeye daha fazla özlem duyarız.

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12880, 18767); Buhârî, *Sahîh* (271, 572, 3553, 3566, 5659, 5918); Müslim, *Sahîh* (503, 640, 1190); Nesâî, *Sünen* (6284).

Şöyle bir düşünseniz; Resûlullah'tan (s.a.v.) aktarılan haberleri düşündükçe zamanın perdelerinin dürülüp de o anları gözünüzle görüyormuşçasına yaşadığınızı, ona yaklaştığınızı hissedebilirsiniz. Saçtığı nurun içinde eridiğinizi, nefesinin kokusunu içinize çektiğinizi, ona doğru yönelip elini öptüğünüzü ve avuç içinin serinliğini hissettiğinizi tahayyül edebilirsiniz. Bütün kalbinizle onun mübarek kulağına şöyle fısıldadığınızı hayal edebiliyor musunuz? "Vallahi ey Allah'ın Resûlü! Seni kendimden çok seviyorum."

Allah'ım! Biz senin en son elçin Muhammed aleyhisselama iman ettik. Görmediğimiz hâlde onu sevdik ve tâbi olduk. Allah'ım! Kıyamet günü bizleri onu görmekten mahrum etme, bizi onunla beraber haşreyle. Onun şefaatine ulaştır, onun Kevser havuzuna gitmemizi nasip eyle. Bizi, kendilerine nimet verdiğin Nebîlerle, sıddîklerle, şehidlerle ve salihlerle beraber firdevs-i a'lâda Muhammed aleyhisselâm ile birlikte olmakla rızıklandır; onlar ne güzel dostlardır.

Rabbimiz! İndirdiğine iman edip resûlüne tâbi olduk; öyleyse bizi şahitlik edenlerle birlikte yaz.

Allah'ım! İbrâhim'e ve ailesine salât ettiğin gibi Muhammed ve ailesine de salât et. İbrâhim'i ve ailesini bereketli kıldığın gibi Muhammed ve ailesini de bereketli kıl. Sen tüm övgülere layık, pek yüce olansın.

BU KİTABIN YAZILMA SERÜVENİ

1- Bu kitabı yazma fikri yaklaşık yirmi sene öncesine dayanıyor. Allah ona rahmet etsin; Abdülaziz el-Mâcid kardeşimle konuşurken bu fikri o dile getirmişti. ***“Resûlullah’ın Bir Günü”*** dediğini ve Medine’nin hizmetçilerinin su kapları ile gelip Resûlullah’ın (s.a.v.) elini o kaplara daldırdığını anlatırken eliyle yaptığı hareketi bu günkü gibi hatırlıyorum. Bu manzara ve konuşma zihnimde hâlâ tazeliğini koruyor. Bu konuşmanın geçtiği zamanı ve yeri de şimdi oradaymışım gibi hatırlıyorum. Allah Teâlâ bu kitabı Abdülaziz kardeşim için kendisinden sonra faydalanılan bir ilim kılsın ve bu sebeple onu ziyadesiyle mükâfatlandırsın.

2- Bu süre zarfında kitabı yazma fikri zihnimde günden güne olgunlaştı. Kitabın cümlelerini, kaynaklarını toplayarak bunları en uygun şekilde nasıl dizerim diye düşündüm. Sonrasında ***Resûlullah’ın Bir Günü*** başlığı ile özet bir çalışma yaptım. Ve bunu mukaddimede teşekkürle zikretmiş olduğum hocalarıma ve kardeşlerime sundum. Onların yorumlarından, istişarelerinden ve tashihlerinden pek çok fayda mülahaza elde ettim. Bana vermiş oldukları her tavsiye, kitabın muhtevasına katkı sağlamış oldu. Rabbimden onların bu amellerini mükâfatlandırmasını dilerim.

3- Kitabın hedefi: **“And olsun, Allah’ın resûlünde sizin için güzel bir örnek vardır.”**[1] ayet-i kerimesinde belirtilen örnekliği görebilmek için Resûlullah’ın (s.a.v.)

(1) Ahzâb, 21.

günlerini nasıl geçirdiğini, nasıl bir yoğunluk içinde olduğunu gözler önüne seren bir günlük program sunmaktır. Ve böylece onun hayatından örnekleri hayatımıza taşıyarak kendi hayatlarımızı düzeltmektir. Keza bu günlük programla ve Allah Resûlü'nün (s.a.v.) hayatındaki olaylarla çıkmış olduğumuz gezintide, bu hayatın, insanlığın şu ana kadar kazanmış olduğu tecrübelerle uyum sağladığını ve insanlık için en yüce örneğin Allah Resûlü'nün hayatı olduğunu, bu yüce örneğin beşerin doğasına da en münasip hayat tarzı olduğunu görürüz. Nitekim ayet-i kerimede kendisine; **"De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben ancak resûl olarak gönderilen bir beşerim."**(1) demesi emredilmiştir.

4- Birçok siyer kitabı Resûlullah'ın (s.a.v.) hayatını kronolojik olarak takdim ediyor. Dolayısıyla bir hayat tarihi sunulmuş oluyor. Ancak bu kitapta Allah Resûlü'nün (s.a.v.) hayatının farklı bir pencereden, 'günlük pratik hayat' açısından ele alındığını ve ortaya da örnek, pratik bir hayat sunulmuş olduğunu düşünüyorum. Çünkü bizim siyer hakkında böyle bir pencereye ve farklı bakış açılarına da çokça ihtiyacımız olduğuna inanıyorum. Resûlullah'ın (s.a.v.) uzun, aynı zamanda pek çok başarının gerçekleşmiş olduğu hayatı, farklı açılardan yaklaşılmaya da fırsat verecek büyüklüktedir. *Pek geniş bir konu sahası buldun Onu anlatacak dil varsa buyur anlat*

5- Burada anlatmış olduğumuz hâdiselerin hepsi, elbette tek bir günde yaşanmış değildir. Çünkü bir günde yaşanan bir olay diğer günde yaşanmamış olabilir. Ancak tüm bu anlatılanlar, Resûlullah'ın (s.a.v.) bir gününde cereyan eden olaylar hakkında önümüzde bütüncül bir tablo getirmektedir.

6- Bu günlük programda zikretmiş olduğumuz olaylardan bazıları, günün hangi vaktinde olduğuna dair kesinlik belirten rivayetlerle evet elimize ulaşmıştır. Ancak diğer bir kısmı ise eldeki deliller ile malum olduğu üzere günün hangi vaktinde olduğu net olarak zikredilmeyen rivayetler yoluyla gelmiştir. Şüphesiz bu deliller kuvvet ve zayıflık, açıklık ve kapalılık olarak farklılık göstermektedir; dolayısıyla burada bir içtihad sahası oluşmaktadır. Ben de her olayı bağlantıları ile değerlendirip diğer benzer rivayetler ile karşılaştırdım; olayın hangi zaman aralığında olduğunu tespit etmek üzere

(1) İsrâ, 93.

içtihad ettim. Malum olduğu üzere âlimin ictihadında eksiklik yahut yanlışlık olabilir. Ancak ben üzerime düşeni yaparak içtihad ettim.

7- İmkân nispetince sahih rivayetleri seçmeye özen gösterdim. Ancak sahih rivayetleri tamamlayıcı olarak, senedlerinde bazı zayıflıklar bulunan fakat kesin olarak da reddedilemeyecek bazı rivayetleri ve haberleri de burada aktardım. Nitekim bütün rivayetleri toplayarak bunları karşılaştırmak, yanlış olanı ve bir kısmı doğru olsa dahi diğer sahih olanlarla çelişen kısmı açığa çıkarır. Aynen bunun gibi isnadı üzerinde tartışma olan bir rivayetin, başka rivayetlerin şahitliği yahut olayın akışı dolayısıyla zayıf olduğunun söylenmesi mümkündür.

8- Bir olayı aktardığım zaman tek bir rivayeti dikkate almadım. O olayla ilgili tüm rivayetleri toplayarak bütüncül bir manzara oluşturmaya çalıştım. Bu yüzden, aslında birbirinden farklı rivayetlere dayansa da hepsinin bir bütün oluşturan olayları aktarırken güncel kaynaklara atıfta bulundum.

9- Sahâbenin olayları aktarırken kullanmış oldukları lafızları imkân dâhilinde aynen aktarmaya çalışsam da diğer rivayetlerle bağlantı kurmak ve konunun gidişatına uygun bir anlatım oluşturmak için bazı değişiklikler yaptım. Ancak Resûlullah'ın (s.a.v.) kullanmış olduğu lafızlarda herhangi bir değişiklik yapmadım. Bununla birlikte farklı rivayetler arasından seçim yaptım ve farklı rivayetleri konu bütünlüğü için bir araya getirdim.

10- Kitabın ilk baskısında hadislerin tahricini yapmayı ve burada ismi geçen bütün kaynakları zikretmeyi uygun görmüştüm. Çünkü kullandığım hadis lafzı birçok rivayetten teşekkül ediyordu. Bu durum çok falza kaynak zikretmeme sebep oluyor ve eseri uzatıyordu. Bunu farkedince ben de bu baskıda kaynakları kısa tutmaya özen gösterdim ve sadece hadis alanında uzman olanları ilgilendirecek şekilde atıfta bulunmayı uygun buldum. Aynı şekilde bu baskıda *Sahihayn, Sünen, Müsned ve Mu'cem* gibi temel referans kitaplarını esas alarak diğer kaynakları uzunca zikretmemeyi uygun gördüm.

Hadislerin lafızlarına ilişkin kaynakları görmek isteyenler bütün rivayetleri derleyen eserlere bakabilirler. Mesela Dr. Beşşâr Avde Maruf'un hazırladığı ***el-Müsnedü'l-***

Câmi‘u’l-Mu‘allel ile Suheyb Abdulcebbâr’ın hazırladığı ***el-Cami‘u’s-Sahîh li’s-Sünen ve’l-Mesânîd*** adlı eserleri burada zikredilebilir.

11- Son olarak bu kitabı kontrol edip bir tespit edeceği eksiklikleri ve hataları gidermek için bana yorumlarını aktarma erdemini gösteren herkese teşekkürlerimi sunuyorum. Onlar için hayır dualar ediyorum. Çünkü ilim, ilim erbabı arasında akrabalık bağı gibidir. Kişi yalnız başına az, kardeşleri ile çoktur. Ve her ilim bize Yüce Yaratıcımız’ın şu buyruğunu hatırlatmaktadır: **“Size pek az ilim verilmiştir.”**[1]

ABDULVAHAB SÜLEYMANOĞLU

(1) İsrâ, 85.

İçindekiler

RESÛLULLAH'IN BİR GÜNÜ

Peygamberimiz'in Bir Günü adıyla yayına hazırladığımız bu eser Resûlullah'ın (s.a.v.) günlük hayatına dair derinlikli pasajlar sunuyor. Mesela Peygamberimiz'in (s.a.v.) hususî hatıralarının olduğu cuma ve bayram günleri ile Ramazan ayı gibi. Peygamberimiz'in (s.a.v.) en zor günü ve en mutlu olduğu gün gibi.

Buradaki gayemiz, onun "insanlığa en güzel örnek" (üsve-i hasene) olduğunun iyice anlaşılması için günlerini nasıl geçirdiğini ve nasıl bir yoğunluk içinde olduğunu gözler önüne sermektir. Böylece onun örnekliğini hayatımıza taşıyarak kendimize çeki düzen vermektir. Bilinmelidir ki, Resûlullah'ın (s.a.v.) günlük hayatını adım adım takip etmek, kalplerimizde ona sevgi beslemeye uzanan bir yol açar. Samimiyetle kaleme alınan bu satırların, Peygamber sevdalılarına bu anlamda bir katkı sunması en büyük temennimizdir.